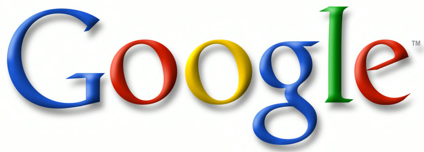

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

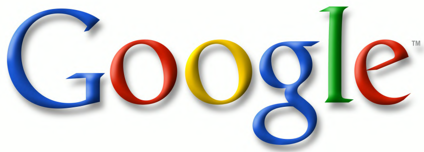
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i margen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibiliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

- Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål
  Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- Ikke bruk automatiske søk
  Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- Behold henvisning
  Google-"vannmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- Hold deg innenfor loven
  Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på `http://books.google.com/`

HARVARD LAW LIBRARY.

Received Feb. 4, 1904.

Norway
5

Professor Dr. Konrad Maurer
venskabeligst
fra
[illegible]

ANTON MARTIN SCHWEIGAARDS

BARNDOM OG UNGDOM.

1808–1835.

BREVE OG ERINDRINGER

UDGIVNE

AF

L. M. B. AUBERT.

KRISTIANIA.

P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG.

1883.

ANTON MARTIN SCHWEIGAARDS

BARNDOM OG UNGDOM.

Rec. Feb. 4, 1904.

J S Welhaven del.
J Nordhagen lith.

P. T. Malling's
Boghandel.

A Schweigaard

ANTON MARTIN SCHWEIGAARDS

BARNDOM OG UNGDOM.

1808—1835.

BREVE OG ERINDRINGER

UDGIVNE

AF

L. M. B. AUBERT.

MED SCHWEIGAARDS PORTRÆT OG TRE FAKSIMILER.

KRISTIANIA.

P. T. MALLINGS BOGHANDELS FORLAG

(G. KR. JOHS. PARMANN).

1883.

ForTX
5413

R. HVIIDS ENKES BOGTRYKKERI.

Indhold.

Udgiverens Forord.

Samtidig med, at Professor Schweigaards Mindestøtte reises i Norges Hovedstad, overgives herved til Almenheden et Skrift, der søger at give et Billede af hans Barndom og Ungdom.

Det er ham selv, der gjennem egne Breve har givet de rigeste Bidrag til dette Billede. Fra sin Indtræden paa Skiens Skole og til sin Overtagelse af Lektorposten — eller fra 1825 til 1835 — stod Schweigaard i en fortrolig og, paa de sidste to Aar nær, stadig Brevvexling med sin eneste Søster. Disse Breve er tilligemed enkelte andre endnu opbevarede Familiebreve overladte Udgiveren dels for at trykkes dels for ellers at benyttes i biografisk Øiemed. Det samme er Tilfældet med Breve fra Professor Schweigaard til hans tidligere Lærer i Tydskland og nogle Vennebreve, fornemmelig til Welhaven, fra Udenlandsreisen 1833—35. Schweigaard har ogsaa i sin Ungdom brevvexlet med andre Venner f. Ex. P. A. Munch; men disse Breve er desværre efter al Sandsynlighed tabte, ligesaavel som alle de Breve, Schweigaard selv i yngre Dage har modtaget, samt de Breve, han fra Udenlandsreisen skrev til sin Forlovede.

De fleste Breve til Slægtninger er her kun trykte stykkevis. Det er tilsammen omtrent Halvdelen, som er trykt. Hvad der er udeladt, er for privat eller har ialfald for liden Interesse til her at medtages. Men Udgiveren vil udtrykkelig tilføie, at der i det udeladte intet findes, der forstyrrer det mægtige

Indtryk af en usædvanlig ædel og ren Personlighed, som de offentliggjorte Breve giver.

Aftrykket er konfereret med Originalerne undtagen ved Brevene til Joh. Dahl og Orla Lehmann, idet her kun en paalidelig Afskrift for Tiden har været tilgjængelig. De originale Breve til Welhaven har Udg. først havt Adgang til, efterat næsten alt var trykt, hvorfor enkelte Feil ved tidligere Læsning her først har kunnet ændres gjennem «Tillæg og Rettelser» (Skriftets sidste Side). Oftere har Papirets Tilstand eller den særdeles utydelige Haandskrift umuliggjort en sikker Læsning. Brevenes Ortografi er ikke bevaret, idet overalt en nyere Retskrivning er fulgt. Schweigaard siger selv i et Brev fra 1834, at Modtageren ikke maa regne det saa nøie med Bogstavering og Skilletegn, «hvoraf jeg tror, der ikke findes et eneste i disse Linier efter gammel Vane.» Dette er nu ganske vist en Overdrivelse. Men hans Ortografi, især i tidligere Aar, var temmelig inkonsekvent og i Brevene noget skjødesløs, hvorfor det ikke antages at have nogen i Forhold til Arbeidet svarende Interesse at søge hans egen Ortografi bibeholdt. Kun skal her bemærkes, at han i Skoledagene oftest skrev Verbet uden Flertalsform.

Schweigaards Breve fra 1825—35 giver — foruden den selvstændige Interesse, mange af dem har — det vigtigste Bidrag til hans Ungdoms Biografi. Ved Siden heraf har Udgiveren havt til sin Raadighed enkelte af hans samtidiges Erindringer, hvilke for Barndommens Vedkommende danner den væsentligste Kilde. En af disse Erindringer har saa stort Værd, at den har fortjent at trykkes i sin Helhed. De øvrige har Udg. benyttet til paa Grundlag af disse og andre tilgjængelige Kilder — deriblandt adskillige mundtlige Meddelelser fra Schweigaards samtidige — at forfatte en biografisk Indledning. Dennes Slutningspunkt har været givet ved selve Brevsamlingens Ophør; dette er ogsaa i sig selv en naturlig Begrænsning, da Schweigaard netop paa denne Tid begyndte sin egentlige Livsgjerning. Udg. vil her tilføie den Bemærkning, at, naar der

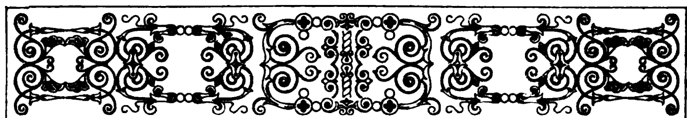
saavel i Indledningen som i Brevene er medtaget enkelte Smaatræk, der i almindelige Læseres Øine maaske synes overflødige, maa det tages i Betragtning, at der endnu lever mangfoldige, der har kjendt og elsket Schweigaard personlig, og at der for dem kanske snarere er for lidet end for meget af disse Slags biografiske Oplysninger. I Tvivlstilfælde har imidlertid Udgiveren valgt at udelade dem.

I Bilagene vil man foruden de ovennævnte Erindringer finde forskjellige biografiske Aktstykker, der ikke kunde faa Plads i Indledningen. Ligeledes vil man finde et værdifuldt Bidrag til Skriftet fra Professor Monrads Haand, — en Skildring af hans og Schweigaards fælles Lærer, Rektor Ørn, som han paa Opfordring har havt den Godhed her at meddele.

Skriftet er ledsaget af et litograferet Billede af Schweigaard som ung Mand. Ligheden er neppe meget god; men det er en tro Gjengivelse af det eneste Billede, som findes af ham før Firtiaarene, og denne Original har den særegne Interesse, at den er tegnet af Welhaven. Den bærer Datum $^{30}/_{12}$ 1831. Man vil ogsaa vedføiet Skriftet finde Faksimiler af Schweigaards Haandskrift fra yngre Dage; til Sammenligning er medtaget en af de sidste Optegnelser, man har fra hans Haand.

BIOGRAFISK INDLEDNING.

1808—1835.

I.

Anton Martin Schweigaards Hjemstavn er Kragerø. Denne By var hans Fødested; her var al hans Slægt; her tilbragte han hele sin Barndom og sin Ungdoms Fritid; herfra hentede han sin Hustru, og hid søgte han som Mand altid hen for at finde Forfriskelse i de faa Sommerdage, Arbeidet levnede ham til Hvile.

Kragerø ligger trods sit Navn for største Delen paa Fastlandet, men, takket være dettes Natur, saa lidet tilgjængeligt fra Landsiden, at der endnu langt ned i Aarhundredet ingen Vei førte til Stedet. Den egentlige By ligger klynget opefter et Fjeld. Næsten ufarbar for Hest og Vogn var den især tidligere med sin trange, gammeldagse Bebyggelse en af vore mest eiendommelige Stæder. Byen er da naturligen henvist til Havet, der skimtes i det fjerne bag en Række af Øer. Og Trælasthandelen, der har grundlagt den før de andre Kjøbstæder mellem Stavanger og Skien, er endnu ved Siden af Søfarten den vigtigste Erhvervskilde.

Det er dog heller ikke for intet, Kragerø har faaet sit Navn. En Del af dens Huse og de fleste af dens Lastetomter ligger paa en liden Ø, det egentlige Kragerø.

Her over paa «Øen» findes der et Hus, i daglig Tale »Legaten» kaldet, tilhørende «Jens Larsens Legat» og nu brugt til Almueskole. Det indvendige staar der endnu

meget gammeldags og simpelt, med Bjelkevægge i de fleste Rum og Blyruder i Kjøkkenet. I det lille Værelse indenfor dette var det, Anton Martin Schweigaard blev født den 11te April 1808.

Han, der skulde blive sin norske Samtids første Mand, var af en Slægt[1]), der kun kjendtes af ganske faa udenfor Hjemstedet. Farfaderen, en indflyttet Holsteiner ved Navn Schweiger, var død som Organist paa Kongsberg. Faderen, Jørgen Fredrik, der antog Navnet Schweigaard, var som ungt Menneske kommen til Kragerø, hvor han blev Fuldmægtig hos Enkemadame Dahll og senere hendes Svigersøn. Han havde musikalske Talenter, navnlig som Violinspiller, og var heller ikke udygtig som Forretningsmand. Moderen, Johanne Marie Dahll, var en meget begavet Kvinde, til hvem hendes Moder og Søskende saa op med Høiagtelse. Hendes ældste Søn, den endnu levende Tellef D. Schweigaard, skildrer hende som meget streng i sine moralske Begreber og i sine Fordringer til Børnene. Han erindrer, at «disse som smaa ofte stod omkring hende for at høre hende forklare og indskjærpe dem Kjærlighed til Gud og Kongen og lære dem at skille mellem Ret og Uret«. Hun var dog tillige en øm og kjærlig Moder, for hvem Børnene ikke blot følte Ærefrygt, men ogsaa den inderligste Kjærlighed. Anton tør have havt meget saavel af sin strenge Pligtfølelse som af sin Begavelse fra hende.

Forældrene blev ikke boende paa Øen længere end til 1811. Det var som Bestyrer af Svigermoderens Trælasthandel, der netop dreves i Nærheden, J. F. Schweigaard ved sit Giftermaal havde leiet «Legaten». Nu opgav han denne Stilling og flyttede over til Byen, hvor han selv kjøbte et Hus[2]) og aabnede en liden Kram-

[1]) Nærmere Oplysninger om Slægten vil blive givne i et Bilag.

[2]) I Vestre Strandgade, nyt Matr.-Nr. 49 i Byen; for Tiden i T. D. Schweigaards Eie.

bodhandel. Dette Hus har en meget tarvelig Bagbygning, der kanske tæller et Par Aarhundreder og endnu synes at staa der i sin oprindelige Skikkelse. Det store Værelse i andet Stokværk, hvor Barnekammeret laa, var Gjenstanden for Antons første Minder. Til dette og til det «gamle uformelige Hus» i det hele[1]) vendte i senere Tid hans Tanker ofte tilbage. Men ikke, fordi Minderne derfra just var saa lyse, — Schweigaard kunde allerede som ung Mand glæde sig over, at alt var blevet saa meget bedre, end det saa ud til i Barndommen. Og som ældre Mand udtalte han sig oftere uenig med dem, der priste denne som saa lykkelig en Alder; i Barndommen, sagde han, tog man sig alting saa nær, fandt alle Sorger saa store, og Følelsen heraf var for ham den fremherskende, naar han tænkte tilbage paa sin egen Barndom.

Det var ogsaa under lidet lykkelige ydre Forholde, Schweigaards Barndom henløb. Allerede i sine spædeste Dage (16de Juni 1808) maatte han og hans Søskende sendes med Moderen længere ind i Fjorden for at være i Sikkerhed mod et frygtet Overfald fra en engelsk Fregat. Det var jo nemlig i «Krigens Tid», han blev født, og denne Tid varede langt ud gjennem Barneaarene. Det er bekjendt nok, hvor haarde disse og de nærmest følgende Aar var for vort Fædreland i det hele. Af den økonomiske Tilstand i Hjemstaden og Familien har den ældste Broder, Tellef Schweigaard, efter sin ualmindelig friske Hukommelse givet følgende Skildring:

«Forholdene var under vor Opvæxt meget sørgelige, da næsten al Handelsvirksomhed laa nede. Den høie Importtold paa Trælast i England gjorde Afsætningen til dette Land, hvor Norge fra Fortiden havde havt det fordelagtigste Marked for sine Produkter, saa godt som

---

[1]) S. Breve af 1833, S. 105 og 109.

til en Umulighed, og dette i Forbindelse med Navigationsakten gjorde Byens store Koffardiflaade, som udgjorde en betydelig Del af dens Formue, næsten værdiløs. Jeg erindrer, at et ganske nyt Skib, efter at være blevet komplet ekviperet, henlaa, indtil det var forraadnet og blevet Vrag, og blev solgt til Ophugning. Velhavende Folk, som havde sine Penge udestaaende, blev ved Pengereduktionen berøvede den største Del af sine udlaante Kapitaler; andre, hvis Formue grundede sig paa Værdier i Huse og Landeiendomme, kunde deraf ingen Indtægt erholde. Byens eneste Export, Trælastudskibning, var ganske ubetydelig og skaffede liden Virksomhed for Arbeiderbefolkningen og end mindre Fortjeneste for Exportørerne. Da nu hertil kom den tvungne Udredelse til Norges Bank — Anton og jeg var Øienvidner til, at vore Forældres Sølvtøi og Guldsager gik i Smeltediglen for at skaffe den ilignede Sum til Banken — er det let at indse, at en stor Del af Byens Indbyggere havde vanskeligt for at slaa sig igjennem, hvilket desværre ogsaa var Tilfældet med mine Forældre og Bedstemoder, og vi maatte derfor føle mange Savn og Mangler.

I 1812 og 13, da vore Kyster var omsværmede af engelske Krydsere, var Mangelen paa Brødstoffe i Byen saa stor, at man i smaa Dæksbaade maatte liste sig over til Jylland og afhente nogle faa Tønder Rug, som man mod Vederhæftighedsattest af Byfogden fik udleveret af de af den danske Regjering oprettede Kornmagasiner. Jeg erindrer, at Fader fik afhentet et lidet Parti Rug i en liden Dæksbaad. De fleste andre Artikler, som var nødvendige for det almindelige Behov, var ikke at erholde. Jeg mindes saaledes, at vi som Skolegutter blandt andet ikke engang kunde faa kjøbt Grifler og Blyanter, og det Blæk, vi skulde skrive med, havde saa lidet Farvestof, at man neppe kunde se, hvad vi havde skrevet. Det napoleonske Kontinentalsystem blev ogsaa, som bekjendt, udøvet i Norge paa Grund af Danmarks Alliance med

Frankrige og hindrede Indførselen af alle Varer fra England. Politiet holdt af og til Husundersøgelse hos de Handlende for at efterspore, om engelske Manufakturvarer fandtes, og jeg erindrer, at Politiet i den Anledning engang indfandt sig i Faders Butik, men at de intet fandt, da Fader, som i Forveien bekjendt med denne Visit, havde bortgjemt, hvad han havde af den Slags Varer.

Denne korte Skildring tydeliggjør de trange Forholde i vor By og de Virkninger, de udøvede paa Samfundslivet,

Vi var saaledes nægtede al den Komfort, som den bedre stillede Del af Samfundet var tilvant, men savnede dog ikke Omgang med de større Familier, som altid behandlede os hjertelig og med Opmærksomhed. Moder og Bedstemoder søgte paa alle Maader at tilfredsstille vore Fornødenheder; men med deres bedste Villie kunde de dog ikke skaffe os mere end det nødvendigste. Til vor Beklædning maatte vi nøies med hjemmevævede Tøier, som Bedstemoder lod tilvirke af Uld og Lin, som hun avlede paa sin Landeiendom, og disse Tøier sendtes til Skien for at farves.

Efter Aaret 1820 forbedrede de merkantile Forholde sig, og som Følge deraf blev vor Families Stilling ogsaa forbedret, hvilket igjen skaffede os de Fornødenheder, vi forhen havde savnet; men de trange Forholde under vor Barndoms- og første Ungdomstid, hvorunder min Broder levede op, bidrog vistnok til, at han allerede tidlig modnedes til Tænkning og Livets Alvor.»

Der er vel heller ingen Tvivl om, at den begavede Gut har modtaget stærke Indtryk af disse Tilstande. Netop de haardeste Aar tilhørte de første Barndomsminder. Og disse har vistnok paavirket Schweigaards hele Opfattelse af hans senere Tid og dens Forhold til den nærmeste Fortid. Det er bekjendt nok, at han siden, navnlig paa Storthinget, ofte tog kraftig til Orde mod

de jevnlige Klager over Tidens Tryk; han blev veltalende i sin Skildring af den Fremgang, Landet havde gjort siden Forfatningens første Aar. Det tør vel her have været ikke blot statistiske Studier, men egne Oplevelser, der har givet hans Ord deres eiendommelige Varme.

Anton Schweigaards Barndom var imidlertid trykket af Forholde af langt mere personlig Natur. Selv led han som Barn af en svagelig Helbred og spyttede endog Blod. Byens Læge, Homann, hans senere Svigerfader, trøstede dog Moderen med, at han, hvis han oplevede 12 Aars Alderen, vilde blive en stærk Gut. Og dette gik ogsaa i Opfyldelse; thi med det 13de Aar ophørte Sygeligheden aldeles, skjønt han endnu en lang Tid var liden og spæd af Væxt. Men hvad der især formørkede Minderne fra Schweigaards Barndom, var, at han allerede i sit 10de Aar mistede begge sine Forældre. Det er bekjendt, at han selv døde næsten samtidig med sin Hustru. Hans Fader og Moder døde ogsaa kort, om end ikke saa kort, efter hinanden. I en gammel religiøs Bog, der er benyttet til Familieoptegnelser, har Moderen skrevet: «Den 13de Januar 1818 døde min kjære Mand, Jørgen Fredrik Schweigaard», og lige nedenunder finder man følgende optegnet af den ældste Søn Tellefs Barnehaand: «Anno 1818 den 16de April døde min kjære Moder, J. M. Schweigaard født Dahll, og blev begraven den 26de.» Navnlig Moderens, efter en kort Sygdom indtrufne, Død gjorde et stærkt og uudsletteligt Indtryk paa Anton Schweigaard, som man især kan se af det Brev, han 12 Aar senere skrev ved Efterretningen om Bedstemoderens Død (Brev af 10de Februar 1830). Hans sunde og kraftige Natur, som vel ogsaa hans følgende lykkelige Fremgang, hindrede disse sørgelige Barndomsminder fra at præge hans Sind for Livet. Men langt frem i Aarene vedblev han at være meget ængstelig for sine nærmeste, og han afventede ofte med en vis

Nervøsitet Efterretninger fra Hjemmet, stadig frygtende det værste[1]).

Forældrene efterlod intet til de fire Børn, — en Datter og tre Sønner. Boet blev paa Grund af forskjellige mellemkommende Omstændigheder først endelig opgjort mange Aar bagefter, og der var da kun nogle uvisse Fordringer og lidt usolgt Bohave tilovers efter Gjældens Dækkelse. Det var imidlertid fra første Stund sikkert, at her paakaldtes andres Forsørgelse for de forældreløse smaa. Og denne fandt de da ogsaa strax hos Mormoderen.

Else Katrine Dahll var en stærk Kvinde, hærdet i Livets Skole, — hun havde allerede i 30 Aar som Enke forestaaet en stor Forretning — mere vant til at vise sine Følelser i Gjerning end i Ord. Hun ofrede sig fra nu af ganske til de fire Datterbørn, hvem hun alle tog til sig. Navnlig blev Anton Gjenstand for hendes ømme Omsorg og Kjærlighed, den han da ogsaa i rigt Maal gjengjældte.

Madame Dahll havde engang været en velstaaende Kone. Under de lykkelige Handelsforholde i Begyndelsen af Aarhundredet havde hun ved sin efter Manden fortsatte Trælastforretning erhvervet en ikke ringe Formue; et Vidnesbyrd saavel om denne som om hendes offervillige Sind har man saaledes i det Bidrag, stort 1500 Rdl., hun i 1811 tegnede ved National-Subskriptionen til Universitetet. Senere svandt imidlertid Formuen raskt ind under de ovenfor skildrede økonomiske Tilstande, og i 1818 var der neppe mere tilbage af den end Landeiendommen Otterø, Briggen «Den gode Hensigt» og Huset paa «Øen». Dette med Trælastforretningen overlod hun nu til Sønnen, Johan Georg Dahll, og kjøbte i Stedet paa Skifteauktionen Svigersønnens Hus, som hun tilflyttede for at overtage hans Krambodhandel og sørge for Børnene. De fire Søskende fik altsaa forblive i det

---

[1]) Jfr. saaledes Brev af 27de August 1833.

fædrene Hus. Det er naturligt, at Forældrenes Død maatte slutte dem saa meget nærmere sammen. Den ømme Hengivenhed, hvormed Schweigaard hang ved sine Søskende, er fra første Stund talende nok i alle hans Breve. Og det tør vel ogsaa være, at Savnet af egen Fader har givet ham, den mest overlegne, skjønt næstyngste, den faderlige Følelse, der navnlig saa ofte finder et rørende Udtryk lige overfor den yngste Broder, Christian. Paa sin Side elskede Søskendene Anton høit, og især var dette Tilfældet med den ældste af dem, Søsteren Katrine. Brevsamlingen afgiver et skjønt Vidnesbyrd om, hvilket inderligt Forhold der fandt Sted mellem disse to.

Forældrenes Død og Bedstemoderens økonomiske Forholde — der naturligvis i høi Grad forværredes ved den store nye Forsørgelsespligt —, kom imidlertid til i en vigtig Henseende at virke forstyrrende for Anton Schweigaard og hans Søskende, nemlig paa deres Skolegang.

Denne, der just heller ikke skulde bidrage synderlig til at forøge Barndommens Glæder, var begyndt i en Smaaskole hos Jomfruerne Monrad[1]). Anton Schweigaard læste udelukkende med «gamle» Jomfru Monrad, Dorthe Kristine, hvormed han selv var meget tilfreds, da «unge» Jomfru Monrad — Idde Sofie, der forøvrigt havde den agtværdige Alder af nogle og sexti — «pleiede at dunke sine Lærlinger slemt i Ryggen, naar Læsningen ikke gik efter Ønske».

Hos disse gamle Jomfruer forblev Gutten imidlertid ikke længe. Han indsattes 1ste Oktober 1815 i Byens Borgerskole.

Borgerskolens Oprettelse i 1811 havde for Kragerø som for de mange andre mindre Byer, hvori den omtrent samtidig foregik, betegnet et stort Frem-

---

[1]) Disse gamle Præstedøtre var Søstre af den bekjendte Rektor Søren Monrad samt af Prof. Monrads Farfader, Sognepræst Marcus M.

skridt og tilfredsstillet et føleligt Savn. Skolen fik derfor ogsaa forholdsvis en stærk Søgning, idet den snart talte 30—40 Disciple, Piger og Gutter om hinanden, i 2 Klasser hver med 2 etaarige Afdelinger. Den kom imidlertid til at lide af den samme Mangel som de fleste norske Skoler paa hin Tid, Mangel paa duelige Lærere. Den havde i mange Aar kun en eneste Lærer, og med denne var man ogsaa længe temmelig uheldig. Navnlig var dette Tilfældet med Schweigaards første Lærer, H. P. Woll fra Bærum, der paa P. Ankers Bekostning havde faaet Undervisning ved Blaagaards Seminarium i Kjøbenhavn. Han var tillige Byens Organist og maatte som saadan være tilstede i Kirken ved Altergang, Barnedaab og Brudevielser. Allerede herved blev Undervisningen, som egentlig skulde drives 3 Timer om Formiddagen og ligesaa mange Timer om Eftermiddagen, oftere afbrudt. Men værre var det, at Woll, der ellers synes at have været et begavet Menneske, var en meget skjødesløs Person og i det hele af en upaalidelig Charakter, hvorfor han ogsaa tilsidst blev afsat[1]).

Det er let at forstaa, at Schweigaard i denne Skole ikke kunde gjøre nogen stor Fremgang. Alt, hvad han, skjønt han naaede øverste Afdeling, der lærte, var Religion, Geografi, Skrivning, Regning, lidt Naturhistorie, en Smule norsk Grammatik, det allerførste af Fædrelandshistorien og Begyndelsesgrundene til Tydsken[2]).

---

[1]) Jfr. Brev af 6te Juli 1825.

[2]) Det Maal af Kundskaber, som Skolen i hans Tid drev det til, betegnes nogenlunde ved følgende Opgave af Protokollen for Julexamen i øverste Klasse, December 1818: «Religionsbogen» (ɔ: «Forklaringen»; i Kragerø brugtes dengang en Tidlang Abels Udgave), Bibelhistorien, Geografi («til Enden»), Fædrelandshistorie («til Svend Estridsen»), «Naturlære» («til Enden»), «Naturhistorie» («om Ormene»; det tidligere forhen læst); Regning (til Rentesregning), Skrivning, Grammatik (om Skilletegnene). Et Aar forud var der, afvexlende med Modersmaalets Grammatik, givet lidt Undervisning i Tydsk.

Anton Schweigaard hørte nu heller ikke til Skolens dygtigste eller mest lovende Disciple. Rigtignok fik han ved de enkelte halvaarlige Skoleexamina i de fleste Fag, undtagen Skrivning, som oftest 1; men det vil ei sige stort, da 1 synes at have været den almindelige Charakter ved disse Examina. Af større Betydning for Skolens Dom om ham er de Charakterer, han i Protokollen har faaet af Lærer og Censor for den samlede Skolegang: for Evner 2, for Flid 2, for Sædelighed 1. Dette vil sige, at saavel hans Evner som Flid kun ansaaes som middels, da der ei gaves ringere Charakter end 3. Skolens Dom om hans Flid, at den intet «udmærket» havde ved sig, deles af hans samtidige. En gammel Kammerat mindes med Bestemthed, at han slet ikke var flink til at lære sine Udenadslektier, og han talte stundom i senere Aar om, hvor modbydelige de havde været ham; en Gang maatte man endog gribe til det Middel at trække Støvlerne af Gutten for at hindre ham fra at løbe fra Lektierne. Der var kun et Fag, som han allerede dengang ofrede megen Interesse, og hvori han da ogsaa blev forholdsvis meget flink; det var Regning. «Han havde en uimodstaaelig Lyst til paa egen Haand at arbeide sig igjennem Kramers Lærebog uden Lærerens Hjælp, saa at, naar han skulde have Skjønskrift, lagde han Skrivebogen til Side og havde Regnestykker for sig paa Tavlen, naar Læreren ikke saa det. Han var derfor allerede som ganske ung en stor Regnemester, medens Skjønskriften blev derefter». Navnlig udmærkede han sig i Hovedregning, hvad der senere i Livet var ham til stor Hjælp. — Hvad Evnerne angik, var derimod ialfald hans Slægt af en anden Mening end Skolen. Han havde allerede som liden Gut vakt dens Opmærksomhed ved sarkastiske Ytringer og træffende Svar. Men især skal en underlig Spaadom have vakt store Tanker om ham. Omkring 1814 gjæstedes nemlig Kragerø af en anseet dansk Naturforsker, der var en Tilhænger af Galls

bekjendte Teori. I et Selskab, hvor den Schweigaardske Familie var tilstede, undersøgte han Børnenes Hjerneskaller; «da Raden kom til Anton, blev han meget forbauset, og efter en lang og nøiagtig Undersøgelse sagde han til Faderen, at denne Gut havde ualmindelige Evner og vilde, hvis han levede op, blive en udmærket Mand». Hans ældste Broder mindes endnu godt denne Scene, og Forudsigelsen levede siden stadig i Slægten; han blev ogsaa altid behandlet med en større Opmærksomhed og Interesse end de øvrige Søskende.

Hvorledes nu end dette har forholdt sig, bidrog i hvert Fald ikke de herved vakte Forhaabninger til, at der blev truffet særegne Foranstaltninger for at forberede nogen usædvanlig Fremtid. Meget mere blev endog, som antydet, Anton Schweigaards tarvelige Skolegang afbrudt før Tiden. Han blev nemlig tilligemed sine to ældste Søskende udtagen af Skolen allerede 1ste April 1819, knapt 11 Aar gammel. Hertil gjorde vel Skolens dybe Forfald sit — den mistede ogsaa i nærmeste Aar næsten al Søgning —; men der er dog al Sandsynlighed for, at han ialfald havde faaet anden Undervisning, om ikke Bedstemoderens økonomiske Afmagt efter Forældrenes Død havde forbudt hende enhver Udtælling i dette Øiemed. Anton Schweigaard havde derfor nu i 3 Aar ingensomhelst Undervisning; alt, hvad han i denne Tid tilegnede sig af boglig Lærdom, bestod i, at han og hans ældste Broder læste lidt paa egen Haand.

Langt mere end Skolen bidrog Livet udenfor denne til at udvikle Anton Schweigaard. Det er let at forstaa af Byens Beliggenhed, at de første Minder udenfor Huset maatte gjælde Søen. Barndomshjemmet i Byen laa lige ved Fiskebryggen. «Her færdedes den tænksomme Gut ofte stille og iagttagende mellem Søfolk og Fiskere, saavel svenske som norske, og i det hele Befolkningen fra de omliggende Kyster og Øer, der næsten hele Aaret rundt her havde en livlig Færsel.» Paa sit Værelse syslede

han om Vinteren gjerne med smaa Træarbeider, Forfærdigelse af Fiskeredskaber, Knappestøbning o. desl. Undertiden gik han ogsaa tilhaande i Bedstemoderens Butik; særlig maatte han oftere gjøre det om Søndagene, da, efter hin Tids Skik, Butikerne holdtes aabne. Om Sommeren førte han et herligt frit Liv i Skov og Mark, paa Land og Sø, især paa Mormoderens Landeiendom, den $^3/_4$ Mil fra Kragerø beliggende Otterø, med dens mange omliggende Holmer, hvoraf en endnu bærer Navnet «Schweigaardsholmen» efter Forældrene.

Dette friske Liv hjalp ikke blot Gutten til at forvinde sin svagelige Helbred; men det havde ogsaa en dybere Betydning. Det bidrog nemlig vistnok til at give Schweigaard den praktiske Retning, som siden var saa udpræget, selv i hans Videnskab. Den vordende Statistiker og Statsøkonom fik herved tidlig et lidet Indblik i forskjellige Næringsveie, Handel, Søfart, Fiskeri, Landbrug, Skov- og Tømmerdrift, og det er naturligt, at den begavede Gut, hvis Sind endnu ikke var optaget af boglige Kundskaber, vendte sin Omtanke og sin Interesse til disse praktiske Bedrifter.

Schweigaard var i Barndommen i det hele stille og alvorlig, men ved Siden heraf dog ogsaa »smaamunter». Han var meget sammen med Kammerater, skjønt sjeldnere i Leg, og med sin allerede tidlig udprægede Vennesælhed var han meget afholdt af dem, hvad der dog ikke hindrede, at han i Hidsighed stundom sloges med dem. De almindeligste Idrætter, Roning, Seilads, Skøiteløbning, Boldspil, deltog han i. Og særlig var han med paa Kragerøgutternes fornemste Sommerfornøielse, at samle Tjæretønder og forladte og nedsandede Pramme langs Strandene til St. Hanskollen paa Bukholmen ved Kragerø. «En Søndags Eftermiddag», fortæller saaledes hin gamle Kammerat, «havde vi fundet en Pram fuldstændig overskyllet med Sand ca. $^3/_4$ Mil fra Kragerø. Denne Pram fik vi udgravet med stor Møie og bugseret

fuld af Vand til Bukholmen, hvor den blev trukken op paa Land og skulde saa videre op paa Kollen for at tørres; men den var os for tung og maatte derfor først overhugges.» Anton Schweigaard fik imidlertid nu Betænkeligheder, idet «han mente, at den endnu var saa vidt god, at den kunde sættes i Stand, og Eiermanden kunde komme og gjøre Fordring paa den». Denne tidlig udviklede Retsfølelse deltes dog ikke af Kammeraterne, «der fandt, at efter al den Møie, de havde havt med den, maatte den nu tilhøre dem, hvorfor en af dem tog Øxen og hug den over, og dermed var Processen til Ende.»

Vaaren 1821 var Anton Schweigaard 13 Aar gammel, og det gik nu ikke længer an at lade ham gaa ledig. Man maatte for Alvor tænke paa Valget af hans kommende Levevei. Handel og Skibsfart laa nærmest for en uformuende Kragerøgut, og man valgte den sidste. Det var da en Selvfølge, at han blev sat ombord paa Familiens eget Skib, Briggen «Den gode Hensigt», der nu eiedes halvt af Mormoderen, halvt af Morbroderen og førtes af Skipper Tharaldsen fra Oxøfjorden. «Hensigten», som den gjerne kaldtes, var allerede da en gammel, styg Skude paa ca. 80 C-L.; som saa mange lignende paa den Tid var den, undtagen agter, uden Skandseklædning, kun forsynet med en Ræk rundt Dækket, men forøvrigt godt bygget. Med dette Fartøi gjorde da Anton Schweigaard 5 Reiser i 1821 og Vaaren efter 2 Reiser, fra Drammen til Amsterdam med Bjelker. Han gjorde Tjeneste som Kahytsgut, men havde sit Soverum i Kahytten, ligesom han indtog sine Maaltider sammen med Kapteinen og Styrmanden. Hin førnævnte gamle Kammerat, der samtidig for som Kahytsdreng med en Galeas «Aurora», husker ham endnu fra hans Sømandsdage: «En Søndag Formiddag, da Galeasen laa til Ankers ved en Fjeldvæg i Øxøfjorden, — det var meget koldt, saa Vandet frøs paa Dækket — var jeg forud for at vaske mig og var uagtet

Kulden blottet til midtlivs; da kom «Den gode Hensigt» glidende for en sagte Vestenvind ned gjennem Sundet forbi «Aurora». Anton kom da springende agter paa «Den gode Hensigt» og hilste mig i mit Antræk, og jeg hilste ham igjen i hans Antræk, som bestod af en islandsk Nattrøie og Benklæder, med Sælerne udenpaa Trøien, uden Hovedbedækning og dertil temmelig — svart».

Skipperen var særdeles tilfreds med sin Kahytsgut, og det samme var Tilfældet med Mandskabet, der længe havde faret med det samme Skib for Bedstemoderen og altsaa naturligvis kjendte Gutten godt fra Barnsben. Derimod var Anton Schweigaard selv alt andet end tilfreds med Søen. Det er vel bekjendt, at han i sine ældre Dage nærede en levende Interesse for vore Sømænd og vor Skibsfart, og det har almindelig været troet, at denne Interesse havde udviklet sig af hans eget Kjendskab til Sølivet. Dette kan imidlertid ikke være rigtigt. Han fortæller nemlig i et af sine Breve fra Skolen, at han fik saadan Afsky for Søen, at han endnu gruede, naar han tænkte tilbage paa hine Tider.

Det er nu vel sandsynligst, at ikke blot Uvillie mod Sølivet, men ogsaa en vaagnende Lærelyst har fremkaldt det levende Ønske om en anden Livsstilling hos Gutten. Ønsket blev da ogsaa heldigvis opfyldt. Anton Schweigaard bestemtes nu for den anden Levevei, som der efter Omstændighederne naturligen kunde være Tale om, — for Handelen. Men som vordende Handelsmand maatte han lære mere end de tarvelige Kundskaber, der endnu sad tilbage fra Borgerskolen, ialfald Tydsk eller Hollandsk. Allerede den ældre Slægt af Kragerøs Kjøbmænd havde søgt sproglig Uddannelse i fremmede Lande; saaledes havde Morbroderen været i Tøndern og Faderen i det hannoveranske Ostfriesland Med dette sidste Sted stod Morbroderen i stadig Forbindelse gjennem sin Smakkehandel, for hvis Skyld hans Fuldmægtig foretog aarlige Reiser, fornemmelig til Byen

Dornum. Her havde han især sit Tilhold hos en Kjøbmand Schurmann, med hvis Hus Schweigaards Slægt fra gammel Tid af havde staaet i venskabelig Forbindelse; det var saaledes netop her, Faderen havde opholdt sig i sin Ungdom for at lære Sproget. Hos Schurmann havde Fuldmægtigen igjen gjort Bekjendtskab med hans Svoger, Koeppen, der var Præst i den nærliggende Landsby Westerholt. Da der nu var bleven Tale om at bestemme Anton Schweigaard for Handelen, faldt Fuldmægtigen paa den lykkelige Tanke, at her maatte være det rette Sted for ham til at lære Tydsk, og efterat have truffet foreløbig Aftale med Koeppen, foreslog han sin Principal at sende Gutten til Ostfriesland. Morbroderen gik villig ind herpaa, og under 3die August 1822 blev da Anton Schweigaard paa en Smakke oversendt Pastor Koeppen ved et Forretningsbrev, forfattet i Morbroderens Navn af Fuldmægtigen og af denne pr. procura underskrevet. Det er bogstavelig saalydende:

Bringer dieses meine Svester Sohn velche Ihnen diese überreichen vollen, ist der kleine jung vovon meine Reisender G. mit Sie gesprochen habe; ich sende Ihnen nur derselbe hauptsächlich um das deutsche Sprach zu lernen, velche G. sagt nirgend besser lernen zu können als bei Sie, sodann habe ich vertrauen und zveifehle gar nicht dass Sie alles anvenden vollen ihm in diese sovie auch in Rechnen und die christliche Religion unterrichten vollen, indem ich ihnn vielleicht bei Sie confirmiren lassen vollen — übrigens überlasse ich nur zu Ihnen diese Vatter und Mutterlose Kind als Ihre eigen in alle Theilen zu behandelen, voran ich obschon ich nicht die Ehre habe Sie zu kennen, das geringste zveifehle habe, vas er nothig sein müssen zu Kleidungs Stücken etc. hoffe ich Ihre liebe Frau sorge tragen vollen, indem meine Freund, Schurmann oder dessen Mutter Ihnen volgens Abrede mit G. vieder vergüten volle ich habe vegens viele Geschäfte nicht Zeit an dasselbe zu schreiben und bitte mir deshalb entschuldigt. — — — —

Ligesom det var Morbroderen, der synes at have afgjort Reisen til Ostfriesland, var det nok ogsaa ham, der alene kostede Opholdet. Schweigaard var ham derfor stedse meget taknemmelig (jfr. især Brev af 15 Juli 1828).

Denne Reise blev nemlig det mest afgjørende Vendepunkt i Schweigaards Liv. Den bragte ham til den Mand, hvem det især skyldes, at hans rige Evner kom hans Fædreland tilgode. Denne Mands Navn bør derfor ogsaa gjemmes i Nordmænds taknemmelige Erindring.

Pastor Johan August Daniel Christian Koeppen var født den 20de Februar 1789 i Gross Oschersleben, preussisk Sachsen. Under sin Studietid i Halle, hvor han studerede Teologi under Niemeyer, havde han været Lærer saavel ved Waisenhuset som ved en Real- og en Latinskole, ligesom senere været Huslærer, og saaledes faaet megen Øvelse i Undervisning. Fra 1816 af var han i 55 Aar Præst i Ostfriesland, nemlig fra 1816—19 i Holtgast, fra 1819—39 i Westerholt og endelig fra 1839—71 i Burhafe. Siden levede han som Pastor emeritus i sin Svigersøns Hus i Holtland, hvor han døde den 26de Oktober 1875 ved et Fald fra Trappen, i sit 87de Aar[1]).

Koeppen overlevede altsaa sin Lærling, og han kunde derfor efter dennes Død give en Skildring af ham og hans Ophold i Ostfriesland[2]) «A. M. Schweigaard», skriver Oldingen, «staar mig saa levende for Sjælen, som om jeg saa ham for mig — i Duodezformat». «Et saa dybt, uudsletteligt Indtryk har næsten intet andet Menneske nogensinde gjort paa mig som denne 14 Aars gamle Gut.»

Hovedøiemedet med Schweigaards Ophold skulde jo være at lære Tydsk. De allerførste Begyndelsesgrunde havde han lært i Borgerskolen, og maaske har han tilegnet sig noget mere paa egen Haand. Men han kunde ganske lidet af Sproget, da han kom til Koeppen, og da denne paa sin Side intet norsk Ord forstod, havde den første Undervisning sine store Vanskeligheder, idet Læreren

[1]) Tildels efter en Meddelelse fra Sønnen, Superintendent L. V. Koeppen i Nesse.

[2]) I et Brev af 4de November 1872; samtidig sendte han de Breve, han i sin Tid havde modtaget fra Schweigaard.

selv maatte ty til Lexikon og Grammatik. De blev dog snart overvundne, idet Schweigaard overraskende let havde vundet tilstrækkeligt Herredømme over Sproget. Da Hovedøiemedet saa hurtig var opnaaet, blev Koeppen heldigvis ikke staaende ved det Lavmaal, der var sat ved Guttens Oversendelse til ham. Dertil var dennes Læselyst og Begavelse altfor iøinefaldende for den nidkjære Lærer. Han skriver i det fornævnte Brev:

«Allerede som Gut var Anton Schweigaard benaadet med iøinefaldende Evner. Han var en aandelig overordentlig rigt begavet Natur, et fremragende Hoved. Allerede i Gutten speilede sig saa slaaende og saa sælsomt det medfødte Geni, næsten et Universalgeni. Af Naturen udrustet med en ganske usædvanlig Videbegjærlighed og en overordentlig Modtagelighed opfattede han ubegribelig hurtigt og overraskende alt. Han hengav sig til Lærestoffet med sjeldent Alvor og utrættet Udholdenhed. Med et skarpt Blik, med Omsigt og Dygtighed benyttede han enhver Omstændighed, hvor han kunde udvide sin Videns Omraade og tilfredsstille sine aandelige Behov. Han læste planmæssig, Jeg behøvede kun at give ham et Vink, saa var han paa ret Spor og staalsatte sig til den ufortrødne og utrættelige Virksomhed, som udfyldte hans herværende Liv. — Jeg maatte næsten med Tvang drive ham til et Besøg i Dornum (en tydsk Mil fra Westerholt); i den Grad var han gjerrig med Tiden. Han var meget velseet der, og min Svoger Schurmann drev al Slags Spøg med ham. Naar han tilsidst ikke kunde slippe for at reise med os derhen, forsynede han paa Forhaand sine Lommer med Bøger og sneg sig afsides snart efter Ankomsten. — I det tydske Sprog havde han snart, jeg ved slet ikke hvorledes, faaet sikkert Fodfæste. Gammelt Ostfrieslandsk (Patois) talte han aldrig, men forstod det. Rent Tydsk blev selv i fornemme ostfriesiske Cirkler dengang kun talt nu og

da. — A. S. gik derefter i Fart over til Fransk og drev Studiet heraf tilsyneladende kun leilighedsvis; men det sad dog snart saa fast, at vi paa Spadserture og i ledige Stunder alene bevægede os i dette Sprog. — Fra Tydsk og Fransk gik han i sin brændende Kundskabstørst over til Latin.[1]) Dette Sprog var ham Hovedsagen — thi at komme til at studere var hans Maal — og det gav saavel ham som mig virkeligt Arbeide og voldte os de fleste Vanskeligheder. Ofte sad han fast og vidste hverken ud eller ind; han kom da gjerne ned til mig for ikke at tabe Tid ved lang Grublen. Han var ogsaa saa fiffig at benytte min Nærværelse udvendig paa Huset. Langs hele Præstegaardens Gavl slyngede der sig nemlig en Vinranke, som jeg selv syslede med paa en lang Stige, ved hvis Hjælp jeg ogsaa let kunde komme ind gjennem Vinduerne i mit Studerværelse. Havde han nu noget at spørge mig om, aabnede han Vinduet, samtalede med mig og trak sig derefter igjen bag Kulisserne. Dette skaffede mig selv megen Fornøielse, fordi jeg saaledes kunde slaa to Fluer med et Smæk. — Han gik ikke videre, før han rigtig havde faaet Lys i Sagen, og Mørket var forjaget. Saaledes kunde det ikke feile, at han i kort Tid erhvervede sig forbausende Kundskaber og gjorde Kjæmpefremskridt.

«Han var altid først i Huset ude af Sengen og saa stille, at vi, som sov nedenunder, aldeles ikke kunde mærke, naar han deroppe satte sig i Bevægelse. Den hele Dag til langt paa Nat hang han over Bøgerne. — — — — Han støvede omkring i mit bindstærke Bibliothek og rykkede de Bøger, som han ved Leilighed vilde benytte, noget ud. Han var næsten intet Øieblik ledig og glemte ofte at vedligeholde Ilden i Ovnen.

---

*) Koeppen nævner ei Græsk; men ialfald Begyndelsesgrundene til dette Sprog maa Schweigaard ogsaa have lært hos ham.

«Udrustet med en hjertevindende Personlighed, med medfødt Munterhed og et glad Lune og elskværdige Egenskaber, tiltrak han enhver. Fordringsfri, om end sig sin Kraft bevidst, selv af et barnligt Sind, elskede han høit vor ældste Søn, hvilket man kan se af hans Breve. Han forsøgte — originalt Hoved som han var — at sætte en Vugge i Gang for Barnet ved i Nærheden af Huset at konstruere en Vindmølle, som ved Hjælp af et stærkt Baand gjennem et Hul i Muren til Vuggen skulde sætte denne i Bevægelse. Dog, dette Kunststykke strandede af Mangel paa mekaniske Kundskaber. — Han var kjærnesund, aldrig syg eller sygelig, klagede aldrig over Ildebefindende. Fra Ungdommen af trængende (dürftig) var han ikke forvænt, men maadeholden, beskeden og yderst tarvelig, — Vinter og Sommer ens i sin Klædning, der fra første til sidste Stund var den samme, idet min Hustru foretog dens ofte nødvendige Udbedring; til Gjengjæld gik han hende stadig til Haande med alt, som han kunde læse hende ud af Øinene. Han hærdede sit Legeme, badede Overkroppen hver Søndag tidlig om Morgenen nede i Bryggerhuset med iskoldt Vand, selv i den stærkeste Kulde om Vinteren. — Men, o ve! en Gang overfaldtes han af en Plage, som maa være bleven ham uforglemmelig. Hvepserne, som holder sig saa meget til Vindruerne, havde banet sig en Indgang i Studerværelset gjennem en Spræk i den øverste Trægavl og der bygget sit Rede i Form af en Bikube. Dette ubehagelige Selskab søgte vi at fordrive, idet vi gjorde Jagt paa dem ved Hjælp af et paa en lang Stang fæstet og med Svovel rigelig fyldt Kulbækken. Det lykkedes; men en undsluppen Hveps hævnede sig derfor, idet den slog ned paa Anton og stak ham saaledes paa Overlæben, at hele Hovedet svulmede op, Øinene neppe var synlige, og Ansigtet var ganske ukjendeligt. Tre Dage og Nætter varede da disse Helvedessmerter. Alt gik dog uden videre Men over. — Han bivaanede med spændt Opmærksomhed stadig mine offent-

lige Foredrag i Kirken. Ærefrygt for det hellige, for Sandhed og Ret, opfyldte hans Hjerte. Han beflittede sig paa en ærbar, kristelig Vandel. Aaben og ærlig i Ord og Handling vandt han snart enhvers Tillid. Han har aldrig skaffet mig en Ærgrelse, endnu mindre Anledning til Uvillie.» — —

Det fremgaar allerede af den foregaaende Skildring, hvilke overordentlige Fremskridt i Kundskaber Schweigaard gjorde i de 2 Aar hos Koeppen. Og dette forstaaes end bedre, naar man erindrer, hvilke særdeles ringe Forkundskaber han medbragte fra sin tidligere Skolegang, hvor længe han senere havde gaaet uden Undervisning, og paa den anden Side ved, at han allerede Aaret efter sin Hjemkomst blev Skiens lærde Skoles første Discipel. Der er ogsaa Grund til at tro, at Koeppen har forstaaet at paavirke ham i religiøs Retning. Man finder allerede i Schweigaards Breve fra Skolen kristelige Betragtninger, og det ligger da nærmest her at tænke paa den tydske Præsts Indflydelse[1]). I enkelte Retninger havde dog Schweigaard naturligvis ingen Fremgang gjort, — i Modersmaalet og andre hjemlige Fag. Da han kom tilbage til Kragerø, kunde han saaledes i Begyndelsen ikke engang tale ordentlig Norsk. Det synes af hans Breve, som om han i de første Aar efter sin Hjemkomst endnu ikke havde synderligt Herredømme over Sproget, og det varede en længere Tid, inden alle Germanismer var forsvundne af hans Stil.

Det var naturligt, at Schweigaards taknemmelige Sind hang trofast ved hans tydske Lærer, som han havde saa meget at takke. Hans Breve til Koeppen, hvoraf det sidste er fra 1834, vidner noksom herom. Og den Godhed, den tydske Præstefamilie havde vist ham, «netop paa det Trin af Livet, da det hjertelige gjør det hjerteligste

---

[1]) Jfr. ogsaa enkelte Ytringer i Brevet af 4 Aug. 1824.

Indtryk»[1]), glemte han aldrig. Han talte endnu i ældre Dage ofte og med Glæde om sit Liv i Ostfriesland, ligesom paa sin Side gamle Koeppen ofte med Stolthed mindedes den første af sine norske Lærlinge.

Den store Fremgang, Schweigaard skyldte Opholdet i Ostfriesland, vilde han dog vel ikke have gjort, om ikke netop hans Fortid havde været, som den var. Under Lediggangen og under Sømandslivet maa der efterhaanden, om end vel for en stor Del ubevidst, hos den rigt begavede Gut have udviklet sig en Kundskabstørst, der nu brød frem med al sin Kraft, da endelig Kilden var naaet. Aandslivet havde meget længe ligget i Svøb; men derfor slog det ogsaa ud i al sin Rigdom, da det just paa Overgangen fra Barndommen fandt en Vækker og Leder. Med sin Sjæls hele medfødte Styrke kastede han sig med fuldkommen friske Legems- og Aandskræfter over Studierne. Og han gjorde det med fordoblet Iver, fordi hans Livsmaal nu var gaaet op for ham. Han vilde studere, studere for Studiernes egen Skyld[2]).

Dette Ønske skulde ogsaa blive opfyldt. Efter at Schweigaard havde været 2 Aar hos Koeppen og af denne var bleven konfirmeret paa sin 16-aarige Fødselsdag, 11te April 1824, vendte han i dette Aars Sommer tilbage til Kragerø. Han medbragte da et Brev til Morbroderen fra sin Lærer, hvori denne udtalte de store Forhaabninger, som hans sjeldne Evner fremkaldte, og hvori han næsten paalagde Slægten at lade ham faa gaa den studerende Bane[3]). Brevet hjalp; Morbroderen, der syntes at have havt den afgjørende Stemme ved Valget af Guttens Livsvei, indgik paa Forslaget og lovede, saavelsom Bedstemoderen, sin Understøttelse.

---

[1]) Jfr. Brev af 8de Januar 1834, S. 124.

[2]) Jfr. Brev fra 15de Juli 1828, S. 62.

[3]) Brevet, der i sin Tid udlaantes til forskjellige i Kragerø og gjorde stor Opsigt her, er desværre tabt.

Det besluttedes da i Familiens Raad, at Anton med Tiden skulde studere Medicin — hvortil han dengang ogsaa selv nærmest synes at have havt Lyst — og derfor snarest muligt sendes til en lærd Skole. Men det varede endnu noget, før de økonomiske Kræfter strakte saa langt. Foreløbig maatte han derfor nogle Maaneder arbeide i Morbroderens Forretning, væsentlig sysselsat ved hans Smakkehandel, saalænge Aarstiden tillod denne.

Først noget efter Nytaar 1825 kunde da Anton Schweigaards lærde Skolegang begynde. —

II.

Vort høiere Undervisningsvæsen tog i Tyveaarene et ganske anseligt ydre Opsving, idet man fik en hel Række af Skoler, der bidrog til at fylde de store Afstande mellem de gamle Latinskoler i Stiftsstæderne[1]). Blandt disse nye Skoler kom snart Skiens[2]) til at ind-

---

[1]) Fredrikshald (Resol. 9de Juli 1822), Skien (1ste Aug. 1822), Stavanger (8de Juli 1824) og i dette sidste Aar desuden Middelskoler i Arendal, Laurvik og Kongsberg (Gjenoprettelse af den 1797 stiftede og 1812 nedlagte Skole). Drammen havde faaet lærd Skole allerede ved Resol. 14de Septbr. 1816.

[2]) Skien havde i ældre Dage, ligesom Fredriksstad, Fredrikshald og Tønsberg, havt sin latinske Skole efter fattig Leilighed (N. 2. 18. 1). Den var imidlertid sammen med de andre udenfor Stiftsstæderne bleven nedlagt ifølge Forordn. 17de April 1739 (jfr. Reskr. 28de Juni 1740) «angaaende hvormange latinske Skoler i Danmark og Norge skal vedblive» o. s. v., idet det ansaaes gavnligere at oprette flere «danske» med Undervisning i «Christendom, Skriven og Regnen», istedetfor de meget ufuldkomne smaa latinske Trivialskoler, der var «baade Landet og Studeringen til større Skade og

tage en fremragende Plads. Traadt i Virksomhed November 1823 var den nemlig saa heldig til sin første Bestyrer at faa den udmærkede Overlærer, senere Rektor, Knut Ramshart Ørn[1]), der meget snart grundlagde Skolens Ry og tiltrak den Lærlinger fra forskjellige Steder.

I Slutningen af Januar 1825 udbredtes blandt Skolegutterne i Skien Rygtet om, at der var indmeldt «en underlig en», som havde faret til Søs og siden været hos en tydsk Præst. «Vor Nysgjerrighed var vakt; men vor Forundring steg endnu mere, da en Formiddag Rektor kommer ind i Klassen med et ungt Menneske, hvis Dragt og Optræden ganske afveg fra, hvad vi havde tænkt os. Han saa slet ikke ud som Sømand, men var iført sort Dragt med høipullet Hat i Haanden. — Han var endnu temmelig spinkel, noget bleg, havde sort langt, tilbagestrøget Haar og tog faste, lange Skridt, naar han gik»[2]).

Det var Anton Schweigaard. Først havde det været Tanken at sende ham til Drammens Skole. Men Morbroderen havde senere bestemt sig for den langt nærmere liggende og nu allerede saa ansete nye Skole i Skien,

---

Hinder end Fordel og Opkomst». Stedet maatte da nøie sig med sin i 1723 oprettede Almueskole, indtil det i 1812 fik en Borgerskole. Denne tilfredsstillede imidlertid ikke længe den nuværende Trang til høiere Undervisning. Borgerne skjød sammen 2,000 Spd., tilveiebragte Lokale, og deres Andragende om Oprettelse af «en fuldstændig lærd Skole» ved Siden af Borgerskolen indvilgedes da ved Resol. 1ste Aug. 1822. Foreløbig maatte Skolen nøie sig med en Overlærer som Bestyrer og to Adjunkter; den stilledes under Opsyn af Biskopen i Akershus Stift og Amtmanden i Bratsberg (Resol. 14de Decbr. 1822). Skolen begyndte med 19 Elever i 2 Klasser; i 1825 havde den 27, ved Udgangen af 1828 45. Det normale Tal var 48. Se ellers om Skiens Skole Adjunkt Plum i norske Univ.- og Skoleannaler 2 R. I. 206 ff.

[1]) Om Rektor Ørn se den af Prof. Monrad meddelte Skildring, der findes trykt som Bilag Nr. I. Se ogsaa de i Danske Saml. for Historie, Topografi etc. V. 41 og 362 ff. givne Meddelelser.

[2]) Se J. C. Lous's Skildring i Bilag Nr. II.

hvor man desuden kunde faa Gutten indlogeret hos en kvindelig Besvogret.

«Jeg husker grangivelig den Dag», skriver en endnu levende af Skolens daværende Lærere[1]), «da Schweigaard kom i Skolen og efter en kort Examen var bleven anvist til at sidde nederst paa Bænken. Han var da allerede moden af Alder og taalte sin ringe Plads med Resignation. Jeg tror, han var saa glad i at være kommen i Lærdommens Haller, at det ikke rørte ham, at han sad der som Fux». Formodentlig maa denne uheldige Indledning alene forklares af enkelte Huller i hans Kundskaber, maaske som Følge dels af, at han i Tydskland havde forsømt de rent norske Fag, dels af, at han kom ind saa længe efter Skolehalvaarets Begyndelse; det sidste antydes i hans første Brev fra Skolen af 21de Februar 1825. Det synes. som om han, skjønt han havde faaet sit brændende Ønske opfyldt, i den første Tid fandt sig mindre vel og havde stærk Hjemve. Inden to Maaneders Forløb kunde han imidlertid fortælle Bedstemoderen, at han fandt sig bedre tilfreds, da han nu nød baade sine Læreres og sine Medskolarers Agtelse og Venskab, «ja endog undertiden hines Udmærkelse». Dette sidste blev nu snart stadig Tilfældet. Ved den første Examen, Sommeren 1825, blev han allerede Skolens «Dux», hvad der ikke vilde sige saa lidet, naar man erindrer, at han i sin Væddekamp havde at overvinde en saadan Medbeiler som P. A. Munch. Og denne Plads beholdt han da ogsaa altid senere. Han var og blev uomtvistelig alle sine Meddisciple ganske overlegen.

Den Klasse, Schweigaard kom ind i, var allerede dengang Skolens øverste, forsaavidt der ingen høiere fandtes uden paa Papiret. Først fra Sommeren 1825 blev

---

[1]) Optegnelse af fhv. Sognepræst til Hurum, Neumann (f. 1801), dateret Svelvik 20de November 1881.

den dog i Virkeligheden den øverste Klasse. Da den var toaarig, skulde hans og Kammeraters Skolegang egentlig være afsluttet Sommeren 1827, og der er ingen Tvivl om, at han allerede da var fuldt moden for Universitetet. Ørn, som satte en Ære i, at Skolen ved sin første Dimission ret skulde glimre, overtalte imidlertid de fleste af sine Primanere til at blive endnu et Aar. Saaledes forblev Schweigaard paa Skolen lige til Sommeren 1828.

Hvilken Fremgang Schweigaard gjorde under sin Skolegang i Skien, er bekjendt nok af hans sjeldne Studenterexamen. Hvad hans hele Aandsudvikling angaar, faar man vel det mest levende Indblik i denne Fremgang ved at følge hans Breve gjennem disse Aar — fra de lidt snusfornuftige Betragtninger og den fornøielige Klippepatriotisme i 17-Aars-Alderen til den modne unge Mands i intellektuel og moralsk Henseende lige beundringsværdige Indlæg i en delikat Familiesag og hans selvbevidste Redegjørelse for Fortid og Fremtid ligeoverfor sin fordums tydske Lærer[1]).

Dette sidste mærkelige Brev giver ogsaa Schweigaards egen Forklaring om, hvad der i Skolen især har været Gjenstand for hans Arbeide og Interesse.

Det var fortrinsvis de gamle klassiske Sprog og da fornemmelig Græsk; medens han i senere Dage satte Latinen øverst, gjorde han i Ungdommen ubetinget mest af Græsken. Allerede paa Skolen havde han oftere læst hele Homer igjennem, og han havde stedse herunder den samme «ædle Nydelse», idet han stadig «henreves ved den udødelige Digters Genius». Ogsaa i Latin læste han af Forfattere meget mere end nødvendigt. Dette var forøvrigt tillige Tilfældet med flere af hans Kammerater, idet Ørn havde formaaet sit første Kuld af Dimittender til at lægge op langt mere af latinske og

---

[1]) Se Breve af 10de Marts og 6te Juli 1825 samt 21de Novbr. 1826. Jfr. og 29de Marts og 9de Mai 1828.

græske Forfattere end det reglementsmæssige Maal[1]). Schweigaard læste imidlertid ogsaa moderne Latinister, for at vinde større Herredømme i Sproget, ligesom han øvede sig overordentlig i Stileskrivning, hvad han engang for en Kamerat forklarede derved, at han forberedte sig til «at skrive paa Latin mod Latinen». Dette blev der jo ikke noget af; men det er bekjendt nok, at han siden som Kandidat optraadte i Pressen mod de klassiske Sprog i Undervisningen, og dette Standpunkt har han medbragt fra Skolen. Man kan forundre sig herover, naar man af hans egen Skildring kjender det Arbeide, han lagde paa disse Sprog, og især hans varme Kjærlighed for Græsken. Men med hans udprægede praktiske Retning er det ikke usandsynligt, at han allerede dengang som senere har fundet, de klassiske Sprog tog altfor megen Tid, og at dette særlig var hans egen Erfaring efter alt det Arbeide, de havde kostet ham og hans Meddisciple. Det tør forøvrigt ogsaa være, at Ytringer af Ørn kan have kastet ud Spirer i den unge Sjæl, der har taget en langt stærkere Væxt, end Læreren havde ment[2]).

Næst Græsken var det Matematiken, Schweigaard efter sin egen Forklaring havde dyrket med størst Kjærlighed og Held. Matematiken satte han desto mere Pris paa, fordi den tjente ham som en Forberedelse til Studiet af Filosofiens Begyndelsesgrunde. Disse havde han søgt at tilegne sig paa egen Haand i det sidste Aar, da han i Regelen kun var et Par Timer paa Skolen og derfor havde den væsentlige Del af Tiden til Selvstudium. At han ikke var fremmed for filosofisk Tænkning, derom vidner ogsaa hans Breve fra den sidste Skoletid. De har tildels Præget af Afhandlinger, og saadanne drev han ogsaa ellers meget paa at udarbeide,

---

[1]) Jfr. Botten Hansens Biografi af P. A. Munch i Unionshistorien II.
[2]) Jfr. Bilag, S. 175.

da det var «den nyttigste Øvelse til at skjærpe Aanden og uddanne Sandsen for det skjønne og rette». Man ser ogsaa i Brevene Spor af hans filosofiske Læsning; han citerer saavel Spinoza som Rousseau[1]). Rousseaus Emil var særlig et Værk, der optog ham meget. «Han eiede det selv paa Fransk, og det var ikke frit for, at hans sociale Opfattelse var paavirket en Del deraf i denne hans Udviklingsperiode. Jeg husker, han havde meget mod Militærvæsenet og altid sagde, at man maatte kunne benytte disse Statsudgifter til bedre Øiemed»[2]).

Ligesom han i de fleste Fag paa egen Haand havde læst meget mere end nødvendigt, drev han ogsaa Læsningen paa en selvstændig Maade. Allerede paa Skolen aabenbarede han sin skarpe Kritik og sin Iver efter at komme til Bunds i Emnet. I Latin og Græsk gav han sig bl. a. meget af med at læse Lexika, ikke for at puge dem udenad, men for at studere Ordenes Rødder o. desl.

Ved Siden heraf læste Schweigaard ogsaa en Del Skjønliteratur, navnlig tydsk, og da fremfor alt Schiller, der var hans Yndlingsdigter. Sin Trang til Læsning fik han tilfredsstillet dels af det nye, men forholdsvis gode Skolebibliothek, dels og fornemmelig af Ørns Bogsamling.

En væsentlig Fortjeneste af Schweigaards udmærkede Fremgang havde naturligvis hans fortræffelige Lærer og Skolebestyrer, Ørn. Denne Mand, der i det hele gav sig usædvanlig meget af med de enkelte Gutter, viste altid Schweigaard en sand faderlig Godhed og Omsorg. Han tog ham ofte med paa sine Spadserture, og endnu oftere havde han ham hos sig om Aftenen til lærerige Samtaler. Ørn satte Schweigaard høiest af alle sine Disciple. Han forstod naturligvis ogsaa at vurdere P. A. Munchs mærkelige Begavelse; men han fandt dog

---

1) Brev af 21de Mai 1828, jfr. S. 49, nederst.

2) Meddelt af hans Fætter og yngre Skolekammerat, forhenv. Sorenskriver Alsing.

denne mere speciel, i historisk Retning, medens han erklærede Schweigaards for mere almen, ligesom han overhovedet fandt ham udenfor Sammenligning med nogen anden. Endnu til sine sidste Aar oplæste Ørn stundom som et Mønster for Skolens Disciple en af Schweigaard i sin Tid skreven norsk Udarbeidelse: «Hvilke er en rosværdig Primaners Egenskaber?» Schweigaard med sit taknemmelige Sind paaskjønnede paa sin Side ogsaa noksom, hvor meget han havde Ørn at takke. Allerede fra Skolen finder man flere smukke Vidnesbyrd derom, navnlig i det latinske Brev til Koeppen af 1828. Men han bevarede ogsaa siden stedse en varm Hengivenhed for sin gamle Lærer. Paa det første Storthing, hvori han deltog, fik han Leilighed til at give denne et offentligt Udtryk, da Ørns Pension var under Behandling. Ved Ørns kort efter paafølgende Død satte han sig i Spidsen for en Indbydelse til at reise et Mindesmærke paa hans Grav.

Schweigaards Fremgang paa Skolen skyldes dog naturligvis først og fremst de overordentlige Evner, Gud havde nedlagt hos ham, og hans utrættelige Flid. Ørn har herom i Skolens Testimonium af 15de Juli 1828 udtalt:[1])

«Alt, hvad der meddeltes ham hos os, tilegnede han sig stedse med største Begjærlighed, og det meddelte bearbeidede han med største Flid; alt hvad der fordredes af ham, ydede han paa det nøiagtigste; alt, hvad der paalagdes ham, anstrængte han sig for at udføre med største Iver, saa at vi hos ham aldrig har savnet hverken Sjælens Kraft eller Aandens Raskhed eller Kjærlighed til Studiet eller Iver i Lydigheden, og hertil kommer en saadan Livets Renhed, en saa stor Sædernes Fasthed, en saa glødende Iver efter at udmærke sig, og en saa utrolig Udholdenhed i Arbeide, at vi frit bekjende, at vi af alle de Lærlinge, hvem vi har ydet Hjælp under deres Læretid, ikke har havt nogen, som vi kan sammenligne med ham; heller ikke vil vi nægte, at, hvis denne synes for lidet forberedt til eders Undervisning, maa det lægges os til Last».

---

[1]) I Oversættelse. Hele Testimoniet findes trykt i Originalsproget som Bilag Nr. IV.

Schweigaards store Flid levnede ham næsten ikke anden Fritid end til den nødvendigste Hvile. Hvor nøieregnende han efterhaanden blev med Tiden, ser man bedst af et Brev af 2den September 1827, hvori han beder Bedstemoderen ikke sende ham Nødder — der ellers var hans Yndlingsspise — «fordi deres Nydelse fordrer en større Opofrelse af Tid, end jeg for nærværende kan anvende derpaa«. Skolen holdtes dengang og endnu langt senere fra Kl. 9—12 — enkelte Dage 8—12 — Formiddag og 2—5 Efterm. Det synes, som om han allerede i Skoleaarene har faaet den Vane, som han altid havde senere i Livet, at ligge temmelig længe om Morgenen, saa at der kun blev arbeidet lidet før Skoletid. Men desto mere arbeidede han udover Aftenen. I den sidste Skoletid begyndte han at arbeide saa meget som muligt ved staaende Pult, en Arbeidsmaade, som han hele sit Liv foretrak, især naar han skrev. Ofte ombyttede han under Læsningen den staaende Stilling med den gaaende. Den førnævnte yngre Kammerat, der boede nedenunder i samme Hus, fortæller, at Schweigaard, naar det led paa Aftenen, brugte at spadsere læsende rundt om Pulten; dette skete saa regelmæssig, at Kammeraten omtrent kunde indrette sin Køietid efter denne Vandrings Begyndelse. Men Schweigaard fortsatte endnu længe sit Arbeide, gjerne til Midnat. «Naar jeg kom hjem sent om Aftenen», fortæller Neumann, der boede paa Skolen, næsten lige overfor Schweigaards Logis, «kunde jeg se Lys hos ham, og det faldt mig da stundom ind at prøve, hvem af os der først slukkede sit Lys. Men jeg maa tilstaa, at min gode Elev sikkerlig blev min Mester i de fleste Tilfælde; det lærde Studium fængslede endnu hans Tanker, naar jeg allerede var fængslet i Søvnens Arme».

Næsten den eneste Afbrydelse i Arbeidet, Schweigaard tillod sig om Hverdagene udenfor Søvn og Maaltider, var Spadserture. Han glemte nemlig aldrig at tænke paa Sundheden; derfor var det, han arbeidede

staaende, derfor gik han daglig lange Ture. «Hans Spadserture — mest ud over Broerne —» fortæller Neumann, «sigtede især til at bevæge Lemmerne og viste sig i sin Fart bemærkelig som en Gymnastik og et Trav for at komme i Varme. Han vandt derved baade Anstrængelse og Tid. Han slugte Nydelsen af den friske Luft, som om hvert Aandedræt var en Medicin». Det var dog ikke blot for Sundhedens, men ogsaa for Naturens Skyld, Schweigaard nu som hele Livet gjennem havde sine Spadserture saa kjære. Omegnen om Skien havde gjort et stærkt Indtryk paa ham ved sin Skjønhed. Kragerønaturen, som man nutildags finder meget smuk, var nok endnu ikke i den Tid synderlig vurderet; Smagen fordrede dengang noget rigere eller mere storartet af Naturskjønheder, og Schweigaard siger endog i et Brev af 10de Oktober 1834, at Skiens Omegn var den første skjønne Natur, han saa.

Hvad der drev Schweigaard til at være saa nøieseende med Tiden, «hans eneste Eiendom», var dog ikke blot hans Flid og hans Iver for at gjøre Fremgang i Kundskaber, men ogsaa Nødvendigheden af at bidrage til sit eget Livsophold. Hans Familie kunde nemlig ikke paa langt nær fuldt ud sørge for dette. Morbroderen var den, der nærmest synes at have paataget sig hans Understøttelse under Skolegangen. Men hans Formuesforfatning tillod ham ikke at hjælpe Søstersønnen efter Ønske; allerede kort efter Ankomsten til Skien begyndte den regelmæssige Forstrækning at udeblive, og det samme blev endnu oftere Tilfældet senere. Mormoderen hjalp saa meget, som hun formaaede, og saagodtsom aldrig blev nogen af Dattersønnens beskedne Bønner uopfyldt; men hendes økonomiske Evne var endnu ringere, især i de senere Aar[1]); Pengehjælpen flød derfor saare knapt og synes

---

[2]) Hendes uheldige økonomiske Forholde i denne Tid fremgik klart under Skiftet i 1830, da det viste sig, at hun siden 1825 næsten ikke havde kunnet betale Renter af et Pantelaan i Otterøen, stort 1750 Spd.

fornemmelig at have været meget afhængig af «Hensigtens» mere eller mindre heldige Farter. Nogen Hjælp kom der vel ved Siden heraf in natura, især Klæder; men ogsaa disse var det ofte smaat med, og navnlig var Schweigaard stadig i Nød for Skotøi; det hændte endog det sidste Aar, at han i Høstbløden af den Grund i nogen Tid maatte indstille sine kjære Spadserture. En væsentlig Lettelse var det jo for ham, at han fra Nytaar 1826 var fritaget for at betale Skolepengene — 32 Spd. aarlig, — saa at han nu kun havde at erlægge til Skolekassen 2 Spd. 48 Sk. aarlig for Lys og Brænde[1]). Men den største Udgift var dog til Kost og Logis, og denne voldte ham mange Bekymringer; Værtinden maatte ofte kræve ham længe, før han var istand til at tilfredsstille hende.

Allerede fra Høsten 1825 begyndte derfor Schweigaard at undervise yngre Kammerater, tildels endog saadanne, som gik i samme Klasse. Naar undtages det sidste Skoleaar, da han indskrænkede Undervisningen, anvendte han hertil gjerne 1 Time daglig foruden den ikke ringe Tid, han ofrede til yngre Slægtningers Veiledning. Han har dog i Regelen neppe tjent over 1 Spd. ugentlig, og disse Penge rak ikke synderlig længere end til forskjellige Biudgifter, især Bøger, som han tildels kjøbte gjennem sin tydske Præst.

Trods sin egen lille Fortjeneste var Schweigaard derfor ofte i virkelig Nød. Man ser det allerede af de Uddrag, som er meddelte af hans Breve til Søsteren; men der findes ogsaa mange flere Udtalelser deraf. En sjelden Gang har han i denne Nød modtaget fremmedes Hjælp, navnlig Rektor Ørn's; men ligesom han i de senere Aar meget nødig bad om Hjælp af sine egne, var det kun efter megen Overvindelse, han kunde bekvemme

---

[1]) Skolestipendier fandtes først fra 1828; jfr. Brevene S. 44, samt Bilagene S. 198.

sig til at modtage de Tilbud, som paa den ærefuldeste Maade rettedes til ham af andre. Dog synes det, som om han i det sidste Skoleaar, som egentlig laa udenfor Beregningen, noget oftere har benyttet sig af Ørns Tilbud, der betryggede ham mod den vigtigste Udgiftspost[1]).

Det er en Selvfølge, at Schweigaard under disse økonomiske Forhold levede meget tarvelig. Han boede hos en Enke, høit oppe i den saakaldte Præstebakke[2]), og havde her alt i Huset. Værelset var et lidet og daarligt Kvistkammer, hvor han var stærkt udsat for Vindens Anfald; men til Gjengjæld «kunde han der læse og tænke i Rolighed og se udover Byen og dens Omegn; der fattede og nærede han sikkerlig Forestillinger om, hvad han kunde ønske og virke for den større Verden, hvor Forsynet vilde føre ham hen i sin Tid»[3]). Var Værelset i sig selv skrøbeligt, blev der nok langtfra bødet tilstrækkelig herpaa ved Opildningen, og Schweigaard synes at have frosset saa meget i disse Aar, at han senere fik en formelig Gru for Vinterkulden[4]). I det hele har nok hans Værtinde forsømt ham langt mere, end den formodentlig lave Betaling kunde gjøre forsvarligt[5]). Den eneste Hygge, han havde i Huset, var ved Middagene. Enken holdt nemlig den længste Tid et lidet Spisekvarter, hvor Schweigaard spiste sammen med de fleste af Skolens

---

[1]) Jfr. Brev 23de September og 15de Oktober 1827.

[2]) Huset er nu nedrevet og paa dets Tomt et stort nyt Hus opbygget.

[3]) Pastor Neumann. «Jeg har saa meget større Grund til at tro», tilføier han, «at saadanne Tanker og Planer krydsede i hans Indre, som jeg tilfældigen var kommen til at høre af hans Mund, at han under Bedømmelsen af Charakterer og Begivenheder brugte at spørge: «hvad bliver der af denne eller af dette om 10 Aar?» Han var saaledes allerede som Yngling saavidt Filosof, at han tænkte grundig over den kommende dunkle Fremtid og tilegnede sig den gamle, men store Lærdom, som ligger i de to Ord: respice finem og andre lignende Fyndsprog».

[4]) Jfr. Brev af 8de September 1829.

[5]) Jfr. Brev af 7de April 1828.

Lærere og enkelte andre. Her havde han da nogen selskabelig Underholdning, idet han af sine Lærere blev behandlet fuldt ud som jevnbyrdig. Han blandede sig dog lidet i Samtalen. «Hans elskelige Beskedenhed», skriver Neumann, «tillod ham næsten udelukkende at følge med i Tankerne og røbe sin Mening om Gehalten af Materien med en Mine i hans forstandige Aasyn. Jeg synes endnu at se ham, hvorledes han efter Maaltidet springer op fra Stolen ved Bordet og som en Vind forsvinder i Trappen til sit lille Kammer. Denne Bordsætning maa jeg ellers rose i en Henseende — man kritiserede aldrig over den Mad, som bares frem, endskjønt den oftere kunde friste dertil. Jeg talte engang med Schweigaard om den Tarvelighed og Sømmelighed, som saaledes aabenbarede sig ved disse Maaltider, og bemærkede derunder, at Traktementet formodentligen var ham af ringere Vigtighed; men han faldt ind med Livlighed og sagde: paa ingen Maade, Folk skal spise godt for at være aandelig som legemlig rustede i Livets Kamp».

Af anden selskabelig Underholdning havde Schweigaard lidet. I de senere Aar vilde vistnok ethvert større borgerligt Hus i Skien have staaet aabent for ham, om han havde ønsket det. Men han trak sig saavidt muligt tilbage fra Indbydelser; det synes ogsaa, som om han just ikke har sat Skiens Indvaanere eller dens Omgang synderlig høit[1]). Apotheker Mülertz's Hus var næsten det eneste, hvor han oftere kom; men her var han ogsaa i Regelen hver Søndags Aften. Ellers var han kun en sjelden Gang paa Bal eller i store Selskaber. «I disse Selskaber», skriver Neumann, «bevarede han sin Grundcharakter, idet han holdt sig tilbage, var stille og mere hørende end talende. Dette kunde dog afbrydes, naar Samtalen og de fremsatte Meninger spadserede Logiken forbi i en Distance, som den unge Logiker ikke kunde

[1]) Jfr. Brev af 3die Paaskedag 1827.

taale. Jeg saa ham nogle Gange i denne Situation, og jeg tror, at det gjerne var Handel og Søfart, som Talen dreiede sig om».

Omgang med Kammerater pleiede Schweigaard lidet udenfor Skoletiden. I de senere Aar var han ogsaa de fleste af dem meget overlegen i Modenhed, ligesom han da ikke længere havde Smag for Gutters sædvanlige Fornøielser. Den, han omgikkes mest, var Karl Mülertz [1]), der altid vedblev at være hans gode Ven; med ham var han stadig sammen hos hans Fader, Apothekeren, og hos Rektor Ørn, der var i Slægt med denne. Ogsaa til P. A. Munch, hans faste Sidekammerat, — de sad nemlig efter de ved Examen opnaaede Numre — var Schweigaard allerede paa Skolen, ligesom langt nedigjennem Livet, knyttet ved et inderligt Venskab; men Munch boede paa Gjerpens Præstegaard et Stykke udenfor Byen, og det synes, som om Schweigaard kun sjelden var herude. Otto Løvenskiold — den nylig afdøde Høiesteretsassessor — kom først senere ind paa Skolen og boede endnu længere fra Byen, paa Fossum. Schweigaard var en enkelt Gang i Selskab der, men kom ikke i nogen nærmere Berørelse med ham. En anden Kammerat, hvem han i de første Skoleaar ligesom i Studenteraarene stod i et nær Forhold til, var J. C. Lous [2]); men denne forlod Skolen allerede 1826. Forøvrigt var Schweigaard stedse afholdt af sine Meddisciple, mod hvem han altid viste sig som en god og hjælpsom Kammerat; det var ikke blot Slægtninger, med hvem han læste uden Betaling. Ved given Anledning kunde han dog ogsaa optræde som den, der havde Myndighed, saa-

---

[1]) Død i 1883 i Porsgrund som forhenværende Sognepræst til Eidanger; tidligere Adjunkt i Skien, Sognepræst til Moland (Fyrisdal) og Drangedal.

[2]) Senere Advokat, Byfoged i Fredrikshald og nu Justitssekretær i Christiania Stiftsoverret; jfr. hans Erindringer om Schweigaard i Bilagene Nr. II.

ledes som det bl. a. viste sig ved følgende af Neumann meddelte Begivenhed: «Undervisningen var til Ende, og jeg beredte mig til at forlade Skolen, da i det samme Schweigaard reiste sig op fra sin Bænk, synligen harm i Hu. Imellem øverste Klasses Disciple var der nemlig en godmodig Person, som ikke gjorde noget Liv Fortræd, men derimod ikke havde godt for at nægte sin Magelighed noget videre af dens Fordringer; alle Lærerne klagede over hans Dovenskab. Schweigaard vendte sig om for at tiltale Synderen og sagde med bistert Aasyn og omtrent med disse Ord: «Jeg skal rigtig bede Dem, Hr. N. N., at De vil se til at lære Deres Lektier; for vi sidder ikke her for at lade os forhindre af Deres Dovenskab». Og det var sandt, ja sandt i en høiere Grad, end i sædvanlige Forhold; thi i øverste Klasse sad den Gang en Samling af høist agtværdige Disciple, som blev kaldte til med deres Begavelse at lyse paa de Baner, som Gud i sin Tid anviste dem».

Schweigaards bedste Glæde under hans Skoletid var hans Besøg i Hjemmet hver Jule- og Sommerferie. Vel var Reiserne, især om Julen, ofte forbundne med store Besværligheder, ja Farer; de maatte paa Grund af Landeveienes Slethed ofte foregaa paa usikker Is eller til Baads fra Brevik. Men alt glemtes over Samlivet med Bedstemoderen og de andre kjære. Han var ogsaa i Ferien adskillig optagen udenfor Slægten. Han var nemlig nu allerede anseet som en ung Mand, af hvem Byen havde Ære, og hvem man derfor gjerne vilde se i større Selskaber.

Schweigaard førte saaledes under hele sin Skoletid ikke blot et ualmindelig møiefuldt og ensomt Liv, men et Liv, der var mere end de fleste Jevnaldrendes optaget af Bekymringer, ja af Nød. Mangen anden vilde være kuet heraf. Men ikke saa med ham. Vel kunde han af og til klage lidt for sin fortrolige søsterlige Veninde. Men det stak ikke dybt. Hans gjennemgaaende Følelse

var Tilfredshed og Glæde over at kjæmpe for at naa det Maal, han havde sat sig, og den Modgang, han mødte, forøgede kun hans Iver og staalsatte hans Charakter[1]). «Et fortrinligt og uvurderligt Gode», skriver Ørn i sit Testimonium med Henblik paa alle hans Barndoms og Ungdoms Gjenvordigheder, «tilflød vor Ven fra selve de Hindringer, vi har berørt, — en befæstet Sjæl, der neppe nogensinde vil kunne knækkes ved nogen Skjebnes Omskiftelse. En saadan Selvstændighedsfølelse er nemlig vakt hos ham, — netop idet han har mærket Modstand mod et eller andet Forehavende — som han neppe herefter vil lade udslukke». I det sidste Skoleaar blev forøvrigt hans økonomiske Tryk lettet, ligesom hans Udsigter for Fremtiden nu var blevne lysere ved at komme Maalet nærmere; der aander derfor en stedse større Tilfredshed gjennem hans Breve[2]). «Allerede nu», skriver han nnder 24 Mai 1828, «er jeg langt flere til Nytte end til Byrde, og Forholdet vil stedse tiltage.»

Det er overhovedet et ligesaa interessant som skjønt Syn at se den unge Mands Charakter mod Slutningen af hans Skolegang, saadan som den klart udfolder sig af hans Breve fra denne Tid. Har sjelden, om nogensinde, en norsk Yngling forladt Skolen med en saadan Aandens Modenhed og en saadan Kundskabens Rigdom, saa er det endnu mere et Særsyn, at der hermed har været forbundet en saa ophøiet Charakter. Ligesom Schweigaards Storhed i det hele netop ligger i denne Forening af Aandens og Hjertets skjønneste Egenskaber, saaledes har han udmærket sig herved allerede fra sin tidlige Ungdom. Han har altid havt en sjelden Renhed i Sæder, — i Ord som Gjerning; ja, han havde en Blufærdighed, der stundom gik saa vidt, at den kan

---

1) Jfr. Breve af 1ste Juni 1825, 30te Mai og 10de Oktober 1826, 3die Paaskedag 1827, 8de Januar og 7de April 1828.

2) Jfr. Brev 8de Januar 1828.

fremkalde et Smil[1]). Han var fordringsfri, tarvelig og strengt afholdende i sine Livsnydelser. Alt, hvad der mødte ham af Vanskeligheder eller af Forstyrrelser i hans Glæder, bragte ham kun til at vinde forøget Herredømme over sit Sind og vænne sig til det, som var hans Livs Tyngdepunkt, streng og hengiven Pligtopfyldelse[2]). Er det hans Værtindes Forsømmelighed, der gjør ham Livet surt, saa betjener han sig deraf som «et Middel til at øve sig i Taal- og Sagtmodighed». Er det Feriernes Korthed, som kalder ham bort fra Hjemmet, saa foreholder han sig, at Mennesket ei er skabt til uafbrudt fortsat Fornøielse. Og naar han har det knapt med Udkomme, finder han alligevel i sin praktiske Livsfilosofi sin Stilling «misundelsesværdig»; thi «Mangel paa Formue leder os dog som oftest det sande Formaal nærmere end Overflødighed og Rigdom»[3]).

I sin elskeligste Skikkelse fremtræder Schweigaard i disse Breve ligeoverfor sin Slægt. Man lærer ham her at kjende som den ømme, kjærlige Broder, hvem hans Søskendes Vel ligger ligesaa varmt paa Hjerte som hans egen Fremtid; hvad enten det er Søsterens Hatteblomst eller Broderens Examen, ofrer han alle deres Anliggender en levende Opmærksomhed. Og paa samme Tid ser man ham ogsaa her som den overlegne, som Raadgiveren. Allersmukkest fremtræder dog dette Forhold ligeoverfor Bedstemoderen. Han nærede ligeoverfor denne den varmeste Hengivenhed og Taknemmelighed, hvorom han har aflagt et saa talende Vidnesbyrd i Afskedsbrevet fra Skien af 15de Juli 1828. Men dette hindrede ham dog ikke fra at se den gamle Kvindes Feil[4]) og ved

---

[1]) Jfr. Brevet af 23de Juli 1828.

[2]) Jfr. Brev 16de Februar 1829.

[3]) Jfr. Breve af 8de Januar og 7de April 1828.

[4]) Jfr. Brevene S. 33. Tiltaleordet «De» i de senere Aar tilhørte kun Skriftsproget.

given Leilighed at optræde ligeoverfor hende med kraftigt Alvor, men tillige med fuld barnlig Ærbødighed. Brevet til Bedstemoderen af 9de Mai 1828 er overhovedet en af Samlingens bedste Perler. Det viser paa en Gang hans hele sædelige og intellektuelle Styrke; han samler i en mærkelig Fremstilling Logikens, Følelsens, Moralens, ja Religionens Vaaben for at overvinde den gamle. Og hvor nær den omhandlede Sag end ligger ham paa Hjerte, ser han den med fuldstændig Klarhed, med koldt Blod, og optræder med en saadan Sikkerhed og en saa rolig Overbevisning, som om han skulde være en udenforstaaende, i Livets Skole prøvet Raadgiver. Det er under den flersidige Behandling af dette Retsspørgsmaal den i Sandhed, ved Hjerte som Aand, store Jurist, man her ser i sin Vorden.

Overhovedet er det noget, som maa slaa enhver, der stod Schweigaard nær i senere Aar, — hvor nøie man gjenkjender ham allerede i disse Breve fra Skoledagene. Hans Evner, hans Charakters Egenskaber har allerede da udfoldet sig og siden i det væsentlige kun været Gjenstand for en stadig jevn Udvikling. Den skjønne Harmoni, der i hans ældre Dage glædede Iagttageren, var da allerede i rigt Maal tilstede.

Det er let at forstaa, at den lille Kreds, der kjendte Anton Martin Schweigaard fra Skolen, maatte knytte de største Forhaabninger til den sjeldne Yngling, der nu forlod den for at drage ud i større Forhold. Men han selv nærede ogsaa stolte Forhaabninger om sin Fremtid. Schweigaard var vistnok allerede fra Ungdommen i mærkelig Grad fri for al Forfængelighed[1]), — han var ogsaa i sin ydre Fremtræden meget beskeden, ja tilbageholden. Men han var tidlig meget selvbevidst; han kjendte godt

[1]) Se som Exempel Brevet til Koeppen af 8de Januar 1834, hvor han aldeles ikke nævner sine Charakterer ved den lille Oversigt over sit Universitetsliv.

sine Fortrin i Evner og Kundskaber som i Charakter[1]), og han satte derefter sit Maal for Livet. Paa den anden Side talte han altid meget nødig om sin egen Person og sine Planer[2]). Men heldigvis har han netop paa dette Tidspunkt gjort en Undtagelse, idet han skrev udførligere om disse Planer til sin tydske Lærer i det oftere omtalte latinske Brev af 29de Marts 1828. Han stadfæster heri Ørns Dom om ham, at han brændte af Iver efter at udmærke sig og foragtede Middelmaadigheden. Han har klarligen sat Folkenes mest fremragende Aander som sine Forbilleder, og om han end mistvivler om at naa dem, fordi han stadig fik mere Øie for sine Mangler, stræber han dog efter at gjøre sig duelig til hvilketsomhelst Hverv. Men han bliver ikke staaende herved; han har allerede udseet den Bane, hvorpaa han vil udmærke sig. Efter adskillige Tvivl har han valgt sit Embedsstudium, Lovkyndigheden. Man faar af hans Grunde herfor et Indtryk af, at Storthingshvervet allerede har dæmret for det unge Blik. Men hvad han er sig klart og sikkert bevidst, er, at han vil stræbe efter at blive Videnskabsmand og Lærer i sit Fag. Han havde betraadt den studerende Vei, «ikke bevæget af Haab om ydre Fordel, men ene og alene fordi han havde følt sig gjennemstrømmet af Kjærlighed til og Beundring for Videnskaberne selv». Og paa denne Vei var det, han vilde «fortsætte med Mod og Begeistring»[3]), fuldt forvisset om, at han derved vilde «opnaa Sjælsro og varig Lykke».

Og paa denne Vei følger vi ham nu videre under nye Omgivelser.

---

[1]) Jfr. Brev af 13de August 1827, 4de August 1828, jfr. ogsaa S. XXI.

[2]) Jfr. saaledes Brevet af 24de December 1831 om hans Embeds-Examen.

[3]) Jfr. Brev 8de Januar 1828.

III.

Blandt de Ynglinger, der i Juli 1828 strømmede sammen fra alle Landets Egne for at underkaste sig den forestaaende Examen artium, var der særlig en, som vakte Opmærksomhed allerede ved sit Ydre. Han var sjelden smuk, af kraftigt Udseende, «med en Blanding af Mandens Alvor og Ynglingens Sværmeri i sit Udtryk.» [1]) Spurgte man efter hans Navn, fik man vide, at han hed Schweigaard. I Hovedstadens akademiske Verden var det ikke ganske ukjendt. Hans Ry var gaaet forud for ham; han var bleven omtalt som den første Discipel paa Ørns Skole, der allerede havde vundet en høi Anseelse. Navnet skulde snart vække Opsigt i langt videre Kredse. Ved Examen artium 1828 fik nemlig Schweigaard Charakteren Laudabilis præ ceteris med «udmærket godt» i alle, skriftlige som mundtlige, Fag, hvilket ingen norsk Student tidligere havde opnaaet. [2]) Ogsaa hans Kammerater fra Skolen fik en meget smuk Examen uden, at dog nogen af dem kunde erholde Udmærkelse i Hovedcharakteren. [3]) Det hele var en fortræffelig Indledning for den nye Skole, der gjorde den saa meget mere bekjendt, som der i dette Aar rejiceredes et usædvanlig stort Antal (33 af 113), deriblandt ogsaa Dimittender fra de allerfleste lærde Skoler.

Schweigaard følte en levende Glæde over dette Udfald af den første store Examen, der med en Gang

---

1) Mundtlig Meddelelse af Statsminister Stang.

2) Senere har kun en faaet saa god Charakter, nemlig nuværende Professor Monrad (1834).

3) Munch fik 15 Points i 12 Fag, Løvenskiold 19 i 12 og Mülertz 17 i 11. Munch fik «godt» for Udarbeidelse i Modersmaalet («Hvorfor er Lærdom ikke altid forenet med Sædelighed?») og kunde derfor efter det da og langt senere gjældende Reglement ikke faa Laud. præ cet.

stillede Fremtiden langt lysere for ham. Saa lykkelig, som han var under sit paafølgende Besøg i Hjemmet, havde han i sit tidligere Liv neppe været. Med friskt Mod og ny Lyst vendte han tilbage til Christiania for at begynde sin Forberedelse til Examen philosophicum. Det friere Studium, han herunder kunde drive, gav Arbeidet en endnu større Interesse for ham end forhen.[1]) Af de Lærere, som i dette Semester holdt Forelæsninger for Russen, var der ogsaa flere af Universitetets bedste Kræfter: Paul Møller i Filosofi, Sverdrup i Græsk og Nils Abel — konstitueret som Docent for Hansteen under dennes sibiriske Reise — i Astronomi.

Schweigaards Russeaar blev imidlertid af kort Varighed. Økonomiske Hensyn drev ham snart fra Universitetet. Han havde til dette medbragt et usædvanlig stort Skolestipendium, paa 80 Spd., — Renterne af en Kapital paa 2000 Spd., som Karl Johan havde skjænket Skiens Skole — og ved Hjælp af dette, Resten af forrige Halvaars egen Fortjeneste og nogen Undervisning i Christiania havde han godt klaret de første Udgifter og Høstsemestret. Men da han havde liden Udsigt til fremtidig Understøttelse og der til de for det juridiske Studium nødvendige Bøger vilde trænges mange Penge, modtog han et Tilbud fra Rektor Ørn om et halvt Aars Vikariat ved Skolen. Fra Juleferierne i Kragerø reiste derfor Schweigaard til Skien, hvor han fra 1ste Februar forrettede som konstitueret Adjunkt i Græsk og Norsk. Med dette fornyede Ophold i Skien var han endnu mere tilfreds end med det foregaaende. Han førte et meget stille og ensomt Liv, overlæsset af Arbeide; men det var saaledes, han selv ønskede det. Han var glad i sin Lærergjerning og i sine Elever, ligesom han selv var særdeles afholdt af disse, drev samtidig sine kjære Anden-Examens-Studier og følte overhovedet

[1]) Jfr. Brev 29 September 1828.

«alle Betingelser, der forskjønner og lyksaliggjør Menneskelivet, samlede og forenede i sin Stilling» [1]). Dette lykkelige Liv varede til Skoleexamens Afslutning i Juli Maaned, idet han dog imidlertid havde været en 3 Ugers Tid i Christiania for at afslutte sin Examen philosophicum med Udmærkelse i alle Fag. I den paafølgende Sommerferie fik han en sjelden Forfriskelse ved en Reise til Kjøbenhavn sammen med den kjære Rektor, der havde taget ham og Mülertz med sig. I Midten af August vendte han tilbage til Christiania for at begynde sit Embedsstudium.

Det juridiske Studium frembød for et halvt Aarhundrede siden adskillig flere ydre Vanskeligheder end nu, navnlig som Følge af de literære Hjælpekilders Tilstand. Retsvidenskaben var dengang endnu i alt væsentligt fælles for Danmark og Norge, og de norske Studenter læste udelukkende danske Skrifter. Man lagde til Grund Hurtigkarls Lærebog; men da man naturligvis ikke kunde hjælpe sig med dette meget ufuldkomne Værk, og der af Ørsteds supplerende Haandbog før 1831 ikke var kommet mere end 3 Bind (Indledning, Person- og Familieret, Begyndelsen af Tingsretten), var man allerede i en Del af Privatretten henvist til Ørsteds vigtigere Afhandlinger i gammelt og nyt juridisk Arkiv, juridisk Tidsskrift samt Eunomia. End mere gjaldt nu dette i Processen, hvor man fremdeles læste Nørregaard — i Skifteretten havde man dog nylig faaet Hansens Værk — og især i Kriminalretten, hvor man slet ingen Lærebog havde. De nævnte Tidsskrifter var imidlertid meget kostbare, og da man endnu ikke havde billigere Udgaver af Forordninger og Reskripter end Schou og Fogtmann, regnede man, at det kostede 300 Spd. at kjøbe alle for Studiet fornødne Værker. Men det er klart, at kun de færreste Studenter havde Raad hertil; selv Lovsamlingerne var ofte Gjen-

[1]) Brev 16 Februar 1829.

stand for Laan paa kortere Tid, ja, det var i hine Aar ikke sjeldent, at Studenterne gik paa Universitetsbibliothekets Læsesal for at slaa Lovstederne efter. — I Naturretten læste man endnu Schlegel; i Romerretten Heineccius, der dog nu var ifærd med at afløses af Mackeldey. De specielt norske Emner var i Regelen behandlede i de danske Skrifter. Dette gjaldt dog naturligvis ikke om vor konstitutionelle Ret, hvor man saagodtsom ingen Veiledning havde, før Stang Høsten 1831 begyndte sine Diktatforelæsninger, der ligger til Grund for hans bekjendte Værk af 1833. Vistnok cirkulerede der enkelte Exemplarer af ældre Forelæsninger af Professor (senere Høiesteretsassessor) Lange, og Steenbuch læste fremdeles stundom over Grundloven; men hans Lærervirksomhed var ialfald i denne Tid ligesom senere omtrent værdiløs. Man nøiede sig derfor i Regelen med at læse Konstitutionen selv.

Den Hjælp, man til Studiet i det hele havde i Forelæsninger, var forøvrigt netop ved den Tid, Schweigaard begyndte sit Studium, bleven væsentlig forbedret. Efter en længere Mellemtid, hvori Steenbuch havde været Ene lærer, havde det endelig i 1829 lykkets Fakultetet at vinde friske Kræfter, idet de unge juridiske Kandidater Ulrik Anton Motzfeldt, under 9de Februar, og Fredrik Stang, der da endnu kun var 21 Aar gammel, under 19de September 1829, ansattes ved Universitetet. Fra Begyndelsen af 1830 var der derfor en langt rigere Lærervirksomhed ved Fakultetet end forhen. Motzfeldt læste især over Tingsret og Søret samt, paa Latin, over Romerret, og Stang holdt foruden det før nævnte Kursus over vor offentlige Ret Forelæsninger over Retsfilosofien, — stærkt paavirkede af Hegel — der i sin Tid var meget ansete. Overhovedet var det i disse Aar, at den særlige norske Retsvidenskab begyndte at grundlægges[1]). Lærer-

[1]) Se nærmere «Historiske Oplysninger om det juridiske Fakultet» Ugebl. f. Lovk. X. 124.

kræfterne var dog fremdeles saa faa, at man naturligen var henvist til Manuduktion, som i det hele den Gang og endnu langt senere var ganske anderledes retfærdiggjort ved Forholdene end i vore Dage. Kun ganske enkelte læste uden Manuduktør. Forelæsningerne, Stangs tildels undtagne, var lidet besøgte. Studietiden var gjennemsnitlig omtrent 3 Aar eller 1 Aar kortere end nutildags.

Schweigaard havde da altsaa nu atter et langvarigt Studium foran sig, før han kunde naa sit Maal. Hans økonomiske Forholde var ogsaa fremdeles temmelig vanskelige. Hans lille fra Skien opsparede Kapital var navnlig paa Grund af Bøgers Anskaffelse, allerede ud paa Høsten sit Endeligt nær, og hjemmefra havde han ikke Udsigt til at faa stort andet end Brænde. Han var imidlertid nu saa heldig for 2 Aar at blive optagen i det filologiske Seminarium, hvilket var det samme som at erholde et Stipendium paa 7 Spd. maanedlig det første og 8 Spd. det andet Aar, kun mod at besøge Seminariets Forelæsninger ca. 1 Time daglig. Med dette Stipendium[1]) og nogen privat Undervisning hjalp da Schweigaard sig nogenlunde gjennem det første Semester, idet han som andre nøisomme Studenter klarede sig med 10—12 Spd. maanedlig til Kost og Logis. Han havde derfor i Begyndelsen største Delen af Dagen til sin Raadighed. Ganske anderledes blev det senere. Da han kom lidt længere hen i Studiet, nøiede han sig nemlig ikke længere med Laan af Bøger, men anskaffede sig efterhaanden selv næsten alle de literære

---

[1]) Disse Seminarie-Stipendier — 8 i Tallet — inddroges i 1833. De skulde efter Reglementet af 14de August 1818 „egentlig kun være for »vordende Lærere ved de lærde Skoler, forsaavidt disse have de levende Sprog tilligemed Religion og Historie at foredrage«. Det var derfor i Grunden reglementstridigt. at Schweigaard fik Del i dem. Men lignende hændte ogsaa ellers stundom især ved saadanne Studenter, der var dygtige i de klassiske Sprog, naar de ei var til Fortrængsel for de egentlige berettigede.

Hjælpemidler, han fandt fornødne til sit juridiske Studium. Men den herved paadragne Gjæld nødte ham fra Begyndelsen af 1830 til at anvende daglig mindst 3—4 Timer til Informationer; ja i Marts 1830 skriver han, at han har 44 Timer ugentlig[1]) besatte udenfor sine egne Studier og derfor var mere optagen, end han nogensinde i sit tidligere Liv havde været. I de følgende Semestre maatte han ogsaa afse flere Timer daglig paa lignende Maade, naar undtages selve Examenssemestret, da han dels levede paa Gjæld, dels ogsaa kunde nøie sig med færre Timer, idet han efterhaanden fik sig langt bedre betalt for disse. Han var nemlig nu den mest søgte Manuduktør til Examen artium, navnlig i norsk Udarbeidelse.

Uagtet saa stor Del af hans Arbeidstid, og det netop hele Formiddagen, var optagen af uvedkommende Sysler, gjorde Schweigaard meget hurtig Fremgang i sit nye Studium. Han tog ikke Manuduktør og gik neppe heller paa Forelæsninger. Studiet synes han oprindelig mere at have valgt, fordi han ikke havde Lyst paa noget andet, end af nogen Forkjærlighed for «den snedige Jus».[2]) Det viste sig imidlertid snart, at hans overordentlige Begavelse netop fortrinsvis laa i denne Retning, og at han havde valgt rigtig. Det er en almindelig Erfaring, at Jurisprudentsen, vel især paa Grund af den ringe Sammenhæng mellem den og de foregaaende Studier, er det Fag, som Begyndere senest føler sig hjemme i. Schweigaard gjorde sig overraskende hurtig fortrolig med sit nye Studium. Allerede efter et halvt Aars Læsning ser vi ham optræde som sine Søskendes juridiske Konsulent i de ikke ganske simple Spørgsmaal, der reiste sig paa Skiftet efter Mormoderen.[3]) Efter 5 Semestres Studium

---

[1]) Heri maa dog vel Seminariets Forelæsninger være iberegnede.
[2]) Jfr. Brevet til Koeppen S. 49, samt Brev af 29 Septbr. 1828.
[3]) Breve af 15 Februar og 13 Mai 1830.

var han trods det meget forstyrrende Arbeide færdig til at tage Embedsexamen med Udmærkelse.

Og man maa nu ikke tro, at Schweigaards Læsning i Studenterdagene kun gjaldt det for Embedsexamen nødvendige Stof. Ligesom han havde bredt sig ud paa næsten alle Lovkyndighedens Omraader og tildels streifet ind paa fremmed Ret — f. Ex. i Kriminalretten, — læste han ogsaa adskilligt af almindelig Filosofi (f. Ex. af Kant og Fichte) og fik desuden Tid til en Mængde lettere, især skjønliterær Læsning, ja, han anvendte maaske ikke stort færre Timer daglig til denne ikke-juridiske Læsning end til Examensstudiet. Naar Schweigaard trods alt dette i saa forbausende Hast kunde tage en saadan Examen, skyldes dette dog ikke blot hans overordentlige Begavelse og Arbeidskraft, men ogsaa hans sjeldne Modenhed. Det er en Kjendsgjerning, at netop det juridiske Studium kan tilendebringes saa meget hurtigere af de mere udviklede unge Mænd.

Det er klart, at der under dette Arbeidsliv ikke blev synderlig Tid tilovers for anden Sysselsættelse end den boglige. Sine lange daglige Spadserture forsømte han dog ikke, ligesom han stundom drev gymnastiske Øvelser og anden legemlig Idræt; han var ogsaa nu som altid ved usvækket Helbred. Han var undertiden i større Selskaber, især Vinteren 1830—31; i Theatret var han sjelden. Høsten 1830 var han ofte Tilhører ved Storthingets Forhandiinger.

I det større Studenterliv deltog Schweigaard ikke. Han var før sin Embedsexamen slet ikke Medlem af Samfundet og var heller ikke med i større Gilder, der i hin Tid sjelden gik af uden Svir, som han fra Ungdommen af hadede. Derimod førte Schweigaard i en mindre Kreds et rigt Venneliv. Han omgikkes fortrinsvis P. A. Munch, Christian Langberg og Joh. Welhaven. Den

første var jo hans Ven fra Skolen; Langberg[1]), der var en Mand med mange Interesser, især æstetiske, var Student sammen med ham og var strax bleven nærmere kjendt med ham, da hans fortræffelige Moder, Enke efter Præsident og Høiesteretsassessor Langberg, var fra Kragerø og en Søster af Schweigaards Onkel Alsing. I dette tarvelige Enkehjem[2]) var der i Regelen om Søndagsaftenerne samlet en Del unge Mennesker, især Sønnernes Kammerater. Blandt disse traf Schweigaard da ogsaa Welhaven. «Den første Gang, jeg saa ham», fortalte denne, «var hos Langberg. Vi talte da sammen hele Aftenen. Han bad mig komme til sig næste Dag, saa skulde jeg gjøre Bekjendtskab med en rar Skrue, som hed Peter [Andreas] Munch[3])». Og ligeledes traf Schweigaard her adskillige andre af de mere fremragende yngre Akademici, saasom, foruden Munch, sin Artiumskammerat B. Dunker, A. F. Boyesen[4]). A. N. H. Stenersen[5]). «Da Chr. Langberg og Søster, H. Alsing, Munch og Boyesen var meget musikalske, blev der musiceret meget», fortæller en Deltager i disse Aftener[6]). «Forresten underholdt man sig med Konversation, og Welhaven var, som altid, Sjælen deri. Der lyttedes dog mest til Schweigaards Ord, og han betragtedes som Overdommer ikke alene i alvorligere Sager, men ved den æstetiske Kritik. Selv Welhaven bøiede sig for ham; men de var jo for det meste enige i sine Domme. Jeg tror, det var dem, som var inderligst forenede.» Forøvrigt synes ogsaa i dette Hus hine 4 — Langberg, Munch, Schweigaard og

---

[1]) Juridisk Kandidat 1835, død 1857 som Professor i Fysik.

[2]) Hun boede i Pilestrædet Nr. 16, den gamle Gaard, der eies af Toldbetjent Collett.

[3]) Nedskrevet efter Welhavens Fortælling 1870.

[4]) Død 1863 som Præst ved Garnisonskirken.

[5]) Død 1850 som Tediepræst ved Vor Frelsers Kirke i Christiania.

[6]) Sorenskriver I. L. Alsing, der kom ind til Christiania som Student i 1831 og da boede i samme Hus som Schweigaard.

Welhaven — at have dannet en liden Kreds for sig selv.[1]) Men de fire Venner var ogsaa ellers ofte samlede om Aftenen, navnlig Lørdagene hos Schweigaard. Denne boede hele sin Studentertid hos Fru Mikkelsen, øvre Voldgade No. 5, et Hus, der endnu staar i det væsentlige uforandret.[2]) Han havde her en herlig Udsigt over Fjorden; men Værelset selv var tarveligt, og Schweigaard holdt det just ikke synderlig ryddigt, idet Bøgerne laa slængte allesteds udover. Men dette hindrede ikke Vennernes Sammenkomster fra at blive ligesaa langvarige som hyggelige og interessante. «Vi pleiede — jeg, Schweigaard, Langberg og Munch — at sidde sammen til Kl. 3 om Natten ved en Flaske Vin og Kavringer, Æg og Smørebrød. Vi talte om Schiller, Göthe, Menzel[3])». En yngre Tilhører[4]) ved disse literære Sammenkomster giver følgende Skildring af dem fra den senere Tid (fra 1831): «Der taltes der baade Alvor og Spøg, mest om Skjønliteratur og om Datidens Strid, Norskhedsiveren. Welhaven gav sine Bidrag af Kritik over alle Ting og sine Historier. Aftenen gik utrolig lunt, morsomt og lærerigt, især da for mig. Traktementet var meget frugalt. I Regelen blev kun indkjøbt nogle af Bøllings Franskbrød, Hvedekavringer, Smør og i Høiden et Stykke Ost eller en Spegepølse med Øl dertil. Jeg husker, der var en betydelig Jubel en Gang, der opvartedes med Krebs. Til Tobaken trakteredes der med Hvidvin, naar der skulde være Gjæstebud; Punsch brugtes aldrig. Vinen tilsatte Schweigaard selv inden Gjæsternes Ankomst med Sukker, idet han slap sønderhuggede Smaastykker ned i Flasken.

---

[1]) Jfr. Brev 22de Febr. og 25de Juli 1831.

[2]) Det er et af de sidste Huse paa Gadens øvre Side ud imod Pipervigsbakken; Schweigaard boede inde i Baggaarden. I den sidste Tid havde han ogsaa et Forværelse.

[3]) Nedskrevet efter Welhavens Fortælling 1870.

I. L. Alsing.

Jeg husker det ei vist, men tror, at Gjæsterne maatte tage Tobak med selv.»

Foruden de ovenfor nævnte omgikkes Schweigaard i de tidligere Studenteraar med Lous, ligesom den hele Tid med Chr. Egeberg, i hvis Forældres gjæstfrie Hus han oftere færdedes.

Sommerferierne, som han forresten tilmaalte sig temmelig knapt, tilbragte Schweigaard som forhen i Kragerø, derimod i Regelen ikke Julen. Sin Brevvexling med Søsteren vedblev han uforandret som tidligere, og han hang lige meget ved sin nærmeste Slægt. En stor Sorg kastede længe en Skygge over hans Studietid, idet hans elskede Bedstemoder døde i Februar 1830. Dette Dødsfald skaffede ham ogsaa mange Bekymringer for hans Søskendes Fremtid, der forøvrigt i det hele stillede sig gunstigere, end han havde vovet at haabe. Endnu i Examenstiden forstyrredes han dog af den Uro, hvormed han ventede ethvert Brev hjemmefra.[1])

I December 1831 underkastede da Schweigaard sig den juridiske Embedsexamens teoretiske Del. Denne var i det væsentlige af samme Art som den nuværende; men i Enkelthederne var der en ikke liden Forskjel. Navnlig var den skriftlige Prøve vanskeligere, idet der gaves 3 Opgaver hver Dag og 4 af de 10 Opgaver maatte besvares paa Latin. Opgaverne var ogsaa fordelte adskillig anderledes mellem Fagene; der var saaledes 2 Opgaver i almindelig Retslære, istedetfor 1, og en særskilt Opgave i Folkeret, hvilken nu ikke gives, medens der til Gjengjæld ingen Opgave var i Statsøkonomi og kun en i Proces og en i Formueret.[2]) Den mundtlige Prøve var i det væsentlige som den nuværende, dog saaledes, at

[1]) Jfr. Brev 16 Novbr. 1831.

[2]) Se forøvrigt nærmere i «Historiske Oplysninger om det juridiske Fakultet», 4de Afsnit, Ugeblad f. Lovk. X. 185 og nedenfor Bilag Nr. V.

Examinationen da og endnu nogle Aar senere i enkelte Fag foregik paa Latin. Schweigaard bestod den teoretiske Examen paa en glimrende Maade. Saavel Examinatorer — Steenbuch, Motzfeldt, Statssekretær Platou, Professor R. Keyser, P. C. Lasson (som var konstitueret i Stangs Sygdomsforfald) — som Censorer, Assessor Holst og Expeditionssekretær (senere Borgermester) Bonnevie, fandt enstemmigen, at han havde lagt saa ualmindelige og grundige Kundskaber for Dagen, at Fakultetet ansaa «det Tilfælde at være forhaanden, som den kgl. Resol af 7de Mai 1828 omhandler, og desaarsag har troet at burde underdanigst henlede Deres kgl. Majestæts naadigste Opmærksomhed paa denne unge Mand, af hvem uden Tvivl Fædrelandet og Videnskaberne i lige Grad kunne vente sig Gavn». Denne Indberetning blev da under 8de Mai 1832 af Regjeringen forelagt Kongen.[1]) Den praktiske Prøve underkastede Schweigaard sig kort efter, i Januar 1832, med Charakteren Laudabilis.

Det endelige store Maal for Studietiden var altsaa naaet. Men ikke var hermed det travle Arbeide til Ende. Dette tog nu kun nye Former; det fortsattes uden Stands.

IV.

«Jeg har saa meget imod, hvad man kalder Praxis, at jeg, saavidt mine Livsforholde tillader det, helt og holdent vil ofre mig for dels selv at komme til indtrængende Forstaaelse af Tingene, dels at delagtiggjøre andre i min Granskning». Saaledes havde Schweigaard skrevet

---

[1]) Senere har den kun en Gang fundet Sted ved det juridiske Fakultet, nemlig ved nuv. Prof. Getz's Examen i 1873.

allerede Vaaren 1828, i det samme Øieblik, han meddelte Koeppen sin Tanke at studere Jus. Og disse Ord var ikke en Skoleguts flygtige Indfald; det var Mandens Beslutning for Livet. Hans Maal stod ham tidlig klart for Øie, og han slap det aldrig af Sigte; uden Vaklen stevnede han rolig og sikkert fremad:. «som jeg har begyndt, saa agter jeg at fortsætte og at fuldende» [1]).

Da Schweigaard nu var færdig med juridisk Examen, var han heller ikke i ringeste Tvivl om, hvorledes han skulde benytte den. Han kunde nu ogsaa vide, at han, om han ønskede det, ved første Leilighed blev Universitetslærer. Saa meget heller vilde han da nu kun studere videre for at forberede sig til sin videnskabelige Livsgjerning. Han vilde ikke engang midlertidig søge nogen praktisk Ansættelse, idet han havde «meget imod alle de Veie, hvorpaa en Jurist efter den sædvanlige Orden maatte begynde sin Løbebane» [2]).

Hertil havde han forøvrigt ogsaa en anden Grund. Det var hans Ønske snarest muligt at foretage en videnskabelig Udenlandsreise, og i Haab om inden føie Tid at faa et offentligt Stipendium dertil vilde han ikke binde sig ved nogen privat eller offentlig Ansættelse. Dette Haab blev imidlertid skuffet; først efter mere end halvandet Aar saa Schweigaard sit Ønske opfyldt. Hans travle Arbeidsliv i Christiania blev derfor fortsat, kun afbrudt af nogle Besøg i Kragerø Vinter og Sommer. Navnlig var 1ste Halvaar 1832 stærkt optaget for at tjene det fornødne til at klare den Gjæld, han havde stiftet dels i Examenssemestret, dels ved Bogkjøb. Han manuducerede saavel til juridisk Examen som fremdeles til Examen artium, hvortil han i disse Aar dimitterede adskillige. «Han havde», fortæller en af hans juridiske Manuducender [3]),

---

[1]) Brev 15de Juli 1828, S. 61.

[2]) Brev 21de Februar 1832.

[3]) Sorenskriver Alsing.

«en sjelden Evne til at faa os til at lære, og drev meget paa den positive Lovgivning. Vi maatte tage alle vigtigere Love formelig som Pensa, og de Love, der angik den administrative Del af Lovgivningen — Veilov, Skydslov, Lov om beneficeret Gods etc. — ligesaa fuldt som andre. Jeg var paa det første Parti om Morgenen, formodentlig Kl. 9 eller $^1/_2$9; men han var sjelden oppe, før vi kom«.

Ved Siden af Manuduktionen begyndte Schweigaard i Kandidataarene sin literære Virksomhed. Denne fremkaldtes nærmest ved en ydre Anledning, Studenterforbundets Oprettelse.

I det større Studenterliv havde Schweigaard, som fortalt, ikke tidligere deltaget. I 1832 følte han imidlertid en Opfordring dertil. I «Samfundet» havde kort forud nogle, især yngre, Medlemmer, begyndt en af de mange idelig gjentagne «Reformbestræbelser»; man vilde se at faa et hyggeligere og mere aandigt Liv deroppe og tillige en strengere sædelig Tone blandt Studenterne i det hele; man ønskede vel ogsaa at modvirke den politiske, i stærkt demokratisk Retning gaaende Aand, der ved enkelte Leiligheder havde aabenbaret sig inden Samfundet. Dette Arbeide var allerede i god Gang, og Reformvennerne indehavde de fleste af Samfundets Ombud. Men da indtraadte det bekjendte Schisma Vaaren 1832. Nogle Studenter havde, udenfor Samfundet, forgaaet sig grovt, og Bestyrelsen vilde benytte Leiligheden til at give en alvorlig Advarsel; den foreslog deres offentlige Udelukkelse af Studentersamfundet, «fordi de havde gjort sig skyldige i en Usædelighed, der havde gjort dem berygtede». Denne Straf forekom imidlertid adskillige for streng af Hensyn til de unge Menneskers Fremtid, ligesom de nok ikke heller vilde gjøre Samfundet til en censor morum. Der reiste sig da herom en bitter Strid, og den 28de Mai 1832 blev Bestyrelsens Forslag forkastet, medens alene et Modforslag om Tilkjendegivelse af «Samfundets høieste Misnøie» med den unde ıSagen «op-

lyste Opførsle mod en Kammerat» blev antaget. Dette Udfald havde til Følge, at omtrent alle Ombudsmænd med Førstedirektøren, Birch-Reichenwald, i Spidsen og en stor Mængde andre Medlemmer — ialt 56 — endnu samme Aften udmeldte sig af Samfundet[1]). Blandt disse var da ogsaa Schweigaard, der havde indmeldt sig for Leiligheden. Sammen med Welhaven og Birch-Reichenwald udkastede han nu Planen til en ny akademisk Forening, og efter deres Indbydelse konstituerede 30 akademiske Borgere 8de Juni 1832 «Studenterforbundet», med Fougstad (Formand), Aall, Birch-Reichenwald, Falch, Schweigaard og Welhaven som Bestyrere. Forbundet besluttede strax at udgive et literært Tidsskrift ved en valgt Redaktion. Saaledes fremstod det bekjendte Ugeskrift «Vidar», der begyndte 5te August 1832, udgivet af A. Schweigaard, Joh. Welhaven, P. A. Munch, F. Stang og C. W. Hjelm. I andet Halvaar indtraadte U. A. Motzfeldt istedetfor Stang og i tredie Halvaar Fougstad for Hjelm; Schweigaards Navn findes sidste Gang paa Bladets Nr. 63 (26de Oktober 1833), idet A. N. H. Stenersen nu indtog hans Plads.

Det har været sagt, at Studenterforbundet og «Vidar» havde sin Spire i den «literære Klub», som dannedes af Schweigaard og hans nærmeste 3 Omgangsvenner[2]). At et literært Tidsskrift har været en Yndlingstanke hos denne Kreds, er ogsaa ganske rimeligt. Derimod var Forbundets Oprettelse ikke nogen Frugt af tidligere Overveielser[3]). Heller ikke havde det nogen umiddelbar politisk Hensigt. Forbundet erklærede selv sit

---

[1]) Jfr. forøvrigt herom P. A. Jensen i «Illustreret Nyhedsblad» 1863, S. 233, 252, jfr. L. K. Daa sammesteds 1864, S. 6—7; H. Lassen, Henrik Wergeland og hans Samtid, 5te Kap.

[2]) Botten Hansens Biografi af P. A. Munch.

[3]) Dette er Udgiveren meddelt af den eneste gjenlevende af de oprindelige Indbydere.

Formaal væsentlig for literært, og dette har vistnok særlig været Schweigaards Mening. Hans Interesser udenfor de fagmæssige var dengang fortrinsvis alment literære, og saadanne er det ogsaa, der fornemmelig udmærker »Vidar»; dette var vort første, eller ialfald indtil da uden Sammenligning vort bedste, egentlige Kulturtidsskrift, der kun sjelden havde politiske Gjenstande under ligefrem Behandling. Derimod havde Forbundet og navnlig «Vidar» ganske vist et polemisk Formaal ligeoverfor en anden literær Retning, Datidens «Norskhed», ligesom der i begge disse Retninger laa politiske Spirer. Hint Formaal er netop kommet til Orde i en Artikel af Schweigaard «om den literære Antidanskhed» («Vidar» Nr. 15, 11te Novbr. 1832). Han ivrer heri mod den dengang i Pressen ikke sjeldne Uvillie mod fremmed, især dansk, Literaturs Paavirkning. Man tror, siger han, «at vi ved at overklippe alle aandelige Berøringspunkter med Danmark igjen kunde vende tilbage til den Nationaleiendommelighed, hvis Udvikling under den langvarige politiske Forbindelse ledede i forskjellige Retninger». Denne Tilbagevenden kan kun den ubetinget anse for ønskelig, der hæver sig over Historien og i dens Begivenheder blot ser Tilfældets Spil. Den er ogsaa umulig; man kan ikke uden at fornægte al Historie overspringe en Række af flere Aarhundreders Udvikling. En fuldkommen Løsrivelse fra dansk Literaturs Paavirkning vilde ikke nu være naturligere end den Akt, hvorved de tvende Nationer fra Begyndelsen forenedes. I Baggrunden for denne Antidani ligger et politisk Hovmod. Men i vor mere betryggende Statsforforfatning ligger ingen Grund til at se ned paa den danske Literatur:

«De, der ville optræde som Folkemeningens Ledere, burde dog engang erkjende det Uforsvarlige i at gjøre den Synsmaade almengjældende, at vi ved vor politiske Gjenfødelse allerede have opnaaet et Standpunkt, hvorefter vi i alle Retninger kunne se videre end vore Omgivelser. Det er det Mindste, som er udført: det Meste staar endnu tilbage. Ikke over, hvad vi ere, men over, hvad vi kunne vorde, skulle vi være stolte». «Den ægte Nationalfølelse er aldeles forskjellig fra den

Arrogance at ville sætte sig selv høiest og optræde som Norm for Andre; den erkjender villigen Andres Værd, fordi den er sig sit eget bevidst». «Hvo ønsker ikke at se en ægte national Literatur fremkaldt i vor Midte; hvo erkjender ikke, at Nationen først da kommer til en fast aandelig Bestaaen, naar den kan beskue sig i sin egen Virksomheds Produkt? Men derfor skulle vi dog ikke erkjende alt det for ægte Nationalt, som man, for at lette Afsætningen og vinde sig et Navn, har paatrykt nogle tilfældige ydre Mærker, dem man udgiver for Nationalitetens Stempel, men som i sit Indhold ofte hverken tilhøre det norske eller nogetsomhelst Folk. Den, som ad Fortjenestens Vei vil bidrage til at oplive en vordende Literatur, undser sig ikke ved at betragte dens nærværende Tilstand, som den virkeligen er og nødvendigen maa være; kun Charlatanen søger ved Tvang og Forblindelse at indbilde sig selv og Almenheden, at vi allerede have, hvad vi søge». «Man skulde mindre pukke paa Norskheden, men mere i Gjerningen bidrage til dens Forædling; man skulde erkjende, at ogsaa den nationale Selvfølelse kan fremtræde i en saadan Skikkelse, at den bliver ligesaa uelskværdig som en overdreven Selvfølelse hos det enkelte Individ«.

Man ser i dette Uddrag af Schweigaards Artikel lignende Tanker som dem, der siden fik sin poetiske Form gjennem Welhavens «Norges Dæmring». Det var en varm Fædrelandskjærlighed, som her tog til Orde, men en, der havde aabent Blik for de mange Brøst, der ærlig vilde arbeide til deres Udbedring som til deres Blottelse og derfor forargedes over den nationale Retning, som fortabte sig i Glæden over det engang vundne, i Stolthed over Norges Herlighed og Odelsbondens Ypperlighed, — som vilde «være sig selv nok«.

Det er af den ovenfor uddragne Artikel klart, at Schweigaard i det hele taget maatte være en ivrig Fremskridtsmand. Som saadan optraadte han da ogsaa i «Vidar».

Særlig viser dette sig i den bekjendte Afhandling, hvormed han indledede sig og «Vidar» hos Almenheden, «om Nødvendigheden af at indskrænke Sprogstudiets Omfang i den lærde Undervisning» («Vidar» Nr. 1 og 2.) — Han tager her Ordet for en gjennemgribende Reform

af de høiere Skoler i den Retning, som nys i Tydskland var fremholdt af Thiersch m. fl.

Dens Hovedindhold var følgende:

Undervisningen var efter hans Mening altfor meget anlagt paa at danne Videnskabsmænd og altfor overveiende lingvistisk. Sprogundervisningens store formative Betydning bør ei gjøre den til alt eller endog til det væsentligste. Først ved Understøttelse af andre Kundskaber bliver dens dannende Kraft virksom. Derfor maa Sprogstudiet indskrænkes for at give Plads for Realia. Til Gjengjæld bør man dyrke et enkelt Sprog til dets fineste Nuancer istedetfor at udbrede sig til flere. Men ved Valget mellem de gamle og nyere Sprog maa her disse have Fortrinet; det tydske kan saaledes med langt større Lethed bruges til lingvistisk Dannelsesmiddel end Latinen. Den gamle Literatur bliver man i Virkeligheden ikke fortrolig med; kun faa fortsætter siden sine Studier deri. Den klassiske Literaturs Indhold er derhos forlængst gaaet over i den nyere Literatur, og andre gamle Literaturer er nu fremdragne (Edda, Ossian, indisk Poesi). De gamle Sprog har tabt sin Betydning som almindeligt Dannelsesmiddel. Naturvidenskaberne maa indtage deres Plads. Som Retfærdiggjørelse derfor ansaa han det tilstrækkeligt at anføre et Citat af Wolfgang Menzel, hvoriblandt følgende er det vigtigste: — — — «es ist ein unermesslicher Fortschritt des menschlichen Geschlechts, dass es von der schwindelnden Höhe des Geistes immer mehr zur Natur zurückkehrt. — — — — Alle wahrhaft humane Bildung und aller physische und geistige Wohlstand des jüngsten Geschlechts ist darin begründet»[1]).

Dette er nu forlængst velbekjendte Tanker, der idelig har været gjentagne i den offentlige Diskussion. Men dengang var de omtrent nye hos os. Schweigaards Artikel havde «for første Gang her i Landet gjennem en ordentlig Deduktion stræbt at vinde den dannede Almenhed for den Sætning, at Sprogstudiet optager for stor Del af vor lærde Undervisning». Den reiste først det Ordskifte om det høiere Skolevæsen, som siden ikke er ophørt, og som Schweigaard selv atter senere tog levende Del i, især i «den Constitutionelle» for 1836. I selve «Vidar» (Nr. 5—8) fandt Artiklen strax en udførlig

---

[1]) Udhævet af S.

og dygtig Imødegaaelse af en anonym Forfatter, der imidlertid ingen anden var end F. Stang[1]).

Der har været fremkastet den Paastand, at Schweigaard i yngre Dage ogsaa i religiøs Henseende skulde have været en vidtgaaende «Fremskridtsmand» som endog stundom har været nævnt som Forløber for vore Dages Fritænkere. Dette er imidlertid en fuldkommen Feiltagelse, som det noksom fremgaar af en Anmeldelse, han i «Vidar» Nr. 10 har givet af en Række Afhandlinger i Jonas Anton Hielms «Almindeligt norsk Maanedskrift» (3die Bind, Oktober 1830—Juni 1832), 16de Hefte. I dette Maanedskrifts 7de Hefte (2det Bind, S. 4—29) havde der staaet en af Udgiveren varmt anbefalet Afhandling af «Cosmopolita»: «Hvi skrider Menneskeheden saa langsomt fremad?», skreven i en Aand, som «kjendelig tilhørte den saakaldte Oplysnings-Periode, der fulgte paa de franske Encyklopædisters Bestræbelser for at popularisere saavel det guddommelige som menneskelige». Forfatteren finder Grunden til Oplysningens Stansning i en forældet Regjeringsforfatning og mysteriøse Dogmer, som han ganske vil have ryddet af Veien ved en Restauration, hvortil han kalder Luthers og Calvins Reformation Indledningen, og med Dogmernes Fordrivelse vildé han have indført en Kristendom, autoriseret af den rene objektive Fornuft[2]). Mod denne Afhandling var i samme Maanedskrifts 16de Hefte (3die Bind, S. 253—87) en anden pseudonym Forfatter, Christianus Kosmopolita, optraadt med en ny Afhandling om «Menneskehedens langsomme Fremskriden», skreven i udpræget kristelig Aand, idet der bl. a. leveres et kort Forsvar for de kristelige Hovedsandheder, Mysterierne indbefattede, men forøvrigt temmelig uklar. Disse to

---

[1]) Af dennes Imødegaaelse er det ovennævnte Citat om Schweigaards Artikel hentet.

[2]) Efter Schweigaards Gjengivelse af Indholdet.

Afhandlinger underkaster da Schweigaard paa det nævnte Sted en kort Anmeldelse. Efter som oven anført at have gjengivet Hovedretningen i den første Afhandling, fortsætter han:

«Herimod protesterer Forfatteren af Afhandlingen i nærværende Hefte, der gjennem en vistnok christeligsindet, men noget uklar og ved uvedkommende Bemærkninger afbrudt historisk Skizze af Kirkeforfatningernes vexlende Tilstande søger at vise, at de Beskyldninger, hans Modstander gjør Christendommen i dens nærværende Form, ingenlunde ramme Læren selv, men dels de Forvanskninger, den blandt flere Sekter har undergaaet, dels dens Tjeneres egennyttige Planer. I Forbigaaende kommer Forfatteren til at gjøre opmærksom paa adskillige Sandheder, der ofte synes at blive miskjendte, f. Ex. at Christendommens nærmeste og umiddelbare Formaal aldrig kan ansees for at være politisk[1]); at det er fra et sundt og kraftigt Familieliv, at den ægte religiøse og sædelige Styrke udgaar; men det Punkt, hvori han divergerer fra sin Modstander, er ingenlunde klart udhævet, nemlig: Nødvendighed af Mysterier i en aabenbaret Religion og Modsigelsen i at tale om Christendom uden christelige Dogmer[2])».

Schweigaard finder ogsaa, at den sidste Forfatter har indrømmet sin Modstander for meget. Navnlig fremhæver han, at denne har brugt en upassende Tone ligeoverfor de «strengt orthodoxe» og Geistligheden, idet han herom udtaler:

«Den inhumane Tone, hvormed Geistligheden i hin Afhandling heltigjennem omtales, er Bevis nok paa, at Forfatteren ikke har kjendt den Streng i sine Læseres Indre, som han skulde berøre for at gjøre dem, der inden visse Grændser maaske vilde indtræde paa hans Synsmaade, modtagelige for hans Fremstilling; thi Læsernes Retfærdighedsfølelse vil stemme dem til Fordel for den Forurettede og saaledes vække Uvillie mod hans hele Lære. Havde Forfatteren forresten betænkt, at den religiøse og til det Positive heldende Tendents, der synligen aabenbarer sig i vor Tid, grunder sig paa Nationernes Trang og frie Valg,

---

[1]) Der er dog i denne Afhandling, — som fra denne Side har en ikke ringe Interesse, — udtalt meget liberale politiske Anskuelser, idet den har taget til Orde for religiøs-politiske Meninger, som i hin Tid vistnok var meget sjeldne, men som er beslægtede med dem, der senere ofte har været fremstillede af Grundtvigianerne. U. A.

[2]) Fremhævet af Schweigaard.

og at det just er Granskeren og ikke alene Geistligheden, som modarbeider de revolutionære Bevægelser i de religiøse Anskuelser, der til alle Sider udbredte sig i hin Periode, der er Forfatterens Forbillede, — saa skulde han neppe have tilladt sig saadanne Udladelser om denne Stand, og maaske indtil videre have opsat at fremkomme med sine Tanker om denne Gjenstand».

Der kan dog vel efter dette ikke være Tvivl om, at Schweigaard allerede dengang ialfald sympatiserede med den positive kristelige Retning[1]).

Den «Cosmopolita», hvis Artikel han saa bestemt havde udtalt sig imod, var ingen anden end Henrik Wergeland. I den nævnte Række Anmeldelser har Schweigaard under Behandling et af «Sifuls« Arbeider, men i den samme upersonlige, humane Tone, der ogsaa blev anerkjendt fra den anden Side[2]). Forøvrigt deltog han slet ikke i Kampen mod Wergeland, hvor afgjort han end her stod paa sin Ven Welhavens Side.

I «Vidar» optraadte Schweigaard ogsaa første Gang som Forfatter i Statsøkonomien. Den første af hans Afhandlinger om Bankvæsenet findes nemlig i «Vidar» (No. 20—21) i Form af en Anmeldelse af Jakob Aalls Hefteskrift, «Nutid og Fortid», 1ste Hefte, hvor der var offentliggjort en større «statsøkonomisk-historisk» Afhandling og heri undersøgt Spørgsmaalet om Kursen for Indløsningen af Pengesedlerne. [3]) Norges Bank havde den Gang kun Ret til at indløse sine Sedler til en Kurs af 125 pCt.; men Statsmagternes Plan var efterhaanden at nedsætte denne Kurs saaledes, at Sedlerne tilsidst kunde indløses med sin fulde paalydende Sølvværdi. Den Værdiforøgelse, Sedlerne herved vilde faa, maatte selvfølgelig blive til Bedste for Debitorerne. For nu snarest muligt at opnaa Fasthed i Pengevæsnet uden dog at forandre Debitorernes Stilling,

---

1) Jfr. ogsaa J. C. Lous's Oplysning i Bilagene, S. 186.

2) Se Anmeldelsen af «Karantænetanker» i Nr. 7, jfr. S. 125.

3) Den følgende Oversigt over Schweigaards Afhandling skylder Udg. Prof. Aschehougs Velvillie.

havde Aall bragt den Tanke paa Bane strax at paabyde Parivexling, men samtidig at reducere de bestaaende Gjældsforpligtelsers paalydende Beløb efter det ved den daværende Bankkurs angivne Forhold. Noget bestemt Forslag derom fremsatte han dog ei, idet han erkjendte, at den antydede Udvei havde sine Betænkeligheder. Schweigaard betragtede den som ganske forkastelig. Derimod anbefalede han at slaa den daværende Kurs fast for bestandigt og følgelig at reducere Sedlernes paalydende Sølvværdi efter dette Forhold. Derved vilde man strax faa en uforanderlig Seddelværdi uden forøget Byrde for Debitorerne. Hans Forslag blev imødegaaet i en længere Afhandling (af Carl Arntzen) i «Vidar»[1]) og heller ikke optaget af nogen af Statsmagterne, der holdt fast ved den engang valgte Plan at bringe Sedlernes legale Kurs op til Pari, noget, der først opnaaedes i 1842. Schweigaards Afhandling vidnede i ethvert Fald ikke blot om en usædvanlig Begavelse, men tillige om en for den 25aarige Forfatter overraskende Indtrængen i et vanskeligt og hos os den Gang lidet studeret Emne. De store Forhaabninger, Afhandlingen vakte, opfyldtes i rigeligt Maal ved den store Afhandling, han skrev i «Den Constitutionelle» for 1836[2]) om Norges Bank og Pengevæsen, en Afhandling, som til alle Tider vil staa som et klassisk Arbeide, og som vakte en overordentlig Opsigt.

Foruden de her fremhævede Artikler finder man ogsaa adskillige mindre vigtige fra Schweigaards Haand, hvis Mærke (—d) overhovedet er det, der forekommer hyppigst i den første Aargang og tillige under Artikler af mest afvexlende Indhold. Blandt disse var ogsaa et Par smaa Stykker af juridisk Indhold, en Anmeldelse af en Afhandling om Kirkers og Kirkegodses Forbrydelse

---

[1]) No. 27—28; jfr. hertil ogsaa Schweigaard i No. 34, 35 og 37 «Fortsatte Betragtninger over Bankens uforanderlige Vexlingsforhold.»

[2]) Ogsaa i Særaftryk.

og nogle Bemærkninger om akademiske Borgeres Værnepligt. Hans Redaktionsarbeide interesserede ham i det hele levende.[1]) Det var nu ogsaa «Vidar» og ikke «Forbundet», der laa ham mest paa Hjerte.

Overhovedet var denne Vinter 1832—33 en af Schweigaards lykkeligste Tider[2]). Han nød allerede almen Anseelse, havde en kjær Virksomhed og var befriet for sine tidligere økonomiske Omsorger. Han havde ogsaa fremdeles den samme behagelige og interessante Omgang. Foruden de gamle Venner omgikkes han nu flere, hvormed «Vidar» havde bragt ham i Berøring, navnlig Carl Fougstad og U. A. Motzfeldt, til hvilken sidste han fra nu af var nøie knyttet i en lang Aarrække. Derimod kom han endnu ikke i nærmere Forbindelse med Stang, skjønt denne var hans Medredaktør; «Vidar» synes nemlig at være redigeret af enkelte, især Welhaven, temmelig paa Frihaand og næsten uden samlede Møder. En Mand udenfor den akademiske Kreds, hvem Schweigaard nu ligesom hans Venner omgikkes adskillig, var «lille Dahl» — Boghandleren — en Mand med sine smaa Naragtigheder, men med varmt Hjerte og fin Følelse og alle sine Laugsfæller langt overlegen i aandelig Henseende, hvorfor hans Boglade ogsaa kunde blive et Samlingspunkt for en stor Del af Samtidens yngre Literater og Videnskabsmænd. «De drev tildels, især Welhaven, en Del Spøg med ham; men Schweigaard kun paa sin godslige, om jeg skal sige det, lidt beskyttende Maade.»[3])

Hvad der dog især gjorde denne Vinter saa glædelig for Schweigaard, var en Begivenhed, der greb ind i hele hans Fremtid. Han havde tænkt at blive i Christiania Julen mellem 1832—33. Men en Morgen, da Fætteren og nogle andre Vestlændinger skulde reise hjem, bestemte

---

[1]) Jfr. Brevene S. 104.

[2]) Jfr. Brevet til Koeppen 8 Januar 1834, S. 122.

[3]) I. L. Alsings Optegnelser.

han sig i al Fart til at slaa Følge. Faa Dage efter Hjemkomsten blev han forlovet med Caroline Homann, med hvem han siden levede et saare lykkeligt Ægteskab. Hun var dengang kun 18½ Aar; men Schweigaard havde, som det ogsaa fremskinner af hans Breve, allerede længe interesseret sig for hende.[1]) Hans Breve til Søsteren fra den nærmest følgende Tid lærer os at kjende ham ogsaa som forlovet. Han er her ikke synderlig forskjellig fra alle andre; men hans sjeldne barnlige Elskværdighed lægger dog sit eiendommelige Skjær over Forholdet.

Under andre Omstændigheder vilde sandsynligvis Forlovelsen snart være gaaet over til Ægteskab. Men Schweigaard havde allerede, som oven antydet, en god Stund i Forveien gjort forberedende Skridt til en Udenlandsreise, og denne vilde han da nu ikke opgive.[2])

Under 10 April 1832 havde han indgivet følgende Ansøgning til Kongen:

Efter Fuldendelsen af mit juridiske Studium ved det norske Universitet er det mit høieste Ønske ved en Reise i Udlandet at udvide min Kundskab i Retsvidenskaben og de dermed beslægtede Discipliner. Saavel den erkjendte Vigtighed af videnskabelige Reiser i Almindelighed til en levende og flersidig Kundskabs Erhvervelse, som især Lovkyndighedens praktiske Tendents og dens Forhold til ydre og lokale Institutioner fremstiller mig Opholdet paa de Steder, hvor Videnskaben har sit Sæde, som et ønskeligt Dannelsesmiddel for enhver, der ved Studium og Beskuelse stræber at opfatte Retsbegrebet i dets Anvendelse og Virkelighed. Men da jeg aldeles mangler egen Formue til denne Plans Virkeliggjørelse, saa ansøger jeg underdanigst Deres Majestæt om et Reisestipendium af Statskassen, i det Haab, i Tiden at kunne gavne mit Fædreland for den Opofrelse fra det Offentliges Side, som med denne Ansøgnings naadigste Indvilgelse vilde være forbunden. Gjenstandene for denne Reise vilde være den preussiske, franske og romerske Ret, Statsøkonomi, Bank- og Pengevæsen, samt saavidt muligt at stifte Bekjendtskab med fremmede Strafanstalters Indretning. Til disse Øiemeds Opnaaelse anser jeg Berlin og Paris for de hensigtsmæssigste Opholdssteder og vover underdanigst at foreslaa Tiden til et Aar paa

---

[1]) Brev 30 Mai 1831.

[2]) Jfr. Brevet til Koeppen af 8 Januar 1834 S. 122.

første og et halvt paa andet Sted samt det ansøgte Stipendiums Størrelse til fem Hundrede Sølvspecies aarlig, da en mindre Sum saavel paa Grund af Nødvendigheden af flere videnskabelige Værkers Anskaffelse som med Hensyn til, hvad der forhen i lignende Tilfælde har været bevilget, neppe vilde være tilstrækkelig. Skulde det ansøgte Stipendium naadigst vorde bevilget, da vilde det være mig mest tjenligt at faa den ene Halvdel af det hele Beløb udbetalt ved Reisens Tiltrædelse, hvortil jeg strax vilde være beredt, og den anden Halvdel ni Maaneder derefter. — — —[1])

Underdanigst

Anton Martin Schweigaard,
Kandidat i Lovkyndigheden.

Denne Ansøgning blev varmt anbefalet af alle Autoriteter. Det juridiske Fakultet erklærede det som sin «enstemmige Overbevisning, at Hr. Schweigaard ved sin aflagte Prøve i Lovkyndighed ikke blot har bevist ualmindeligt Forraad af forberedende Kundskaber, udmærket Flid og Opfatningsevne, men tillige en selvstændig og omfattende videnskabelig Anskuelse og i det hele et videnskabeligt Anlæg, der hører til det overordentlige, og i Forbindelse med hans bekjendte Fasthed og Alvor i Arbeide berettiger til de skjønneste Forhaabninger baade for Videnskaben og Fædrelandets Hæder». Fakultetet ytrede med det samme det Ønske, «at Schweigaard saa snart som muligt maatte kunne blive ansat ved Universitetet som Lærer i Lovkyndighed, da man maa anse det at være af høieste Vigtighed for Staten at konservere for denne Stilling en Mand med saa udmærkede Evner». Ogsaa for dette Øiemed vilde en Udenlandsreise være særdeles ønskelig, og «Fakultetet tror at kunne gaa i Borgen for, at Fædrelandet, saafremt Forsynet vil bevare for det denne udmærkede Mand, skal i Tiden høste rigelige Frugter af, hvad der paa hans Dannelse vil blive anvendt.»

Universitetets Prokantsler, Grev Wedel-Jarlsberg, gav Ansøgningen følgende Paategning:

Saavel af medfølgende Attester som af paalidelige Mænds enstemmige mundtlige Vidnesbyrd og personlig Omgang kjender jeg Supplikanten som en særdeles udmærket haabefuld ung Mand, hvoraf Fædrelandet kan vente fortrinlig Ære og Gavn. Det maa derfor efter min Overbevisning i høi Grad interessere Riget i Almindelighed og Universitetet i Særdeleshed, at han gives Anledning til endvidere at uddanne

[1]) Fortegnelsen over Bilagene er her udeladt.

og forøge sine udmærkede Talenter og Kundskaber ved udenlandske Reiser — og det vilde være saare beklageligt, om Regjeringen ei skulde finde Midler hertil. Da jeg er overbevist om, at det bør være et af Universitets-Bestyrelsens vigtigste Formaal at sørge for en fortrinlig Uddannelse af udmærkede unge Mænd, af hvilke man kan vente, at de vil vorde fortrinligen skikkede til værdigen at beklæde Universitetets Lærer-Embeder, samt at Supplikanten hører til det ringe Antal af saadanne Subjekter, saa vilde jeg ikke tage i Betænkning at tilraade, at man (i Mangel af andre Resourcer) burde af Universitetets Kasse tilstaa ham et Reisestipendium, dersom jeg ikke havde Aarsag til at antage, at Deres kongelige Majestæt havde naadigst bifaldt den af Collegium academicum ved en anden Anledning ytrede Formening, at saadanne Udgifter var Universitetet aldeles uvedkommende. Jeg maa derfor indskrænke mig til paa det indstændigste at anbefale Supplikanten til af Statskassens til almennyttige Foranstaltninger og Nationens Dannelse bestemte Fonds naadigst at tilstaaes det ansøgte Reisestipendium.

Det var imidlertid meget vanskeligt for Regjeringen at finde de fornødne Midler, da der dengang endnu ikke gaves nogen særlig Bevilling til videnskabelige Reiser i Udlandet. Finantsdepartementets Chef, Collett, til hvem Kirkedepartementet henvendte sig, maatte, skjønt meget mod sin Villie, svare, at Statskassen ikke for Tiden havde noget Fond, hvoraf Summen kunde udredes, og foreslog den Udvei at opføre den nødvendige Sum paa Budgetpropositionen for næste Storthing. Heller ikke Universitetskassen, fandt man, kunde bære Udgiften, og Kirkedepartementet og Regjeringen saa sig da efter langvarige Undersøgelser nødte til i Begyndelsen af 1833 at indstille til Kongen paa Afslag af Schweigaards Ansøgning, samtidig med, at man foreslog Opførelse af 700 Spd. aarlig til udenlandske Reisestipendier for Videnskabsmænd paa den kongelige Budgetproposition. Kongen bifaldt 19de Februar 1833 det sidste, men udsatte Schweigaards Ansøgning for at faa detaillerede Opgaver over Universitetskassens og Oplysningsvæsenets Fonds Status. Disse blev da senere afgivne, men uden bedre Resultat. Imidlertid bevilgede heldigvis Storthinget de foreslaaede 700 Spd. aarlig «til videnskabelige Reiser i Udlandet»,

— en Post, som siden stadig har staaet paa Budgettet, og som altsaa egentlig indkom for Schweigaards Skyld.[1]) Under 16de Oktober faldt da endelig kongelig Resolution om, at den bevilgede Sum, 700 Spd. aarlig, forundtes Schweigaard for et Tidsrum af $1^1/_2$ Aar i det af ham i hans Ansøgning opgivne Øiemed. Han fik altsaa i det hele 1,050 Spd. eller 300 Spd. mere, end han havde søgt.

Schweigaard havde med megen Utaalmodighed afventet sin Ansøgnings endelige Skjæbne. Fra Sommeren 1833 vidste han imidlertid, at den snart vilde blive indvilget, og han var da forberedt paa at reise strax bagefter. Han forlod derfor i Slutningen af September Christiania for at tilbringe de sidste Uger sammen med sin Forlovede og umiddelbart derfra at afgaa til Udlandet. Inden hans Afreise fra Hovedstaden holdt «Forbundet» Fredag den 27de September i sit Lokale et Afskedsselskab for den bortdragende. Ved Festen blev afsunget en Sang af Welhaven, der sluttede med at hilse Schweigaard som «Norges bedste Søn».[2])

V.

Den kongelige Resolution om Schweigaards Stipendium var — uagtet han under 15 August 1833 havde henledet Kirkedepartementets Opmærksomhed paa det ønskelige i, at han kom afsted med sidste Dampskib —

---

[1]) Storthingsforh. 1833 V. 712 jfr. 766.

[2]) Se forøvrigt Bilag VII.

falden for sent til, at dette kunde opnaaes. Han maatte derfor sidst i Oktober paa en Lodsbaad sætte over fra Kragerø til Strømstad, idet Kolerakarantænen hindrede Reisen over Land. Hans første Besøg gjaldt Lund, hvor den uventet store Venlighed og Gjæstfrihed holdt ham adskillig flere Dage, end han havde tænkt. Fra Lund fik han Anbefaling til Professorer i Greifswalde, der endnu stod i Forbindelse med Sverige siden den nys svundne Tid, da Pommern hørte under svensk Herredømme. Og paa samme Maade fik han hele Tyskland igjennem Anbefalinger fra det ene Universitet til det andet, overalt mødende stor personlig Velvillie. Til Berlin kom Schweigaard 27de November 1833 og forblev der 5 Maaneder, idet han forlod Staden 29de April 1834 ved Vintersemestrets Slutning. Han bandt sig her ikke til noget vist Kursus Forelæsninger, saaledes heller ikke i Jurisprudents, da de var «indrettede efter en saa kompendiarisk Plan», at Tiden af en viderekommen kunde anvendes bedre end ved at følge dem stadigen et helt Semester. Derimod besøgte han en Mængde enkelte Forelæsninger i alle de Fag, som ikke laa ganske udenfor hans Sfære. De Professorer, hvis Forelæsninger han selv særlig nævner, er fortrinsvis Filosofer: Gans over Historiens Filosofi, Steffens over Naturfilosofi, Beneke og Hennings. Men der kan efter hans almindelige Bemærkninger vel ikke være synderlig Tvivl om, at han ogsaa tillige har hørt f. Ex. den berømte Savigny over Romerret, maaske ogsaa Schleiermacher — der forøvrigt døde allerede 15de Februar 1834 — over Psychologi. Ved Siden heraf fortsatte Schweigaard sine Fagstudier i Statsøkonomi, preussisk og romersk Ret, i den sidste navnlig ved Læsning af Monografier. Mere praktisk studerede han Fængselsvæsenet og det høiere Skolevæsen. Han nød ogsaa meget godt af personlig Omgang med forskjellige Professorer, navnlig Filosofen Edvard Beneke. Mest omgikkes han den

bekjendte Danske Orla Lehmann. Denne har i et Brev[1]) fortalt følgende om sit Samvær i Berlin med Schweigaard:

«Uden foregaaende Bekjendtskab og uden nogen Mellemmand var det ene Landsmandskabet, som førte os sammen. Medens jeg paa Studentervis hørte og tildels nedskrev et ikke ringe Antal Forelæsninger, besøgte han, hvis egentlige Læreaar var afsluttede, disse kun leilighedsvis og saavidt fornødent for at faa et fyldigt Indtryk af Foredragenes Aand og Metode og af de Foredragendes videnskabelige Personlighed; men hans Klarsyn og omfattende Forkundskaber satte ham istand til med Lethed at Universitetet at drage det Udbytte, han søgte, og som han supplerede gjennem personlige Berøringer og ved rundelig Benyttelse af de offentlige Biblioteker. Skjønt vore Veie saaledes ikke ganske faldt sammen, saaes vi dog næsten daglig, og da en Landsmand[2]), med hvem jeg boede sammen paa Hjørnet af Charlottenstrasze og Unter den Linden, forlod Berlin, flyttede Schweigaard sammen med mig. Det var nu altsaa ikke til Bordet og Spadserture, til Udflugter i Omegnen og andre Fornøielser, at vort Samliv indskrænkede sig; men ved Samtaler, der ofte strakte sig dybt ind i Natten, modtog jeg i Vækkelse og Belæring mere, end jeg skylder nogen anden af mine jevnaldrende. Jeg har fra den Tid ikke blot bevaret Mindet om den rige Grøde, der var i hans aandige Udvikling, og den Selvstændighed, hvormed han dømte om Livets og da navnlig om vor fælles Videnskabs Opgaver, men ogsaa en klar Erindring om hans Standpunkt og Meninger om mange Spørgsmaal. Men jeg skal ikke forsøge at laane dem Udtryk, da han selv

---

[1]) Skrevet 1870 efter Schweigaards Død. Jfr. ogsaa Lehmann's Erindringer i efterladte Skrifter I. 113 ff.

[2]) Bendz, jfr. S. 128. Til, hvad der er oplyst, kan føies, at B. er død 8de Septbr. 1882 som forhenværende Professor ved den danske Landbohøiskole.

har aflagt Regnskab derom i en Afhandling, han skrev netop paa denne Tid, og som jeg fik med, da jeg vendte tilbage til Kjøbenhavn[1]) (juridisk Tidsskrift XXIII, Pag. 292—333). Jeg antager, at dette lille Arbeide for en Biograf maa have en særlig Interesse som en Redegjørelse at hans daværende Betragtning af Liv og Videnskab, oplysende for hans Tænkesæt ogsaa om andre Aandens Enemærker end dem, med hvilke han her særlig beskjæftiger sig. Jeg tvivler ikke om, at det væsentligen er de samme Anskuelser, der ligger til Grund for den Forelæsning over Videnskabens Metodik, han holdt snart efter sin Hjemkomst til Christiania. — — Uden her at ville indlade mig paa æstetiske, endsige da paa religiøse Reminiscenser fra hint vort fortrolige Samliv, vil jeg dog nævne, at en af de Ting, hvori vi stemmede overens, var den Forkjærlighed, vi blandt Tydskerne følte for Göthe, som — i det mindste i Danmark — paa den Slægt, til hvilken vi hørte, og paa vore nærmeste Forgjængere har havt større Indflydelse end paa den følgende Slægt. Selv i hans ovennævnte Afhandling vil man finde Stænk derat. I det hele tør jeg sige, at, hvor ivrig han end benyttede den Leilighed baade til Belæring og Nydelse, Berlin frembød,

---

[1]) Det kunde af Schweigaards Indberetning til Kirkedepartementet af 24de December 1834 se ud, som om denne Afhandling er skreven i Paris; men ligesom Lehmanns ovenanførte Ytring bestemt viser, at den er forfattet i Berlin, er det ogsaa sandsynligt, at den allerede Høsten 1834 er trykt i juridisk Tidsskrift, idet dettes 23de Bind, eller andet Bind for hint Aar, har Trykkeaaret 1834. Ordene i Indberetningen behøver heller ikke at sigte til andet end Trykningen. Lehmann fortæller ellers i sine Erindringer, at det var paa hans Opfordring, S. nedskrev Afhandlingen. Han fortæller ogsaa, at S. medbragte til Berlin Stangs Værk om den konstitutionelle Ret, som Lehmann her studerede under hans Veiledning, hvilket blev Anledningen til, at L. skrev sin udførlige Anmeldelse i dansk Maanedskrift for Literatur XII.

forlod han det kun lidet opbygget af hele det preussiske Væsen».

Fra Berlin tiltraadte da Schweigaard en 3 Maaneders Reise over Halle, Leipzig, Dresden, Wien, München, Tyrol, gjennem Schweiz — her for en stor Del til Fods — over Genf til Paris, hvor han ankom 23de Juli 1834. Han opholdt sig nogen Tid i de nævnte tydske Universitetsstæder samt Dresden og havde herved Anledning til «dels at komme i personlig Berørelse med, dels fra Katedret at høre Tydsklands betydeligste Videnskabsmænd» og i det hele ved personlig Iagttagelse at lære adskilligt af almen videnskabelig og literær Interesse, der ikke kan tilegnes under et længere Ophold alene paa et enkelt Sted. I Paris tilbragte Schweigaard ligesom i Berlin 5 Maaneder, som han fornemmelig anvendte til at besøge Domstolene for at vinde et praktisk Kjendskab til den forholdsvis nye og netop da saa høit ansete Napoleonske Lovgivning, samt til at skaffe sig en sammenhængende Oversigt over den nyeste franske Literatur; derimod hørte han her kun lidet af Forelæsninger. I Paris forfattede Schweigaard tvende større Afhandlinger, nemlig — tilskyndet af en Samtale med den berømte Heinrich Heine — en om den tydske Filosofi, som han fik optaget i Maanedskriftet «La France literaire» — samt en anden om Kvindernes borgerlige Stilling efter norsk og dansk Ret, hvilken sidste er trykt i det af den bekjendte Advokat Foelix redigerede Revue étrangère de legislation etc.[1]).

Schweigaard forlod Paris Juledag 1834 og ankom til Kjøbenhavn noget over Midten af Januar 1835. Han havde nok egentlig tænkt at opholde sig længere paa enkelte Mellemsteder; men hans Forlovedes Sygdom, der

---

[1]) Da ingen af disse interessante Afhandlinger er tilgjængelige her i Landet, vil et Uddrag af deres væsentligste Indhold findes i Bilagene.

ikke var uden Fare, paaskyndte hans Reise. Hun opholdt sig nemlig denne Vinter i Kjøbenhavn, og Schweigaard tilbragte nu nogle meget behagelige Maaneder i Selskab med hende, Orla Lehmann og forskjellige nye Bekjendte blandt Danmarks ældre og yngre fremragende Mænd. «Det var for ham en lykkelig Tid. Efter en vel anvendt Ungdoms vistnok haarde Arbeide, efter en oplivende Reise, hvorunder han havde seet saa meget nyt og smukt, og med sikre og gode Fremtidsudsigter nød han her en fredelig Hvile under Forhold, hvortil han havde medbragt stor Kyndighed og Kjærlighed, og hvor han overalt blev modtaget med aabne Arme. Men hvad der især kastede Glands over hans Ophold og hans Sind, var hans skjønne unge Brud, hvis Ungdoms Glæde og Sundhed vandt alles Hjerter» [1].

Der var under dette Schweigaards Ophold Tanker i Gjære om at faa ham knyttet fastere til Danmark. Ialfald er der mellem det danske juridiske Fakultets ældre Medlemmer en paa mundtlige Meddelelser støttet Tradition om, at der inden dette Fakultet Vinteren 1835 var en stærk Stemning for at faa Schweigaard ansat som juridisk Professor, og at man troede at have Udsigt dertil; Sagen kom dog neppe saa vidt, at der blev gjort Indstilling derom eller rettet noget bestemt Tilbud til ham selv. Hvorledes det nu end forholder sig med denne Plan, er der nu vel ingen Tvivl om, at Schweigaard, hvor smigrende end et saadant Tilbud maatte været ham, vilde have foretrukket Ansættelse ved sit Fædrelands Universitet.

Schweigaard forlod Kjøbenhavn ved Udgangen af April 1835, og hermed var hans Udenlandsreise afsluttet.

---

[1]) Lehmanns ovennævnte Brev af 1870.

Hvad der ved Schweigaards udenlandske Studiereise har størst Interesse, er det Standpunkt, som han navnlig under den kom til at indtage ligeoverfor Tydsklands Videnskab og Literatur. Det er forhen forklaret, at han fra sin første Ungdom, fra Opholdet i Ostfriesland, var bleven ualmindelig fortrolig med den tydske Literatur, der ogsaa siden, saavel i Skole- som Studenterdagene, vedblev at være en næsten daglig Læsning for ham. I de tidligere Aar synes dette alene at have været en kjær Læsning, ligesom Tydskland selv vistnok dengang stod tillokkende for ham. Men allerede i de sidste Aar før Udenlandsreisen havde han faaet Afsmag for flere Grene af dets nyere Literatur, og han havde overhovedet «lært betydelig at nedstemme sine Forventninger».[1]) Under Reisens personlige Iagttagelser voxte denne Følelse til en «Indignationens Begeistring», der efterhaanden vendte sig mod «Tydskheden» i det hele.

Intet er mere betegnende for dette Forhold end, at Schweigaard med saa stor Deltagelse slutter sig til Heine, Menzel, Laube o. s. v. og deres heftige Angreb paa Samtidens tydske Aandsliv. Naar han ikke blot beroliger sig med, at hine Forfatteres overveiende negative Præg kun er en nødvendig Overgang[2]), men i det hele er saa sympatetisk ligeoverfor en Retning, der i sin dybeste Grund endog var hans Charakter modsat, da kan det kun forklares af hans stærke Uvillie mod «Tydskheden». Schweigaard blev under Reisen stedse mere behersket af denne Følelse; det blev hans ledende Tanke «at trænge noget dybere ind i Tydskhedens mange Lyder og Brøst»[3]). Denne Tanke gjennemstrømmer ikke blot Brevene, den har ogsaa fremkaldt de to vigtigste Afhandlinger, man har fra hans Ungdom,

---

[1]) Jfr. Brevene S. 122.

[2]) Jfr. Samtalen med Laube, S. 134.

[3]) Jfr. Brevene S. 136—37.

— om den tydske Filosofi i France literaire og om den tydske Retsvidenskab i det danske juridiske Tidsskrift.

Hvad der især indgav Schweigaard en «Indignationens Begeistring» under hans Ophold i Tydskland, var den tydske Filosofi og fornemmelig da Retsfilosofien. Hans nøgterne Sandhedsforsken var i sit Inderste oprørt over den Fordringsfuldhed, hvormed denne Filosofi ud fra et enkelt Udgangspunkt, alene gjennem abstrakt Tænkning, vilde løse alle Tilværelsens Gaader og opføre en for alle Tider og Folk mønstergyldig Stats- og Retsforfatning. Derfor søgte han for de nordiske Jurister at fremhæve dens uheldige Indvirkning paa den tydske Retsvidenskab [1]) og for den franske Almenhed at udvikle dens Tomhed og Uklarhed: «den havde gjort meget ondt, den havde fordærvet mange gode Hoveder; det var paa Tide at faa en Ende paa den». Og han antager herunder et Sprog, hvis Heftighed er paafaldende; navnlig i Afhandlingen i juridisk Tidsskrift (se især S. 322) dynger han voldsomme Udtryk paa hinanden [2]). Naar man sammenligner disse med den sindige og humane Skrivemaade, der havde udmærket hans Polemik hjemme i «Vidar», selv ligeoverfor «Norskheden» og «Siful», forstaar man bedst, hvor forarget han følte sig. Han havde ikke tidligere paa nært Hold gjort Bekjendtskab med nogen Aandsretning, der kom i saadan Strid ikke blot med hans Forstand, men med hele hans Natur.

Schweigaards franske Afhandling om den tydske Filosofi er meget aandfuld og rig paa træffende Bemærkninger, og hans Angreb paa den tydske Retsfilosofi i juridisk Tidsskrift har vistnok væsentlig bidraget til at undergrave den Rest af Indflydelse, den endnu

[1]) Jfr. Afh. i juridisk Tidsskrift, S. 292—96 og 322—31. Allerede i den ovennævnte Afhandling i «Vidar» om Sprogundervisningen finder man Spor af dette Standpunkt ligeover den tydske Filosofi.

[2]) Jfr. ogsaa de voldsomme Udtalelser om Gans, Brevene S. 119.

havde i Norge. Lignende principielle Fordømmelser af Kantianismen og dens Efterfølgere var forøvrigt dengang ikke længere nye. I Norden havde Ørsted først i Aarhundredet brudt med den tydske Retsfilosofi og dermed i høi Grad frigjort den dansk-norske Retsvidenskab for dens uheldige Indflydelse. Og i Tydskland selv var, navnlig i de sidste Tiaar, den «rationalistiske» Retsfilosofis Herredømme i det væsentlige knækket, først af den historiske Skole, derefter ved selve den filosofiske Forskning. Stahl havde nu for flere Aar siden offentliggjort første Udgave af det Værk, som det især lykkedes, hvad han selv betegnede som dets Maal: «dem Rationalismus einen ewigen Denkstein zu setzen und ihn auf seinem eigenen Gebiete und mit seinen eigenen Waffen durch die strengste, genaueste Gedankenfolge zu bekämpfen».[1])

Af større selvstændig Interesse og i det hele af større Originalitet er imidlertid Schweigaards Kritik over Retsvidenskabens daværende Tilstand i Tydskland. Schweigaard maatte fra sit Standpunkt naturligvis give den nyere tydske Retsvidenskab sin Anerkjendelse i en Hovedsag. Det var dens Selvstændighed ligeoverfor Retsfilosofien, — hvilken han dog ikke endnu finder tilstrækkelig gjennemført, navnlig ikke i Strafferetten (jfr. S. 327—8); — det er i denne Selvstændighed, han finder «Lyssiden ved den nærværende Retsudvikling» (jfr. S. 321—2). Men forøvrigt stod han temmelig strengt kritiserende, særlig da overfor den historiske Skole, som nu med Savigny i Spidsen maatte ansees som den herskende. Rigtignok indrømmer han de store Fremskridt, den har gjort: «Naar man sammenligner Videnskabens Tilstand før Haubold og Hugo med dens nuværende Standpunkt, saa er Forskjellen iøinefaldende, og man

---

[1]) F. J. Stahl, Philosophie des Rechts, I. (Geschichte der Rechtsphilosophie), 1ste Udg. 1830, 4de Udg. 1870.

indser let, at der ikke alene er arbeidet meget, men ogsaa udrettet meget. Der lader sig vel neppe opvise en Tid eller et Folk, der med en saa skrupuløs Samvittighedsfuldhed har behandlet positiv Ret, som Tydskerne, især i de to sidste Decennier. — — — Den videnskabelige Anordning har vundet meget, og Materierne er satte i en langt naturligere Forbindelse med hinanden» [1]). Men denne Anerkjendelse er i Grunden kun en videre Udførelse af den, som Forfatteren lader blive den nyere tydske Retsvidenskab til Del for dens Løsrivelse fra Retsfilosofien. Denne Selvstændighed har «ogsaa sin betydelige Skyggeside». Og «Skyggesiden» er det nu, Forfatteren med Forkjærlighed dvæler ved. Den tydske Retsvidenskab er, og var særlig dengang, fortrinsvis grundet paa den romerske Ret. Schweigaard — der forøvrigt endnu ikke synes at have sat denne selv saa høit som senere hen — har her væsentlige Anker at gjøre mod det Forhold, hvori den tydske Jurisprudents stillede sig til Romerretten. Disse Anker er nu ikke blot aandfuldt udviklede, men ogsaa for en stor Del træffende. Han fremhæver saaledes med Rette den Tilbøielighed til tom Systematik, hvortil den tydske Retsvidenskab dengang endnu var henfalden, — i Modsætning til den «analytisk» descriptive Methode», som Schweigaard allerede da priste som den bedste. Og navnlig er det interessant at se hans Polemik mod de tydske Romanisters Afhængighed af de gamle klassiske Jurister, deres Abstraktioner og Metode: «skal Studiet blive frugtbart, saa maa det trænge igjennem til et Standpunkt, der er over Loven selv» (S. 299). Man mindes her Jherings langt yngre, bekjendte Ytring: «durch das römische Recht, über das römische Recht hinaus». Men paa den anden Side maa det fremhæves, at Fremstillingen er bleven ensidig, idet der ganske overveiende er dvælet ved Billedets mørke

[1]) S. 296—7, jfr. ogsaa S. 319.

Dele. Særlig er det paafaldende, at Schweigaard ikke engang undtager Savigny fra sin skarpe Dom, skjønt dennes banebrydende Forfatterskab dog allerede dengang var almindelig anerkjendt ogsaa i Norden[1]). Den senere Udvikling har ogsaa vist, at Schweigaard havde altfor ringe Tanker om den tydske Retsvidenskabs Spirekraft (S. 333).

Schweigaard skattede i senere Aar Savigny meget høit, navnlig hans 1840—9 udkomne «System des heutigen römischen Rechts». Men ligeoverfor den tydske Retsvidenskab i det hele fastholdt han i Grunden stedse sit Standpunkt fra Afhandlingen af 1834. Og dette bidrog adskilligt til, at den norske retsvidenskabelige Forskning i lange Tider søgte for liden Hjælp i det fremmede Lands Literatur, hvor der her uden Sammenligning var mest at lære. Ogsaa fra denne Side er derfor hin Afhandling af Interesse for vor juridiske Literaturhistorie. Men endnu interessantere er den her fra andre og mere positive Sider. Schweigaard har allerede her hævdet den videnskabelige Metode, som han siden stedse anvendte, og som har havt saa stor Indflydelse paa de norske Juristers Tænkning. Og — hvad der især maa fremhæves, — han viser sig i dette sit første større juridiske Arbeide i fuld Besiddelse af den Tankens Friskhed og Uafhængighed, den Frihed for al Skoletvang, der var saa eiendommelig for hans Aandsvirksomhed og som satte ham ganske anderledes end nogen anden i Stand til at bygge en selvstændig Retsvidenskab videre paa den af Ørsted lagte Grundvold. —

Man faar i det hele det Indtryk af Schweigaards Breve fra Udlandet, at, hvor megen Lærdom han end der hentede, har Reisen dog paa en vis Maade været en

---

[1]) Jfr. Ørsted i Fortalen til Eunomia II (1817) og især i Haandbogen V. 642 (1832), hvor han kalder Savigny «en af de d ybeste og mest overskuende Retsgranskere, som nogen Tidsalder har seet».

Skuffelse for ham. Han ønsker saaledes (den 13de Juni 1834) Welhaven at komme udenlands, «ikke fordi jeg tror, at man derved samler en saa stor Rigdom paa nye Anskuelser, men fordi det til at fixere sit Verdensbillede og modarbeide en vis ubestemt Higen er af stor Vigtighed at overbevise sig om, at det, som man søger, egentlig intetsteds findes og dog findes overalt» (jfr. ogsaa Brevet fra Paris 14 August 1834, S. 149). «Der», skriver han til Søsteren fra Paris 10 Oktober 1834 om Genf, «var min halve Vei, min halve Tid og min hele Illusion forbi; Reiser er alle Illusioners Grav; senere hen ser man overalt alting lige gyldent eller lige graat.» Denne Skuffelse har da navnlig gjældt Tydskland, hvor han var først og længst. Da han kom til Frankrig, havde han lært at nedstemme sine Forventninger til Udlandet, og her følte han sig desuden langt mere tiltalt af Forfatning og Literatur, fandt overhovedet mere Aandsslægtskab. «Det er heller ikke mod Syden, men mod Vesten, man i vore Dage maa drage hen for at finde noget saa godt eller bedre end det, man selv har.» Og mod Vesten, til Frankrig og England, søgte Schweigaard fra nu af fortrinsvis for at hente sin Aandsnæring; her fandt han meget at lære netop «for os, der altfor udelukkende slutter os til Tydskland» [1]). Det er en anden vigtig Følge af hans Udenlandsreise, der ogsaa gjennem hans store Indflydelse fik en videre rækkende Betydning.

Men endnu vigtigere er det, at hans Hjerte nu søgte tilbage til Fædrelandet med en forøget Kjærlighed. Den Skuffelse, Reisen fremkaldte hos ham, lod ham se Norden og især Norge i ny Glands. Han saa nu de hjemlige Brøst med langt mildere Øine, — han saa, at ogsaa de store Kulturlande havde sine, om end andre, gjennemgaaende Feil. Han mindedes med Glæde de «mange deilige Rifter og Kløfter og Dale» hjemme i

---

[1]) Jfr. Brevene S. 161.

det ubekjendte Norge, «som ingen lægger Mærke til, medens paa besøgtere Steder det hverdagslige hæves til Skyerne». Han finder intetsteds bedre Udsigter for Literaturen end hos de tre skandinaviske Folk, naar de sluttede sig sammen i videnskabelig Henseende (S. 141). Og han ser «en ganske anden Spirekraft» i den unge dansk-norske Retsvidenskab end i den tydske.[1])

Med ny Lyst, med Ungdommens hele freidige Haab og Mod vendte han da hjem for herefter at ofre denne unge Retsvidenskab, dette sit fattige, men saa høit elskede Fædreland alle sit Livs rige Kræfter. Og netop nu aabnede sig ogsaa hertil den Stilling, som fra den første Ungdom havde været hans Ønskers Maal.

Schweigaard kom fra sin Udenlandsreise tilbage til Christiania 17de Mai 1835. Samtidig indløb fra Stockholm hans Udnævnelse til Lektor i Lovkyndighed ved det norske Universitet.

Under Schweigaards Fravær var der gjennem F. Stangs Afgang[2]) paa en uventet Maade blevet en Lærerpost ledig ved det juridiske Fakultet. Universitetets Lærerposter hørte dengang endnu til de Embeder, der ikke søgtes, men besattes uden aabnet Konkurrence. Efterat derfor Kirkedepartementet havde æsket Universitetets Betænkning om Postens Besættelse, henvendte Motzfeldt sig til Schweigaard strax efter dennes Ankomst

[1]) Jur. Tidsskrift XXIII. 333.

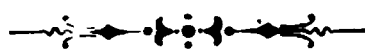
[2]) Stang, der allerede i flere Aar havde været Familieforsørger, saa sig nemlig i 1834 meget mod sit Ønske nødt til at forlade Universitetet af økonomiske Grunde, fordi Udsigterne til at rykke op fra den meget lavt aflagte Lektorstilling til Professor just dengang var mørke. Han søgte da Tilladelse til at aflægge Prøve for Advokaturen, og efterat denne var bestaaet, udnævntes han under 27de November 1834 til Høiesteretsadvokat.

til Kjøbenhavn med Forespørgsel, om han vilde efterfølge Stang. Da man nu herpaa strax fik et bekræftende Svar, blev han indstillet til Udnævnelse af Fakultetet, som bl. a. udtalte om ham:

«Vel har Fakultetet ikke havt speciel Anledning til at lære hans Evner til Undervisning og Foredrag at kjende; men forsaavidt der af andre Egenskaber og Omstændigheder lader sig drage nogen Slutning i sidstnævnte Henseende, tvivler det ikke om, at jo Schweigaard ogsaa er i Besiddelse af hine Evner, og frygter ikke for, at man skulde ville lade denne Leilighed gaa forbi til at tilbyde ham Ansættelse ved Universitetet, for hvilket maaske ellers det Talent, til hvis yderligere Udvikling Staten allerede gjennem meddelt Reisestipendium paa en særdeles Maade har virket, muligens kunde gaa tabt. — Fakultetet har derfor foreslaaet, at han naadigst maa vorde udnævnt til Lektor i Lovkyndighed, en Ansættelse, der vil være til største Baade for Videnskaben som for Universitetet.»

Hertil sluttede alle overordnede Myndigheder sig, og overensstemmende hermed blev da Anton Martin Schweigaard under 13 Mai 1835 udnævnt til Lektor i Lovkyndighed ved Universitetet.

Lige efter Hjemkomsten begyndte da Schweigaard sin egentlige Livsgjerning ved at tiltræde den Lærerpost, som var hans «første Kjærlighed», som han holdt fast ved til sit Livs Ende, og hvori han udrettede saa store Ting for sin Videnskab og sit Fædreland.

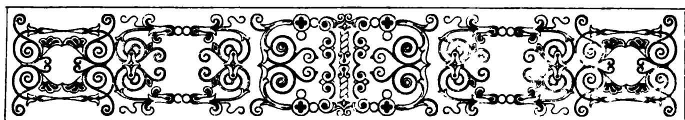

BREVE

FRA

A. M. SCHWEIGAARD.

1824—35.

I.

Breve fra Skoletiden.

(1824—28).

(Til Pastor Koeppen.)

Kragerø, 4 August 1824.

Zu den heftigsten Schmerzen, die das menschliche Herz ergreifen, gehört unstreitig die Trennung von geliebten Gegenständen und von Menschen, die durch langen Umgang und gegenseitige Liebe einander theuer sind. Auch mich erschütterte dieser Schmerz so sehr, dass nur das geliebte Vaterland und heissgeliebte Geschwister und Verwandte denselben zu lindern, nicht aber das Andenken an Sie und die Ihrigen, Personen, die mir so theuer sind, auszulöschen im Stande waren.

Oft fühle ich, was ich in Ihnen verlor, Lehrer, der mit eigenem guten Beispiel voranging, mit trefflichen Lehren lehrte; Freund, der mit Rath und That in zweifelhaften Zufällen half; Vater, der sich des Waisen annahm und ihn wie eigenes Kind behandelte. Alles dieses verdanke ich Ihnen, vortrefflicher Mann; nehmen Sie daher den heissesten Dank von Ihrem dankbaren Schüler an!

Doch damit abgebrochen. Wir hatten eine glücklichere Reise, als sie anfangs zu werden schien. Am

dritten Tage nach unsrer Abreise ward uns Norwegen sichtbar, und am fünften Tage kamen wir in Krageroe an. Das Wetter war unterweges sehr gut und der Wind günstig, doch nicht sehr heftig. Wir waren beide, Heinrich[1]) und ich, nicht von der Seekrankheit frei, und zwar litt Heinrich weniger daran als ich.

Ich bin nun bei meinem Oheim, werde mich aber dem Handel nicht widmen, sondern soll zu meinem grössten Vergnügen Medicin studieren. Ich werde vielleicht hier eine geraume Zeit noch bleiben müssen und komme darauf auf die Schule zu Drammen um mich auf die Universität vorzubereiten. Ich glaube, dass Sie vieles dazu beigetragen haben, indem Sie meinen Oheim in Ihrem Briefe dazu bewegten, ohne dessen Einwilligung niemals etwas davon geworden sein würde. — — —

Mit meinem Clawierspiele sieht es noch trübe aus. Ich habe zwar selbst ein altes Instrument; dieses ist aber nicht anders als ein mittelmässiges selbst schlechtes Clawier; jedoch hoffe ich nach einiger Zeit ein Pianoforte entweder gekauft oder geliehen zu erhalten.

Von meinen wissenschaftlichen Arbeiten wird jetzt nicht viel. Andere Geschäfte hindern mich daran, und meine jetzige Lage erlaubt mir manche Dinge nicht in Absicht der wissenschaftlichen Beschäftigungen, zu denen ich sowohl, als ich bei Ihnen war, als auch jetzt Lust habe. Aber beim Anbruch des Winters vermindern sich die Geschäfte, und ich hoffe mich alsdann mit voller Musse auf jene legen zu können.

Anfangs als ich hier kam, kam mir alles wunderlich vor; vieles hatte sich verändert; ich konnte unter andere kein Dänisch recht mehr sprechen; doch machte die Gewohnheit diese grosse Veränderung bald eben so, als wenn ich gar nicht solange weggewesen wäre, und ich spreche schon jetzt ziemlich Dänisch wieder. Ich glaube

---

[1]) H. Schurmann, en Svoger af Koeppen.

aber nicht das Deutsche so bald wieder zu vergessen, denn täglicher Umgang mit Deutschredenden und eine fleissig fortgesetzte Lecture deutscher Bücher werden mich davor sichern.

Zum Schluss füge ich hinzu einen Gruss an Ihre Frau und Ihre werthe Familie; drücken Sie dem kleinen Ludwig, dem holden Knaben, an den ich so oft denke, einen herzlichen Kuss auf die Wange an meiner Stelle.

Ergebenst

Anton Schweigaard.

Skien, 21 Februar 1825.

Kjære Bedstemoder!

Inderlig havde jeg ønsket før at have kunnet lade Dig erfare noget fra mig; men formedelst forskjellige Ting, som var forsømte ved at komme næsten tre Uger, efter Kvartalet havde taget sin Begyndelse, og som jeg har maattet indhente, er jeg bleven nødt til at opsætte det fra den ene Gang til den anden.

Jeg har ogsaa nu været saa heldig at komme paa et Sted, hvor jeg med Nytte kan tilbringe Tiden, hvortil ikke alene Skolens Godhed bidrager, men ogsaa, at jeg er kommen i et Hus, hvor jeg hverken af megen Støi eller andre Forhindringer bliver forstyrret. Skien synes ellers just ikke at være noget for fremmede og ubekjendte behageligt Sted. — — Her hersker en farlig, smitsom Børnesygdom, saa at næsten daglig bliver Børn begravede; thi den er som et Slags Pest for smaa Børn, som næsten dø alle, naar de har faaet den; men blandt voxne hersker den ikke.

Du maa endelig bede Trine snart at skrive mig til; hun er den eneste, som da fortæller mig noget nyt fra Kragerø, som jeg bestandig saa gjerne erfarer.

(Til Pastor Koeppen.)

Skien, 10 März 1825.

Theurer Lehrer! Stark, sehr stark hat mich die Nachricht von dem Unglücke, das ihr Land getroffen hat, erschüttert. Am fünften Februar, so melden unsere Zeitungen, wurde die ganze Küste von der Elbe an bis zu der Mündung des Rheins von einem fürchterlichen Orcane überschwemmt. Kaum kann ich mir vorstellen, was Ihr niedrig liegendes dem unbändigsten der Elemente preisgegebenes Land gelitten haben muss. Das ganze schöne fruchtbare Land wieder dem Elemente überlassen, aus welchem es entstanden ist! Unselige Stunde, in welcher die durch Jahrhunderte widerstehende Mauer dem unschonsamen Feinde unterliegen musste! In welcher vieles um Vermögen und Leben gekommen sind! Wie glücklich muss doch nicht der sich preisen, welcher sich in einem von uralten himmelshohen jedem Angriffe widerstehenden Felsen beschützten Lande befindet! Ich hoffe aber, dass weder Sie noch die Ihrigen wegen der ziemlichen Entfernung von der Meeresküste etwas bei dieser Ueberschwemmung gelitten haben.

Ich bin jetzt meinem Ziele etwas näher gekommen, da ich mich seit Weihnachten hier in Schien, einer kleinen (etwa wie Norden) 10 Stunden von Krageroe entfernten Stadt, auf der Schule befinde. Sie ist neulich gestiftet und hat nur vier Lehrer. Ausser fünf Sprachen sind: Mathematik, Rhetorik, alte und neue Geschichte, alte und neue Geographie, Kirchengeschichte, Römische Antiquitäten und Zeichnen Hauptgegenstände des Unterrichts. Sie können daraus schliessen, dass, obgleich ich in der ersten Klasse bin, es doch Zeit ausnehmen wird, ehe ich Universitäten besuchen kann. Zuletzt ersuche ich Sie mir die Güte zu zeigen für mich folgende Bücher zu verschreiben: Schellers lateinisch-deutsches und deutsch-lateinisches Wörterbuch, nämlich das kleinere, welches im ganzen aus drei Bänden besteht — also nicht das, was

Sie besitzen — und Schneiders griechisch-deutsches, aus zwei Bänden bestehendes Wörterbuch, beide in Hfband eingebunden, und sie so bald wie möglich mit Schiffsgelegenheit zu meinem Oheim in Krageroe zuschicken. Da der Herr Larsen die Güte hat diesen Brief in den seinigen zu legen, muss ich, um ihn nicht gar zu gross zu machen, hier abbrechen mit einem Gruss an Ihre Frau und übrige Familie von Ihrem ergebensten

A. S.

Skien, 22 Marts 1825.

Kjære Bedstemoder!

Atter ser jeg mig sat i den sørgelige Nødvendighed at maatte bebyrde Dig mere, end jeg ønskede. Da Tellef sidst fra Onkel sendte mig Penge, bad han mig ikke at henvende mig til min gode Onkel derom igjen, førend Farten havde aabnet sig. Jeg har derfor paa alle Maader indskrænket mig saa meget som muligt; men da jeg dog er kommen i Forlegenhed her, beder jeg Dig, hvis det er Dig muligt, at sende mig 2 eller 3 Spd. Gud ved, at intet falder mig saa tungt som saa ofte at maatte benytte mig af baade din og Onkels Godhed, og derfor gjør jeg det ikke uden, naar jeg nødvendig trænger til dem. Jeg finder mig nu bedre tilfreds her end i Begyndelsen, da jeg nyder baade mine Læreres og mine Medskolarers Agtelse og Venskab, ja endog undertiden hines Udmærkelse. Nylig fik jeg Brev fra Tellef, hvori han skriver mig, at »Hensigten« strax skulde seile, og at Christian skulde være med den; han er vel nu allerede borte fra Hjemmet, stakkels Gut, og indser maaske, hvad det er at komme ud i den vide Verden. — — —

Lev imidlertid vel! Jeg kommer nok til i de lange Paaskedage at skrive hjem for i Tankerne at kunne drømme mig der, hvor min Sjæl saa heftig attraar at være. — —

Skien, 26 April 1825.

Gode Trine!

Du klager i dit Brev, og det vel ikke uden Grund, over min sjeldne Skriven; jeg tror bestandig, at mine Breve, saasom Gjenstandene deri for det meste er tørre og uvigtige, ikke kunde være Dig til nogen synderlig Underholdning, og i denne Frygt er jeg nok bleven lidt efterladen. — — Jeg har siden Paaske været to Gange paa Klubballet eller Assemblée, som er hver anden Søndag; først med Apothekeren, hvis Søn gaar paa Skolen; den anden Gang med Læreren ved Skolen, Løitnant Crøger. Der gaar meget simpelt til og bliver ikkun drukket Øl og danses ikke længer end til Klokken tolv.

Omegnen om Skien er i det hele en af de skjønneste i Norge; Elv og Skov afveksler med frugtbare Jorder; derimod kan jeg just ikke rose Byen selv for nogen stor Selskabelighed. Jeg har, naar jeg undtager hos Præstens og Mad. S . . . .s Familie, ikke været hos nogen anden. — — Kjært er det mig at høre, at Tante har beriget Familien med en Opretholder af det næsten uddøde Dahllenavn; det bliver vel en lille Tellef [1]).

Min Kreditor begynder nu at melde sig; jeg opholder hende endnu med gode Løfter, da jeg endnu ei tør henvende mig til Onkel, saasom Du skriver mig, at han endnu ingen Smakker har faaet; det er dog ret en fatal Sag. — — Du pleier at slutte dit Brev med en Undskyldning i Henseende til Skriften; hvor meget mere havde ikke jeg Aarsag dertil! Dog, Du ved, jeg er ingen Skjønskriver; kan Du kun finde ud af det Rableri, saa har jeg naaet mit Ønske. — —

---

[1]) Bergmester Tellef Dahll, der er født 10 April 1825.

Skien, 9 Mai 1825.

Gode Trine!

Du havde rigtig Aarsag til at tro, at det ei var gaaet rigtigt til med de Penge, Bedstemoder var saa god at sende mig for nogen Tid siden, da Du ikke har hørt noget om dem siden. Jeg har rigtig faaet og allerede opbrugt dem for lang Tid siden og beder Dig derfor takke Bedstemoder derfor. De kom mig godt tilpas, da jeg med dem, tillige med 5 Spd., som Onkel var saa god at lade mig faa, da han var heroppe, saa mig istand til at betale Skolelønnen for dette Kvartal. Forresten ved jeg ikke, hvorledes jeg har kunnet glemme mig selv saa ganske, at jeg ikke skrev Dig dette i mit sidste Brev, og beder derfor tusinde Gange om Forladelse. — — Endnu en Bøn . . . . at bede Bedstemoder at være saa god at give mig 5 Spd. for for det første at kunne stille Madamen tilfreds. Jeg ved, at Bedstemoder gjør meget for mig; at vise Dig min Forlegenhed behøver jeg vel ikke, Du kjender mig vist alt for nøie til ikke at vide, at jeg ei uden Aarsag og Nød tager min Tilflugt til Bedstemoders endnu aldrig feilslagne Godhed.

Den 1ste Juni 1825.

Hver Gang jeg modtager noget fra din Haand, gode Trine, opfyldes jeg med inderlig Glæde. Altid ligger i dine Breve noget trøstende, noget opmuntrende, som styrker det undertiden mismodige Sind. Saaledes var jeg ogsaa nu temmelig nedslagen, da jeg allerede flere Postdage forgjæves havde ventet paa . . . nogle Penge . . . da jeg modtog dit sidste Brev, hvori Du endog forvisser mig om det dobbelte af, hvad jeg vovede at bede Bedstemoder om, som jeg vel endnu ikke har faaet, men hvis Udeblivelse jeg dog aldeles ikke frygter. Ja, Trine! hvem Gud har givet en saadan Understøtter, som vi alle har havt og endnu har i Bedstemoder, der, bevæget af den

uegennyttigste Kjærlighed, forener den bedste Villie med Udøvelsen af samme, dens Forventninger skuffes aldrig, han ser sig aldrig forladt. — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
Det glæder mig meget, at Christian finder sig saa godt fornøiet med at fare til Søs, og endnu mere over, at Tharaldsen ved at behandle ham paa en saa blid Maade, at han ikke derved skal faa Afsky for den, som jeg virkelig fik for den i den Grad, at jeg endnu gruer, naar jeg tænker tilbage paa hine Tider.

Du spørger, om jeg vil komme hjem i Ferierne; jeg ved ei, hvorfor Du kan spørge om det; Du kan dog vel tænke, at ikke 5 Miles Reise kunde afholde mig fra at komme hjem, naar jeg har Frihed i 3 Uger og kanske endnu længere. Jeg har i det mindste havt den Beslutning helt, siden jeg kom hid, og kan ikke tro, at Onkel skulde have noget derimod, da Reiseomkostningerne paa denne Aarstid ikke kan udgjøre meget. — — — —
I Henseende til at faa gjort mine sorte Klæder kunde jeg vel ønske det; dog agter jeg ikke at bruge de Penge, Bedstemoder sender mig med Th., dertil, som jeg vil stille Mad. S . . . tilfreds med for det første; thi den stakkels Kones Stilling er virkelig ikke den bedste, som jo alles er, der har mange Udgifter og faa eller ingen Indtægter, og hun giver mig sin Forlegenhed næsten daglig tilkjende med Tilføielse af et eller andet Tillægsord, hvorved hun, stakkel, anmoder mig om nogen Afbetaling. — — —

Ved at gjennemlæse dit Brev findes et Samvittigheds[spørgsmaal[1]), som endnu var ubemærket af mig; Du spørger mig ne[mlig, om jeg?] finder mig fornøiet med min Stilling. Jeg ved ei [ved noget at?] have foranlediget Dig til dette hjertelige Spørgsm[aal]. Har jeg i mine Breve ytret noget saadant, da maa [det kom]me deraf, at under

[1]) I det følgende er adskillige Stykker af Brevet ødelagte.

Skrivningen til Hjemmet, som Du vel kan forstaa, kommer forskjellige Tanker, behagelige og ubehagelige, [frem, der kan ?] have foranlediget dette; ellers kan jeg sige, at hvis [jeg ikke] var fornøiet i Ordets egentlige Forstand, da [maatte jeg?] jo være en Daare, der aldrig er tilfreds med [Skjebnens Tilskikkel?]se. — — — — — — — — — — Men hvad der for en [?] til at gjøre mit Ophold her behageligt og glad, er Skole[ns første] Lærer, Overlærer Ørn, der altid har vist sig fra en [fortrolig, ja faderlig?] Side for mig. Ikke nok, at hans hele Bibliothek staar mig aabent; han søger endog paa andre Maader at fornøie mig ved at tage mig med paa sine Spadsergange og mere; ja, han har endog tilbudt mig Pengelaan, som jeg dog hverken har eller vil benytte mig af. Men jeg har jo allerede rablet saa meget; bliv ikke vred paa mig, kjære Trine, derfor. — — — —

Skien, 6 Juli 1825.

Gode Trine!

Førend jeg havde ventet det, kan jeg smigre mig med det glade Haab at besøge det kjære Hjem; thi eftersom Examen nu tager sin Begyndelse, tænker jeg at kunne bestemme næste Fredag at komme hjem; men det er muligt, at det ogsaa bliver et Par Dage sildigere. . . . . V . .s Historie gjorde paa mig et stærkt Indtryk. Ja, saa gaar det med den lastefulde. V. var vist af Naturen udrustet med mere end almindelige Legems og Aands- Fuldkommenheder; men i alle hans Gjerninger er vist ikke én udrunden af Moralitet; thi moralsk Følelse manglede han vist ganske. Længe har han under Lasternes Kaabe skjult sine Feil; men endelig maatte den briste og styrte ham i Elendighedens dybeste Afgrund. Dog le ikke, Trine; han var jo dog min Lærer, og med hvilke Øine maa enhver ikke betragte sin Lærer? Naar den, der skulde veilede de unge endnu bøielige Sjæle til Dyd

og Moralitet, naar denne selv foregaar dem med det afskyligste Exempel, er det da næsten ikke til at fortvivle? — Dog, Lasten straffer sig selv; det har vi jo seet herved!

Men Timen er jo nær, at Hjerte kan tale til Hjerte, hvad kolde Bogstaver ikke formaar. Jeg vil derfor opsætte min Skrivelyst til hint forønskte Øieblik.

Hils Bedstemoder og glem ikke at takke hende for hendes sidst sendte Penge.

Til at fordre er jeg altid villig, men [?] altid glemmer jeg at vise Taknemmelighed.

Skien, 9 August 1825.

Gode Trine!

Med spændt Forventning ser jeg Dig modtage den Dag, der kan tilintetgjøre de Bekymringer, som dit ængstelig følsomme Sind gjør sig for en elsket Broder. Ja visselig, ikke saa ganske ugrundet var din Frygt; thi syv lange Timer igjennem maatte jeg døie Stormens Heftighed, der var saa stor, at den satte os alle i Fare, førend jeg gjennemvaad og ilde tilredt af Søsyge naaede Brevig. Den følgende Dag tog jeg Landeveien til Skien, hvor jeg allerede ankom Klokken 10 om Morgenen. — —

Medens jeg var hjemme, sagde jeg nok, at jeg troede at faa ved denne Examen første eller anden Plads; jeg har faaet første og blev altsaa med den Skiens lærde Skoles øverste Discipel, hvilket lidt oversteg min Forventning; thi mine Charakterer oversteg ikke lidet mine Meddisciples.

Jeg lader Bedstemoders Munker og Smørebrød smage mig ret godt; begge Dele er nu strax forbi; men Du husker vel den lange (?), jeg har i Baghaanden.

Uhret gaar udmærket godt; Støvlerne er ogsaa brugbare. Jeg har udvidet de sidste saa, at jeg uden stor Umage kan iføre mig dem.

Jeg skulde have skrevet Onkel til; men da Posten afgaar Klokken 6, og jeg i Eftermiddag Klokken 5 skal begynde min Undervisning, som Du ved, jeg talte med Dig om, saa bliver mig ingen Tid dertil tilovers.

(E. S.) Du maa endelig ikke glemme min Hyre med Hensigten.

Den 6te September [1825].

Gode Trine!

Jeg stolede paa, at Du af mine, to Postdage efter hinanden til Onkel skrevne Breve, har faaet at vide, at jeg lever vel, og har derfor holdt det for unødvendigt at skrive til Dig; thi min Tid er nu virkelig saa knap, at det bliver mig næsten umuligt at foretage mig andet end mine almindelige Forretninger. — — — — — —

Mad. S. har for nogen Tid siden paataget sig at forskaffe to af Skolens Lærere samt en anden Løitnant Middagsspise, hvorfor hun af hver har 5 Spd. maanedlig; hun begynder ogsaa at lade sig høre for mig, da hun paa det sidste Kvartal endnu intet har faaet.

For sex Timers ugentlig Undervisning har jeg 1 Spd., som altid dog i det mindste er en god Haandskilling til Biudgifter f. Ex. Bøger. Nogen stor Sum bliver der neppe af det.

Fra Tellef fik jeg forrige Postdag Brev. Han skulde strax, sagde han, reise. Hvor inderlig gjerne jeg end vilde have skrevet ham til, har det dog hidindtil af Mangel paa Tid ikke været muligt. Vidste jeg vist, at det endnu var tidligt nok næste Postdag, skulde intet være mig kjærere end dette. Vær Du imidlertid min Tolk; sig Du ham det sidste Levvel og ønsk ham fra mig Lykke og Held. Hils ogsaa vor gode Bedstemoder. Snart er vi, gode Trine, ene og dog ikke sammen, men dog ikke i saadan Frastand, at vi skulde anse os for aldeles skilte;

skriv Du mig derfor oftere til; mange Hindringer afholde mig derfra, dig ingen.

Skien, 27 September [1825].

Gode Trine!

Indliggende Regning[1]) vil vise Dig, hvad der gav Anledning til dette Brev. — — Jeg fandt mig endelig sat i den Nødvendighed gjennem Dig at skrive til Bedstemoder om at hjælpe mig af min Nød ved at sende mig denne Regnings Debet. Jeg kjender Bedstemoders Samvittighedsfuldhed og ved, at, hvad hun engang, skjønt utvungen, har lovet, kan hendes strenge Redelighed ikke tilbageholde; thi dette har hun jo noksom vist mod os; men tro derfor ikke, at jeg i Tiltro derpaa som en Gjæld forlanger disse af Bedstemoder, fordi hun engang var saa god at love mig 10 Spd., som jeg ei har faaet; nei, Nødvendigheden tvinger mig dertil, og intet skulde være mig kjærere end at kunne befri Bedstemoder, som saa længe med Selvopofrelse har sørget for os alle, fra saa mange Udgifter for min Skyld; men jeg ved, at, naar Nøden er størst, da hjælper hun villigst, naar det staar i hendes Magt. Regningen er forfalden til Michaelsdag; derfor maatte Du, hvis Du kan faa dem, sende dem mig saa hastig som muligt. — — — — — — — — — —

Sidste Søndag var her Konfirmation og mange Selskaber i Byen. Fire af Skolens Disciple var ogsaa i Konfirmandernes Antal. Jeg var buden paa tre Steder, men kunde naturligvis ikke gaa mere end paa et. — —

Den 10de October [1825].

Gode Trine!

Besynderligt er det; men det er dog saaledes, som jeg ofte har bemærket, at, naar Hjælpen engang kommer,

[1]) Den gjaldt Skolepenge for et Kvartal.

da kommer den paa en Gang fra alle Kanter. Saaledes ogsaa nu; da jeg var i den største Forlegenhed og ikke turde gjøre sikkert Haab paa nogen Hjælp, fik jeg nu paa en Gang baade fra Dig og Onkel en temmelig Sum tilsendende, som for det første har befriet mig for Kræven paa alle Kanter. Jeg kjendte meget vel din bløde Charakter og vidste, at det vilde volde dig Bekymring at se mig sat i saadanne trængende Omstændigheder, da Du altid forestiller Dig Sagen fra den værste Side; dog var mit Brev ikke saa meget skrevet til Dig som mere en Bøn til Bedstemoder; men da jeg nu engang har begyndt at addressere mine Breve til Dig, saa vilde jeg ikke heller da gjerne gjøre nogen Undtagelse, og intet skulde være mig kjærere end for Fremtiden at forskaane dig for deslige Kommissioner.

Med mit sidste Brev fra Onkel sendte han mig den omtalte Attest til Befrielse fra Skolelønnens Betaling. Jeg har derfor i Bedstemoders Navn indgivet en Ansøgning derom, da jeg vel vidste, at den paa denne Maade vilde have den bedste Virkning, og at Bedstemoder aldrig har noget imod det, der er til vort sande Gavn. Næste Søndag tager de almindelige Vinterballer deres Begyndelse; jeg har saamæn to Invitationer dertil, som dog ikke er mig synderlig behagelige. — — — — — —

Tak Bedstemoder tusinde Gange for de tilsendte Penge. — — — — —

Den 31te October [1825].

Gode Trine!

Meget kjærkommet var mig det med Brevets Overbringer sendte halve Ris Papir, som i en lang Tid vil spare mig for Udgifter, som jeg er en Hader af, da der sjelden er Penge i Kassen. Med ikke mindre Fornøielse end dit læste jeg Christians Brev. Han vil med Tiden blive en hel Brevskriver; thi naar jeg undtager nogle

Repetitioner af en og samme Ting, saa vidner hans Brev om en Lethed i Udtrykket, som ikke er alle given. Du maa ikke vise ham denne Recension over hans Brev, som jeg har taget mig den Frihed at gjøre, da han ellers let kunde blive saa fornærmet over, at jeg har fordristet mig til at beskylde ham for hin ene Feil i Stilen, at han aldrig mere vilde skrive mig til, som vilde gjøre mig meget ondt. — — — — — — — — — — — — —
Med mit Øie, som Du saa ængstelig spørger efter, var der intet paa Færde. Der var kun kommet noget ubetydeligt i det, som foraarsagede nogen Smerte, saa at jeg næsten skammer mig ved at have kunnet holdt det for at være af nogen Betydning.

Ansøgningen, som jeg i Bedstemoders Navn skrev for Befrielse fra Skoleløn, blev indsendt til Departementet for Skole- og Undervisnings-Anstalter i Christiania. Da jeg daterede den fra Kragerø i Bedstemoders Navn, vil Besvarelsen deraf blive hende først tilsendt. — — — —

Den 11te December [1825].

Gode Trine!

At jeg paa saa lang en Tid ikke har skrevet Dig til paa dine Breve, har ikke sin Grund i Skjødesløshed eller Efterladenhed; men Mangel paa Tid har hidtil gjort det mig umuligt.

Da jeg derfor idag har faaet at vide, naar Skoleferierne skal begynde, saa lader jeg Dig herved vide, at, siden Bedstemoder har været saa god at tilbyde mig fri Skyds, saa maa hun sende Hesten for at afhente mig, saaledes at den kan være her næste Mandag den 18de Decbr. om Aftenen, for at jeg kan komme herfra den følgende Morgen. — — — — — —

Den 10de Januar [1826].

Kjære Trine!

Skjønt Du aldeles ingen Aarsag havde til at være bange for mig paa denne min ubetydelige Reise, da Du med Hensyn paa Maaden, hvorpaa jeg fortsatte den, kunde være ganske ubekymret for mig, vover jeg dog ikke at lade den første Postdag forbigaa, uden ved nogle Ord fra egen Haand at berolige Dig og ganske udrive Dig af den Frygt, Du af en overdreven ængstelig Kjærlighed til dine, endog uden mindste Grund, til din egen Urolighed og Kval pleier at foraarsage Dig. — — — —

Naar jeg undtager den overvættes strenge Kulde, som endnu tiltog den følgende Dag og meget inkommoderede mig, kan jeg ikke klage over nogen møisommelig og besværlig Reise. — — — — —

Jeg kan hilse Dig fra Æblerne og alt andet godt det er altsammen paa Veien ganske bortfrosset, saa jeg ikke længe skal kunne have godt af dem. — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — —

Den 7de Februar [1826].

Gode Trine!

— — — — — — — — — — — — — — — — —
Alt er hos mig i den samme Orden, som der overhoved kun sjelden forefalder noget, som forstyrrer denne, hvorfor jeg altid maa være en meget mager Brevskriver uden Underholdning og Interesse. Fra H. K. kan jeg hilse Dig; han kom ved sin Indtrædelse i Skolen i nederste Klasse og kunde desværre ikke med mindste Grund gjøre Fordring paa en høiere Plads — et sørgeligt Bevis paa det meste Huslærervæsens liden Nytte, da han og jeg omtrent paa en Tid begyndte vor literære Løbebane. —
— — — — — — — — — Just som jeg skriver, falder min gamle blaa Kjole mig i Øinene, der giver mig et

maaske i dine Øren just ikke glædeligt Stof til Fortsættelse. Dens Tid synes nu strax at være ude, da den er i Stykker paa tre Steder. Da jeg ikke troede, det saa hastig skulde være gjort med den, vil jeg vist strax se mig i en liden Forlegenhed, saasom jeg hver Dag maa bruge den anden blaa, der vist ikke vil blive saa varig. Har Du derfor et Stykke Klæde, jeg kunde faa til en Kjole ud paa Sommeren, hvis den anden skulde finde paa at gaa i Stykker, maa Du endelig tænke paa mig. — — — — — — — — —

— — — Jeg ser, Papiret ikke rummer stort mere af mit Rableri, hvilket da engang tvinger mig til at holde op og befri Dig fra det tørre og møisommelige Arbeide at gjennemlæse det. Dog vil jeg holde inde med alle Undskyldninger; thi naar jeg forsikrer Dig, at jeg, uden dog som mangen en Nar, naar han hele Timer igjennem har svedet for at bringe noget ud af et tomt Hoved, at lægge et storpralende «i Hast» til, for største Delen sammensmører et saadant Brev inden ½ Time, saa kan Du vel ei forlange det anderledes. — — — —

Den 7de Marts [1826].

Gode Trine!

Næsten havde jeg glemt den mig paalagte Kommission at forskaffe Dig en Hatteblomst, hvis Du i dit sidst til mig skrevne Brev ikke havde erindret mig derpaa; omtalte Blomster er af forskjellig Godhed og til forskjellige Priser tilfals i Kramboderne. Prisen paa de bedste er kun en Ubetydelighed, og jeg skal med første Leilighed besørge Dig en tilsendt.

— — — — — — — — — — — — — — —

Hvad Bedstemoders Spørgsmaal, om jeg havde nogen Undervisning, angaar, er jeg ikke fuldkommen enig med mig selv, hvad jeg skal svare; thi jeg læser rigtignok hver anden Aften et Par Timers Tid med en af mine

Klassekammerater, hvorfor ogsaa Betaling er mig tilbuden; men denne kan jeg ikke bekvemme mig til at modtage, da hins Forældre altid har vist og ved hver Leilighed viser sig overordentlig artige mod mig; ogsaa maa jeg undertiden temmelig længe beskjæftige mig med H . . ., der trænger til al den Hjælp, han kan faa. — — — — — — Du maa bede Bedstemoder, hvis hun er istand dertil, at sende mig, om ikke mere end 2 Spd. — — — — Onkel vilde vist lade mig faa, hvad jeg saaledes behøvede; men han synes vistnok at have Byrde nok, saa jeg endnu nødigere vil bede ham derom. — —

Den 5te April [1826].

Kjære Søster!

— — Den lovede Hatteblomst har jeg kjøbt af den smagfuldeste Sort, der her i Byen var tilkjøbs, og skal ved første Leilighed sende Dig den. — — — — — — — — — — — — Landskabsmaler Otto er for nærværende Tid her i Byen og foreviser sit Panorama; jeg har seet det to Gange, da jeg har været saa heldig at faa Billetter til Foræring og kan maaske endnu oftere faa det at se. — — — — — —

Skien, 6 Mai [1826].

Theurer Lehrer!

Obgleich der grosse Zwischenraum, durch welchen wir von einandern getrennt sind, einen ununterbrochenen Briefwechsel ungemein hindert, wenn nicht ganz unmöglich macht, wünsche ich doch nichts so sehr als zuweilen, zumal wenn freie Gelegenheit sich darbietet, Nachrichten von Ihnen einholen zu können. Ein solcher Briefwechsel würde für mich ein doppeltes Interesse haben; erstlich weil es mir äusserst angenehm sein muss, mit einem Manne, dem ich so viel von meiner Bildung verdanke,

in freundschaftlicher Beziehung su stehen, theils auch weil das Deutschschreiben, wie Sie wohl einsehen können, für mich noch immer und mehr als je ein ganz besonderes Interesse hat.

Dass ich die Schellerschen und Schneiderschen Lexica, die Sie mir zu verschreiben die Güte gehabt haben, in Empfang genommen habe, wird Ihnen wahrscheinlich von meinem älteren Bruder, den Sie wohl öfters zu sprechen die Gelegenheit gehabt haben[1]), gesagt worden sein. Ich bin Ihnen für Ihre gehabte Mühe sehr verbunden. Obgleich das Schellersche Lexicon meinen Wünschen nicht ganz entspricht, bin ich doch gut damit zufrieden. Der lateinisch-deutsche Theil steht seines beschränckten Plans wegen dem grösseren nach, hat aber durch die Verbesserungen des geschmackvollen, rühmlichst bekannten Schulmannes, Lünemans, an Nützbarkeit und innerem Gehalt viel gewonnen; wie überhaupt Schellers lateinisch-deutsche Lexica bis jetzt wohl als die vorzüglichsten ihrer Art angesehen zu werden verdienen; aber um ein brauchbares deutsch-lateinisches Wörterbuch zu schreiben fehlt es dem Scheller gar zu sehr am Geschmack, und seine Arbeiten darin haben desswegen einen gar geringen Werth und sind von einem anderen Deutschen, Kraft, weit übertroffen, dessen lexicalisches Werk ich wohl am Ende genöthigt bin mir anzuschaffen, — doch dieses muss ich für erst dabei bleiben lassen.

Meine übrige Lage werden Sie gewiss von meinem Bruder erfahren haben; wie's denn auch alles beim alten ist. An Arbeit und Beschäftigungen fehlt es mir nicht; denn die Einrichtung der norwegischen Schulen fordert von den Schülern, wegen des grossen Cyclus der Wissenschaften, die in denselben vorgetragen werden, eine weit grössere Geistesthätigkeit, als es bei den meisten anderen Lehranstalten erforderlich ist. — — — — — — — — — —

[1]) Denne Formodning er urigtig; K. saa ham aldrig.

— — — — Weil Sie nähmlich [das vorige] Jahr die Güte hatten, meinen Antrag zu [erfüllen? schmeich]le ich mir mit der Hoffnung, dass Sie auch jetzt [eine ähnliche?] Bitte vollbringen werden, mir folgende Bücher [durch die] Hahnsche Hofbuchhandlung zu verschreiben:

M. Tullii Ciceronis opera omnia, wohlfeile Ausg.,
T. Livii Patavini opera omnia, wohlf. Ausg.,
Herodoti Halicarnassei opera omnia, wohlf. Ausg.,
Homeri Odyssea, wohlf. Ausg.

Alle aus Tauchnitz's Ausgabe in Leipzig. Dass ich gerade Tauchnitz's Ausgabe gewählt habe, ist, weil diese sich sowohl durch ihren reinen Druck und ihre Correctheit, als durch ihre Wohlfeilheit vorzüglich auszeichnet. — —

Den 9de Mai [1826].

Kjære Trine!

Den omtalte Kurv er mig rigtigen bragt, og Blomsten ligger allerede vel nedpakket og forseglet i den, saa at intet uden Leilighed at faa Dig den tilsendt fattes for at tilfredsstille din Længsel efter den. — — — — — Med Hensyn paa Betalingen derfor behøver Du aldeles ikke at gjøre Dig Grublerier. Jeg vilde gjerne kalde den en Foræring til Dig, hvis den ikke allerede for længe siden af Dig selv var betalt; jeg vilde desuden komme slet væk, hvis vi saa nøiagtigen skulde holde Regnskab med hinanden. — — — — — — — —

Onkel sendte mig i forrige Uge 25 Spd., saa at jeg for det første kan have Ro. — — — Her kom idag den Efterretning, at Kronprindsessen er nedkommen med en Søn, der som født Arving til Norges Throne maa opvække Interesse hos os.

— — — — Jeg mærker, at jeg allerede begynder at skrive ulæselig, hvilket altid er Tilfældet med mig, naar jeg har skrevet en Stund. Nok derfor for denne Gang. — — — —

Den 16de Mai [1826].

Gode Trine!

Tak for det mig tilsendte Tøi; det var mig saa meget mere kjærkomment, fordi Foder og Silke fulgte med, saa det bliver desto lettere at faa det forfærdiget.

— — — Her var igaar Bal hos Byfoged Bruenech i Anledning af Prindsens Fødsel. Der var en stor Mængde Mennesker, hvoriblandt ogsaa jeg befandt mig.

— — — Det kunde synes Dig noget pedantisk, at Blomsten, der herved sendes Dig, saa omhyggelig er indsvøbt; men da det er over en Maaned, siden jeg indpakkede den, maatte jeg bruge denne Forsigtighed, da jeg ikke vidste, ved hvem den kunde vorde Dig tilsendt.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

Den 21de Mai [1826].

Kjære Trine!

Af det med Svang sendte Tøi, der blev mig bragt for nogle Dage siden, var mig det uventede Par Strømper for nærværende Tid mest kjærkomment, da jeg i lang Tid har gaaet med en hvid og en graa Strømpe, der næsten ganske var uden Bunder og Saaler, medens de øvrige var paa Vask. Halstørklæderne og Kraverne var meget fine, hvide og store, har altsaa alle de Fuldkommenheder, man kan ønske sig; hvorfor jeg takker Bedstemoder for Tøiet, Dig for Sømmen. — — — —

Den 17de Mai høitideligholdtes med megen Festlighed, først paa fri Mark, siden ved et Bal. Paa to Indbydelser fulgte jeg med og fandt temmelig god Underholdning.

Den 30te Mai [1826].

Gode Trine!

Da Examen endnu i denne Maaned skal begynde og jeg altsaa om 4 eller 5 Uger kan vente Ferier, saa maa jeg noget nøiere aftale med Dig om den omtalte Reise til Stokke[1]). Skal jeg sige Dig min Mening, da lover mine Udsigter ikke meget, da min hele Garderobe er i en slet Tilstand. Snart har jeg nemlig ingen Støvler at gaa paa, da jeg med hver Dag venter, at de, jeg har paa Benene, skal sige Farvel. At faa forfærdiget en ny Kjole tør jeg slet ikke tænke paa; heller ikke har jeg mere end den lyse Vest i brugelig Stand, da de øvrige er i en ynkelig Forfatning.

Du maa ikke forundre Dig over, at mit Tøi er i saa slet Tilstand, naar Du betænker, at jeg i dette halve Aar kun har været i Besiddelse af 4 Spd., som jeg kunde kalde mine. Du ser derfor, at jeg uden 4 til 5 Spd. ikke kunde komme i saadan Stand, at jeg kunde reise, og da jeg nu ikke ved Udvei til dem, bliver jeg nødt til at opgive min Beslutning, skjønt jeg ikke ugjerne skulde se den opfyldt.

— — — — Jeg belæsser Dig altid i mine Breve med Klynken og Klagen, som Du vist er fornuftig nok til ikke at bryde Dig noget om; idetmindste kan jeg forsikre Dig, at saadanne Ubetydeligheder hos mig ingen Utilfredshed kan opvække; men undertiden beror i Livet vigtigere Gjenstande paa Bagateller, saa ingen ganske kan løsrive sig fra dem. — — — —

Juni [1826].

Gode Søster!

Neppe er der endnu 20 Minutter, til Posten skal gaa; men Nødvendigheden byder mig skrive. Du maa

---

[1]) Stokke i Jarlsberg, hvor hans Onkel Klem (gift med hans Moster Agathe) var Præst.

endeligen bede Bedstemoder at være saa god at sende mig 1½ Spd. for at faa istandsat mine Støvler. Da jeg skrev Dig sidst, anede jeg ikke, at de saa snart vilde sige Farvel; men nu er jeg snart fuldkommen barbenet, saa at jeg om nogle Dage, hvis ingen Subsidier kommer, maa holde mig inde af Mangel paa Skotøi; Du ser altsaa, at det har Hast. — — — —

Skien, 29 August 1826.

Kjære Trine!

Biskoppens Visitats, der i disse Dage finder Sted ved Gjerpen og i Skien, har foraarsaget nogle Dages Stansning i Skolen og derfor givet mig nogen mere end almindelig Tid ogsaa at skrive Dig til. At «Hensigten» saa hurtig og lykkelig har endt sin tredie Reise med Udsigt til endnu større Fordel ved den fjerde, er mig overordentlig kjært, da dens heldige Fart for os alle og fornemmelig mig nu mere end nogensinde er af den mest afgjørende Vigtighed. — — — — — — — — — — — — — — I denne Tid har der opholdt sig et Selskab Kunstberidere her i Byen, der flere Gange har forevist gymnastiske Kunster, f. Ex. at ride i fuldt Trav staaende paa Hovedet eller i opreist Stilling dansende paa Hestens Ryg. Jeg har to Gange seet dem; dog har jeg begge Gange gaaet frit ved mine Meddisciples Høflighed, da jeg ingenlunde vilde have udgivet ½ Spd. for hver Gang.

Ved den i August Maaned afholdte Examen artium (den første Examen, hvorved de, der melder sig til at blive optagne i Studenternes Antal, prøves, hvorvidt de er duelige eller ikke, og derefter erholde deres Charakterer) er nitten af Mangel paa Kundskaber forkastede eller nægtede Examen. — — — — En saadan Rejektion fra Universitetet er yderst vanærende, da den vidner om en utilgivelig Blottelse for alle Kundskaber. — — — —

Den 19de September [1826].

Kjære Trine!

Skjønt jeg er skyldig Tellef Svar paa hans sidste Brev og derfor først burde have skrevet til ham, bliver Du dog den første, der faar noget fra mig. Jeg fik nemlig i forrige Uge af Apotheker Mühlertz blaat Klæde til en Kavai som en Erkjendtlighed, fordi jeg har hjulpet hans Søn. Nu er desværre ikke Kavaien strax færdig, fordi jeg har Tøiet; men meget fattes endnu. Derfor maa jeg gjennem Dig bede Bedstemoder være saa god at sende mig nogen Bommesi til Foder. — —

Jeg var iforgaars borte, — den anden Gang, siden jeg var hjemme. Om Søndag er Konfirmationsdag, saa jeg vel ogsaa da bliver buden etstedshen. — — — — — — — — — — Præsten Munch har fortalt, at Biskopen[1]) paa sin Visitats i alle Henseender skal have havt Aarsag til den største Misfornøielse, — ja at Kirkevæsenet i Kragerø skal have været i den sletteste Forfatning i det hele Provsti; det er vist overensstemmende med, hvad enhver kunde vente. Glem ikke de længe lovede Støvler, som jeg strax nødvendigvis trænger til. — — — — —

Den 10de October [1826].

Kjære Trine!

Dine to sidste endnu ubesvarede Breve var mig, som alle foregaaende, kjære og dyrebare. Ikke fordi de begge var ledsagede af Gaver, Du kunde tro, var Gjenstand for mine Ønsker, men formedelst den Inderlighed, hvormed Du deltager saavel i mine physiske som økonomiske Omstændigheder. Jeg ser, med hvilken ængstelig Vemodighed Du erfarer nogle yderst uforsigtig, om ikke ubesindig slupne Ord, der uden mindste Paalidelighed

---

[1]) C. Sørensen.

skulde tilkjendegive mine legemlige Kræfters Aftagelse [2]) ved altfor vedholden og uafbrudt Aandsanstrængelse, med hvilken sorgfuld Bekymring Du ser det Tidspunkt imøde, da jeg raadvild, uden Hjælp og Støtte, skulde udsættes for en uskaansom Kreditors gyldige Fordringer; dette ser jeg, kjære Trine, og finder deri Trøst og Lindring, ei af den Aarsag, at jeg skulde anse mig for ulykkelig, forstødt eller uværdig til andre og gode Menneskers Bistand, Understøttelse og Opmuntringer, men fordi Du ved din Deltagelse kalder Mindet og Indbildningskraften tilbage paa Gjenstande, dyrebare og uforglemmelige Personer, der, skjønt deres Billeder endnu kun halvt udslettede foresvæver Sjælen, dog ved Gjenerindringen virker mægtigen gavnlig (?) og kjært paa Hjerte og Følelse. Dette, Trine, var mig kjært i dine Breve; kun forsaavidt kunde de medfølgende og modtagne Gaver glæde mig, at de overbeviste mig om Bedstemoders vedvarende Kjærlighed og Omsorg for mig. Men naar jeg betænker, naar jeg overveier, hvor meget jeg trænger til Bedstemoder, hvor længe jeg maaske endnu kommer til at behøve hendes Hjælp og Understøttelse, saa frembringer alt, hvad der overskrider det nødvendige, det vil sige, hvad ingen uden Anstændighedens Overtrædelse kan mangle og undvære, snarere en vis Mismodighed end Glæde hos mig. Jeg føler, hvor ubetalelig modtagne Velgjerningers Gjæld bliver mig; endog det Tilfælde synes mig muligt, at jeg derved kunde bidrage til mine Velgjøreres Mangel og Savn, og Tanken herom nedslaar mig; men Overbevisningen, at disse Opofringer, disse Velgjerninger ei falder paa en uværdig, at jeg ved mit Forhold endog i den Grad har vundet Fremmedes Bifald, at de gjør sig en Glæde af, hvis Nødvendigheden skulde tvinge mig, at række mig en hjælpende og bistandsfuld Haand, og det

---

[2]) Sigter maaske til misforstaaede mundtlige Ytringer til en Trediemand.

ei paa en fornedrende og ringeagtende, men paa en ærefuld og ædel Maade, det glæder, det styrker og opmuntrer mig; det gjør mig den valgte Bane, skjønt ujævn og møiefuld, kjær, dyrebar og ærværdig; det henvender min Aand og mine Bestræbelser mod et ædelt, høit og værdigt Maal. Dette er mine Tanker, Trine. At de ikke er forstilte, at de ikke blot er en Følge af ungdommelig Forfængelighed, godtgjøres derved, at jeg just aabenbarer dem for Dig, fra hvem de ikke letteligen udbredes; nei, Hensigten er at berolige Dig angaaende min Stilling, at gjøre Dig glad, som jeg er, og hvad din Frygt for min Helbred angaar, tror jeg, Du kan være beroliget; jeg søger ikke forsætligen at nedbryde og tilintetgjøre, meget mere at vedligeholde og styrke den. Ei heller ved jeg, hvorfor en saadan Frygt just skulde gjælde mig, da jeg neppe tror mere end de fleste, ja endog mindre end enkelte, ved Stillesidden og Anstrængelser at gjøre en saadan Frygt grundet. — Det har lykkets mig efterhaanden at betale min Debet for dette Aar, paa $7^1/_2$ Spd. nær, som jeg hverken eier eller kan vente at faa. Disse maa, hvis jeg vil tænke paa Ro og Fred, udbetales inden næste Uges Udgang, og om disse henvender jeg mig gjennem Dig til Bedstemoder, fast overbevist om, at, da jeg selv saa meget som muligt har søgt at lette Byrden, ikke Bedstemoder vil afslaa min Bøn. — — — — — — — — — — — — — — —

Søndagen den 29de October [1826].

Gode Trine!

— — — Det er længe, siden Du hørte noget fra mig, hvorfor jeg ved nogle faa Linier, saa meget som den korte Tid tillader, vil lade Dig vide, at jeg har modtaget det 8 Spd. indeholdende Brev, hvorved jeg for det første er befriet for Bekymring angaaende denne Gjæld.
— — — — — — — — — — — — — — — — —

Videre har Du, om jeg ei tager Feil, engang skrevet mig til, at Bedstemoder med sin sædvanlige Omsorg for mig havde tilveiebragt et, til et Par Benklæder tilstrækkeligt, Stykke sort Klæde. At jeg høiligen, ja uundværligen trænger til et Par Benklæder, ved Du vist, da jeg i den Grad har vokset, at jeg neppe kan bruge dem, jeg har, som desuden Alderen viser sig paa. Kunde Du faa det mig tilsendt, da det er mig bestemt, og jeg havde Penge at lade det forfærdige, vilde jeg være hjulpen. — —

Den 21de November 1826.

Kjære Trine!

Vor Halvaarsexamen er forhaanden. En Examen er virkelig en herlig Ting, ikke alene for Skolediscipelen, men for ethvert Menneske overhoved; den kan aldrig for ofte finde Sted. Kan vi ikke, ligesom ved Skoleexamen, saa ogsaa ved nøie Examinering af os selv finde, at vi ved hvert Hvilepunkt i Livet er komne et Skridt videre til det egentlige sande Maal, tror jeg neppe, det staar fuldkommen godt til med os. De viseste og bedste Mænd fortakkede for en stor Del deres Fuldkommenhed den ofte gjentagne og uafbrudte Prøvelse af sig selv.

Biskopen var særdeles fornøiet med denne Bys lærde Skole; han vilde endog næste Sommer begive sig hid for at være tilstede ved Hovedexamen, noget, man anser for en mere end almindelig Udmærkelse og Æresbevisning.. — — — — — — — — —

Den 5te December 1826.

Kjære Trine!

Du vil kalde mig ubetænksom og vægelsindet, og jeg fortjener det. For en Maaned siden ansporede jeg Dig af alle Kræfter at faa de Hindringer tilsidesatte, der stod i Veien for at deltage i en Reise[1]), som jeg ind-

[1]) Til Stokke.

bildte mig fast at have besluttet; nu ser jeg Hindringen næsten overvunden, og min Lyst til at realisere min fattede Beslutning — er forbi.

Christians Veklager over min mulige Udebliven har virkeligen i høi Grad rørt mig. Om jeg af mine Sødskende elsker Christian mest, ved jeg ikke; men det forekommer mig, som han er den, jeg mindst kunde afslaa noget. Naar jeg tænker paa ham, træder altid den Fordom for mig, som om hans Tilstand af vores alles var mest at beklage, skjønt jeg gjerne indrømmer, at det forholder sig modsat. Aarsagen, hvorfor jeg med saa øm Ængstelighed tænker paa Christian, er visseligen ingen anden end den, at ældre Sødskende overhoved, og allermest i Fraværelse, med et Slags Bekymring tænker paa deres yngre, som de er vant at se i en mere hjælpeløs Stilling end de ældre. Ogsaa har Bedstemoder ved den «paa det nye Værelse opførte Kakelovn» ikke lidet bidraget til at ombytte et Besøg til de Fremmede med et til Hjemmet. Altfor vel gav hun derved at forstaa, at hun ønskede at se mig i Julen. Jeg ved, hvor stor Kjærlighed Bedstemoder bærer for os alle, saa ogsaa for mig; derfor tør jeg vel paastaa, at hun glæder sig høiligen ved Synet af enhver af os. Men Bedstemoder har den Egenskab tilfælles med en stor Del andre fortræffelige Mennesker, at de udtrykker deres Kjærlighed og Følelse mere ved Handling end ved Ord, ja, at de endog dølger den. Derfor er jeg forvisset om, at min Hjemkomst ikke er Bedstemoder ganske ligegyldig, skjønt hun selv siger det. — — — — — — — — — — —

Den 15de Januar [1827].

Kjære Trine!

Af Frygt for, at Udeblivelsen af Svar paa dit Brev vilde gjøre Dig ængstelig for de sendte Penges rigtige

Modtagelse, vover jeg ikke andet end strax endnu iaften, skjønt slet disponeret af Søvn og Forretningernes Mængde, at give mig til at skrive. Du kan nok selv tænke, hvor meget den uventet kommende Pengesum overraskede mig. Jo mindre min Forlegenhed er, desto stærkere Indtryk gjør altid en saadan pludselig Tilflydelse af Indtægter paa mig. Dette var virkeligen nu Tilfældet; thi jeg ved aldrig i mit Liv at have været i Besiddelse af saa mange Penge, der var min virkelige Eiendom, som nu, da jeg efter al Gjælds Afbetalelse endnu beholder 10 Species tilbage. Jeg har læst om en Skrædder, der efter at have opnaaet sit fyrigste Ønske ved at vinde 50 Daler i Lotteriet, tilsidst, da han ikke vidste, hvortil han skulde anvende samme, hængte sig selv af Fortvivlelse. For ikke at sættes i lignende Omstændigheder har jeg besluttet at sørge for Fremtiden ved at anvende denne oversblivende Rest til Afbetaling paa det følgende Kvartal. Iøvrigt kan jeg trøste baade Dig og mig med, at mine faste Indtægter er stegne lidt, da jeg ved en Times Læsning daglig kan beregne mig 4 til 5 Species maanedlig Fortjeneste. — — — — Tak Bedstemoder og tak hende atter igjen for hendes, jeg kan næsten sige, mod mig overdrevne Godhed. Jeg kan endnu ikke gjengjælde den uden med Tak og med den Forsikring, at det altid bliver en ny Spore til værdige Bestræbelser og Iver for at kunne selv tage en Del af Byrden paa mig. — —

Den 20de Februar [1827].

Kjære Trine!

— — Næsten fuldkommen Uvidenhed om Bedstemoders farlige Sygdom har befriet mig fra al den Ængstelse og Sorg, som Efterretningen om denne vilde have foraarsaget mig. Derfor er Forvisningen om hendes Helbreds Tilbagekomst mig dobbelt kjær.

Altid har Bedstemoders Liv været helliget gavnlig Virksomhed for sig og andre. Gid hendes Virksomheds Dage vorde mange og lykkelige; gid hun endnu i Livets Høst maa nyde rigelig Frugt af hendes utrættelige Stræben, opleve Taknemmeligheds sødeste Belønning for uegennyttigen udviste Velgjerninger! — — — Iøvrigt mangler mig intet. Jeg har som oftest meget at bestille, da jeg ikke kan opofre mig selv al min Fritid. Med mit Læremesterskab gaar det godt; kun fattes jeg Maal til at udmaale mine Varer med, Du forstaar mig vel, et Uhr. — — — —

Den 3die April [1827].

Kjære Trine!

Jeg blev temmelig overrasket ved Efterretningen om Broder Christians hurtige Forfremmelse til Examinatus artis nauticæ; skjønt jeg har den mest uindskrænkede Agtelse for hine Herrer Examinatorers Skarpsindighed i at bedømme Personernes Duelighed, er jeg dog forvisset om, at Christian formedelst sin Ungdom ingen Skade havde havt ved endnu at bie noget for desto mere at bestyrke sig i det Fag, der skal ligge til Grund for hans hele følgende Levevei. Derfor maa Du til Forsikringen om den hjerteligste Deltagelse i hans Held endnu føie det velmente Raad efterhaanden at sætte sig i Besiddelse af sit Skatkammers Skatte[1]), baade for at sikre det engang lærte fra Forglemmelsen, der ofte bliver saamange gode Tings Grav, og for at indhente, hvad Tidens Korthed muligens endnu ikke har tilladt ham at gjøre sig fortrolig med. — — — —

At komme hjem til Paaske, kan Du vel tænke, aldrig har været min Beslutning; en saadan Tur vilde medføre Udgifter, Besværligheder og, det værste endnu,

---

[1]) Sigter til den ved Styrmandsexamen brugte Lærebogs Titel.

Tidsspilde, der allerede er virksomme Grunde nok til ikke at tænke derpaa.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Tredie Paaskedag [1827].

Kjære Trine!

Jeg tør med Vished antage, at mange i mit Sted vilde faaet Afsmag, om ikke Afsky, for alle Fest- og Høitidsdage; i en Række af 5 Aar har jeg, naar der undtages, at det har lykkets mig at opholde mig 3 Juler hjemme, tilbragt alle Helligdage uden mindste Adspredelse, der flyder af passende selskabelig Omgang. Enten flagrede jeg om paa Søen eller indsugede raa Frisers tykke Tobaksdampe, eller jeg sad ensom, ikke forladt, paa et faldefærdigt Tagkammer i en Stad, hvor den af Handelen flydende Politur har parret sig med det indre Lands raa Natur og fremavlet en Bestand, der, uden at være et Uhyre, ikke med Uret kunde kaldes et Misfoster. Hvad Under da, om nogen under saadanne Omstændigheder vrededes paa alle Festdage, hvor han uden bestemte Sysler kun des bedre fik Leilighed til at kjede sig og beklage sin uheldige Stilling? Og dog kan jeg forsikre Dig, at intet af dette finder Sted hos mig, at jeg er intet mindre end misfornøiet med mine Omstændigheder, at jeg aldrig, ikke engang om Helligdagene, plages i Ordets egentlige Forstand af Kjedsomhed. Jeg nyder Frihedens Goder maaske i en saa udstrakt Betydning, som den kan blive nogen til Del; er ingen Slave hverken af mig selv, af andre eller af Omstændighederne, finder derfor altid Midler ei alene til Sysselsættelse, men til Begeistring for det sande og værdige. De, der i den falske Formening i Adspredelsernes tomme Drømmebilleder, som de dyrt nok tilkjøber sig, at have grebet Lykken selv, maaske ved Tanken om mig udbryder i Daarens intetsigende Medlidenhedsudtryk «stakkel», over

dem ynkes jeg eller ler i mit Hjerte. Kort, jeg kan forsikre Dig, at jeg med megen Tilfredshed har tilbragt denne Paaske ved vexelvis at sove, spadsere, læse og tænke.

Støvlerne har jeg ei alene faaet, men prøvet, udtraadt og halv opslidt. Med Støvlerne fulgte Papiret, hvorved jeg dog maa gjøre den Bemærkning, at kun 8 Bøger istedetfor et halvt Ris er kommet i mine Hænder. Jeg skal, saa meget Høflighed tillader, undersøge Aarsagen til det øvriges Udeblivelse; dog ønsker jeg, at Du ikke lader Bedstemoder vide noget herom, da hun i sin Iver i at forfølge den første Retfærdighedsgrundsætning «hver sit», endogsaa ved Bagateller som her, høster mere Skade end Gavn; desuden er Papiret gaaet gjennem saa mange Hænder, før det kom til mig, at Sandhedens Erkjendelse bliver meget vanskelig. — — — — Endnu maa jeg lægge Dig paa Hjertet, at Du endelig søger at fraraade Bedstemoder at gribe det haarde, ja skrækkelige Middel at overlade hendes Anliggender med Onkel i Rettens Hænder. Hvad Udfald det end fik, er jeg overbevist om, at det vilde forvolde hendes Hjerte den største Græmmelse, ja forkorte hendes Liv; førend man endnu har grebet dette Middel, viser det sig ikke i sin mørke og skrækkelige Farve; men ifølge sin Natur er Proces mellem Moder og Barn noget gyseligt og unaturligt. Hvor meget sødere at lide Overlast end haardnakket, endog med Formuens Tab, at forfølge sine Rettigheder! — —

Den 16de Mai [1827].

Kjære Trine!

— — — — Min egentlige Hensigt med dette Brev er et Anliggende, hvorfor jeg nu en temmelig Tid har været befriet, og hvis Fornyelse jeg desto mere ugjerne skrider til, ... at Du vil anmode Bedstemoder om en 5 eller 6 Spd. for igjen at faa frit Aande-

rum og blive min Gjæld kvit. Rigtignok har jeg lidt tilgode; men Du indser nok det ubehagelige i en stodderagtig Kræven, og desuden er samme Penge ligesaa anvendelige til en som en anden Tid. Hvis jeg ikke havde været overbevist om, at en saa ubetydelig Sums Tilveiebringelse nu ved Sommerens Ankomst maatte være Bedstemoder lettere end før, vilde jeg under alle Omstændigheder have tiet med dette Andragende.

Imorgen den 17de Mai, Konstitutionens Fødselsdag, skal her høitideligholdes en stor Fest, hvis egentlige Indretning jeg ikke kjender, men ved kun, at den skal begynde paa fri Mark og endes med et Bal. Adjunkt Neumann har indbudet mig; men jeg tror ikke, at jeg vil benytte hans Invitation. — — —

Tredie Pintsedag [1827].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Med Uhret har jeg uden Tvivl al Aarsag til at være tilfreds; hvis Du ved dets Pris, kan Du skrive mig den, da man vel deraf bedst kan slutte sig til dets sande Godhed og Værd. — — —

Endnu et. Skjønt Bedstemoders Frygt for min lange Oppesidden er ganske ugrundet, havde jeg dog intet imod den Mundprovision, det lille Skrin indeholdt, da saadanne Sager ligesaa godt lader sig spise om Dagen som om Natten; og ihvorvel Du nok ved, jeg er lidt delikat i Befordringsmaaden af slige Ting, blev herved dog min Ømfindtlighed skaanet, da den lille Laas hindrede det uvedkommende og nysgjerrige Øie fra at skue dybere ind i Helligdommen. — — — —

Den usædvanlige Mængde Regn har forøget Elvens Vandmasse saa overordentlig, at en Mængde lavere beliggende Huse mere eller mindre staar under Vand, og man har gjennem forrige Uge frygtet for farlige Gjen-

nembrud af Dæmninger; Faren synes nu at være forbi, da Vandet er faldet noget. Under alle Omstændigheder har jeg paa mit høitbeliggende Tagkammer aldeles ingen Fiende i dette Element, men ligger i en langt heftigere Kamp med Vinden, hvis Angreb undertiden bringer Huset, ikke mig, til at sitre. — — — —

For det oversblevne af de 6 Spd. har jeg bestilt en Pult til at skrive ved staaende, da den staaende Stilling er Legemet langt gavnligere end den siddende. Jeg tror derfor vel at have anvendt disse. — — — — —

Skien, 13 August [1827].

Kjære Tellef!

— — Endnu en Gang beder jeg Dig, ihvor upassende en saadan Anmodning kan være fra mig, at Du, hvis Du skulde blive nødt til at opholde Dig hjemme i Vinter, endnu inden Vaaren ser til at tage Kjøbmandsexamen, saafremt den ikke er forbunden med ganske uopfyldelige Betingelser. Ofte har Betragtningen af Nytten og Nødvendigheden deraf ligesom paanødt sig mig, naar jeg tænkte paa Dig og din Stilling, hvorfor jeg er overbevist om, at Du desto villigere tilgiver min altfor overhængende Paatrængenhed angaaende et Punkt, hvorom vi saa ofte, ogsaa nyligen, mundtligen har samtalt. —

— — — — Idet jeg skriver, afbrydes jeg ofte ved Musik og Danseskraal fra et meget stort og fornemt Barsel her i Nabolaget, hvorfra jeg har været saa heldig at kunne udeblive ved, som jeg for et Øieblik siden har hørt, en Forglemmelse af Bedemanden eller Indbyderen.

— — — — Mine Charakterer er denne Gang meget bedre end nogensinde forhen, og jeg tvivler paa, at nogen bliver dimitteret herfra næste Sommer uden mig. Med Fornøielse bemærker jeg »Hensigtens« hurtige Ankomst; endnu at vente 2 Reiser iaar, var vel at gjøre altfor store Fordringer af Lykken. Du ser, at jeg

intet hverken nyt eller interessant har at fortælle; dog tror jeg ikke, at man af den Aarsag bør undlade at skrive; mig smager i det mindste et Brev opfyldt med Fjas og uvigtige Ting hjemmefra meget bedre end Nyheder, der intet angaar mig. Det er ikke altid Brevets Indhold, der sysselsætter mig paa en behagelig Maade; Tanken om, hvorfra og fra hvem Brevet kommer, opvækker Billeder og Mindet om [kjære], der undertiden er langt behageligere end Virkeligheden selv. Saa gaar det mig, og jeg formoder, at baade Du og flere deri dele Følelser med mig. Hils Bedstemoder. Trine, er jeg vis paa, gjør mit Brev den Ære at læse det; saa kan hun tro det skrevet til sig, idet jeg ligesom Apostelen Paulus daterer mit Brev kun til en, men ønsker og har stedse ønket, at det maa være fælles Eiendom for alle dem, hvori jeg har Del og som har Del i mig. — —

Den sidste Mandag i August [1827].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Overlæreren forklarede mig paany om sin stedsevarende Beredvillighed til at yde mig tilstrækkelig Understøttelse. Hvad der mest glædede mig, var, at han med saadan Agtelse talte om Bedstemoder; thi at roses af gode Mennesker og at fortjene deres Ros er visselig ingen ringe Trøst. — — — —

Den 2den September [1827].

Kjære Trine!

Ubeskriveligen kjært overraskede mig Efterretningen om Tellefs dristige Beslutning og dens ikke mindre heldige Udfald, da den erholdte Kjøbmandsexamen ikke lidet maa bidrage til hans Anbefaling og Opnaaelsen at en passende Ansættelse. Ligesaa skulde jeg inderligen

ønske, at hans ved P. A. gjorte Forsøg om en antagelig Post i Kristiania maatte lykkes, at vi begge der kunde faa et fælles Opholdssted, der med Hensyn paa vor Bestemmelse kunde være ham ligesaa gavnligt som mig.

Kunde Du, som Du ikke holdt for umuligt, skaffe mig Lunds [1]) Straffeprædiken, holdt jeg det nok Postpengene værdt baade for deraf at lære hans polemiske Talent at kjende som og for at se, hvor vidt han har vovet at gaa i sine Personligheder og Udfald over en Handling, der, da den hverken er ulovlig eller umoralsk, kunde gjøre Fordring paa Fritagelse for alle Bitterheder, især af en Uvedkommende, Religionslæreren, og til Forargelse fra et helligt Sted.

At Statsraad Collett, Kapt. Boecks Svoger, for vilkaarlig og egenmægtig Anvendelse at Statens Midler, som Dampbaadenes Anskaffelse og andet, skal under en nedsat Rigsrets Dom, er Dig vel bekjendt. — — — —

Da dette Aar er mageløst rigt paa Nødder, har jeg Aarsag til at tro, at Bedstemoder mere end nogensinde forhen, da denne Frugt har været sjeldnere, kan have i Sinde at gjøre mig en Foræring deraf. For at forebygge dette vil jeg derfor gjøre Dig opmærksom paa, at en saadan Gave ikke vilde være mig synderlig kjærkommen, fordi deres Nydelse fordrer en større Opofrelse af Tid, end jeg for nærværende kan anvende derpaa. Mit Forsæt at frasige mig al Privatundervisning er jeg i det hele bleven tro. — -- — —

Den 23de September [1827].

Kjære Trine!

I dette Øieblik kommer jeg hjem fra et Ligfærd. Den afdøde var en femtenaarsgammel Dreng, Søn af en Doktorenke, Fru Raben. Han har før gaaet paa den

[1]) En dansk theol. Student, Bestyrer af Borgerskolen i Kragerø.

lærde Skole, men i de to sidste Aar formedelst Sygdom næsten ikke været udenfor Døren. Han er den tjerde, der, optagen i denne Skole, er død, saa man næsten kunde holde det for et ondt Varsel, hvis ikke alle fire var blevne Ofre for saadanne Sygdomme, der aldeles ikke kan udflyde af et stillesiddende Liv. — — — — — — — Hvorvel det er adskilligt, jeg kunde trænge til, har jeg dog besluttet at indskrænke mine Ønsker til det allernødvendigste under Bedstemoders nuværende Omstændigheder, som jeg fra mit Ophold hjemme i Sommer ofte og meget overveier; mod min største og vigtigste Forlegenhed er jeg betrygget og kunde vel faa Understøttelse, der strækker sig videre; men det forekommer mig yderst haardt og næsten uretfærdigt at modtage Fremmedes Hjælp, hvor skaansomt og velvillig den end ydes, og denne Tanke har altid gjort, at jeg kun i virkelig Nød, og det kun sparsomt, tager min Tilflugt dertil. — — —

Den 15de October [1827].

Kjære Trine!

Din Forsikring om Bedstemoders egen Erklæring af sin Beredvillighed til at hjælpe mig, som jeg aldrig har kunnet drage i Tvivl, men som Synet af hendes Forfatning ved mit Sommerbesøg gjorde mig til Pligt kun i yderste Nød at tage min Tilflugt til, — har bevæget mig til at fremkomme med en Bøn, der, i sig selv yderst ubetydelig, dog under nærværende Omstændigheder maaske vorder Bedstemoder ligesaa vanskelig at opfylde, som det er mig vigtigt at faa den iværksat. Det hele er en Anmodning til Bedstemoder om 3 til 4 Spd., hvilke især total Mangel paa Støvlesaaler gjør aldeles nødvendige. Om Sommeren vilde en saadan Defekt ikke have noget at sige; men paa denne Aarstid, da alle Veie og Gader er gjennemblødte ved hyppige og heftige Regnskyl, kunde

Uforsigtighed i denne Henseende have ubehagelige Følger. Vel søger jeg at forekomme disse ved ofte Strømpeskifter; men mine kjære daglige Spadserture har jeg af Mangel paa Skotøi maattet afbryde i nogle Dage, skjønt jeg i Eftermiddag ved smukt Solskin og lidt optørrede Veie lod mig forlede til en Times Udgaaen.

Med Hensyn til Betalingen for Logiet er jeg aldeles sorgfri, idet Overlæreren flere Gange har spurgt efter Kvartalets Udgang med Opmuntring om da at henvende mig til ham; dog har jeg naturligvis endnu ikke benyttet hans Tilbud, da Tiden endnu ikke er forhaanden. — — — — — — Jeg kan derfor som en tro Husholder have en god Samvittighed; thi skjønt jeg ikke agter Penge, er jeg langtfra ligegyldig i deres Anvendelse, og desuden er jeg saa fjernet fra alle Fristelser til Ødselhed, at jeg under nærværende Omstændigheder med en stor Skat under Hænder ikke vilde have større Udgifter end de sædvanlige.

Som en Mærkelighed kan jeg meddele Dig, at Kirkesanger Thoresen[1]) iaar var oppe til Examen artium og fik Charakteren Laudabilis; han skal være omtrent 38 Aar gammel, men ellers en Mand med god Forstand og sundt Blik. — — — — En af mine gode Venner og Meddisciple, Lous[2]), som for et Aar siden gik ud af Skolen her, fik Laudabilis præ ceteris (rosværdig fremfor de øvrige eller udmærket), en Charakter, som blot en[3]) før ham har faaet, saa længe vort Universitet har staaet. — — — — — Skulde det lykkes Dig at kunne opfylde min Bøn, ønsker jeg helst, at Du ikke lod Pengene forsegle paa Posthuset, da den herværende Postmester saa gjerne blander sig ind i andres Anliggender og ved

[1]) Fød 1789, død 1850 som Sognepræst til Borge.

[2]) Nuværende Justitssekretær Lous.

[3]) A. Hofgaard, Student 1814, død som Bibliotheksekretær 1818. Examen artium var før 1826 meget strengere paa Grund af de mange skriftlige Opgaver.

Gisninger hentede fra en eller anden Omstændighed ved Brevene tager Anledning til allehaande Anmærkninger. En Understøttelse af 4 til 5 Spd. om Halvaaret vilde vist derfor synes ham en passende Materie til Meddelelser, som jeg ikke ønskede at være Gjenstanden for. — —

Tirsdag [? Oktober 1827].

Kjære Trine!

Dit Brev, allerede i sig selv forønsket, maatte være mig dobbelt kjærkommet ved alle de medfølgende gode Sager. Den til de 5 Spd. føiede Bemærkning var mig et kjært Træk af Bedstemoders mig velbekjendte Samvittighedsfuldhed, der endog bringer hende til at anse frivillige Gaver som en Skyldighed og saaledes gjør sin Godhed saa meget elskeligere i Modtagerens Øine. Vestetøiet er meget smukt og vist langt kostbarere, end jeg havde ønsket det, saa meget mere, som jeg synes at bemærke en vis Modbydelighed hos mig for alle Silkeklæder, som under alle Omstændigheder maa antages for en Grille. — — — — Af de sendte Æbler ser jeg, at adskillige Træer i Otterøhaven maa være blevne frugtbærende, siden jeg var vant til at vandre i den. — — K. og J. A. er iaften (Søndag) med et halvt Snes andre større og mindre Drenge hos H. for at spille Komedie; jeg tror, det er Pernilles korte Frøkenstand. Forrige Søndag var de i samme Hensigt hos Morgenstierne. Den hele Trops Duelighed kjender jeg ikke. Efterretningen om min lille Kusines Død gjorde intet synderligt Indtryk paa mig, skjønt smaa Børns Død i Almindelighed har noget meget sørgeligt for mig. Saadanne Scener virker langt mindre i fjern Afstand, naar Indbildningskraften ikke kan fornye Billedet med saa levende Farver. I Kragerø vilde det vist have voldt mig mange Taarer. — — — — Min Skrivelse til Tellef, som jeg ogsaa af Forsigtighed havde færdig i Forveien, vil

jeg nu med Posten ikke sende, da den foruden Fortegnelse paa de Bøger, der ligger indpakkede til ham, ikke indeholder noget, der kunde være ham magtpaaliggende at vide. Kun den Notits tager jeg deraf, at jeg nu kun halvt tilhører Skolen, idet jeg kun besøger den om Formiddagen 2 til 3 Timer. — — —

Tirsdag [December? 1827].

(Ingen Overskrift).

Det temmelig lange Mellemrum siden sidste Efterretning fra mig synes at gjøre et Brev fornødent for at hæve en mulig Ængstelse om mit Velbefindende. Som sædvanligen agter jeg at tilbringe denne Jul hjemme.

— — Mod Sædvane har det truffet sig, at jeg i den sidste Tid flere Gange paa hinanden har været i Selskab, blandt hvilke et meget brilliant Middagsselskab paa Fossum, i Anledning af Statsraadens[1]) Søns Konfirmation og hans første Sønnebarns Daab.

Den 8de Januar [1828].

Kjære Trine!

Saa er da atter Samlivets Glæder forsvundne; atter maa Skrifttegns Hjælp anraabes for i det mindste at forebygge Ængstelse, hvor fortrolig Samtale frembragte Adspredelse og paaskyndte Tidens ei sjelden altfor slæbende Gang. Dog aldeles ikke i klagende Tone være dette sagt. Glad i Hu iler jeg stedse Hjemmet imøde; uden Sorg forlader jeg det. Længere Dvælen vilde ligesaa meget svække min Tilfredshed, som det sædvanlige korte Ophold opmuntrer og adspreder Sindet og opfylder mig med Lyst og Mod til fortsat Virksomhed. Til fortsat uafbrudt Fornøielse er Mennesket ei skabt, ei

[1]) Løvenskiold. Konfirmanden var den senere Høiesteretsassessor Otto L.

ifølge sine naturlige Anlæg skikket; mig fattes endog Tilbøielighed dertil. Virk saa meget, nyd saa lidet som muligt er Visdommens ypperste Raad, — Tilfredshedens tryggeste Grundvold Sætningens Anvendelse paa Livet. Ogsaa gjør Tanken om Bedstemoders opofrende Godhed og eders alles Kjærlighed, som jeg i Indbildningskraften ofte gjentager, mig Skilsmissen lettere, Savnet mindre tungt og beklagelsesværdigt, ligesom adspredende Virksomhed skaaner mig for Kjedsomhed, Sorgfrihed og stedse bedre Udsigter i Fremtiden for Ængstelse og Bekymring, saa at jeg har større Aarsag til at takke Gud og veltænkende Mennesker for min lykkelige Forfatning end i nogen Henseende at ønske Forandring og Forbedring i mine Kaar. Denne indre Tilfredshed, denne for Affekters og Lidenskabers Opbrusning befriede Sindets og Hjertets Ro, der som en huld og velsignende Genius omflagrer det ufordærvede Menneske i alle Stillinger, er Himmelens Gave til hver Videnskabernes tro og hengivne Dyrker; derfor beundrede jeg dem i forudfølende Anelse, førend jeg kjendte deres Væsen og Værdi, derfor fremskrider jeg paa deres Bane med Mod og Begeistring. Men nok af sværmende Følelsers Udbrud inden Papirets snævre Grændser. — — —

Andet mærkeligt har jeg ikke at melde. Fortegnelsen paa mine Charakterer har jeg ei skjøttet om at fordre. — — — —

Den 5te Februar 1828.

Kjære Trine!

Jo mere magtpaaliggende Christians fremtidige Vel var mig, desto vigtigere maatte det i sidste Brev opkastede Spørgsmaal vorde, desto vanskeligere dets Afgjørelse. Ikke desto mindre havde jeg heller ganske tilbageholdt min Betænkning desangaaende, dels ledet af den Fordom, at de fleste Mennesker er ligesaa utilbøielige til at følge

givne Raad som villige til at søge dem, dels ogsaa fordi jeg erkjender min, maaske enhvers Uformuenhed til at gjøre et Valg i saa Maade, hvis Opfyldelse under alle Omstændigheder ledede til et ønskeligt Resultat, — hvis jeg ikke var kommen ind paa den Tanke, at et lidet gavnligt, maaske endog uanvendeligt, Raad dog kunde være bedre end fuldkommen Taushed. — — — — —

— — — Din Bekymring om den heftige Kuldes Virkninger paa mig har denne Gang været ugrundet, idet Vedkommende imod min Forventning har været forsynet med tilstrækkeligt og upaaklageligt Brænde. Jeg er til imorgen buden paa Bal hos Kjøbmand M. Det vil vorde den første Gang, jeg har været ude siden mit Ophold hjemme, da jeg afslog Indbydelsen til det i Anledning Kongens Fødselsdag holdte Bal. — — —

Den 26de Februar [1828].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Men efterat jeg har begyndt at skrive og altsaa ser mig sat i den Nødvendighed at fortælle, kommer jeg ind paa den Erfaring, at jeg Gudskelov intet har at meddele, der fortjente Papir og Blæk, endnu mindre Tid fra min og Gjennemlæsning fra din Side; dog, da det overhoved forekommer mig, vor Brevvexling siden sidste Besøg gaar overmaade langsomt, og jeg desuden antager, at det kun er i Kjøbmandsbreve, man maaler skriftlige Meddelelsers Interesse efter Indholdets Vigtighed, da desuden Breve fra mig, hvis Hensigt er et eller andet Øiemeds Opnaaelse aldrig eller i det mindste meget sjelden kan være Dig, endnu mindre andre Vedkommende, synderlig kjærkomne, saa tager jeg ikke i Betænkning at opvarte med en meget mager Ret, der i det mindste for mig har den ønskelige Følge, at jeg med desto større Sikkerhed kan vente at gjengjældes med noget bedre.

At jeg i enhver Henseende lever vel og ingen Aarsag har til Misfornøielse, — hvilket Velbefindende jeg for en Del tilskriver Bedstemoders Omhu for at forsyne mig med Mundforraad — kan Du vel af det foregaaende slutte.

Mit gamle Undervisningshaandværk har jeg, dog ei af Nødvendighed men tilfældigvis, paany begyndt og saaledes, at kun liden Tid for mig medgaar, men følgelig ogsaa den økonomiske Interesse er ubetydelig. Blandt dem, jeg nu har at veilede, er kun en ny, en Søn af Morgenstierne[1]), som er den ottende, jeg mod Betaling i ordentlige Timer underviser, fra jeg har begyndt hermed. Her ventes dagligen en vigtig Revolution og total Forandring i Tingenes Orden ved Didrik Cappelens næsten øiensynlig nær forestaaende Død; hvad Følger denne i Byens hele Existents saa vigtig indgribende Mands Bortgang vil have paa det hele, er vanskeligt at slutte. — —

Den 14de Marts [1828].

Kjære Trine!

At jeg har indgivet Ansøgning om et af de Skolen bestemte Stipendier, har sandsynlig P. A. kundgjort. At erholde et Aars eller 30 Spd. tror jeg at være forvisset om; men hvorvidt jeg tør vente mere deraf, ved jeg ikke. Skjønt deres Udbetaling efter en høiere Bestemmelse først indtræffer i August Maaned, maaske endnu senere, er den forventede Sum dog lige kjærkommen, da jeg vel paa den Tid ikke faar større Overflødighed af Penge, end jeg nu har og hidindtil har havt.

Iøvrigt haaber jeg dog i den Henseende nu at kunne se Fremtiden temmelig sorgløs imøde, baade i Fortrøstning til andres Understøttelse og, ifald Omstændighederne skulde nægte mig den, i Tillid til mine erhvervede Kund-

[1]) Nuværende Amtmand Morgenstierne.

skaber; saa jeg overhoved tror at have bedre sørget for det tilkommende ved efter velment Raad at have udsat Afgangen til Universitetet, end om jeg uforsigtigen havde ladet mig lede af mange ei Uvedkommendes Indskydelse til at forkorte denne Tid saa meget som muligt.

(Uddrag i Oversættelse af et latinsk Brev til Pastor Koeppen.[1])

Skien, 29 Marts 1828.

De har vistnok Grund til at undre Dem over, at jeg — som allerede forhen var indført i og havde faaet en Smag paa enkelte videnskabelige Fag og allerede i den Alder (jeg er nu omtrent 20 Aar gammel), da man i Almindelighed uden Omhu, blot det gaar hurtig nok, pleier at haste til Maalet, — har tilbragt mere end 3 Aar i Skolen og Videnskabernes Forhal, især hvis De erindrer, at jeg aldrig har bævet tilbage for videnskabeligt Studium og heller ikke nu gjør det. Jeg vilde dog ikke, at De skulde antage, at denne Omstændighed alene var at tilskrive Aandssløvhed, da der kan anføres baade mange og ganske andre Grunde til denne Udhaling, saa at De kan blive overtydet om, at jeg ikke har været opholdt ved en vanærende Nødvendighed af at udsætte Tiden, men med fri Villie og ifølge en hæderlig Beslutning om at forblive har udsat Fristen for min Fremstillen ved Universitetet. Thi da det nu engang er Regel ved vort Universitet, at ingen optages som Borger, uden at han iforveien har underkastet sig en temmelig streng Examen og aflagt Prøve baade i de fornemste Sprog og Videnskaber, som det heder, saa maa den, der ønsker at fremstille sig vel forberedt og med en ved videnskabelige Studier vel dyrket og uddannet Aand, baade anvende adskillig Tid ved

[1]) Originalen findes i sin Helhed blandt Bilagene.

Bogen og finde sig i lang Venten, selv om han ikke mangler naturlige Anlæg. Dertil kommer, at, da jeg brænder af en heftig, men dog hæderlig Iver efter at udmærke mig, — thi det tør jeg ikke nægte — og jeg ikke skyr noget mere, end at synke ned i en ussel og foragtelig Middelmaadighed og ikke at vove at stræbe efter Udmærkelse eller at eftertragte noget, som rager op over det almindelige, — saa har jeg troet at burde med min fulde Sjælskraft tilegne mig Videnskaberne og saaledes gjøre dem til mit Kjød og Blod, at jeg kunde findes skikket til at skjøtte en hvilkensomhelst vigtigere Syssel og at overtage hvilketsomhelst vanskeligere Hverv. Dette Maal vil jeg maaske aldrig naa; thi jo ivrigere jeg anspænder mine Aandskræfter, desto mere faar jeg Øinene op for, hvor mange af de Egenskaber, hvormed de mere fremragende Aander i Almindelighed pleier at være udrustede, fattes mig og maaske i al Fremtid vil mangle mig. Men hvilket Udfald disse mine Bestræbelser end vil have, saa vil jeg visselig aldrig angre paa, at jeg, saavidt mine Evner har tilladt det, flittig har drevet mine Studier; thi De, som fra først af har ledet disse og ladet mig smage deres Sødme, De er ikke og kan ikke være uvidende om, at jeg har troet at burde betræde den Vei, jeg nu følger, ikke bevæget af nogen Forhaabning om ydre Fordel eller mere glimrende Stilling, men ene og alene, fordi jeg har følt mig greben og gjennemstrømmet af Kjærlighed til og Beundring for Videnskaberne selv.

— — — — Jeg tror ikke at have forsømt noget af de Fag, som vedkommer mig; men det græske Sprog og den rene Mathematik har jeg dog omfattet med størst Kjærlighed og størst Held. Og jeg skammer mig ikke for at bekjende, at af det Studium, som jeg har lagt paa den græske Literatur, har jeg, skjønt det ikke har faldt i min Lod at læse andet end Homer, høstet nok saavel af gode Frugter som ædel Nydelse. Endskjønt jeg i disse 2 Aar en, to Gange, ja oftere har gjennemlæst alle

Homers Digte, — saa mange, som der er os opbevarede, — saaledes, at intet syntes at kunne undgaa min Sjæl, glædes jeg dog, saa ofte jeg tager enten Iliaden eller Odysseen i Hænde, ved et Slags forunderlig ligesom Nyhedens Sødme og henrives ved den udødelige Digters Geni. Denne Omstændighed skyldes det, at Latinens fornemste Forfattere — saavel i bunden som ubunden Stil — behager mig mindre, og at jeg derfor har givet mig mindre af med at læse dem. — —

(Schw. fortæller derefter bl. A., at han, for at øve sig i at læse Latin og vinde Færdighed i Latinskrivning, har læst adskillige moderne Latinister, især Wolf og Ernest. Mathematiken, der var saa nyttig til at udvikle og styrke de naturlige Evner, havde desuden bragt ham den Fordel, at den havde lettet ham Studiet af Dialektikens og Metafysikens Begyndelsesgrunde, hvilke han med stor Iver havde taget fat paa i det sidste Aar uden nogen Lærers Veiledning. Desuden havde han anvendt megen Tid til Udarbeidelse af Afhandlinger, der var den nyttigste Øvelse til at skjærpe Aanden og uddanne Sansen for det skjønne og rette. At skrive saadanne paa Latin stred mod vor Tids Aand, da Omsorgen for Sproget derved tog Tanken bort fra Emnet; derimod havde han skrevet historiske Arbeider paa Latin. Af de øvrige Fag havde han læst mest Tydsk; der var neppe en Dag, uden at han havde læst et eller andet paa Tydsk paa Grund af den hjemlige Literaturs Fattigdom; ethvert dannet Menneske i Norge kunde ogsaa læse Tydsk. — Til sine Studier havde han faaet god Hjælp i Skolens nye, men forholdsvis meget gode Bogsamling, der ogsaa var forsynet med mathematiske og geografiske Undervisningsmidler.)

Men langt større Pris maa jeg sætte paa, at jeg har været saa heldig at faa en Lærer, som ikke lader sig tænke overtruffen i venligt Væsen, Ædelsind og Lærdom, — en Lærer, som med den største sædelige Renhed forener en saa enestaaende Dygtighed i at undervise, at man kan være i Tvivl om, hvilken af disse to Egenskaber man mest skal beundre, — en Lærer, hos hvem Mildhed og Strenghed gaar saaledes Haand i Haand, at, jo mere begrundet Ærbødighed denne indgyder, desto mere hengiven Kjærlighed fremkalder hin. Thi da han har anvendt næsten hele sit tidligere Liv ligetil nu med

Selvstudier og Undervisning af unge Mennesker ved Kjøbenhavns Universitet, forretter han nu det Hverv, der er ham overdraget, med en saa stor Samvittighedsfuldhed, at han ikke blot med Omhu og Formaninger søger at indprente sunde moralske Grundsætninger i deres Sjæle, der er hans Varetægt anbetroede, men ogsaa, naar det trænges, ikke tager i Betænkning ved gavmild Anvendelse af egne Midler at komme andres Nød til Hjælp. Hans Fortjenester og Velgjerninger ligeoverfor mig er saa mange og saa store, at, naar jeg ønsker at tildele dem den fortjente Ros, da er jeg bange for, at jeg skal forringe og nedsætte dem. Hvad de øvrige Lærere ved denne Skole angaar, — vi har i det hele 5 — da er de med Hensyn til Lærdom eller Dygtighed i at undervise enhver i sit Fag ingenlunde at foragte; men nogen speciel Ros kan de ikke med Rette gjøre Krav paa; thi de fleste af dem har for ikke mange Aar siden fuldendt sine Studier og er desuden ikke i den Alder, at de kan præstere noget udmærket.

Men De vil vel spørge, kan jeg tænke, til hvilket Studium jeg vil ofre mig, og hvilke Livsplaner jeg vil fatte. Ligeoverfor dette Spørgsmaal er jeg i Tvivl og Uvished om, hvad jeg skal svare. Uagtet jeg i længere Tid har tænkt adskilligt over dette, er jeg dog ikke kommen til noget Resultat, saa at jeg har kunnet fatte nogen bestemt Beslutning. Der er nemlig her, som omtrent overalt, tre Slags Studier, af hvilke den, der vil sørge for sin Fremtid, afgjort maa vælge et, — nemlig Theologi, Retsvidenskab og Lægevidenskab. Uden at jeg selv ved Grunden, har jeg aldrig kunnet forsone mig med Theologien. Derfor bør jeg i ethvert Tilfælde holde mig fra den; thi jeg anser det for Synd at tage fat paa dette Studium, hvis man ikke drives af en særlig Interesse for og Kjærlighed til det. Medicinen giver ikke sine Dyrkere Grund til at fatte glimrende Forhaabninger, da der almindelig er for mange Kandidater til, at de alle

kan vente let og aaben Adgang til Ansættelse; dog, dette anfægter mig forresten ikke meget, da den Lyst til dette Studium, som jeg engang muligens kan have følt, nu er kjølnet, om ikke fuldstændig udslukket. Saaledes synes der intet andet at levnes mig end at lægge mig efter den «snedige» Jus (juri vafro), og skjønt jeg maaske ikke kan siges at føle Afsmag for dette Studium, kan jeg heller ikke sige, at Tanken derpaa i synderlig Grad glæder mig. Vistnok gjælder hos os det bekjendte Ord:

«Dat Galenus opes, dat Justinianus honores»

(ɔ: Galenus giver Rigdom, Justinian Anseelse), og det saavidt, at, hvad der er sagt om dem begge, kan jeg passende anvende paa Justinian alene; thi saadan er Norges Statsforfatning, at, skjønt det er et Kongedømme, saa ligger dog Ledelsen af de vigtigste Sager hos Folkeforsamlingen, der vælges hvert tredie Aar og bestaar af Statens mest fremragende Mænd, især Embedsmænd. Hertil kommer, at enhver, selv om han er af laveste Stand, frit kan stræbe efter og erholde de høieste Embeder, da alt arveligt Adelskab er ophævet ifølge Lov, og der saaledes ingen Forskjel er paa adelige og uadelige. Hvis saaledes ikke Underfundighed eller Partiskhed lægger Hindringer i Veien for Dygtigheden, tages der kun Hensyn til Fortjenester og Talent. Men hvorledes nu end dette forholder sig, saa har jeg paa Grund af en vis medfølt Modbydelighed saa meget imod, hvad man kalder Praxis, at jeg, saavidt mine Livsforhold tillader det, helt og holdent vil ofre mig for dels selv at komme til indtrængende Forstaaelse af Tingene, dels at delagtiggjøre andre i min Granskning; thi deraf haaber jeg ikke blot, men er fuldt forvisset om, at jeg vil opnaa virkelig Sjælsro og en — saavidt deraf falder i noget Menneskes Lod — varig Lykke. Thi de udvortes og for Sanserne saa tillokkende Ting, som vi, under fuldstændig Formørkelse af Fornuftens Lys, jager efter omtrent som blinde, og som vi med Spinoza passende kan henføre til disse

tre Formaal: Vellyst, Rigdom og Ære, — hvor forgjængelige og skuffende disse er, tror jeg, ved en omhyggelig Betragtning baade af mig selv og af den hele Tilværelse, i de tre Aar, som jeg efter min Naturs Tilbøielighed har tilbragt fjernet fra synderlig Omgang med andre, tilfulde at have erkjendt, og denne Erkjendelse tror jeg at have stræbt at anvende til at styre min Villie. — —

(I Slutningen af Brevet fortæller S. bl. A., at han i disse Aar efterhaanden er voxet saaledes i Legemsstørrelse, at denne overgaar de flestes, og at han har nydt en uforstyrret god Helbred; ligeledes fremhæver han Morbroderens mange og store Velgjerninger mod ham).

Den 7de April [1828].

Kjære Trine!

Mit Logis vorder næsten dagligen i den Grad slettere, at jeg ingenlunde kunde vedblive i denne Tilstand, hvis jeg ei med saa megen Ligegyldighed betragtede de udvortes Gjenstande, der er mit egentlige Formaal uvedkommende. Jeg betjener mig derfor af min Værtindes i Sandhed utilgivelige Behandling, hvad enten denne er en Følge af den fuldkomneste Afmagt eller Ligegyldighed, som et Middel til at øve mig i Taal- og Sagtmodighed. — — Iøvrigt er min Tilstand lykkelig og, saa paradox end Sætningen kan synes at være, i mine Øine misundelsesværdig, — denne uafbrudte Sindsro og Tilfredshed, der hverken forstyrres af indvortes Misfornøielse eller Ængstelse for Udkomme. Mangel paa Formue leder os dog som oftest det sande Formaal nærmere end Overflødighed og Rigdom; denne svækker, hin styrker Forsættet til en utrættelig Anvendelse af vore Kræfter og den evige Grundforms Uddannelse og Tilnærmelse til den sande og ubetingede Fuldkommenhed. Sanselighedens Maal er Nydelse og Passivitet, Fornuftens Handlen og Virksomhed. Følger vi den førstes Indskydelse, er Øiemedet dog stedse uopnaaeligt; thi enhver Drift angiver vel sin Retning; men Midlerne

til ufravigeligen at holde den Retning, der fører til det bestemte Punkt, kan vi intetsteds finde uden i vor egen Fornuft. At derfor nogen udvortes Tilstand væsentlig kunde bidrage til Gjenstanden for vor aldrig hvilende Attraa og Længsel, Lyksalighed, er en af disse farlige og fordærvelige Vildfarelser, hvormed Menneskeslægten ligesom er befængt. Og just denne Fordom, hvortil vort Væsens Organisation giver den nærmeste Anledning, gjør os stedse misfornøiede med det nærværende Øieblik, med den nærværende Stilling. Derfor bestaar næsten vort hele Liv af forviskede Minder af det forbigangne og tomme, stedse skuffende Forhaabninger om Fremtiden. Heraf disse vanvittige Klager over det nærværende og Lovtaler over det forsvundne, der, hvis de var virkelige, vidnede om Verdens nær forestaaende Undergang, der ikke letteligen bør befrygtes. — —

Idag (2den P. D.) er jeg indbuden til Middag og Komedie til Aften af Apotheker Mühlertz. Komedien spilles paa Klubværelset af en dansk Skuespiller Olsen og hans Suite[1]). Det er nu meget længe, siden jeg har været ude. Overlæreren har i den senere Tid næsten uafbrudt været saa syg, at jeg ængstes ved det sandsynlige Udfald. — —

Den 23de April [1828].

(Til Søsteren.)

At jeg idag skriver, maa Du alene tillægge min erkjendtligste Tak for de tilsendte og i bedste Forfatning modtagne Sager.

Om det vil lykkes mig at blive skilt ved den Mængde Kar, jeg nu Tid efter anden har modtaget, og den sønderrevne Pude, ved jeg endnu ikke.

---

[1]) Heriblandt skal have været flere Skuespillere, som siden kom til Christiania Theater.

Mine Docenders Antal er nyligen bleven forøget med en Baron, en Brodersøn af Grev Wedel[1]), som jeg veileder lidt i Arithmetik. — — — Paa Komedie, der regelmæssig spilles tvende Gange ugentlig, er jeg af og til. — — — —

Skien, 9 Mai 1828.

Kjære Bedstemoder!

De sidst meddelte Efterretninger om Deres uforanderlige Beslutning at søge retlig Opløsning i den sørgelige Sag med Deres Søn har i mit Indre efterladt et saa varigt og nedstemmende Indtryk, at jeg af en uimodstaaelig Trang i mit Hjerte tvinges til at meddele Dem mine Forestillinger om den usalige Tvist, om de sandsynlige eller snarere visse Følger af Deres Beslutnings Iværksættelse og overhoved om den Maade, hvorpaa Misforholdet kunde hæves uden et saa unaturligt Skridt. Da jeg imidlertid forudser, at en Ynglings Stemme i et ei uvigtigt Anliggende ikke kan, ja maaske ei bør have nogen Vægt, saa venter jeg dog, at De skjænker min Erklæring nogen Opmærksomhed som en oprigtig Bøn af min Hengivenhed, hvis De ei skulde kunne anse den for et grundigt Raad.

De almindelige Grunde til Processers Anlæggelse, som har kunnet komme i Betragtning, er dels Haab om Fordele og Formuesforøgelse, dels Hevnlyst over lidte Krænkelser uden Hensyn til Vinding eller Tab. At De i Deres Forsæt ei kan eller bør ledes af den sidste Drivfjeder, slutter jeg saavel af Deres Formuesomstændigheder, der ei kan taale noget betydeligt Tab, som især af Forholdet til Deres Modpart og overhoved af Deres Tænkemaade og moderlige Hjerte, hvem Hevn over en Søn maa være bitter og modbydelig. Her antages altsaa, at Deres

[1]) Forhenværende Bureauchef W.

Beslutning udelukkende grunder sig paa Haabet ved en Proces at komme i Besiddelse af de Fordele, som Retten hævder Dem. Kunde De derfor gjøre sikker Regning paa Erholdelsen af Deres Fordringer, saa var der dog i det mindste noget, der talte for en Sags Begyndelse; men dette, skjønt maaske klart og indlysende i Deres Øine, er i sig selv yderst usikkert, om ei fuldkommen umuligt. Den hele Sag, gjennem en Række af Aar indviklet i Mørke, vil først efter Rettens sædvanlig langsomme Gang efter et langt Tidsrum kunne oplyses i den Grad, at en afgjørende Dom kàn fældes. Og naar dette Tidspunkt efter mangehaande gjensidig Ærgrelse og Forbitrelse indtræffer — at det overstiger Deres Leveaar, er saare sandsynligt — hvad kan De da vente? Fra Deres Side Omkostninger, der langt vil overgaa de Fordele, hvorom De endnu har et usikkert Haab. Thi Deres Grunde, skjønt maaske i sig selv fyldestgjørende, er dog saa juridisk utilstrækkelige og ubevislige, Deres Modpartis Indvendinger og Klagepunkter vil saaledes forvirre og indvikle det hele, at en til noget Partis Fordel fuldkommen afgjørende Dom aldrig kan falde. Tabet kan vorde ubetydeligere paa Deres end Deres Modpartis Side; men ingen vinder i Virkeligheden. Imidlertid henligger det omtvistede Skib i Uvirksomhed og berøver Dem ei alene Deres vigtigste Indtægt, der i høi Grad vil overstige den Pengesum, der udgjør Stridspunktet, men lider endog et betydeligt Skaar i sit virkelige Værd. Kort, fra hvilken Side De i denne Henseende betragter Sagen, maa det vorde Dem en haandgribelig Sandhed, at en Proces's Anlæggelse under nærværende Betingelser er ifølge sin Natur i det mildeste talt et yderst uhensigtsmæssigt Foretagende. Men hvor mange høiere Grunde fraraader Dem ikke Udførelsen af Deres Beslutning? Thi forestil Dem endog, at Sagens Udfald overskred Deres dristigste Ønsker, Deres mest glimrende Forhaabninger; hvad var da at vente? Ak, Deres Sindsro for evig forspildt,

enhver Livsnydelse for stedse forbitret. Deres Søns Ruin vilde gjøre Dem Seiren utaaleligere end Tabet selv. Saalænge Lidenskab blænder Fornuftens Blik, medens Harme over tilføiede Forurettelser og ubillig Behandling fjerner Sindighed og rolig Overveielse, forstummer Hjertets Følelser, Kjærlighed gaar over til Had, ja, selv Naturnødvendighed maa vige; men naar Formaalet er opnaaet, Krænkelsen hævnet, da vaagner den længe slumrende Stemme og gjør sine Rettigheder kun altfor følelig gjældende. Gid ei Erfaringen for sildig maatte overbevise Dem om Sandheden af min Ytring!

O, saa hør min Bøn; lad fare enhver Tanke om et Foretagende, hvis Udfald gjør Fordel umulig, Tab nødvendigt, der berøver Dem Deres indvortes Tilfredshed, sætter en evig Plet paa Deres i Sandhed hæderfulde Navn, hvori endog Tab er ønskeligere end Seier; thi en Moders Triumf over sin Søn er et Skuespil, hvorfor hun selv maa vorde et Offer. Jeg forudser Deres Indvending: «Uden Proces er Tvisten uafgjørlig; men den maa afgjøres endog under de tungeste Opofrelser. Det nærværende Forhold betager mig enhver Livsnydelse, fortærer min legemlige og aandelige Kraft, kort, gjør min Stilling utaalelig og Døden selv ønskelig som mine Gjenvordigheders Opløsning, min Kummers Ende.» — Kun alt for sandt; men en Proces er her dræbende Gift, ikke helbredende Lægemiddel; dette søger jeg at meddele Dem ved et modsat Forslag, et Raad, der i sig selv er simpelt og, som enhver umiddelbar Indskydelse af et ufordærvet Hjerte, ikke er et Foster af spidsfindige Fornuftslutninger og desto mere velgjørende; et Forslag, der i manges Øine vilde synes en Daarskab og Afsindighed, fordi Hverdagsmennesket, en Slave af nedarvede Former og ældgamle Vedtægter, anser Eftergivelse i sin Ret for en Latterlighed, skjønt den høieste Ret udført i fuld Strænghed ei sjelden er den høieste Uretfærdighed, — et Forslag, der med ubetydelig Opofrelse vil forebygge en, skjønt

uvis, dog ei usandsynlig Ruin, der vil opfylde Deres Barm med den ædleste Selvbevidsthed, med de gladeste Følelser, den varigste Sindsro, der vil krone Deres Livs priselige Handlinger —, og dette Forslag er: De opløser den endeløse usalige Strid ved at opfylde Deres Søns Fordringer uden Forbeholdenhed og Vægring. «Men», indvender De, «hans Fordringer er overdrevne og ubillige, Retten paa min Side.» — Desto ædlere er Deres Handling, desto fuldkomnere og herligere Deres Seier. Desuden, Rettigheder, der medfører alsidigt Tab, er dog i Grunden tunge Forpligtelser, som det er en sand Vinding at befri sig fra; Retten ophæver Tvistigheder ved Tvang og Magtsprog for i det mindste at standse Onder, den ei kan forekomme, — Moralbudet og Skriftens Lære, mod hvilken De aldrig i Tanker eller Handling var ligegyldig og kold, ved Eftergivenhed og Føielighed; ved at følge hin taber vi, ved at efterleve denne seirer vi stedse. Men denne Efterlevelse fordrer Tvang af Lidenskaberne, Selvfornægtelse og Kamp, kort Kraft i Villien og Mod til ubetinget under de haardeste Opofrelser at følge det gode. Og denne Kraft i Villien til at udføre ogsaa denne Pligt — thi Pligt er det endog under Krænkelser at være forsonlig og eftergivende — forudsætter jeg hos Dem med den gladeste Vished. Dertil berettiger mig endog et flygtigt Overblik over Deres Vandel og Tænkemaade. Naar jeg nemlig betragter Deres hele foregaaende Liv, den utrættelige Virksomhed, hvormed De har afværget Modgangs og Vanhelds Stød, det Mod, hvormed De har gaaet Lidelser og Gjenvordigheder imøde, den Uforanderlighed i Villien til at kjæmpe for den gode Sag, den aldrig hvilende Beredvillighed til at hjælpe, understøtte og redde, da oplives jeg af den inderlige Overbevisning, at De ikke ved Lidenskabelighed, ved Tabet af den rolige Fatning, hvoraf enhver af Deres Handlinger bærer Præget, vil fordunkle og beskjæmme Deres sande Ros, men ved Ædelmod mod Deres Søn,

hvis velgjørende Virkninger vil bære de herligste Frugter, give et efterlignelsesværdigt Exempel og bestyrke, at Aandens Kraft endog tiltager under Legemets Affældighed. Bekymring for Udkomme, der er Hovedbevæggrunden til Deres Forsæt, bør som en Følge af Deres altfor ængstelige, under mange Omstændigheder høist velgjørende Omsorg for Fremtiden ganske sættes ud af Betragtning for høiere Formaal. Thi ikke er Lønnen for Deres utrættelige Virksomhed, Deres daadrige Liv en kortvarig jordisk Nydelse, der grunder sig paa det endelige og forgjængelige. Deres sande Gjengjældelse søger De i det uforkrænkelige og evige. Hvorfor da ikke med Beredvillighed opofre en ringe Fordel, hvis Besiddelse er uvigtig, for den høiere og saligere Glæde? Thi dette Hus, denne Hytte maa dog snart omstyrte; men der er en anden Bolig, «evig i Himlen», hvis Indgang Deres Fod snart skal betræde. O, glem Jordlivets endelige Trang, lad Blodets hellige Baand, der omslynger Deres Hjertes Inderste som den Eviges umiddelbare Stemme, lad Religionens Bud være Deres Raadgivere!

Med Hengivenhed og Erkjendtlighed:

A. S.

Den 24de Mai [1828].

Kjære Trine!

At mit forrige Brev saa ganske forfeilede sin Hensigt, var mig ikke aldeles uventet; dertil tror jeg af Mennesket at kjende Menneskene altfor vel, om end ikke omvendt. Imidlertid er det min fuldeste Overbevisning, at min fremsatte Mening er den eneste, der burde tages i Betragtning. — —

Kun tilføier jeg, at Valget af Tiden til at forsøge Overtalelse til det bedre ikke var en Følge af Lune eller Indfald, men tvertimod af Overlæg og Forsæt; thi kan intet virkes i samme Øieblik, som et afgjørende

Skridt foretages, saa er ethvert Forsøg saavel før som siden ufrugtbart. — —

For Logis i Kristiania er allerede sørget; jeg har desangaaende skrevet til G. K., der leier mig et Værelse for omtrent 5 Spd. maanedlig. Det øvrige, Spise, Vask, Ved og Lys, maa jeg da selv holde mig. At jeg under Bedstemoders virkelig mislige Omstændigheder ikke har stolet paa nogen Hjælp fra hendes Side, kan Du forudse. For Udkomne har Du aldrig seet mig synderlig bekymret, og mindst maa denne Tanke nu ængste Dig. Allerede nu er jeg langt flere til Nytte end til Byrde, og Forholdet vil stedse tiltage. Penge er Menneskets mindste Trang, i det mindste min. Desuden er jeg i ethvert Tilfælde betrygget ved veltænkende Menneskers uudeblivende Hjælp. Under alle Omstændigheder kunde jeg jo forlade Christiania, hvis noget uventet Tilfælde skulde besvære mig Opholdet der. Et Sted vil der altid vorde Plads for mig, endog uden Opofrelse af udvortes eller indvortes Frihed. Da Rousseau foretrak Natteherberge under aaben Himmel for at anvende sin Firskilling til Hungerens Stillelse, var han paa en Gang fri og rig. — —

Den 10de Juni [1828].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

Bedstemoders Tilbud er mig meget velkomment, idet jeg som sædvanligt er støvleløs, skjønt jeg for kort Tid siden har ladet et Par af mine gamle Støvler fornye. — — — — — — — Iøvrigt er jeg glad ved din Forsikring, at Bedstemoder efter Evne vil bidrage til at bestride de Omkostninger, der er forbundne med den tilstundende Forandring i min Stilling. Hvad Understøttelse hun kan hjælpe mig med, modtager jeg med taknemmeligt Hjerte; men under hendes nuværende Omstændigheder vilde nogensomhelst Fordring fra min Side være ilde anbragt, om

ei ubillig. Desuden kjender saavel Du som Bedstemoder mine Kaar og Nødvendigheder næsten ligesaa godt, som jeg selv kjender dem, saa at jeg ingenlunde skulde tilskrive Udeblivelsen af Hjælp Mangel paa Bekjendtskab med min Tilstand eller min Taushed, der stiltiende beder, men Bedstemoders Uformuenhed til nogen Slags Understøttelse, og det saa meget mere, som Bekymring for Nu- eller Fremtid aldrig foruroliger mig, hvad der end kan følge.

At Du i mit forrige Brev fandt noget anstødeligt, gjør mig ondt; jeg vilde i saa Fald ønske det uskrevet. Hvori Tonens Misbrug kan ligge, ved jeg ikke, da jeg ei engang husker dets Indhold. Kun er det mig ubegribeligt, hvad der har kunnet foranledige nogen saadan Sindsstemning hos mig, da min Charakter er saa phlegmatisk, at jeg neppe stemmes til Uvillie ved virkelige Fornærmelser, endsige uden Anledning. Jeg beder Dig derfor at glemme det forhadte Papir og tilgive mit fredelige Sind Forseelsen. — — —

[Juli 1828].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — — —

Bedstemoders Tilbud om Anskaffelsen af Klæde af saa stor Kostbarhed er jeg glad ved at kunne afslaa, baade fordi jeg ved Fortjenesten af min Privatundervisning har kunnet forsyne mig med det nødvendige, og fordi Bedstemoders Kaar ei svarer til hendes Hjerte. Derimod antager jeg med Glæde dit Forslag om at tilveiebringe mig nogle Victualier; thi disse ved jeg, at Bedstemoder bedre kan afse, og mig er de af stor Vigtighed, da jeg for Økonomiens Skyld blot har leiet et Værelse, nemlig hos en Fru Mikkelsen i øvre Voldgaden. Prisen derfor er 3½ Spd. maanedlig, som jeg efter den i Christiania sædvanlige Leiebestemmelse fandt meget antagelig. Kan Bedste-

moder derfor faa nogle Spisevarer færdige, saa ønsker jeg dem jo før jo heller; dog maa Du endeligen se til, at deriblandt intet kommer, som kunde tage Skade ved at staa eller frembringer nogen ubehagelig Lugt, saasom altfor fed eller gammel Ost o. s. v. Jeg har allerede saa ofte her været i Forlegenhed dermed, at jeg maa være forsigtig, og saa meget mere, som jeg blot faar et eneste Værelse, hvori alt maa opbevares. Hvad der indeholdes i det efter vore Forældre efterladte Inventarium, kjender jeg ikke; men hvis der skulde være nogle Spise-, Theskeer og Knive, saa ønsker jeg mig nogle Stykker og Par, ligesom under alle Omstændigheder et Par ordentlige Lagener, hvis nogen Mulighed er forhaanden. Jeg tvinges til at anskaffe mig saa meget andet til min lille Husholdning, hvortil jeg har saa stor Ulyst, at jeg tænker næsten, det vil medtage den største Del af mit ubetydelige Pengeforraad. Nær havde jeg glemt det vigtigste Punkt. Gaa endelig i Forbøn hos Bedstemoder om at skaffe mig 6 til 8 Favne Brænde (NB. store Christiania-Favne[1]); men det maatte være kraftig Ved af Eg eller Birk, da ellers Fragten i Forhold bliver saa stor, at det ikke svarer Regning. Denne Artikel er mig yderst magtpaaliggende, da jeg gyser ved Vinterkulden uden Brænde og neppe ser Mulighed til at kunne holde ud med at give 2 eller 3 Spd. for en Favn slet Brænde. Omkostningerne med at transportere den vilde vel ikke vorde ubetydelige, men dog intet i Sammenligning med Kjøb paa Stedet. Til at bestride mine første Udgifter med har jeg erholdt 80 Spd. i Stipendium, ligesom jeg og kan vente anden Understøttelse. Imidlertid maa jeg anvende, hvad jeg har faaet, med den største Sparsomhed, skjønt de endda ei vil vare ret længe. — — —

[1]) I Kragerø brugtes da gjerne hollandsk Favnemaal.

15de Juli 1828.

Kjære Bedstemoder!

Ihvorvel jeg heller i Gjerning end i Ord ønskede at kunne lægge min Erkjendtlighed for Dagen, er jeg dog forvisset om, at Ytringen af min Taknemmelighedsfølelse for Deres af Selvkjærlighed uindtagne Hjerte vil have Virkelighedens Vægt. I at bedømme menneskelige Handlingers moralske Værd bør man alene agte paa Bevæggrundens Beskaffenhed eller den særegne Sindsstemning, der bestemmer Handlingerne selv. Ved denne Grundsætning har jeg stedse holdt fast under en nøiere Eftertanke over de Velgjerninger, som forskjellige Individer til forskjellige Tider har vist mig, og derfor stemmes jeg ei alene til Agtelse og Kjærlighed, men til sand Beundring ved Overveielsen af Deres Handlemaade mod mig. — Stedse var Deres Hjælp virksomst, naar min Trang var størst, stedse Deres Bistand da mest redebon, naar andre unddrog mig deres Understøttelse, stedse Deres Iver for mit Vel mest levende, naar Udsigten til Frugter af Deres Anstrængelser var svagest. Og just heri finder jeg det ædle i Deres Handlinger, fordi de alle udsprang af sand Menneskekjærlighed og Lyst til at virke for det gode. Kan De derfor overbevise Dem om, at De ved Deres Opofrelser har bidraget til mit sande Vel, og at det heles Velfærd beror paa de enkeltes Bekvemhed til at opnaa Tilværelsens Formaal, saa er denne Overbevisning den mest fyldestgjørende Løn for Deres Velgjerninger. Thi enhver anden Gjengjældelse er i Grunden utilstrækkelig og kortvarende, ønskeligere for den, der har nydt det gode, som Afdrag paa hans Gjæld, end for Velgjøreren selv. Denne indre velgjørende og oplivende Følelse vil stedse kvægende omsvæve Dem og endog i Deres sidste Øieblikke frembringe den reneste Nydelse. Havde jeg ved Valget af min Virkekreds, — der synes at være Tilfældets Værk, men som allerede tidligen med tillidsfuld Forvisning var afgjort i mit Indre, — alene

havt mit Blik fæstet paa Opnaaelsen af de udvortes Fordele, som vort Lands Indretninger og nuværende Tarv allerede tidligen aabner den Studerende, da maatte jeg have betraadt en kortere og lettere Vei til mit Maal og vilde derved uden Tvivl hurtigere have seet mig istand til en selvstændig Underholdning og Erstattelse af det allerede modtagne. Men denne Tanke stemmede kun lidet overens med min Aands Fordring (?), og, som jeg har begyndt, saa agter jeg at fortsætte og at fuldende. Skulde end nogen heri tillægge mig Mangel paa Livsklogskab, saa er ikke selv denne den høieste Visdom. Desuden bør Frugterne vel modnes, førend de plukkes af Træet. De modtage derfor Forsikringen om min hjerteligste Taknemmelighed og Hengivenhed som Bevis paa min aldrig ophørende Erkjendtlighed. Er Dem og mig et varigere Liv [forundt], er jeg forvisset om, at Midler til mere haandgribeligen at vise Dem mit [Hjertes] Følelser ikke vil mangle mig. Falder De som tidligere Offer for den uskaansomme Død, da nægtes Dem vel jordisk Løn, men ei den virkelige Erstatning; thi «de skal hvile fra deres Arbeide, men deres Gjerninger følger dem.» Med sønlig Kjærlighed

A. S.

Skien, 15 Juli 1828.

(Til Johan G. Dahll).

Kjære Onkel!

Min Erkjendtlighed mod Deres store Fortjenester af mig, der stedse levende har staaet for min Erindring, stemmer mig ved den nærforestaaende, ei uvigtige Forandring i mine Kaar til Betragtninger, der gjør det til Trang for mit Hjerte at aflægge den oprigtigste Tak for Deres Velgjerninger.

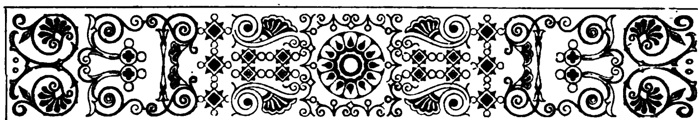
Det ønskelige i min Stilling har jeg stedse erkjendt, fordi den Virkekreds, hvortil den hidtilværende Anvendelse af mine Kræfter maa ansees som en Forberedelse, stedse har været Gjenstanden for min Tilbøielighed. Hermed mener jeg ingenlunde, at Studiernes Bane for mig, eller i Almindelighed for nogen, i sig selv skulde lede til vore Ønskers høieste Formaal: dette indre uafbrudte Velbefindende og Tilfredshed, denne er en Frugt af os selv, vor Tænke- og Handlemaade, udelukkes ei fra nogensomhelst Tilstand i Livet og staar kun i ringe Forbindelse med vore udvortes Kaar Da imidlertid det sande Velbefindende, som vi kalder Lykke, for en stor Del beror paa en hensigtsmæssig og heldig Anvendelse af vore Evner, saa tror jeg, at den, der bidrager til at sætte en anden i en, med hans Anlæg overensstemmende, Virkekreds, maa holdes for hans største Velgjører; og dette Navn skylder jeg Dem som en hellig Pligt. Thi efter de menneskelige Evners Forskjellighed er nogle skabte for Aandens, andre for Legemets Virksomhed; nogle mere oplagte til Tænken, andre til Handlen; begge er i Grunden lige agtværdige, fordi deres forenede Samvirken er den eneste Betingelse for Samfundets Tilværelse, i det mindste for dets Vel. Idet jeg derfor indser min mindre Duelighed til det praktiske Livs Forretninger, hvorpaa Erfaringen har givet Dem Prøver, føler jeg mig desto stærkere forpligtet til en stedsevarende Erkjendtlighed mod Dem, der saa ædelmodigen, under ikke ringe Opofrelser, gjorde det muligt for mig at betræde en Vei, hvorfor Naturen havde dannet, egen Tilbøielighed tilskyndet mig, og fordi De siden fortsatte Deres Understøttelse saa længe, som Deres Formuesomstændigheder tillod, mit Tarv fordrede det. Thi i ethvert Anliggende medfører det første Skridt de største Vanskeligheder; er Begyndelsen heldigen lagt, da opnaaes Maalet i Almindelighed letteligen, naar egen Virksomhed ikke mangler. Af denne Aarsag vil jeg stedse holde mig Dem

i samme Grad forbunden, som om jeg ene havde Deres *Hjælp* alt at takke, og en Gang at kunne gjengjælde [1]), om end ei erstatte, Deres Godhed vil være den sandeste Fyldestgjørelse for mit Hjerte. — — — — Jeg anbefaler mig derfor videre Deres Velvillie med forbindtligst Hilsen til Tante.

Med Hengivenhed og Ærbødighed

A. S.

[1]) Dette gjorde ogsaa senere hen i Livet S. ligeoverfor Morbroderens Efterladte.

II.

Breve fra Studenter- og Kandidataarene.

(1828—33).

Christiania, 23 Juli [1828].

Kjære Trine!

Hurtigere, end Du maaske ventede, men dog sildigere, end jeg ønskede, modtager Du de første Efterretninger om mit forandrede Opholdssted. Min Ankomst var den 17de i Forening med Apotheker Mühlertz og hans Søn. Med mit Værelse er jeg særdeles vel tilfreds; det er vist et af de smukkeste Leieværelser i Byen og tager sig fordelagtigt ud ved Siden af de Studenterboliger, jeg endnu har havt Anledning til at se. For den første Maaned har jeg taget Morgen- og Aftenspise her i Huset; men da Prisen, 4 Spd. maanedligen, forekommer mig altfor høi, saa agter jeg siden hen at holde mig den selv, hvortil jeg venter noget Forraad hjemmefra. Middagsspisen, som daglig afhentes fra et Spisekvarter, er meget billig, $3^1/_2$ Spd. maanedlig, men dog god og velsmagende. — — — — — — Indholdet af medfølgende Pakke er kjøbt for den oversblevne Rest af sidste Halvaars Fortjeneste, hvilken jeg ganske har anvendt til min Garderobe. Det er bestemt til Skjorter, og jeg tænker, det vil være

tilstrækkeligt til 9, som jeg beder Dig at sy, da den rasende Skrædderløn ellers næsten vilde overgaa Tøiets Pris. Herved bemærker jeg blot, at Du maa gjøre Ærmerne ei ubetydelig længere og noget videre og lidt høiere Kraver end dem, Du sidst forfærdigede for mig. Om Skjorterne selv ikke bliver saa lange, er ligegyldigt, naar de blot har de ovennævnte Egenskaber.

Brevet er addresseret til Tellef, fordi jeg fandt det noget udelikat at sende Pakken til Fruentimmer ved en saadan Anledning. Gaar min Ængstelighed heri for vidt, saa kan den under alle Omstændigheder dog ei skade.

Den 4de August 1828.

Kjære Trine!

Et Par Uger er vel allerede hengangne siden mit sidste Brev; men min Kundskab om Christiania har i dette Tidsrum næsten intet udvidet sig, fordi jeg i det hele kun har været lidet omkring. Overhoved tror jeg, det er en Egenskab hos mig, at Opholdets Behagelighed paa ethvert Sted tiltager med Tiden, og at dette især vil gjælde om mit Ophold her, er jeg forvisset om. Det afsendte Tøi er ankommet hertil. — — — — — Dog forudser jeg, at en Del af Dækketøiet og Bohavet maa sendes tilbage, saasom her især gjælder at spare paa det indskrænkede Rum, saa meget mere, som jeg aldeles intet Skab, Skjænk eller lignende Møbel har. Af samme Grund tænker jeg, det er bedst at lade det af mit gamle Tøi medfølge, som dels er ubrugeligt dels unødvendigt eller i det mindste undværligt; ellers vil mit Værelse snart forvandles til et Vildnis. — — —

Den skriftlige Examen begynder den 6te August, og det hele vil vel vare omtrent 14 Dage. Det glæder mig, at jeg ei er saa letsindig eller afmægtig i Villien som de fleste andre af de mange (mere end 100), der skal underkaste sig samme Prøve, men uden Over-

vindelse kan benytte de Øieblikke, der endnu er tilbage, til det læstes Gjentagelse. — — — —

Den 19de August 1828.

Kjære Trine!

Paa Grund af den varme Deltagelse, Du og mine faa øvrige ved Blodets Baand forenede Slægtninge [altid har næret for mig], er den Efterretning, jeg idag meddeler Dig og de øvrige, mig usigelig kjær.

For en Time siden blev Charaktererne for de trende skriftlige Fag offentligen opslagne, hvori jeg saa behageligen blev overrasket ved 3de «udmærket godt», en Charakter, som endnu aldrig nogen norsk Student har erholdt for det skriftlige, i det mindste saavidt jeg ved. Jeg har derfor grundet Formodning om at faa Laudabilis præ ceteris eller udmærket godt til Hovedcharakter, da det er meget lettere at erholde en saa ærefuld Charakter i de 10[1]) mundtlige Fag, hvori Examinationen endnu ikke er begyndt; men det kunde ogsaa træffe, at mit Haab slog mig feil. Af de 113, der iaar underkastede sig Examen, er 33 faldt igjennem, hvoraf nogle har denne uheldige Skjæbne for anden Gang. Ogsaa H. A. er desværre blandt disse 33, hvem jeg inderligen beklager; vild Fortvivlelse stod malet i hans Aasyn ved Tordenslaget. Mine 3 øvrige Meddisciple har næst mig faaet de bedste Charakterer; men ingen kan faa «udmærket godt» til Hovedcharakter, da de alle har «godt» til en Charakter, hvorover jeg især ærgrer mig for Munch, der virkelig havde fortjent den. Fra alle Skoler er ellers rejicerede uden fra vor, hvilket ogsaa vilde have været et frygteligt Særsyn.

---

[1]) Nemlig med Hebraisk, som S. ogsaa lagde op; Charakteren i Latinsk Oversættelse sloges dengang sammen med mundtlig Latin.

At denne hæderlige Charakter glæder mig, er ikke Forfængelighed at tilskrive, men fordi den, enten den saa er Følge af Held eller Fortjeneste, aabner Udsigten til en tryggere Fremtid med virkeligt Værd.

Den 27de August [1828].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Af den mundtlige Examen har jeg taget syv Fag, hvoraf jeg for de fem har faaet udmærket godt; men Charaktererne for Historie og Geografi er mig ubekjendte, da Professoren i disse Fag ikke som de øvrige strax meddeler Vedkommende den givne Charakter; dog er jeg næsten vis paa at faa det samme for disse Fag. Fredag Aften (den 29de August) bliver jeg færdig med de trende øvrige Fag, Fransk, Tydsk og Religion, og reiser strax den følgende Morgen for at undgaa Deltagelsen i det sædvanlige Gilde efter Examen artium. Først bliver jeg en eller to Dage paa Stokke, dernæst et Par Dage i Skien og opholder mig dernæst hjemme, saa længe som jeg kan for Forelæsningernes Begyndelse. Jeg tror næsten at kunne være vis paa Laudabilis præ ceteris til Hovedcharakter, hvilket Haab kun kan tilintetgjøres, hvis jeg skulde faa blot «godt» for noget af de øvrige tre Fag, som jeg anser for en Umulighed. — — —

Den 29de September 1828.

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Fortsættelsen af min Hidreise var som Begyndelsen heldig og behagelig. Dagen efter min Ankomst blev jeg indskreven som akademisk Borger, saa at nu min gamle Virksomhed igjen har begyndt, men under andre Betin-

gelser og for en Del i andre Fag, der giver den ny Interesse; ja, jeg maa endog antage, at dette Aars Kursus vil udgjøre maaske den bedste Tid af mit Ophold ved Universitetet, forsaavidt de nu behandlede Fag har en mere videnskabelig Retning end det paafølgende Brødstudium, hvortil jeg stedse føler min Tilbøielighed mere at aftage. — — —

Den 20de Oktober 1828.

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Det er lykkets mig at vorde optagen blandt Medlemmerne af det bedste offentlige Selskab her i Byen, det musikalske Lyceum. Jeg maa kalde dette et Held, da der til 20 ledige Pladse meldte sig flere end 60 Personer, hvoraf altsaa de to Trediedele maatte afvises. Det var derfor ogsaa med Nød og neppe, at jeg kom ind i Selskabet, hvis første Samling jeg allerede har bivaanet. — —

Onkels fornuftige Skridt var mig saa meget mere kjært, som jeg, belært af eget Forsøg, næsten havde opgivet Haabet om nogen anden Opløsning paa den rædsomme Knude end det retslige Sværds Overhuggelse. Schawlet koster 9 Spd.; der var ogsaa af samme Stof og Farve for 7 Spd.; men jeg fandt det raadeligere at vælge det første. Da det opfylder alle Betingelser, som Du har opgivet, venter jeg med Vished, at det skal være efter Ønske. At jeg ikke har sendt Dig nogen Røgelse, maa Du skrive paa min Uvidenheds Regning, idet jeg aldeles ingen i Dagliglivet brugelig Røgelse kjender og saaledes hverken vidste, hvorledes eller hos hvem jeg skulde spørge efter saadan. — —

Den 6te November [1828].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Jeg har nyligen begyndt at læse for to af Stiftsprovst Sigwardts Sønner nogle Timer om Ugen, hvorfor jeg kan regne mig 10 Spd. maanedlig Indtægt, der omtrent kan være tilstrækkelige til mine Udgifters Bestridelse. Derimod har jeg ei indladt mig paa Jomfru Pharos [1]) Tilbud. Iøvrigt vil jeg nok, hvis Omstændighederne skulde gjøre det nødvendigt, kunne faa saa megen Information, som jeg kan overtage. Nyligen blev der mig efter Ansøgning indvilget et lille Stipendium paa 8 Sølvspd., der aarligen uddeles [2]); havde jeg kjendt dets Ubetydelighed i Forveien, saa skulde jeg neppe have anholdt derom og gjør det ei heller oftere. — — —

— — — Den 4de November tilbragtes til Hevn for 17de Mai uden alle Høitideligheder; dog var man forsigtig nok til ikke at spille paa det offentlige Theater for at undgaa Scener af samme Slags som ifjor. — —

Skien, 29 Januar 1829.

Kjære Trine!

For at betage Dig din, denne Gang med Hensyn paa de usikre Ise og det mislige Føre ei ugrundede, Ængstelse, sender jeg dette Brev til Brevig for derfra videre at befordres, da Du ellers paa Grund af Postens uhensigtsmæssige Gang herfra først vilde have modtaget det næste Thorsdag. Min Hidreise var over al Forventning hurtig og fri for Ubehageligheder, saa at jeg, i Selskab med Lieutenant B., ankom til Skien Kl. lidt over fire. Veiene var gode og overalt banede, da Amtmandens Nærmelse holdt Bønderne i Skræk. Mit nye Logis er

1) Bestyrerinde af en Pigeskole i Christiania.

2) Legatum Nannestadianum.

fortræffeligt; Værelset større og endnu smukkere end det, jeg havde i Christiania, roligt og stille formedelst Husets afsides Beliggenhed og Udsigten skjøn, ligesom Husmoderen i Omhyggelighed for mine Fornødenheder og Bekvemmelighed næsten ikke giver Dig og Bedstemoder noget efter. Jeg har altsaa næsten intet at ønske, og da jeg forhen, skjønt trykket ved Byrden af en ofte anstrængende Virksomhed og forskjellige andre Bekymringer, henlevede mine lykkeligste Dage i Skien, hvad kan jeg da ikke nu vente mig, da alle Ulemper er hævede og jeg omgives af lutter Velvillie iblandt Mennesker, der alle kun kjender mig fra en fordelagtig Side? — Paa Løverdag begynder min Skoletjeneste, der, for at tale med Bibelen, er et gavnligt Aag og en let Byrde. — — —

Endnu i Aften skal jeg i Selskab hos Kjøbmand Ørn, som denne holder for sin Svoger, Byfoged Blom. —
— — — — — — — —

Sig Christian, at han ei maa forsømme at frekventere Danseskolen, hvorfor Tellef paa min Regning betaler Omkostningerne, om de end skal stige til det dobbelte af, hvad vi har aftalt.

Skien, 3 Februar 1829.

Kjære Trine!

— — — — Endelig er jeg igjen kommen til Ro, der forstyrredes ved en Auktion her i Huset, der afholdtes over den nylig før min Ankomst afdøde Inspektør Høghs (?) Efterladenskab, ved hvilken Leilighed jeg var saa heldig at faa kjøbt en bekvem lille Reisekoffer (sic), som jeg længe forgjæves har ønsket mig. Min Post har jeg tiltraadt. Undervisningstimernes Antal er, som jeg formodede, mellem 27 og 30 Timer ugentlig.

Min Forgjænger har allerede forladt Byen, men kommer igjen om nogle Uger for at holde Bryllup. —
— — — — — — — — — —

[Skien], 16 Februar [1829].

Kjære Trine!

— — — — Det er et Træk i den menneskelige Charakter, siger en med det menneskelige Hjerte fortrolig Forfatter, at hade den, som man har fornærmet [1]), og paa denne Bemærknings Rigtighed tror jeg, dette Tilfælde giver et nyt Vidnesbyrd. Jeg beklager ham inderligen, fordi jeg saa vel ved, at «Fornærmelsers Udøvelse efterlader Furiernes Svøbeslag»; men jeg dømmer ikke, jeg blot undskylder, beklager. «Vredes ikke, I elskelige», er Apostelens Ord; «Hevnen hører mig til, jeg vil betale», siger Herren. — — —

— — — — Jeg har ogsaa langt andre og vigtigere Grunde til at erkjende og prise min Lyksalighed, en Erklæring, der saa sjelden ytres af noget menneskeligt Væsen, at jeg vilde tage i Betænkning at fremsætte den, naar jeg ikke saa inderligen var overbevist om dens Sandhed. Alle Betingelser, der forskjønner og lyksaliggjør Menneskelivet, finder jeg samlede og forenede i min Stilling: Sindsro, Frihed og rigeligt Udkomme; for min Person har jeg neppe et Ønske, fordi jeg ei ønsker og ei har Grund til at ønske andet end, hvad jeg besidder. Og ingenlunde er denne min Tilfredshed en Følge af den Seier, som jeg i en videnskabelig Væddekamp vandt over mine samtidige og foregaaende Medbeilere, ei heller af skuffende Forhaabninger, hvortil en saadan Fremtrædelse kunde give Anledning, men ingenlunde berettige; nei, den er en Frugt af en ren Bevidsthed og den Fyldestgjørelse, jeg finder i at opfylde mine Pligter, fordi jeg under de udvortes Forholdes Modstand, hvor Urokkelighed i Villien og Utrættelighed i Kraftanstrængelse var de eneste Midler til at beseire Hindringerne, lærte at ville og ønske, hvad jeg skulde og burde. Naar Du saa mine Forretningers Mængde, vilde Du kalde min

[1]) Her er Tale om Fornærmelse mod Bedstemoderen.

Stilling et Trældomsaag, og naar Du kunde være Vidne til mit ensomme og stille Liv, da vilde Du erklære min Tilstand sørgelig og glædeløs, og dog kan jeg forsikre Dig, at jeg just i et saadant Forhold finder min største Fyldestgjørelse og Tilfredsstillelse.

Tilfældet har idag givet mig mere Tid til at skrive end sædvanligt, da det smukke Veir har foranlediget Rektoren til at give Skolen den maanedlige Eftermiddagsfrihed, hvorved jeg faar to Timers Læsning mindre.

Disciplene her ved Skolen er, med enkelte Undtagelser, elskværdige og opvakte Gutter, saa at jeg ei uden Glæde kan træde ind i Klasserne; at derfor min Undervisning ei er uden Fremgang, følger deraf. — —

[Skien], 5 April [1829].

Kjære Trine!

Ihvorvel jeg, som Du siger, ei meget plages af ugrundet Ængstelse, kan jeg dog ei nægte, at din lange Taushed foruroligede mig ved den nedslaaende Anelse om, at noget kunde have tilstødt Bedstemoder, en Tanke, hvorved jeg stedse skjælver. Desto gladere Forestillinger frembragte derfor dit Brev. — — — —

— — At jeg nu tilintetgjør enhver Gnist af Haab hos Dig om min Hjemkomst i Paasken, gjør mig ondt; men Du tilgiver mig, naar Du hører mine Grunde, at jeg dels ikke tør spilde mine faa Penge ved en unødvendig Reise, dels for min Tilfredsheds Skyld anser mig forpligtet, skjønt ei tvungen, til at anvende disse korte Ferier paa mine Studiers Fortsættelse.

Som den gjerrige aagrer med sine Penge, saaledes maa jeg aagre med min Tid. Hvis Du antager, at jeg allerede har naaet min Virksomheds Maal, da feiler Du høiligen; jeg har endnu neppe naaet Midten af den Bane, som jeg har foreskrevet mig, og til hvilke Forsætter en saadan Betragtning leder, indser Du nok.

Sidste Thorsdag bivaanede jeg min Forgjængers Bryllup. Vielsen foregik i Kirken under mange ydre ceremonielle Høitideligheder; men Festlighedens Sjæl, en hjertegribende Foreningstale, fattedes aldeles. — —

[Skien] Onsdag før Paaske [1829].

Kjære Trine!

At jeg i mit forrige Brev saa bestemt afslog dit Ønske om at komme hjem i Ferierne, maa jeg nu saa meget mere være tilfreds med, som det over al Beskrivelse slette Veir og Føre vilde have afholdt mig fra Reisen, om jeg end forhen havde besluttet den, og min Udeblivelse vilde have foraarsaget Dig dobbelt Skræk. Dette er da den femte Paaskefest, jeg tilbringer i Skien, og denne vil vel heller ikke vorde ganske uden Adspredelse for mig, forsaavidt som jeg ønsker at deltage deri, da to af mine Skole- og Universitetsvenner, Løvenskiold og Mühlertz, paa en behagelig Maade har overrasket mig ved deres uventede Hjemkomst. — — —

[Skien] 2den Paaskedag 1829.

Kjære Trine!

Dit Ønske om et ufortøvet Gjenskrift havde jeg nær af Mangel paa Papir maattet lade utilfredsstillet, hvis det ei var faldt mig ind at dele det sidste Ark mellem Dig og C. — — —

Med Hensyn til den Misforstaaelse, hvortil jeg skulde have givet Dig Anledning, og som vist var ingen ukjærkomnere end Dig, fordi Du heller vilde se mig som Præst end som Skolemester, maa Du være ganske ubekymret, da jeg efter en Maaneds Forløb ophører med min nuværende Virksómhed og reiser til Christiania.

Hils nu vor kjære Christian[1]) med et Kys fra mig. — — —

Christiania, 21 Mai 1829.

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

I Hovedstaden traf jeg alt i den største Bevægelse; den 17de Mai medførte blodige Optrin[2]), der vist leder til endnu sørgeligere Følger. De nærmere Omstændigheder denne Anledning vil Du finde i alle Aviser, især i Morgenbladene, der i disse Dage har været fulde af Beskrivelser og Efterretninger om det forefaldne.

Mit gamle Logis har jeg endnu og agter fremdeles at beholde det. I min Fraværelse var jeg saa heldig at faa det bortleiet den længste Tid, saa at jeg blev befriet fra at betale Leie paa to Steder. — — —

Christiania, 11 Juni [1829].

Kjære Trine!

Allerede Kl. 4 om Morgenen, førend jeg gaar ombord paa Dampskibet, maa jeg korteligen meddele Dig, at jeg med største Honneur har fuldendt den anden Examen. Jeg maa endnu i Aften være i Skien, hvorfra jeg udførligere skal skrive Dig til, førend jeg kommer hjem. Imidlertid lev vel og hils. — — —

[Skien], 29 Juni [1829].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Min Reise fra Hovedstaden hertil tilbagelagde jeg i 21

[1]) Denne Broder havde netop været syg.

[2]) S. ankom hid den 18de Mai. Her sigtes til «Torveslaget».

Timer, saa at Turens Hurtighed erstattede min feilslagne Forventning om et interessant Reiseselskab, hvorpaa jeg næsten altid gjør Regning, naar jeg søger den Slags Befordring. Vi har begyndt Skoleexamen og venter efter den sædvanlige Tid, den pleier at medtage, at kunne komme hjem som Fredagen den 10de Juli. Gjerne ønskede jeg at kunne undgaa de Kjedsommeligheder, der er forbundne med Reisen fra Brevig til Kragerø, ved at tage med Dampskibet; men hvorvel det er muligt, er der dog liden Sandsynlighed for, at jeg saa tidlig skulde vorde expederet, hvorfor Du ikke med nogen Vished maa vente mig blandt Passagererne den 8de Juli. — — —

Kjøbenhavn, 23 Juli [1829].

Kjære Trine!

I mine Forventninger om denne Tur føler jeg mig ikke skuffet. Nedreisen med Dampskibet begunstigedes meget af Veir og Vind, saa den var meget interessant. Ogsaa Opholdet i Kjøbenhavn finder jeg i saa mange Henseender fordelagtigt, at jeg for at anvende ethvert Øieblik i Byen ei tager med Rektoren og Mühlertz til det nordlige Sjælland. Med næste Dampfart vender jeg tilbage og venter at komme hjem til Kragerø Søndag eller Mandag. Den omstændelige Fortælling om min Reise forbeholder jeg mig til min Ankomst. — —

Christiania, 17 August [1829].

Kjære Trine!

Mit første Arbeide ved min Ankomst til Bestemmelsesstedet er ved et Par Linier at befri Dig fra den ei ugrundede Uro, som Dampfartens tildels mislige Gang kan foranledige. «Prinds Carl», der paa Grund af en Reparation paa «Constitutionen» skulde afløse denne i Fredriksværn, ankom der i samme Øieblik som vi, da

den samme Storm havde forsinket dens Fart 12 Timer, til stor Glæde for «Constitutionens» Passagerer, som i Tilfælde af det andet Dampfartøis tidligere Ankomst og Afgang maatte have tilbagelagt det øvrige Stykke Vei tillands. Efter uafbrudt Seilads hele Natten under en stærk Modvind naaede vi Christiania Kl. 2 om Eftermiddagen, altsaa kun 3 Timer før Postens Afgang. — —

Endnu i Aften faar jeg Anledning til at bivaane en Koncert, der holdes i Frelserskirken af den danske Sangerinde Frøken Schultz. — — —

Christiania, 1 September 1829.

Kjære Trine!

— — Vistnok er det sandt, at der i vor Familie sjelden foregaar nogle, især gode Forandringer, der kunde yde Stof til skriftlig Meddelelse; men naar Du paa den anden Side betragter vor nærmeste lille Families usikre Stilling, der altid svæver og har svævet mig for Sinde, saa indser Du nok, at endog det ubetydeligste ikke kan være uden sand Interesse for mig, hvoraf Du kan slutte, hvor kjærkomne især dine Breve er mig. Mühlertz og de fleste af mine øvrige Bekjendte er endnu ikke komne tilbage og vil maaske endnu udeblive en rum Tid, hvorfor jeg midt i Landets folkerigeste Stad befinder mig i en temmelig isoleret Tilstand, hvor jeg dog føler langt mindre Savn, end jeg forudsætter hos de fleste andre under lignende Betingelser, da mit hele foregaaende Liv og Virksomhed har dannet mig for Ensomhed. — — — — —

Schjøtt[1]) har jeg siden den Tid ikke seet, skjønt han forhen var nogle Gange hos mig; han viser megen Rolighed og Mod under sin vistnok temmelig mislige

---

[1]) Den senere Handelslærer Anton Schjøtt.

Stilling og fortjener derved desto mere enhver veltænkendes Deltagelse. I Nøisomhed tror jeg næsten han har taget sig Diogenes til Forbillede, hvilket i det mindste fortjener al Ros. — — — —

— — — At Stray [1]) temmelig hastigen passerede Sundet, har jeg med Glæde opdaget i Avisen, saa at vi vel kan have Haab om at vente Christian hjem inden den stormfuldeste Høsttid; for Christian er jeg mindre ængstelig, siden han kom med Stray. Det er, som Forestillingen om det større Antal Personer gjør mere tryg, skjønt denne Grund kun er en Skingrund.

Den 8de September [1829].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Boghylden, hvormed jeg tænker at have kompletteret mit Møblement for mange Aar, ligesom de tvende Flasker med deres Indhold er blevne mig bragte ved dette Brevs Overbringer; at Tellef sikkert og ei for silde paa Høsten — for at jeg ei skal lide af Kulde, hvorover jeg næsten allerede nu kunde klage — vil besørge mig det omskrevne Kvantum Brænde, stoler jeg tillidsfuldt paa. Det er mig af den Vigtighed, at jeg, hvis jeg ei kjendte Tellefs Beredvillighed og din altfor vidt drevne Omhu, naar det gjælder mig, vilde bede Dig drive paa Værket.

Min brave Lous glædede mig igaar ved sin Ankomst. Jeg besøgte ham korteligen den Søndag, jeg reiste hjemmefra, i Fredriksværn, og efter hans Ytring dengang skulde han ikke være kommen herind endnu paa lang Tid. — — — —

---

[1]) Fører af Skibet «Den norske Løve», hvormed Broderen nu for.

Den 14de Septbr. 1829.

Kjære Trine!

At jeg med Glæde modtager Bedstemoders opofringsfulde Tilbud, kunde Du vel med Vished forudse. Enhver, om endog noksaa ubetydelig, Besparelse er vigtig for Vedligeholdelsen af mit økonomiske System. Kan derfor Bedstemoder undvære 7 à 8 Favne af det omskrevne Brænde, uden at gaa sig selv for nær, saa vil jeg være hende megen Tak skyldig; men kan hun ei afse saa meget, saa faar jeg til Vinteren erstatte det manglende ved Indkjøb af Ved, som Bønderne pleier at bringe læssevis til Byen, og som under ingen Omstændigheder kan blive kostbarere, end den nu her sælges ved Bryggen. Jeg stoler derfor ganske vist paa at faa tilsendt helst det hele Kvantum, men hvis ikke, da saa meget som muligt. Fragten, som Du omtaler, forekommer mig meget moderat.

Efterretningen om Strays og »Hensigtens« hurtige og lykkelige Overkomst glædede mig saa meget mere, som de sidste vedholdende Storme havde vakt Ængstelse hos mig. Hvis «Hensigten» efter sin Hjemkomst endnu iaar skal ud, saa formoder jeg, Bedstemoder er saa forsigtig at lade den assurere. — — —

Idag har jeg forsynet mig med Lys til Vinteren. I Fællesskab med Lous kjøbte jeg en Vog til 8 Spd., der er en høi Pris, som sandsynligvis ei bliver lavere iaar. — — — —

En Bogauktion, der idag afholdes, levner mig ei Tid til at fortsætte. — — —

NB. Bed Tellef sørge for, at min Ved ei kommer til at ligge paa Dækket, hvis det er muligt at forebygge det, for at den ei paa denne Aarstid skal blive vandtrukken. Ligeledes ønsker jeg, at det, jeg faar, maa maales nøiagtig for at forebygge Fragtemandens vilkaarlige Behandling.

Den 2den Oktober [1829].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Anskaffelsen af de literære Hjælpemidler, som mit nye Studium gjorde nødvendige, har medført saa mange Udgifter, at min lille Kapital er bragt sit Endeligt nær. Dog haaber jeg anstændig at komme igjennem, da jeg har faaet en vis Indtægt af 7 Spd. maanedlig for det første og 8 for det andet Aar ved at blive optaget i det philologiske Seminarium; det er en Dannelsesanstalt for de Studerende, hvor man daglig en Time hører Forelæsninger over det latinske og græske Sprog, hvormed den ovenanførte Indtægt er forbunden. Desuden informerer jeg 4 Timer ugentlig, saa at min maanedlige Revenue omtrent udgjør 10 à 12 Spd., hvormed jeg for det første faar lade mig nøie og siden efter Omstændighederne udvide mine Undervisningstimers Antal; thi jeg vil gjerne beholde saa megen Tid til mine egne Studier som muligt. — — — — — — — — — —

Endnu maa jeg dog tilføie, at jeg foruden gymnastiske Øvelser ogsaa lærer at danse; til Foraaret agter jeg ogsaa at lære at ride for at fuldstændiggjøre mit Kursus i Legemsøvelser. — — — — — —

Den 29de Oktober [1829].

Kjære Trine!

Allerede i længere Tid har jeg forgjæves ventet Brev fra Dig; men for at ei fra min Side skal gives Anledning til Standsning i vor Brevvexlings sædvanlige uforstyrrede Gang og for at hæve den mulige Uvished og Ængstelighed for mit Befindende, som en saa lang Pause maaske kunde frembringe, maa jeg idag affærdige nogle Linier, saavidt som min temmelig beskrænkte Tid og fuldkomne Mangel paa Gjenstande for Meddelelse tillader. — — — — — —

Jeg lever meget rolig og indgetogent, da mine juridiske Studier optager al den Tid, der bliver tilovers af privat Undervisning, Forelæsninger og deslige, og befinder mig derhos overmaade vel.

Paa Søndag skal en stor Del Studenter holde et Bal, der vist vil vorde glimrende; til Deltagelse har jeg ligesaa lidt Lyst som Penge, med hvilke jeg nu især maa omgaaes økonomisk, da jeg har maattet anskaffe og tildels endnu ugentlig maa anskaffe en stor Del kostbare Bøger, hvis Mangel altfor meget vilde standse min Fremgang. — — — — — —

Med det første venter jeg at høre noget fra Hjemmet, om et Brev ikke allerede skulde være i Farvandet.

Stedse ængster mig den Forestilling, at noget skulde tilstøde Bedstemoder, hvilket Gud forbyde. — —

Den 5te November [1829].

Kjære Trine!

Med mange Tak til Bedstemoder for den store Mængde udsøgte Æbler tilbagesender jeg din Kuffert, hvorved jeg maa beklage, at det ei staar i min Magt at fylde den med en ligesaa kjær Foræring. Af Gavens Rigelighed kan jeg slutte, at Frugthøsten paa Otterø maa være falden usædvanlig godt ud, hvilket nok er Tilfælde allevegne, da alle Sorter Træfrugter endogsaa her er i en saa ualmindelig lav Pris, hvilket dog ikke er kommet mig synderlig tilgode, da jeg yderst sjelden har kjøbt for nogle faa Skilling. Paa Auktionen efter Assessor Omsen kjøbte jeg en Del Bøger, hvis Beløb er forfalden til Betaling henimod Slutningen af November Maaned; da jeg under Kredittiden næsten har udtømt min Kasse til andre Udgifter og ei er vis paa at kunne tilveiebringe Pengene til Forfaldstiden, maa Du være saa god at bede Tellef at sende mig 25 Spd., saasnart han

kan, hvis ingen anden nødvendigere Udgift skulde gjøre ham det umuligt.

Du maa ikke vente at se mig hjemme til Jul. For at spare Penge og vinde Tid maa jeg denne Gang tilbringe denne Fest her og saaledes gjøre Undtagelse fra flere Aars Sædvane og venter derfor, at Du flittigen vil skrive mig til, da ingen Forsømmelighed fra min Side skal give Anledning til det modsatte. — — — —

Christiania, 23 December 1829.

Kjære Trine!

Der kom igaar Hest efter Gustav og Fredrik Klem for at hente dem hjem[1]). Denne sidste kunde ikke faa Tilladelse til at reise førend nogle Dage sildigere, hvorfor Gustav har bedet mig om at følge med. Jeg modtog hans Tilbud og skal afreise om en Times Tid, hvorfor jeg i en Fart maa skrive Dig et Par Ord, da jeg ei ved, naar jeg igjen kan faa et Brev afsted. — —

Christiania, 25 Januar [1830].

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Jeg formoder, at der ei heller denne Gang i Kragerø vil blive gjort Undtagelse med Høitideligholdelsen af Kongens Fødselsdag, og at Du derfor kan vente et behageligt Bal — en Fornøielse, som jeg saa meget mindre baade venter og ønsker, som jeg igaar deltog i et Assemblé i det musikalske Lyceum. — — —

— — — — Iøvrigt driver jeg paa mit Studium, hvortil jeg næsten ingen anden Tid har end Aftenen, da der medgaar 3 til 4 Timer daglig til Informationer, endog Søndagen ikke undtagen. Men da det har været min

---

[1]) Til Stokke.

næsten bestandige Lod at opofre den største Del af Dagen til uvedkommende Sysler, saa kan jeg nok hermed være fornøiet, og der kan endog med denne Tid gjøres meget betydelig Fremgang. Skulde der herefter blive større Mellemrum mellem mine Breve end hidtil, saa maa Du ikke tilskrive min Forsømmelse dette, men udlede det af min store Sparsomhed med Tiden, der er min eneste Eiendom. — — — —

Christiania, 7 Februar 1830.

Kjære Trine!

— — — — — — — — — — — — — — —

Markedstidens Urolighed og Forstyrrelse har ogsaa strakt sig til mig, skjønt jeg ikke en eneste Gang har besøgt det egentlige Marked, som jeg endnu kun kjender af en ikke meget lovende Beskrivelse; men paa Grund af den store Mængde Bekjendte, der paa denne Tid besøger Byen, har jeg i disse Dage, forsaavidt Tiden tillod det, været i idelig Bevægelse med at gjøre og modtage Besøg.

Mine Finantser har jeg nu igjen bragt paa Fode ved en Mængde Informationstimer; men til Anskaffelsen af de til mit Studium fornødne Bøger ser jeg for det første ingen Mulighed, saa at jeg maa hjælpe mig ved Laan, der ofte er forbundet med Vanskeligheder nok; men ogsaa hertil har jeg altid været vant uden ved saadanne ubetydelige Hindringer at lade mig standse i min Fremgang. — — — —

At Bedstemoder har gjenvundet sin forrige Helbredstilstand, var den kjæreste Efterretning, Du kunde meddele mig; hendes seirende Livskraft berettiger til det glade Haab, at vi endnu i mange Aar kan se hende blandt os. — — — —

(Paaskrift paa samme Brev.)

Kjære Christian!

Efter Trines Beretning er det ei usandsynligt, at Du kan være afreist, førend Brev næste Gang indløber fra mig. Omendskjønt jeg med Føie bør antage, at Du er gjennemtrængt af den ægte Sømandsaand, hvis rette Element og Tumleplads er Havet, og som derfor kun i kort Tid befinder sig vel paa Landjorden, skulde jeg dog ønske og formode, at Du ogsaa gjerne saa det, at Omstændighederne kunde tillade Opsættelsen af din Afreise til længere ud paa Foraaret, baade for at Du noget længere kunde nyde Hjemmets Behageligheder og undgaa denne kolde Aarstids Besværligheder. Imidlertid ønsker jeg Dig af Hjertet al mulig Held og Lykke paa din forestaaende Reise, indtil vi gjensees, som jeg med Vished haaber vil finde Sted næste Sommer. — — —

Den 10de Februar [1830].

Kjære Søster!

Hvilke Følelser Efterretningen om vor elskede Bedstemoders Død har vakt hos mig, vilde det være mig umuligt at beskrive. Anden Gang har vi da fristet den tunge Lod at berøves vore Forældre; thi os var hun i Sandhed en Moder. Betragtningen over den kjærlighedsfulde og opofrende Omhu, hvormed hun i en Række af 12 Aar har behandlet os endog under mislige Kaar, er det, der har frembragt Længsels og Taknemmeligheds Taarer, mere end Forestillingen om vor Fremtid, som hendes Tab har gjort saa usikker og mørk. Ak, hvor lidt frygtede jeg for, at dette Slag saa tidligen skulde ramme os. Uudsletteligt staar Billedet af min Moders skrækkelige Dødsøieblik for mig, naar jeg forestiller mig dette sørgelige Budskab; alle Omstændigheder er saa

lige, at hin Scene nødvendigen i Indbildningskraften maa gjentage sig. Jeg vilde saa inderlig gjerne komme hjem; men mange Hindringer gjør mig det umuligt, hvoriblandt jeg blot vil nævne den, at jeg for nærværende ikke eier saa mange Penge, at jeg kunde tilbagelægge den halve Del af Reisen.

Dødsfaldet lader jeg i Tante[1]) Dahlls Navn indrykke i Rigstidenden, der synes mig at være mest passende.

Mere kan jeg ikke skrive, førend jeg om nogle Dage bliver mere fattet; dog venter jeg sikkert, at Du eller Tellef snarest giver mig Underretning om Tingenes Gang.

Christiania, 15 Februar 1830.

Kjære Trine!

Da jeg sidste Gang skrev Dig til, var jeg saa forvirret og nedslagen, at jeg ei engang kunde overveie Følgerne af den Skjæbne, der har rammet os alle. Ved senere at overtænke den Stilling, hvori vor uforglemmelige Bedstemoders Afgang har sat os, finder jeg især din Tilstand beklagelsesværdig og føler mig derfor opfordret til at undersøge, om dit fremtidige Opholdssted er bestemt eller, i modsat Fald, at tilbyde alt, hvad jeg kan bidrage, til at betrygge Dig Fremtiden. Skulde Du have vis Udsigt til at komme i et Hus, hvor Du kunde ønske at være, saa er det ei alene mit Tilbud, men min Bøn, at Du vil lade mig sørge for de Udgifter, som din Klædedragt o. s. v. for Fremtiden vil foranledige, saa at ikke Løn eller anden Erstatning blev Betingelsen for at blive optagen i en saadan god Familie. Hvis intet saadant Tilbud er givet Dig, eller Du ikke skulde kunne gjøre Dig Forventning om at vorde antagen i et godt Hus af

---

[1]) Morbroderen var fraværende paa en længere Udenlandsreise.

dit Bekjendtskab, saa maa Du skrive mig, om Du vil, at jeg skal undersøge, om der noget Sted kunde være en Plads som Lærerinde for Børn eller paa andre antagelige Vilkaar, i hvilken Henseende jeg vil bede Dig gjennemlæse den Annonce, der findes indrykket i dette Aars Morgenblad No. 42, hvor en agtværdig Familie søger en Lærerinde for deres Børn. Du maa være saa god at underrette mig om disse Punkter saa snart, Du kan. Jeg er ængsteligere for Dig, end Du tror. Ogsaa Forestillingen om vor kjære Christian gjør mig meget bekymret, skjønt han dog paa den anden Side allerede Gudskelov tildels kan forsørge sig selv. — — —

(Paaskrift paa samme Brev.)

Til Tellef.

Jeg formoder, at ved Boets Forsegling ogsaa alle dine Varer ved Rettens Segl blev undtagne din Disposition[1]). Maaske var Du allerede ved hin Handling saa forsigtig at erklære dem for din Eiendom, hvortil Du reserverede din Ret, omendskjønt en saadan Indsigelse i det Øieblik neppe kunde have den Virkning at standse Rettens midlertidige Sekvestration. Under alle Omstændigheder finder jeg det tilraadeligst, at Du personligen anmoder Byfogden om at sætte Dig i Besiddelse af din Eiendom, — noget, som han forresten vel neppe kan eller vil gjøre før Boets Registration. Imidlertid er det forsigtigt at melde sig i Tide. Skulde han herimod gjøre Indsigelser, beraabende sig paa, at han maatte anse alt, hvad der forefandtes i Boet, som den afdødes retmæssige Eiendom, indtil en anden Eiers Ret lovligen bevistes, saa maa Du gjøre ham opmærksom paa, at Du vel i paakommende Tilfælde skulde bevisliggjøre din Ret, men at Du dog ikke fandt denne Fordring beføiet, saasom alle

[1]) Broderen T. drev Handel i Mormoderens Navn.

de i Boet interesserede Arvinger erkjender din Ret til de Ting, Du gjør Fordring paa, hvilken Erklæring jeg formoder, Du letteligen vil kunne tilveiebringe. Dog maa Du, jo før jo heller, indkomme med din Paastand, for at Du kan faa mere Tid til at hæve de Indsigelser, som muligens af Byfogden som Skifteforvalter kan gjøres. — — — — — — — —

Christiania, 1 Marts 1830.

Kjære Trine!

Det Tilfælde indtræffer sjelden, at man overraskes ved behagelige Efterretninger, hvilket fandt Sted ved Modtagelsen af dit sidste Brev. At Tellef var bleven behandlet med den Mildhed, som Du fortæller mig, og at følgelig din Tilstand efter nærværende Omstændigheder kunde være saa, jeg vil blot sige, taalelig, havde jeg ikke kunnet vente. — — — —

Heuch har jeg efter din Forestilling skrevet om at paatage sig mit Kuratel; men i denne Anmodning at indeslutte en Begjæring ogsaa for Christians Vedkommende, fandt jeg ikke saa ganske passende og tror vist, at Du vil være af samme Anskuelse, naar Du tænker Dig Forholdets Beskaffenhed, at en fraværende og selv ei fuldmyndig eller ældste Broder skulde fremsende en saadan Anmodning for den tilstedeværende. — — —

Hils min Broder og øvrige Familie; ak, Hovedgjenstanden for mine fordums Hilsner er forsvunden!

Christiania, 9 Marts [1830].

Kjære Trine!

— — — Hvad Du flere Gange har skrevet mig om den Ro og Tilfredshed, Du endnu nyder, glæder mig overordentlig, saa meget mere, som jeg aldrig turde indtræde paa det Haab, at Stillingen efter Bedstemoders

Død skulde faa en efter Omstændighederne saa ønskelig Retning. — — — Jeg har paataget mig begges Undervisning, saa at jeg nu foruden mine egne Studier har 44 Timer ugentlig besatte og derfor er mere optagen af Forretninger, end jeg nogensinde i mit Liv har været. Byfogdens Ret til at beskikke Kuratorer er bestemt ved Lovens klare Ord og følger af Sagens Natur. — — — Iøvrigt lever jeg fuldkommen vel, uden forsaavidt jeg ei sjelden maa deltage i andres Sorger. Mangel paa flydende Blæk, maa jeg befrygte, har gjort det næsten umuligt at dechifrere min ellers ulæselige Haand; i det mindste gjør den Skrivningen yderst besværlig. Hils mine kjære Brødre.

Christiania, 29 Marts [1830].

Kjære Trine!

Jeg maa nødvendigvis selv anse det for en større Lykke end nogen anden, at jeg kan forsikre Dig om den fuldkomne Ugrundethed af Anledningen til den i dit sidste Brev ytrede Bekymring. At andre finder mit Udseende blegt og magert, kan jeg let forklare mig, da jeg ligesaa lidt nu som nogensinde forhen er rød eller fed, uden at jeg dog kan antage, at der i saa Henseende i senere Tid har foregaaet nogen mærkelig Forandring med mig; tvertimod føler jeg mig nu som forhen sund og tilfreds uden at forudse nogen rimelig Grund til at befrygte det modsatte. Atter er jeg nu ene, da min Kontubernal Mühlertz er reist hjem for at tilbringe Paasken hos sine Forældre og maaske ikke saa snart komme tilbage. Imidlertid har jeg Værelserne til frit Brug, som er meget bekvemt, især for at modtage dem, der undertiden besøger mig, da jeg næsten undser mig ved, at nogen skal være Vidne til den store Uorden, der hersker i mit eget Læseværelse, hvor Stole, Borde, Vinduer er opfyldte med om hverandre henkastede Bøger. — — —

Jeg har i disse sidste 2 Maaneder kjøbt Bøger for henimod 70 Spd., saa jeg ikke bliver gjældfri førend Midten af Mai og maa imidlertid iagttage den strengeste Økonomi. — —

Christiania, 13 Mai 1830.

Kjære Trine!

— — — — Imidlertid skulde jeg dog ønske, at Tellef ved Husets offentlige Bortsælgelse gik saa vidt som muligt i sit Bud, baade for dets særdeles bekvemme Beliggenhed for Krambodhandelen, og fordi Omflytning vist vilde standse hans Virksomhed i det mindste for en Tid, for ei at tale om det nedslaaende i Forestillingen om, at denne Eiendom, der saa længe har været et Samlingspunkt for os alle, ved Afhændelse skulde for bestandig gaa ud af Familien. Hvis Bevillingen om lige Arvegang er antaget og vedkjendt af alle Vedkommende ved Skiftet efter Bedstemoders Mand, hvorom Skiftebrevet vil kunne give Oplysning, da kan ingen Indvending gjøres mod dens Gyldighed; hvis ikke, kunde det vel være hensigtsmæssigst at indsende Bevillingen til kongelig Konfirmation, der egentlig burde være erholdt i Aaret 1815, da saadan Indsendelse af Dispensationer fra de danske Konger blev paabuden, men derfor alligevel nu neppe vil blive nægtet[1]); dog kan det dermed endnu ikke have saa megen Hast. — — — —

Den i Christianias Aarbøger saa mærkværdige 17de Mai nærmer sig med stærke Skridt. Tilberedelserne til dens Høitideligholdelse er ubetydelige og omfatter kun enkelte Klasser, saa at her neppe vil kunne befrygtes Fornyelsen af forrige Aars Scener. — —

---

[1]) Under Skiftet blev senere fremlagt en under 14 September 1830 konfirmeret Bevilling af 7 April 1801 om lige Arvegang for Th. Dahlls Døtre med Sønnerne. Bevillingen blev fulgt ogsaa for Børnebørnenes Vedkommende.

Den 25de Juli 1830.

Kjære Trine!

Endnu samme Dag, som vi reiste hjemmefra, kom vi til Stokke, hvor vi tilbragte hele Lørdagen. Jespersen[1]) har taget ind hos mig; men det lader til, at jeg rettere bliver hans Gjæst end han min, da han har adskillige Forbindelser her, hvori jeg gjennem ham indledes. Dine Sko venter jeg at kunne sende Dig, naar Jespersen reiser hjem. Gid jeg kun var saa vis paa at kunne bringe Tellef ved samme Anledning Udsigter til at faa Penge laante. Mig ligger for Øieblikket næsten intet mere paa Hjerte.

— — — — — — — — — —

Den 15de August [1830].

Kjære Trine!

Uvisheden om Udfaldet af Otterøs Salg gjorde mig noget utaalmodig i min Venten paa Efterretning hjemmefra. Jeg blev derfor desto mere glad ved at finde Afhændelsen efter Omstændighederne taalelig[2]) — — —

Man skal nu have sikker Efterretning om, at Dronningens Kroning gaar ind igjen, hvad der allerede forhen var sandsynligt. Dampskibet er udeblevet 26 Timer over den fastsatte Tid, hvilken Udebliven vækker ikke ringe Ængstelse i Byen, saa meget mere, som her gaar løse, men vist ugrundede Rygter om Uroligheder i Kjøbenhavn. Det Timeantal, som jeg til Informationer kan afse, har jeg besat næsten med lutter Laurviksfolk; dog opofrer jeg ikke saa megen Tid til Undervisning som i forrige Halvaar. — — — — —

---

[1]) Hans Jespersen, en i sin Tid meget anseet Geistlig, født 1803, 1828 pers. Kapellan i Kragerø, † 1840 som res. Kap. i Drammen.

[2]) Den solgtes for 1200 Spd. Dens gamle Skyld var 3 Huder.

Den 2den September [1830].

Kjære Trine!

— — — — — — Christian Langberg er endelig kommen hjem fra sin lange Reise. Han har voxet meget og er i Omgang meget interessant, da han paa sin Tur har havt Anledning til mange Iagttagelser. Jeg lever ellers som sædvanligt, opholder mig for største Del paa mit Værelse, spadserer, besøger Storthinget og er en Gang imellem ude om Aftenen, skjønt jeg har denne Tid til mine Arbeider meget kjær.

Christiania, 30 September 1830.

Kjære Tellef!

Tak, fordi Du saa snart underrettede mig om Christians Hjemkomst. Foruden, at Søfarten i September allerede ikke længer er tryg, maa jeg antage, at den gamle Skude nu ogsaa begynder at blive skrøbelig, saa man nok kan have Aarsag til at være ængstelig. — —

Ellers maa Du skrive mig, om der er noget, Du behøver, førend al Transport ophører. Jeg skal, uden at det generer mig, nok skaffe Dig, hvad Du trænger til. Min Kasse er nu igjen bragt paa ordentlig Fod, og Kredit mangler jeg heller ikke. Begge Muncherne, [1]) som Du fortalte at have seet i Kragerø, er igjen komne hertil. Andreas har befundet sig særdeles vel tilfreds i Kragerø, og dette Vidnesbyrd giver i det mindste alle Fremmede Stedet.

— — — — — — Her regner næsten uophørlig, saa at den ellers ubetydelige Akerselv truer med Ødelæggelser paa Møller og Broer. Hele Kompagnier Sol-

[1]) Historikeren P. A. Munch, der kaldtes med Fornavnet Andreas, (der menes overalt denne, hvor Andreas M. omtales i disse Breve), og en af hans Brødre.

dater er udkommanderede for at komme til Hjælp, om noget skulde springe. Følgen heraf er, at Veie og Gader er uskikkede for Spadsergang, der især volder mig stor Uleilighed. — — — — —

Christiania, 21 Oktober 1830.

Kjære Trine!

De tilsendte Strømper kom mig ganske uventede. Du skal have mange Tak for dem; men jeg gjør mig en Samvittighed af at modtage noget hjemmefra siden Bedstemoders Død og vil heller, at Du skal hjælpe Christian med saadanne Fornødenheder end mig, der mindre trænger til dem. Christian maa Du sige, at jeg vil blive glad, om han vil besøge mig; men hvis han til Vaaren kommer til at fare fra Drammen og tror at kunne faa Tid til at gjøre en saa kort Reise som herind, saa vilde jeg heller, at han skulde opsætte den til den Tid, da det forekommer mig saa fælt og farefuldt at tage ud med disse usle Smaabaade, der farer herpaa paa denne Aarstid, især om han skulde være saa uheldig at træffe Modvind. Ligeledes maa Du svare Tellef paa hans Spørgsmaal, at, dersom det Udlæg, der blev gjort ham paa Skiftet hos Manden i Bamble, ikke er thinglæst, hjælper det ham intet, naar han har afhændet det udlagte Gods, og at det endog i modsat Tilfælde ikke kan være ham til nogen virkelig Nytte, siden Udlægget var gjort i Løsøre, der ikke er saa let at gjenfinde i Trediemands Værge. Panterettigheden maa derfor ansees for tabt, og der er intet andet Middel end efter Forligsprøve at forfølge Sagen for Retten; men er Manden vitterlig uvederheftig, kan heller ikke dette være Tellef til nogen Nytte. — — — — —

Den 19de Januar [1831].

Kjære Trine!

Næsten var jeg bange for, at Du for Alvor skulde blive vred paa mig, fordi jeg ikke opfyldte din Begjæring om at komme hjem til Jul, og blev derfor inderlig glad ved din Ytring i det Brev, som S. bragte, at Du ved hins Afreise næsten følte Dig fornøiet ved min Udeblivelse, fordi Du derved blev forskaanet for en vemodig Skilsmisse. — — — — —

C. har allerede begravet sig i sine Studier. Det forundrede mig meget, at hans Hensigt med hans Ophold her i Byen er at forberede sig til Kjøbmandsexamen, idet jeg antager, at han dertil i Kragerø havde lige saa god Anledning; dog, det er jo en herskende Fordom, at man nødvendigen maa opholde sig i Hovedstaden for at habilitere sig til hvilketsomhelst Fag, omendskjønt der i Hjemmet gives ligesaa hensigtsmæssige Hjælpemidler, og denne herskende Mening kan jeg saa meget mindre have noget imod, som den tjener til at skaffe mig og dem, der er i samme Tilstand som jeg, Udkomme. Du maa sige Tellef, at jeg har omskrevet hans Ansøgning til Banken, førend jeg indleverede den, for at gjøre den fornødne Henvisning til den sidste Attest, samt ved samme Leilighed nedsætte den ansøgte Sum til 700 Spd., da man paa Grund af Bankens overordentlige Varsomhed i Udlaan er sikrere for ei at blive afvist, naar det tilbudne Pant indeholder en forholdsvis større Sikkerhed end de øvrige Ansøgninger, hvormed den konkurrerer. Ellers kan jeg intet videre melde derom, da Administrationen nu neppe til nogen giver sikre Løfter om Indvilgelse før den endelige Afgjørelse.

Videre maa Du gjøre Tellef opmærksom paa, at han ei behøver at udbetale din Arv til Overformynderiet, men maa kunne fordre den staaende hos sig mod Pant, naar det ei gaar videre end til $^2/_3$ af Pantets Værdi. Skulde nogen af Vedkommende alligevel have Betænke-

ligheder herved, saa faar Tellef heller koste 10 Spd. for at faa Bevilling for Dig til at være myndig under Kurator. Det vilde vist gjøre Dig ondt, om Tellef skulde komme i Forlegenhed for at udbetale din Arv, hvorfor jeg forudsætter, at Du var villig til at indtræde paa dette Forslag, om Udbetalingen paa anden Maade ei kunde hindres. — — — — —

Den 22de Februar 1831.

Kjære Trine!

— — — — Af mit Tilgodehavende hos T. maa Du tage 10 Spd. til Bestridelse af dine nødvendige Udgifter, og hvis der ellers er noget, Du skulde ønske Dig, enten Kjoletøi eller andet, saa maa Du tilkjendegive mig det, da jeg altid skal skaffe Dig, hvad Du forlanger. At Du trænger til en Sommerhat, kan jeg nok vide; men det er vel endnu for tidligt at tænke paa den. Imidlertid kan Du ved Leilighed sende mig et Maal dertil. Ogsaa vil jeg, at Du beder T. skrive paa min Regning, hvad der medgaar i Brevporto til de Breve, som Du skriver mig til. Dette har jeg ofte villet sige Dig, men glemt det. Igaar var jeg hos Langberg, hvem jeg oftere besøger og i Selskab med en fælles god Ven tilbringer mangen fornøiet Søndagsaften hos. — —

Christiania, 22 April 1831.

Kjære Trine!

Endnu efter Kl. 12 Aften maa jeg tilskrive Dig et Par Ord af Mangel paa noget andet beleiligt Øieblik. — —

Første Paaskedag var jeg til Middag hos S. B., og i det hele har jeg i Vinter ei saa sjelden været ude, især paa Baller; men jeg maa saa meget som muligt unddrage mig slige Adspredelser for at kunne spare nogen Tid, der ugentligen mere og mere afknappes mig. Ellers

er alt som stedse forhen vel, naar jeg undtager, at jeg for Øieblikket er meget søvnig. — —

Den 2den Mai [1831].

Kjære Trine!

— — — — — — I Slutningen af Maaneden skal Kongen komme til Byen, hvorved jeg da faar Anledning til for første Gang at skue hans Aasyn. — —

Den 30te Mai 1831.

Kjære Trine!

— — — — — — Af «Morgenbladet»s Angivelse paa de sidst ankomne Fremmede ser jeg, her er kommen en Dame til Byen, der trods alle de Trykfeil, hendes Navn er undergaaet, neppe kan være nogen anden end Caroline Homann[1]). Gud ved, naar jeg kommer hjem; jeg tænker, det bliver nu strax, ikke fordi det just er mig saa synderlig beleiligt, da jeg fastholdes af mine Forpligtelser til at læse med en hel Del Personer, der skal op til Examen, uden forresten at have paataget mig at dimittere dem, men fordi jeg senere hen for Alvor maa begynde at læse til min egen Examen og derfor ugjerne vil afbrydes. — —

Christiania, 14 Juni 1831.

Kjære Trine!

— — — — — — Hvis ingen uforudseede og uforudseelige Hindringer lægger sig i Veien, saa tænker jeg at komme hjem med næste Dampfart eller 14 Dage fra idag, da Du ved, at Dampskibets Fart til Bergen

---

[1]) Hans tilkommende Hustru. I «Morgenbl.» stod «Jomfru Hamann».

udelukker en af dets ugentlige Ture. Førend Du endnu modtager dette Brev, tænker jeg, at Du af Lina Homann faar høre, at jeg lever vel, da hun lovede mig at hilse Dig, hvis jeg ikke kom til at skrive hjem samme Dag, som hun reiste herfra. — —

Den 25de Juli 1831.

Kjære Trine!

I Mellemrummet af 3 Dage fra min Afreise hjemmefra er just intet mærkværdigt forefaldt. At jeg paa Dampskibet ved Kragerø ei fandt noget synderlig interessant Selskab, formoder jeg, T. har bemærket og berettet Dig. Imidlertid forbedrede dette sig meget i Fredriksværn ved Indskibningen af de fra Kjøbenhavn ankommende Passagerer. Paa Reisen var jeg den første Dag meget søsyg, da Havet var meget oprørt af en umaadelig Bølgegang. For at fordrive Virkningerne af denne Krankhed foretog jeg alene en Spadsertur fra Fredriksværn til Laurvik og tilbage. Baade Turen til og Opholdet i Laurvik var ganske fornøielig; ligeledes den anden Dagsreise med Dampskibet. Ved min Ankomst hertil blev jeg modtagen paa Bryggen af mine trende Omgangsvenner, i hvis Selskab jeg tilbragte Aftenen hos Fru Langberg. — — —

Den 6te September 1831.

Kjære Trine!

Af medfølgende 8 Alen Callico ønsker jeg, Du vil forfærdige 8 Kraver og forresten Halstørklæder. Paa Kraverne vil jeg heller, Du skal lægge smaa Folder foran i Brystet end rynke dem. Ligeledes behøver Du kun at gjøre den egentlige Krave 2 eller 3 Fingre bred, da Hensigten blot er at være ren i Brystet. Thi til at skyde frem over Halstørklædet bruger jeg de gamle, hvoraf jeg har en tilstrækkelig Mængde. — — — — —

Jeg maa paaminde Dig at iagttage at gjøre Kraverne noget videre om Halsen end det Maal, hvorefter Du hidindtil har gjort Kraverne paa mine Skjorter.

Den 26de Oktober 1831.

Kjære Trine!

— — — — Jeg tænker at komme hjem henimod Midten af Januar; heller vilde jeg naturligvis reise før Jul; men den sidste eller praktiske Del af den juridiske Examen, som jeg agter at absolvere tilligemed den theoretiske for at gjøre alt af med en Gang, afholdes først nogle Dage efter Nytaar. For omtrent 14 Dage siden fik jeg fra Tante Agathe en stor Kasse fyldt med udsøgte Æbler, hvormed jeg har gjort saavel mig selv som mine Bekjendte tilgode. Desuden har jeg i senere Tid modtaget adskillige Erkjendtlighedsbeviser af dem, som jeg har veiledet ved deres Læsning, som f. Ex. . . . . Schillers Værker.

Den 16de November 1831.

Kjære Trine!

Din lange Taushed har jeg forklaret mig deraf, at Christian maaske vilde komme herind til mig, og at Du derfor opsatte at skrive, indtil han reiste. Jeg er derfor bleven saa forskrækket ved den svære Storm, der rasede i Nat, at jeg ikke kan afholde mig fra at skrive nogle Ord for at erholde Oplysning. Du pleier ellers aldrig bie saa længe med at svare, naar jeg har skrevet sidst, saa at en længere Udeblivelse allerede i og for sig selv kan vække mange Slags Forestillinger, hvortil endnu kommer, at vor Tilstand efter Bedstemoders Død endnu har faaet saa liden Fasthed og Sikkerhed, og især Tellef derved er kommen ind i saa mange Forholde, at jeg ved hvert Brev, jeg modtager hjemmefra, forbereder mig paa at erfare

noget ukjærkomment. Hidtil har Undervisning ikke i den Grad optaget min Tid som i forrige Halvaar; men fra nu af vil den komme til at sysselsætte mig langt mere, end jeg ønsker og havde beregnet, da jeg efter at have besat det bestemte Timeantal ikke kunde undslaa mig for at paatage mig at læse for en Søn af Statsministeren, der har været Søkadet, men som nu skal studere [1]). Jeg har nylig skiftet Bopæl; dog gik Flytningen ikke længere end til Sideværelset af mit forrige Lokale, da der med hint er forbundet et Soveværelse, der, ihvor mørkt og stygt det end er, dog er af megen Nytte. Dog agter jeg, hvis jeg kunde faa fat paa et Par smukke Værelser længere nede i Byen, at forlade min gamle Værtinde, da jeg maa give hende saa høi Leie, at jeg for samme venter at kunne faa flere Bekvemmeligheder paa et beleiligere Sted.

Christiania, 5 December 1831.

Kjære Trine!

— — — Jeg tænker, Du selv har fundet en Undskyldningsgrund til min usædvanlig lange Taushed i den nær forestaaende Examen, og i Tillid hertil har jeg ikke fundet nogen Betænkelighed ved at gjøre denne Pause, omendskjønt der nok havde været Anledning til at fortsætte vor Brevvexling, naar jeg forresten havde havt noget magtpaaliggende at meddele. Examens skriftlige Afdeling, der varede i 4 Dage, blev tilendebragt den 3die December. Bedømmelsen over Opgaverne er endnu ikke paabegyndt, og saaledes kan jeg ikke give Dig anden Oplysning i denne Henseende end, at jeg selv er vel tilfreds med mine Besvarelser. Den mundtlige Prøve

---

[1]) Den senere som Frivillig i den danske Krig 1848 faldne Leopold Løvenskiold.

bliver som sædvanligt først fuldendt nær under Jul, som jeg, efter min forhen tilkjendegivne Beslutning, maa tilbringe her for i Begyndelsen af Januar at underkaste mig den praktiske Examen, hvorefter jeg agter at komme hjem. — — — —

Christiania, 22 December 1831.

Kjære Trine!

Min Hensigt med dette lille Brev er at meddele Dig Udfaldet af min Embedsexamen. Jeg har i Almindelighed kun lidet at underrette Dig om, der er af synderlig Interesse; thi hvad mine udvortes Forholde angaar, da er det kun lidt, som Du i denne Henseende kan bekymre Dig om at vide, og hvad mine Planer og Udsigter betræffer, da er jeg af Naturen ikke meget tilbøielig til at aabenbare dem for nogen, da det vilde ærgre mig at meddele en anden en Plan, der ikke blev virkeliggjort, og fordi det i det hele er en Grundsætning hos mig ikke at vække andre Forventninger end dem, jeg med Vished forudser at kunne opfylde, da jeg af Erfaring ved, at, jo mindre man lover, jo færre Beslutninger og Planer man lader sig tumle af, desto mere præsterer man i Virkeligheden. Endnu mindre Lyst til udførligen at udbrede mig har jeg, naar jeg snart venter at kunne gjøre mine Meddelelser mundtligen og personligen. Med Hensyn til Examens Resultat da var jeg forud paa den ene Side temmelig vis paa at faa Laudabilis, ligesom jeg paa den anden Side heller ikke gjorde Regning paa at faa nogensomhelst Slags Distinktion; thi omendskjønt jeg var mig bevidst med megen Samvittighedsfuldhed, Nøiagtighed og Udførlighed at have gjennemarbeidet alle Fag, hvorfor der ved Examen skal gjøres Rede, saa var der dog ingen Sandsynlighed for at opnaa videre end bedste Karakter, naar jeg tog Hen-

syn til, at saa mange udmærkede Kandidater, hvis Overlegenhed jeg fuldeligen erkjender, ikke havde bragt det videre. Imidlertid erholdt jeg dog ved Examen, der igaar fuldendtes, den eneste nu mulige Udmærkelse, at blive indstillet til Regjeringen; thi al i Charakteren udtrykkeligen nævnt Udmærkelse er med Hensyn til Embedsexamina forbudt[1]). I Hensyn hertil maa jeg dog tillade mig at bemærke, at det aldeles strider mod mit Ønske, at Du umiddelbart eller middelbart skal søge at bringe denne Distinktion til almindelig Kundskab; thi hvis de, der interesserer sig for mig, ønsker at vide det, saa bliver det dem dog ikke ubekjendt, og jeg vil ugjerne bære Skinnet af selv at være Udbreder af min egen Ros, saa meget mere, som jeg er den første, der nogensinde har faaet denne Distinktion.

Stokke, 14 Januar 1832.

Kjære Trine!

Forrige Tirsdag den 11te Januar blev jeg færdig med den praktiske Examen[2]) og reiste Dagen efter med Klem's Heste til Stokke, hvor jeg ankom igaar; det var min oprindelige Beslutning at reise herfra om Mandag; men efter Tantes Anmodning, hvorpaa jeg lagde nogen Vægt, kommer jeg først til at reise paa Tirsdag og venter at række hjem samme Dag. Alt er ellers vel.

---

[1]) Nemlig ved kgl. Resol. 7 Mai 1828, der befaler, at der herefter ved latinsk Embedsexamen skulde gives 3 Charakterer (Laud, Haud ill. og Non cont.), og at, i Tilfælde af Udmærkelse, skulde dette ei betegnes ved særegen Charakter, saaledes som tidligere havde været Tilfældet, men gjøres til Gjenstand for Indberetning til Regjeringen.

[2]) Indtil 1848 var den praktiske Prøve en egen Examen med særskilt Charakter.

[Christiania,] 21 Februar 1832.

Kjære Trine!

Med Undtagelse af lidt Uleilighed paa Søturen til Helgeraaen var min Hidreise ligesaa hurtig som efter Omstændighederne fri for Besværligheder. — —

Den Forstemthed, som jeg denne Gang mod Sædvane følte ved at tiltræde min Tilbagetur, forlod mig ganske, da jeg fik Landjorden fat igjen. — — — — — Jeg har nu faaet mere Haab om at komme til at reise udenlands, omendskjønt jeg forudser mange Vanskeligheder, der vil lægge sig i Veien og ikke usandsynligen kuldkaste den hele Plan, hvorfor jeg ikke gjerne uden Nødvendighed taler til andre derom. Det er i dette Haab, at jeg ikke endnu søger om nogen enten privat eller offentlig Ansættelse, da jeg maa tilstaa, at jeg har meget imod alle de Veie, hvorpaa en Jurist efter den sædvanlige Orden maa begynde sin Løbebane, hvorfor jeg skulde være glad ved at kunne undgaa dem. Kan Du læse denne Skrift, saa maa Du næsten besidde Evne til at dechifrere Hieroglyfer. Naar jeg som denne Gang har flere Breve at skrive, saa opsætter jeg altid dit tilsidst, da min Haand ved at skrive meget bliver næsten ulæselig, og jeg forudsætter mest Færdighed hos Dig til at opløse det for andre uforstaaelige.

Den 7de Marts [1832].

Kjære Trine!

— — — — — — Jeg glemte forrige Gang, jeg skrev, at underrette Dig om, at jeg til Praktikum fik Laudabilis og saaledes er ganske færdig fra Universitetet. Paa dette Udfald var jeg rigtignok i mine egne Tanker i Forveien sikker. Paa mit Haab om at faa Reisestipendium og den deraf udledede Forventning om, at jeg før end sædvanligt skulde komme hjem, maa Du aldeles

ikke bygge, da jeg ved nærmere Undersøgelse har erfaret, at mange af dem, paa hvis Erklæring det kommer an, vil tale derimod, hvortil der ogsaa efter Statskassens nærværende Tilstand og fremtidige Udsigter kan være Grund nok. — — — — — — — — —

Den første Paaskedag [1832].

Kjære Trine!

— — — — — — Denne Paaskefest er som sædvanligt meget kjedelig paa Grund af det mislige Føre, der ikke engang tilsteder den nødvendigc Motion. — — — — — Imorgen Aften skal jeg paa Bal. Her er just kommen en god Ven, Christian Langberg, til mig, der hindrer mig i at skrive videre.

Den 3die Mai [1832].

Kjære Trine!

— — — — — — Min Ansøgning om et Reisestipendium er allerede kommen et godt Stykke paa Veien; men den skal endnu gaa igjennem saa mange Autoriteter, at jeg ikke saa snart kan vente endelig Resolution derpaa, hvordan nu Udfaldet end bliver. Jeg har ansøgt om 500 Sølvspecies aarlig for halvandet Aar, hvori jeg hovedsagelig agtede at opholde mig i Berlin og Paris. I Anledning af denne Ansøgning har jeg maattet henvende mig personligen til de fleste af Regjeringens Medlemmer og Universitetets Forstandere og har mødt megen Velvillie og Løfte om Medvirkning, saa jeg vilde være næsten forvisset om, at den blev bevilget, naar ikke Mangel paa Fond til deslige Øiemed lagde saa betydelige Hindringer i Veien.

Den største Del af Dagen er optagen af Manuduktion, da jeg havde paadraget mig nogen Gjæld i forrige Halvaar, hvor jeg maatte give Slip paa den største Del

af min sædvanlige Indtægt. Jeg har derfor nu en ikke ubetydelig Indtægt, men har alligevel ikke nogensinde i mit Liv været i saadan Pengeforlegenhed som, siden jeg reiste hjemmefra, indtil nu; men nu er ogsaa det værste overstaaet. Især var jeg og er endnu skyldig en temmelig Sum til Boghandler Cappelen, der ikke har kunnet lade mig i Ro paa Grund af egen Forlegenhed, der reiste sig fra udenlandske Handelshuses Fallissements. Du maa ellers ikke bekymre Dig for, at jeg ikke kan melde Dig noget om nogen forventende Ansættelse; dels ønsker jeg virkelig endnu en Tid at leve ganske som fri Mand, dels har jeg under Forventningen om min Ansøgnings Udfald ikke kunnet gjøre noget herhen sigtende Skridt. Der har nu reist sig en heftig Feide mellem Welhaven og Wergeland, der er ført i Flyveskrifter, udkomne i Trondhjem, men som snart vil blive forflyttet herned. Da denne Strid kommer til at indeholde mange Oplysninger om begges Personer, skal jeg sende Dig det i denne Anledning udkomne, naar det Skrift, der af Welhaven nu er under Trykken, bliver fuldendt, da Stridens egentlige Beskaffenhed ellers ikke kan forstaaes.

Christiania, 4 Juni 1832.

Kjære Trine!

Paa denne Konvolut maa jeg indskrænke mig til at bemærke, at Aarsagen, hvorfor jeg med forrige Dampskib ikke efter dit Ønske tilsendte Dig indesluttede Glandsegarn, er den, at jeg kun eiede den halve Speciedaler, hvorfor jeg kjøbte Traaden, uden i saadan Hast at kunne faa laant de nødvendige Postpenge. Slig øieblikkelig Forlegenhed er ikke sjelden i mine Finantser; men derfor maa Du ingenlunde ængste Dig, da jeg aldrig kommer i nogen virkelig Nød, saasom jeg har Kredit, hvorhen jeg

vender mig, og i det hele har større Indtægter nu end nogensinde forhen. — — — —

[Juni 1832.]

Kjære Trine!

Endnu kan jeg ikke sige Dig, naar jeg kan tænke paa at komme hjem. Den evige Udhalen med Udfaldet paa min Ansøgning gjør det umuligt at fatte nogen bestemt Beslutning, saavel i dette Punkt, som i mange andre. Jeg er desuden saa skrækkeligen overvældet med saa mangeartede Forretninger, at jeg neppe faar Tid til at tænke paa Beslutninger for det tilkommende. I den senere Tid har jeg havt meget at bestille med at stifte en ny Studenterforening. — — — Ligeledes interesserer det mig at faa høre, hvem der har faaet Skolelærerposten i Kragerø; man bevæger sig paa et saa lidet Sted inden en saa liden Kreds af Omgivelser, at det ikke er ligegyldigt for nogen, der jevnligen besøger Byen, hvem der træder ind eller ud af Kredsen. — — —

[Juni eller Juli 1832.]

Kjære Trine!

At jeg iaar ikke kommer hjem paa sædvanlig Tid, vil Du nok finde, har sin gode Grund, naar jeg meddeler Dig den eneste, men tilstrækkelige Grund til min Udeblivelse. Min Ansøgning om Reisestipendium, der har havt en Mængde Autoriteter at gjennemløbe, er hidtil bleven understøttet med de kraftigste Anbefalinger; men da det kom til Statsraad Collett's foreløbige Erklæring, deklarerede han, at han, hvor gjerne han saa Andragendet bevilget, dog paa Grund af Mangel paa Resourcer maatte protestere mod dens Indvilgelse ved Sagens Behandling i Regjeringen, og da hans Stemme, som Chef for Finantserne, i en Sag som denne vel vilde

komme til at gjøre Udslaget, saa har jeg forlangt Sagens Afgjørelse udsat til Kongens Ankomst, for at den strax kan behandles i hans Nærværelse uden først at gjennemgaa Regjeringsafdelingen i Norge. Udfaldet er derfor tvivlsomt; men jeg har endnu ikke opgivet Haabet; men det er imidlertid nødvendigt, at jeg forbliver her for at faa min Skjæbne at vide og derefter at indrette mig. Det nyligen stiftede Studenterforbund skal udgive et Ugeblad. Dette skal umiddelbart bestyres af 5 Redaktører, hvoraf jeg er den ene. Herved kommer jeg da i en Virksomhed, som jeg længe har ønsket; men heller vilde jeg dog komme til at reise.

Den 16de Septbr. [1832].

Kjære Trine!

Jeg har adskilligt Haab om, at det vil lykkes mig at faa et Stipendium, omendskjønt Sagen har taget en saa besynderlig Vending, at jeg næsten ikke selv er klog paa Vedkommendes Fremgangsmaade. Med Morten Korset[1]) skal jeg sende Dig Fortsættelsen af vort Blad. — — — — Cholera skal nu ganske sikkert være kommet til Drammen og en Lods være smittet deraf. Det glæder mig, at en Kragerømand er valgt til Storthingsrepræsentant, og især, at Valget er faldt paa en saa værdig Person[2]).

[Februar (?) 33.]

Kjære Trine!

Det skulde gjøre mig ondt, om vor i en saa lang Række af Aar jevnt vedligeholdte Brevvexling skulde vorde

---

[1]) En Fragtemand, — den samme, der førte Kapt. Holm, da denne omkom ved Langesund Vinteren 1813.

[2]) Grosserer J. C. Heuch, der dog ved Sygdomsforfald hindredes fra at møde; Kragerø valgte dengang endnu sammen med Risør.

afbrudt ved min Forlovelse, som jeg ugjerne vilde skulde forrykke noget af mine ældre Forhold. Du ved selv bedst, med hvilken Inderlighed jeg hænger ved min Familie, min Fødeby og mine Barndomsomgivelser, som stedse vil knytte mine Tanker til det «gamle uformelige Hus» og de Skjæbner, vi der forenede har gjennemlevet. Hvor interessante de Forhold kan være, hvori man i ældre Dage indtræder, saa er der dog en vis egen Duft af Hjertelighed og uforbeholden Hengivelse, der udelukkende er forbeholdt Barndommens Omgivelser og Forbindelser. Du har hidtil været Kommunikationspunktet mellem Hjemmet og mig, -- og jeg mener ved Hjemmet ikke blot vor i Antal ringe Familie, men vort fælles lille Fødested, der især i Frastand leder Tanken til at anse den hele Kreds af Bekjendtskaber som Lemmer af en fælles Slægt. Nu har jeg faaet ved Siden af Dig en anden Meddelelseskilde, hvortil mit Sind naturligen maa hendrages, uden at derfor den ældre Midler bliver overflødig eller taber sin Interesse. Men om jeg sjeldnere kommer til at sende Dig Breve nu end før, saa tænker jeg, at Du vil glæde Dig ligesaa meget ved at udfylde Hullerne i vor Underholdning ved Meddelelser af Lina, som om jeg selv uden Afbrydelse skrev Dig til. Jeg er vis paa, at baade Du og mine Brødre omfatter Lina med den inderligste Velvillie, ikke alene paa Grund af hendes Forhold til mig, men ogsaa især for hendes Væsens gjennemgribende Elskværdighed, ligesom jeg ved, at Lina saa gjerne vil holde sig til Eder. Naar Du skriver mig til, saa maa Du aldrig glemme at tale om Lina; der er jo ingen Gjenstand, der saa meget kan interessere mig som det ædle Barn. Det har været mange og især mine nærmeste Bekjendte og andre, som holder af mig eller interesserer sig for mig, en Glæde, at jeg blev forlovet med Lina, og jeg tror, at kun faa har modtaget saa mange hjertelige og oprigtigen mente Lykønskninger som jeg i Anledning af min Forlovelse. — — —

Som nyt maa jeg fortælle Dig, at Andreas Munch nu offentligen er forlovet med Nathalie Linaae. Han var i Skien i Julen, hvor han lærte hende at kjende, og blev strax efter forlovet med hende, men gjorde det i Begyndelsen ikke almindeligen bekjendt.

Bed Tellef sige Tante, at de største norske Møllestene, der holder 49 Tommer i Gjennemsnit, koster mellem 70 og 80 Specier Parret, efter deres større eller mindre Godhed.

11te Marts [1833].

Kjære Trine!

— — — Du gjorde vel i at fremsætte din formentlige Anke over min Adfærd under Julebesøget i dit sidste Brev. Jeg ved, at Du ikke kan blive rigtig god igjen, naar Du tror at have Grund til at blive stødt, førend Du i Ord har fremsat din indre Stemning, og da det nu er mig om at gjøre, at Tanken om mig ikke skal frembringe en smerteligen blandet, men en glædefuld Følelse hos Dig, saa indrømmer jeg gjerne alt muligt, naar vi kun for Eftertiden kan være ligesaa gode Venner, som vi forhen har været. Forresten maa Du heller være lidt vred paa mig end paa Lina, fordi jeg ikke gjør Fordring paa, at alle og til enhver Tid skal holde af mig; men Lina fortjener at være afholdt af alle, og jeg forsikrer Dig, at naar Du engang skulde ytre din Uvillie mod mig, saa kunde Du ikke træffe en Vending, der mere kunde betage din Ytring sin Bitterhed end den, Du valgte ved at forsikre, at det egentlig ikke var mit Forhold, der kunde stemme Dig til en saadan Velvillie for Lina, men hendes egen Charakter. Min Ansøgning om Reisestipendium bliver forskrækkelig trukket i Langdrag, og den ligger for Tiden i Stockholm, hvor Regjeringen atter har forlangt flere Oplysninger; men jeg tror dog vist, at den tilsidst bliver indvilget. — — — Jeg tænker, at Huset

hjemme savner en god Ven i Halvor Alsing[1]), men at Savnet erstattes i en endnu bedre Veninde, Lina Homann. — — — Ellers lever jeg godt; Du ved nok, at jeg ikke er af de sentimentale og derfor ikke let overvældes af umandige Længsler. — — —

[Sidst i Marts 1833].

Kjære Trine!

Din sidste Efterretning var mig, som Du selv forudsatte, en af de mest uventede — og mindst forudseede i mit Liv. Men det kommer ikke saa meget an paa, hvad man venter eller ikke venter som, at det, der sker, er, som man kunde have ønsket sig det, hvis man havde tænkt sig dets Mulighed; og saaledes ønsker jeg Dig til Lykke, fordi jeg er overbevist om, at Du hos Stub vil finde det, som ved deslige Forbindelsers Stiftelse er det væsentlige og vigtigste. Da jeg sidst fik Brev fra Lina, havde hun endnu ikke hørt Erklæringen af din egen Mund; men hun taler om Forlovelsen som noget, hvorpaa hun af egne Iagttagelser var vis. Jeg venter snart at høre, at Tellef ogsaa har faaet en Kjæreste, fordi næsten hele Verden nu skal til at forlove sig. — — —

6te April [1833].

Kjære Trine!

Det Brev, jeg forgangen Dag fik fra Christian, indeholdt i sin Korthed et Par glædelige Efterretninger om det, hvorom jeg især har længets efter Oplysninger hjemmefra. Foruden at jeg deraf fik at vide, at Christian lykkeligen har tilbagelagt sin første Reise i sin nye

[1]) Død som Sognepræst i Søndre Land.

Stilling[1]) og saaledes har havt et heldigt Forvarsel for sin fremtidige Virksomhed, hvorpaa den almindelige Mening lægger saa megen Vægt, indeholdt det ogsaa, at Tellefs Smakkehandel havde taget en over hans Forventning heldig Begyndelse. — — — Det staar nu ikke til at nægte, at vor Brevvexling er gaaet istaa, og ihvorvel det efter Forholdenes naturlige Gang ikke er at vente, at den nogensinde vil indtræde med den samme Jevnhed og Stadighed som forhen, saa vil det gjøre mig meget ondt, om den ganske skulde blive afbrudt. Du gjør mig virkeligen Uret, naar Du fremdeles er fortørnet paa mig. — — — — Jeg kjender din Følelses Styrke, jeg ved, at jeg forhen var en af dens Hovedgjenstande, og at jeg derfor saa meget mere var udsat for at støde Dig, som Du lagde en større Vægt paa mine Ytringer og Domme, end jeg selv maatte ønske, og dette har ofte givet Anledning til Misforstaaelser mellem os, der ikke har noget at betyde, naar de er, hvad alle Dissonantser mellem Personer bør være, forbigaaende og dermed for evigt begravede, og dette maa jeg nu bede Dig om, at Du vil begrave og udslette af din Erindring enhver Ytring, Bemærkning og Dom af mig, der har mishaget Dig. Jeg er selv af Naturen utilbøielig til at stødes paa nogen og endnu mindre oplagt til at lade Stødtheden blive varig og gjør derfor den billige Fordring til andre, at deres Adfærd mod mig skal være af samme Beskaffenhed. Da jeg er mig bevidst, at jeg indtil mit Hjertes Bund er gjennemtrængt af den Familiefølelse, som det naturlige Forhold medfører, og at jeg stedse har handlet i den Aand, som udspringer af dette Forhold i dets uforvanskede Skikkelse, saa smerter det mig virkelig, at nogen Miskjendelse eller Misforstaaelse skal forrykke den Sympati, der er Betingelsen for at føle sig vel blandt sine egne, og der i Forholdet mellem os fire Sødskende, trods

[1]) Som Skibsfører.

forbigaaende Tvistigheder, har sammenbundet os og derved gjort os stærke, naar Fare var forhaanden. Under mangehaande utrygge og mislige Stillinger har vi holdt sammen; lad os nu ikke, da Tilstanden synes at gaa over til en større Sikkerhed, falde fra hinanden og splittes. Det er min glædeligste Tanke i Erindringen at gjennemgaa de mangehaande Vekslinger i Skjæbnen og Forandringer i indre og ydre Forholde, som vi i Sammenligning med andre har undergaaet, idet vi voksne og selvstændige, medens andre er Børn, har maattet bekjæmpe allehaande Hindringer og Vanskeligheder under ringe ydre Understøttelse. Lad os nu ikke, da vi er modne og sindige, forfalde til indbyrdes Misforstaaelser, der kan sprænge den Kjæde, som har holdt sig under ydre Storme!

[Sidst i Mai 1833.]

Kjære Trine!

Foruden de glædelige Efterretninger, som dit sidste Brev indeholder, har jeg gjennem Madame S . . . indhentet adskillige Notitser om, hvorledes alting gaar hjemme, og hun havde vist fortalt mig endnu langt mere, naar jeg for hende havde røbet den Interesse, som jeg altid har for at høre endog kun Bagateller hjemmefra. Men den Kone har jeg ikke synderlig Lyst til at give mig af med, fordi hun synes at meddele mere, end hun egentlig ved. Hun fortalte mig, at Du havde meget at staa i med alle Tellefs Smakkeskippere, og saa er det, at selv det, man mest ønsker, har sin byrdefulde Side[1]). Jeg havde ellers tænkt, at vort gamle Hus var befriet for dette Folkefærd, og at Tellef havde anvist dem den nye Koloni til Afbenyttelse. Tellefs Smakkehandel interesserer

[1]) Smakkeskipperne maatte beværtes o. desl., for at man kunde beholde deres Søgning.

mig høiligen; jeg har altid bifaldt denne Plan, og jeg er vis paa, at begge Associéer vil komme til at grunde en solid og indbringende Handel paa denne Trælastkommerce. Jeg synes nu, at vi alle har faaet saa vidt Fodfæste, at vi ikke længere er udsatte for at omstyrtes ved det ubetydeligste Anstød, og det er min Yndlingsmaterie at tænke over, hvorledes alt er gaaet gjennem en Række af Labyrinter, og det forekommer mig, at vort eget Exempel bestyrker den Erfaring, at Folk i Almindelighed sikrest kommer frem, naar de kun har sig selv og vor Herre at stole paa. H. A. fortalte mig, at den 17de Mai i Kragerø var høitideligholdt med alle Solenniteter, og at det især var Tellef, der havde givet det første Stød dertil. Jeg skulde ønsket at have været der paa den Dag; thi her paa Stedet er den kun en Anledning, hvorved alskens Middelmaadighed og Anmasselse søger at gjøre sig gjældende uden Begeistring for Dagens Betydning. — — — Jeg tænker vel, Du ofte er sammen med Lina, og naar Du skriver mig til, kunde Du gjerne ogsaa skrive et Par Ord om hende. — — — Dette Brev er skrevet saa sent, at jeg ikke mere kan faa det ned paa Posthuset og maa derfor levere det til Mühlertz; men da han kun skal til Fredriksværn, saa ved jeg ikke, hvilken Passager der kommer til at tage det med til Kragerø; men jeg er vis paa, at jeg langs den vestlandske Kyst har saa mange Bekjendte, at der paa Dampskibet maa være en og anden, der ikke vægrer sig for at tage det med. Dette er ogsaa Grunden til, at jeg lægger Linas Brev indeni dit; thi Du ved, at Folk er lidt ængstelige for deres Kjærlighedsbreve.

Den 27de August 1833.

Kjære Trine!

Vil Du tro, at jeg blev ganske ængstelig, da jeg forgangen Dag modtog et Brev med Udskrift fra din Haand, fordi jeg antog, at Du ikke vilde skrive først til

mig, uden at det maatte være noget magtpaaliggende og vigtigt, og under en saadan Uvished om den rigtige Gjenstands Beskaffenhed leder en vis naturlig Tilskyndelse mig til at antage det sørgeligste Alternativ for det sandsynligste. Dette var Gudskelov ikke Tilfældet med Indholdet af dit sidste Brev, hvorfor jeg ikke alene takker Dig for Efterretningens Skyld, men især, fordi jeg deri ser et utvetydigt Bevis paa, at Du egentlig ikke har nogen Anke mod mig, da jeg nok ved, at Du under denne Forudsætning ikke havde skrevet mig til uden efter ydre Anledning fra min Side ved, at jeg først havde skrevet til Dig, en Fordring, der ogsaa havde været ganske billig. Denne Forsømmelse vil jeg ikke undskylde, fordi jeg egentlig ikke har nogen Undskyldning uden den, at det er mig noget uvant at have mere end en Repræsentant for min Brevvexling med Hjemmet, ihvorvel den nuværende Repræsentation, der er traadt i dit Sted, har den Ufuldkommenhed, at Brevene efter deres Natur nu ikke egner sig til Gjennemlæsning af alle dem, der nærmest interesserer sig for mig, som Tilfældet er med de skriftlige Meddelelser, der gaar til din Adresse fra mig. — — — — — At jeg kan træffe Christian hjemme, naar jeg næste Gang kommer til Kragerø, er ikke saa ganske usandsynligt, da jeg muligens først kommer til at tiltræde min Udenlandsreise efter Dampfartens Ophør; thi vel er der fra min Side gjort alt, hvad der kan gjøres, for at faa den nødvendige kongelige Resolution paa mit Reisestipendiums Indvilgelse; men efter Regjeringsforhandlingernes slæbende Gang kan Sagen endnu trækkes noget ud, omendskjønt det ikke er tvivlsomt, at det nok bliver mig bevilget, siden nu alle Autoriteter fra den nederste til den øverste ikke længer finder nogen Hindring for Bevilgelsen. — — — — — Her er for Tiden et Par Kragerøfolk, nemlig T. og R., med hvem jeg begge har talt; den sidste er nok Supplikant til et Embede, maaske i Tiltro til sine Meriter ved Brandredskabernes Forevisning for Prindsen.

Iforgaars var der Bal for Prindsen hos Statsraad Collett, hvor jeg var blandt de indbudne. Han opførte sig med al den Elskværdighed, som er forenelig med en kongelig Persons tvungne og unaturlige Tilstand, og man mærkede langt mindre til disse ydmygende Naadesbevisninger, end man undertiden ser af meget underordnede Personer, som Tilfældet har sat en Grad høiere i Rangforordningen end dem, de befinder sig i Selskab med.

Jeg tænker, at Lina Boecks Bryllup[1]) har sat Kragerø i langt større Bevægelse, end Prindsens Nærværelse har frembragt her paa Stedet.

[August eller September 1833.]

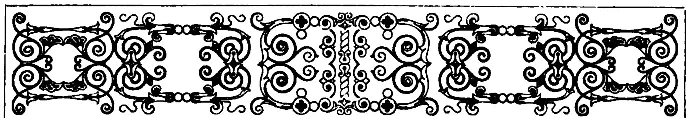
Kjære Trine!

— — — — Jeg reiser herfra overland allerede den sidste September for underveis at tage Afsked med Bekjendte og kan derfor ikke nøie angive Dagen, da jeg kan være hjemme. — —

Dette Brev kan Du sende Lina strax. Jeg ved, at hun Gudskelov nu staar paa en god Fod med Huset hjemme; gid blot ikke jeg ved min Hjemkomst maa blive Anledning til nogen øieblikkelig Fjernelse. Jeg ved nok, at I allesammen hjemme holder meget baade af hende og mig; men størst Velvillie er ofte Kilden til smaa Misforstaaelser.

---

[1]) Med den senere Biskop Juell.

III.

Breve fra Udenlandsreisen.

(1833—35).

Strømstad, 1 Novbr. 1833.

Hr. Studios. theol. Joh. Welhaven!

Dimidium facti qvi bene coepit habet, kan jeg nu med fuld Ret sige, da jeg i de sidste Dage halvt om halvt frygtede for, at der intet skulde blive af min Reise i Høst. Da Choleraens Overhaandtagen[1]) næsten syntes at spærre enhver Adgang tillands, forandrede jeg min Reiserute først til at tage søværts til Frankrige; men ogsaa denne Beslutning maatte jeg opgive paa Grund af de vedholdende Storme fra Syden. Nu ser De, at jeg lykkeligen er kommen til Strømstad, og det mod min egen Forventning uden at hindres ved Karantæne. Imorgen Kl. 5 tiltræder jeg min lange svenske Reise. Da det allerede er saa langt paa Aaret, agter jeg at gaa lige til Ystad. Kjøbenhavn faar jeg da at tage med paa Tilbageturen. Disse faa Linier, som jeg med en Staalpen skriver i et spidsborgerligt Værtshus Kl. 12 om

---

[1]) Choleraen rasede da i Christiania.

Aftenen efter tvende med megen Møisommelighed paa Søen tilbragte Dage, maa gjælde som en Afskedshilsen til Dem og mine Venner i Kristiania. Mer siden. Lev vel.

Deres

A. Schweigaard.

(Til J. Welhaven).

Berlin, 5 December 1833.

De har maaske allerede en Tid ventet Underretning om mine Fata i den Forudsætning, at jeg forlængst maatte have naaet min Reises første Hovedbestemmelsessted. Imidlertid er min Rutes første Afsnit blevet adsplittet i saa mange mindre Afdelinger, at jeg først for en Uge siden er ankommen her til Berlin, og efter min Ankomst har jeg udsat disse Meddelelsers Affærdigelse for under et ogsaa at kunne give nogle Bemærkninger om mit Ophold og mine Forretninger i denne celebre Stad. Fra Strømstad underrettede jeg Dem om min Ankomst paa svensk Grund, og de efter Omstændighederne heldige Auspicier, hvorunder min Reise begyndte, har hidindtil ikke spaaet feil. Veien langs den svenske Kyst til Engelholm, et Par Mile fra Helsingborg, tilbagelagde jeg i 4 Dagsreiser, fra Strømstad til Uddevalla, derfra til Gøtheborg, fra Gøtheborg til Warberg og endelig til Engelholm. Fra Uddevalla var det min Agt at tage en Omvei til Gøtheborg for at bese Sluserne ved Trolhætta; men da jeg om Morgenen skulde drage ud, regnede det saa gyselig, at jeg var glad ved at naa Gøtheborg ad den lige Vei. Her tilbragte jeg Natten og den følgende Formiddag og besaa Byen og især det elegante nye Badehus under Ledsagelse af Boghandler Gumpert, til hvem jeg uden videre adresserede mig, ledet af en Anelse om at finde et Analogon af lille Dahl. Forresten havde denne By under et tidligere forbi-

gaaende Besøg paa min Kjøbenhavnsreise[1]) gjort et Indtryk paa mig, hvis Gjenopvaagnen ikke lovede mig nogen Interesse af et længere Ophold. Iøvrigt er denne Rute ikke uden Interesse; især er det mærkværdigt at iagttage Naturens konsekvente Overgang fra Fjeld til Sletteland i en saa stor Skala som Strækningen fra det nordlige Bahus til det sydlige Skaane og den dertil med beundringsværdig Følgestrenghed korresponderende Forandring i Indvaanernes Holdning, Fysiognomi, Levemaade, Bygningsmetode og Haandteringer og især Dialekternes mangfoldige Afvexlinger. Den største Uleilighed for Reisende er den i Sverig herskende Urenlighed. To Nætter var det mig umuligt at gaa til Sengs, omendskjønt jeg altid overnattede i Byer. Fra Engelholm gik jeg lidt ud af den lige Vei for i det mindste en Dag at opholde mig i Lund, da jeg efter min Beregning ellers maatte komme en Dag for tidlig til Ystad. Men da jeg kom til Lund, blev jeg saa vel modtagen, at jeg besluttede at tilbringe endnu otte Dage der. Jeg introducerede mig selv hos Boghandler Gleerup, og denne introducerede mig igjen hos den eneste lundske Prof. juris, Holmbergson[2]), med hvem jeg strax blev saa vel kjendt, at han bad mig til sig om Aftenen og anmodede mig om at udsætte min Afreise. Holmbergson er en jevn, gammeldags Mand, der har stor Anseelse blandt sine Kolleger for sin Redelighed, Frimodighed, Lærdom og Iver for at fremme det juridiske Studium, der i Sverig er i en meget maadelig Forfatning. Han viste mig en særdeles og næsten uforklarlig Velvillie og meddelte mig med Beredvillighed alle de Oplysninger, jeg ønskede, uden at skjule de mange Brøstfældigheder, som den svenske respublica literaria lider af. Forøvrigt lærte jeg under mit Ophold i Lund mere eller mindre flygtig tilfældigvis

---

[1]) I 1829.
[2]) 1764—1842.

ved Besøg og selskabelige Sammenkomster en Mængde Professorer, Adjunkter, Docenter og Magistre [at kjende], hvoraf De ved, Sverige har en saadan Overflødighed. Især følte jeg mig meget hendragen til Adjunctus theologiæ Reuterdahl[1]), en Mand med dyb videnskabelig Anelse og Indignation over nedarvede Pedanterier. Han tog sig meget af mig og introducerede mig paa flere Steder[2]). Han er bekjendt af Udgivelsen af et theologisk Kvartalsskrift, som han redigerer i Forening med sin Kollega Thomander[3]), som er en meget energisk og klarttænkende Mand, ligeledes ved et Skrift om Theologiens Tilstand i Sverige, der er recenseret i det danske Maanedsskrift for Literatur. En anden livlig og interessant Mand, som jeg lærte at kjende, er Prof. i Naturhistorie, Nilsson[4]), der har gjort tvende Reiser i Norge og var meget enthusiastisk for alt norsk. Jeg var i et lille Middagsselskab hos ham, som jeg vist tror han gjorde for at ytre sin Velvillie mod Norge. Hos Prof. theol. Bergqvist[5]) var jeg Aftenen før min Afreise i et talrigt Aftenselskab, hvor ogsaa Norges Skaal blev udbragt. Blandt de yngre havde jeg især megen Omgang med docens æsthetices Lindeblad[6]), en Coævus og Bekjendt af vor fælles Ven Ekdahl[7]). Han har udgivet en lille Samling af Digte, hvoriblandt «Främlingen» er belønnet af det svenske Akademi. Hele Samlingen er kun en ubetydelig Efterklang af Tegnér. Det er den samme, som har paa Tryk udgivet sine Forelæsninger over den svenske Poesi, som han kaldte den svenska sången, der

[1]) Den senere Erkebiskop (1795—1870).

[2]) S. lod sig bl. a. i Lund indmelde i det gamle St. Knuts Gilde.

[3]) Den senere bekjendte Domprøvst og Biskop (1798—1865).

[4]) Den endnu levende Sven Nilsson, født 1787.

[5]) Bekjendt Prædikant (1785—1847).

[6]) Assar Lindeblad (1800—48).

[7]) Nils Johan E. (1799—1870), Historiker og Præst; opholdt sig 1831—34 i Christiania for at afskrive Christian II's Arkiv.

med Ret er blevne haardt medtagne i Heimdal. Lund er en lavtliggende og nedtrykt By, hvor den gammeldags Simplicitet og Nøisomhed endnu er herskende. Universitetsinstitutionerne (?), den theologiske Professions uforholdsmæssig stærke Besætning, Bibliotheket, Akademibygningerne, Kathedralskolen — gjør tilsammen et Totalindtryk, hvori den svundne Tid synes at staa lys levende for Beskuelsen. Under mit Ophold der fik jeg mangfoldige Oplysninger om svenske Institutioner, tildels ogsaa om den svenske Literatur, og skulde gjerne have opholdt mig der længere, hvis ikke Vinterens Nærmelse saa eftertrykkeligen havde mindet mig om Nødvendigheden af at komme paa fast Land. Men tænk Dem min Fortvivlelse, da jeg ved min Anmeldelse paa Pakkepost-Kontoret i Ystad fik det Svar, at Postfartøiet allerede var expederet og afseilet. Lykkeligvis var det saa vindstille, at det endnu ikke var kommet til Søs. Jeg blev i en Baad endnu sat ombord og havde nu bagefter den Ærgrelse, at vi maatte vende tilbage til Bryggen og endnu vente i 4 Dage efter Vind. Disse Dage var de kjedeligste eller rettere sagt de eneste kjedelige paa min hele Reise. I Ystad var naturligvis intet beslægtet Væsen at opdrive, og jeg maatte efter Omstændighederne takke Gud for, at det nyligen indrettede Postfartøi havde en saa bekvem og elegant Kajytte, at jeg kunde opholde mig ombord, hvor en ung og ganske antagelig Skibskaptein, der er tydsk og derfor selv fremmed, saa meget heller sluttede sig til mig, og en god Kamin gjorde Opholdet udholdeligere, end det vilde have været i Land. Dog var jeg i Ystad paa et Bal eller Assemblé. Tænk Dem paa Bal i Ystad. Og dog gik alting meget ordentlig til. I Christiania er det vanskeligt paa Bal paré hos Premierministeren at arrangere en Kvadrille; her hørte den til de gjængse Danse. Da endelig Vinden føiede sig og vi skulde afseile, kom den franske Minister St. Simon, der paa Grund af en Misforstaaelse med det

svenske Hof efter Anmodning er bleven rappelleret. Jeg var saaledes ikke længere ene Passager. Denne St. Simon er en temmelig ridicul Person. Paa Overfarten til Greifswalde, der medtog 4 Dage, havde han næsten uafladeligen travelt med at gjøre sit Toilette og koge Kaffe, hvortil han havde alle Apparater med sig. Samme Dag, som jeg kom til Greifswalde, gik Posten til Berlin, saa at jeg ufortøvet kunde have fortsat min Reise; men da ogsaa her, som De ved, er et Universitet, saa ansaa jeg det for Umagen værdt at hospitere Byen i nogle Dage, saa meget mere som det øvrige Stykke af Veien nu uden Vanskelighed kunde tilbagelægges, naar det skulde være. Jeg havde Anbefalingsbrev fra Holmbergson i Lund til Professor Schildener[1]) i Greifswalde. Denne modtog mig med Hjertelighed og gav mig Adresse til hans Medkolleger Barkow[2]), Niemeyer, Pütter[3]) og Tigerström. Jeg besøgte den gamle Schildener ofte; jeg kan aldrig tænke paa ham, uden at tillige Rektor Ørn rinder mig i Hu, fordi han paa en saa besynderlig, jeg kan næsten sige faderlig, Maade gav mig saa mange Raad og Veiledninger. Han er bekjendt af flere Skrifter, især over den gamle skandinaviske Ret[4]). Hos Niemeyer, en Søn af den bekjendte Theolog, var jeg i et lidet Aftenselskab og med Pütter paa et Assemblé eller, som man i Tydskland kalder det, en Resource. Greifswalde har en meget anselig Universitetsbygning og en smuk Bogsal; men Professurerne er tildels tyndt og svagt besatte. Endelig reiste jeg efter fem Dages Ophold derfra og kom den 27de November til Berlin. Fra Greifswalde

[1]) Karl Schildener (1777—1843), fra 1813 Prof. i Greifswalde, for hvis selskabelige Liv hans Hus var et Middelpunkt.

[2]) A. F. Barkow (1791—1861), Prof. i Greifswalde fra 1819, Retshistoriker.

[3]) K. Th. Pütter, 1832 Professor i Greifswalde, † 1873, især bekjendt som Forfatter af en juridisk Encyklopædi (1846).

[4]) Af hans Skrifter er hans Udgave af «Guta Lagh» med Oversættelse (Greifswalde 1818) mest bekjendt.

havde jeg Adresse til Professorerne juris Klenze[1]) og Homeyer[2]), som har været mig behjælpelige med Veiledning i adskillige Punkter. Dog hvad skal jeg skrive Dem om Berlin? Her er paa en Gang saa meget og saa lidet. Alt er paa en Gang expectatione superior(a) og inferior(a). Hvilken Masse af stort og gediegent, men hvilket endnu større Chaos af Trug und Schein. Jeg har allerede seet meget, hørt meget, men lidet med Beundring, meget med Ligegyldighed og maaske mest med Indignation. Dog, jeg er maaske noget for stærk i mine Udtryk, fordi jeg endnu er for meget paavirket af et nyligen modtaget Indtryk. Jeg har besøgt en hel Del Forelæsninger, iblandt andre ogsaa en Gans[3]), som er Jurist og et Stykke af en Hegelsk Filosof. Han var mig forhen ikke ganske ubekjendt og forekom mig allerede af de faa Udtalelser, jeg kjendte af ham, at være en yderst mistænkelig Person, og denne Mistanke har allerede fuldeligen stadfæstet sig. At saa plump en Charlatan skal staa paa et Katheder og spille en af de første Roller ved Europas første Universitet, er dog at fortvivle over. Jeg har hørt ham tvende Gange, hvor han udspyede en saadan Masse af Usands med en saa grændsesløs Frækhed og Selvbehag, at min moralske Følelse oprørtes i sit Inderste. Man fordrer dog af en Markskriger, at han ved en vis Behændighed i sine Kunstgreb skal skjule Bedrageriet; men her ligger Charlataneriet saa aabenbart, at man kan føle paa det ved hver en Glose, som gaar ud af hans Mund, og det vil dog sige meget at være en Tydsker og have dette Sprog, der er saa vel skikket til Mystifikationer, at man kan gjøre sig rent usynlig ved barokke og sesquipedale Sammensætninger — og dog spille sin Rolle

---

[1]) Født 1795, Prof. jur. i Berlin 1826, † 1838.

[2]) Den bekjendte Retshistoriker (1795—1874), Prof. i Berlin 1824.

[3]) Født 1798, Professor i Berlin 1825, † 1839. En af den historiske Skoles Hovedmodstandere.

saa slet. Manden har et proppet Auditorium, der villigen applauderer ham. En anden Hegelianer, Henning, Redaktør af Jahrs. f. wiss. Cr., har jeg ogsaa hørt, dog ikke over nogen streng filosofisk Materie. Han havde dog en ganske fornuftig Tankegang og saa ud til at være et ganske sundt organiseret Hoved, men havde dette ulyksalige Hang til at sige de ringeste Bagateller i abstruse Vendinger og skjæve Terminologier. Forresten en homo sordidus. Dog, jeg er paa gale Spor, idet jeg af Selvforglemmelse forbigaar det, som kunde have mere Interesse for Dem end de obscure Personer. Hos Steffens har jeg naturligvis først og fremst aflagt Besøg. At dog store eller rettere sagt mærkværdige Personer taber saa meget ved personligt Bekjendtskab! Dog hos mig har Steffens egentlig intet tabt; thi jeg har forhen ikke havt andre Tanker om ham end for Øieblikket. Naar De tænker Dem Øhlenschlægers Hang til at docere, hans visse Besked om alt, hans barnlige Selbstgefälligkeit, men ogsaa hans Humanitet og Velvillie, saa har De et omtrentligt Billede af Steffens. Men jeg er vis paa, at Steffens selv ikke vilde være fornøiet med den Rang at være den største Filosof blandt Digterne eller den største Digter blandt Filosoferne, og dog havde man vel da heller givet ham for meget end for lidet. Ogsaa hans Forelæsninger har jeg hørt, først noget, som skulde være Indledning til Naturfilosofien, hvor han saa ex tempore fremsatte, hvad Aanden gav ham at tale — men Aanden var den Gang ikke ret villig — en anden Gang over den saakaldte Anthropologi for et talrigt Auditorium, ikke uden Interesse. Naar jeg tænker mig Heines sidste Skrift om den tydske Digtekunst, saa kan jeg saa fuldkommen sætte mig ind i hans Tankegang og er saa forvisset om, at han har skrevet ud af sit Hjertes inderste Overbevisning, at jeg høiligen respekterer hans moralske Charakter, og var Heine her, skulde jeg blive hans Bekjendt og

Ven, hvad det saa skulde koste[1]). Ellers venter jeg mig et rigt Udbytte af Erfaring, Menneskekundskab og Indsigt af mit Ophold her i Berlin. Jeg har nu det bedste Otium, som nogensinde er faldet i min Lod, og her er rig Anledning til at benytte det. Af en Billedhugger Berges, til hvem jeg havde Adresse fra Heftye i Christiania, kan jeg faa alle ønskelige Oplysninger om Kunstsamlinger og det techniske ved Billedhuggerkunsten. Jeg har et Par Gange besøgt ham i hans eller rettere i det kongelige Atelier, hvor han arbeider, hvor han har vist mig den hele rige Samling af Modeller, Gibsafstøbninger og ufuldendte Arbeider lige fra den rene Marmorblok til det fuldendte Værk i alle mellemliggende Gradationer i Metamorfosen. Det kongelige Kunstmusæum staar hver Dag aabent. Antiksamlingen er mere extensiv end intensiv mærkværdig. Hos mig opstaar ved Betragtningen ofte en lignende Følelse, som naar jeg hører de saakaldte gamle klassiske Skribenters Forgudelse. Maadeligheden er hos de fleste iøinefaldende, og jeg er vis paa, at i den hele Antiksamling ikke findes et eneste saa fuldendt Værk som de bedste, der gaar ud af Billedhuggerakademiet. Lev vel og hils alle mine Venner.

Deres

A. Schweigaard.

(Til Pastor Koeppen).

Berlin, 8 Januar 1834.

Vor mehreren Jahren deutete ich es als eine Möglichkeit an die äusseren Bedingungen zu einer Reise ins Ausland zu verwirklichen. Was damals Möglichkeit war, ist jetzt Wirklichkeit, die Hoffnung zu That geworden. Von

---

[1]) Se nedenfor Brev fra Paris af 24de December 1834.

unserer Regierung mit einem Stipendium von 850 Thlr. preussisch jährlich unterstützt trat ich vor zwei Monaten meine Reise an und bin nach einem Aufenthalt in Schweden und Greifswalde von einigen Tagen hier angekommen. Durch gegenseitige Unterbrechung unserer brieflichen Mittheilungen sind Sie mit meinen Verhältnissen und meiner Lage fremd geworden, während es Ihnen vielleicht nicht ohne einiges Interesse ist die wesentlichen Data zu einem skizzirten Bilde von der äusseren Geschichte meines Lebens zusammen zu fassen. Sie wissen, dass ich 1828 die Universität zu Christiania bezog, wo ich vor zwei Jahren die juristischen Studien vollendet habe. Seitdem habe ich mich unter sehr angenehmen und interessanten Verhältnissen in Christiania aufgehalten, als Privatdocent der Jurisprudenz und ausserdem mit der Theilnahme an der Redaction einer wissenschaftlichen Zeitschrift beschäftigt. Seit einem Jahre bin ich mit einem zarten Mägdlein, Caroline Homann, verlobt, und diese Verbindung würde vielleicht meinen ganzen Reiseplan vernichtet haben, wenn ich nicht schon vorher die Sache initürt hätte und nicht gern re jam non integra zurücktreten wollte. Jetzt bin ich, wie Sie sehen, in Berlin. Wäre diese Reise in eine frühere Periode meines Lebens gefallen, würde ich mich in meinen Erwartungen sehr getäuscht gefühlt haben; jetzt aber habe ich meine Erwartungen bedeutend herabzusetzen gelernt, so dass ich alles so vorfinde, wie ich es mir vorstellte. Wer Deutschland aus seiner Literatur kennt, kennt es von seiner schlechtesten, aber auch von seiner besten Seite. Wer die Riesenwerke des menschlichen Geistes in seinen aüsseren Gestaltungen bewundern will, ziehe nach England; wer die imponirende Kraft einer bedeutenden Persönlichkeit, die durch That und Gegenwart wirkt, gehe nach Frankreich; der Ausländer in Deutschland aber muss wissen, dass er die Lichtseite schon vor der unmittelbaren Anschauung kennt, oder, wenn er diese nicht vorher kennt, wird er ungerecht

werden und selbst das Gute schief und einseitig auffassen und beurtheilen. Indessen werde ich diesen Winter in Berlin nicht ohne vielfaches Interesse zubringen. Ich bin mit mehreren der hiesigen Professoren bekannt. Einige, die neulich Christiania besucht haben [1]), waren mir vorher schon nicht fremd, und an andere bin ich empfohlen. Der hiesige Professor Steffens will in seinen Schriften immer für einen Norweger gelten, ist es wohl auch im buchstäblichen Sinne, insofern er in der That in Norwegen geboren ist; aber der blosse Geburtsort begründet noch nicht an und für sich die Nationalität. Sonst habe ich einen wahren Landsmann hier, den Legationssecretair [2]) bei unserer Gesandtschaft am preussischen Hofe; und ausserdem sind hier auch zwei junge dänische Gelehrte, die einen gemeinschaftlichen Zweck mit mir haben, und im Auslande ist der Unterschied zwischen Dänen und Norwegern gehoben durch den Gegensatz, den die gemeinschaftliche Sprache zu den fremden Tönen bildet. Ich will Ihnen einen Umriss meines Reiseplans geben. Im Frühlinge gehe ich über Leipzig, Dresden, Prag, Wien, München nach Paris. Diese Reise wird wahrscheinlich ein Vierteljahr mitnehmen, da ich an den angegebenen Oertern etwas verweilen werde. In Paris werde ich mich ein halbes Jahr aufhalten und von da über Hamburg und Kopenhagen wieder nach Christiania zurückkehren. Auf diesem Rückwege hoffe ich Ihnen das letzte Lebewohl sagen zu können; denn schwerlich werde ich jemals die Gelegenheit bekommen den Boden so mancher meiner jugendlichen Thaten (?) und idyllischen Erinnerungen wieder zu betreten. Meine Reise wird in anderthalb Jahren vollendet sein werden. Den classischen Boden, wo die Zitronen blühen, wird mithin mein Fuss nicht berühren, dagegen hoffe ich von Wien aus einen Theil der nördlichen

[1]) Schleiermacher havde besøgt Christiania i 1833; der vides ikke, hvem der her ellers kan være sigtet til.

[2]) Adam Løvenskiold, senere Minister i Haag; nu bosat paa Næs ved Tønsberg.

Schweiz besuchen zu können. In den letzten sieben Jahren habe ich nie Deutsch geschrieben, obgleich ich es nicht selten gesprochen und täglich gelesen habe; es würde mich daher nicht wundern, wenn Sie in meinem Ausdrucke eine gewisse Ungewandtheit und eine nichtdeutsche Farbe finden, die mir selbst nicht fühlbar ist; denn so wie ich schreibe geht es mir eben so leicht als in meiner Muttersprache; aber (?) diese Geläufigkeit verbürgt mir die Aechtheit des Ausdruckes nicht. Ich komme auf diese Bemerkung durch die Erinnerung an einen Besuch, den ich dem Professor Heinsius[1]) abgestattet habe, dessen grammatische Arbeiten Sie, wie Sie sich erinnern werden, bei meinem Unterrichte in der deutschen Sprache gebrauchten. Die Ursache, warum dieser Brief unter der Obhut einer fremden Adresse[2]) an Sie gelangt, errathen Sie leicht; sie liegt in meiner Ungewissheit, ob Sie nicht von Westerholt versetzt sind. Wenn diese räumliche Annäherung zur Wiederanknüpfung unserer unterbrochenen Mittheilungen Gelegenheit geben wird, so werden Sie es gewiss nicht unterlassen mich von den Veränderungen Ihrer äusseren Verhältnisse zu benachrichtigen, da Sie leicht muthmassen können, wie sehr es mich interessiren muss besonders von Ihnen, aber auch von den vielen anderen Personen etwas zu erfahren, die mir einst mit Gemüthlichkeit und Güte entgegen kamen und das gerade auf der Stufe meines Lebens, wo das herzliche den herzlichsten Eindruck macht. Leben Sie wohl und grüssen Sie besonders und nahmentlich Ihre Gattin und die Schurmannsche Familie.

Ergebenst

A. S.

---

[1]) Bekjendt tydsk Sprogforsker (1770—1849); fra 1801 Professor ved et Gymnasium i Berlin.

[2]) Brevet var adresseret til Kjøbmand Schurmann i Dornum.

Berlin, 7 Februar 1833.

Til
Den kgl. norske Regjerings Departement for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

Da jeg, i Mangel af bestemt Forskrift angaaende Regnskabs Aflæggelse for Anvendelsen af det mig bevilgede Reisestipendium, maa anse det kongelige norske Regjeringsdepartement for Kirke- og Undervisningsvæsenet for min nærmeste Foresatte, har jeg ikke taget i Betænkning at adressere denne min foreløbige Indberetning umiddelbart til denne høie Autoritet.

Min Reises første Hovedbestemmelsessted, Berlin, naaede jeg i Slutningen af November forrige Aar. Underveis opholdt jeg mig en Uge i Lund og ligesaa længe i Greifswalde, et Ophold, der skaffede mig Bekjendtskab med de fleste af disse Universiteters Lærere og derved en Del Adresser til Professorer her i Berlin, der især ved mit første Arrangement var mig til megen Nytte, indtil jeg lidt efter lidt kom i flere Forbindelser, der har lettet mig Adgangen til de Oplysninger, jeg ønskede.

De Maaneder, jeg har tilbragt i Berlin, har jeg især anvendt til at blive bekjendt med den preussiske Ret, ikke alene den egentlige Privatret, men ogsaa fornemmeligen den hele organiske Lovgivning, som: Justits-, Finants-, Kommunal-, Skatte-, Skole-, Kirke-, Forstvæsen, Militærforfatning o. s. v., til Studium af den romerske Ret efter Monografier og til at skaffe mig en Oversigt over den juridiske, filosofiske og statsøkonomiske nyere Literatur. Universitetet har jeg jevnligen besøgt og bivaanet Forelæsninger i alle de Fag, der ikke ligger ganske udenfor min Sfære; men til noget vist Kollegium har jeg ikke bundet mig for at gjennemgaa et helt Kursus, fordi Forelæsningerne, i det mindste i Lovkyndighed, er indrettede efter en saa kompendiarisk Plan, at jeg i den

romerske Ret ikke fik at vide andet, end hvad der forhen var mig fuldstændigen bekjendt, og i den preussiske Kildestudium med de rige Hjælpemidler, som her staar til min Tjeneste, er mig langt frugtbarere end den blot oversigtlige Fremstilling, der gives fra Kathedret. Derimod har jeg især havt til Hensigt at danne mig et klart Billede af Studiets Methode, Plan, Omfang, Foredrag og Standpunkt ved dette Tydsklands fornemste Universitet, der fra disse Synspunkter ikke ubetydeligen afviger fra den hos os herskende Methode. Ved vor chargé d'affaires, Kammerherre Løvenskiolds, Medvirkning har jeg af det preussiske Ministerium faaet Anvisning og Anbefaling til at undersøge Straffe- og Undervisningsanstalterne i Berlin og Spandau, hvorved det har været mig ligesaa interessant som lærerigt at blive bekjendt med Organisationen af de herværende Realgymnasier og de, under det beskedne Navn af Gewerbeschulen indrettede, polytekniske Skoler, der faktisk beviser Udtørligheden af en Plan, hvis Uiværksættelighed man saa ofte har paaberaabt sig som Grund for Bibeholdelsen af det almindelige Undervisningssystem. Overalt maa jeg rose den Beredvillighed og Velvillie, hvormed selv fremmede og ubekjendte Personer har meddelt mig Oplysninger og Anvisning; navnligen har Professorerne Homeyer, Beneke og Klenze været mig til megen Tjeneste.

Med den bevilgede Sum forudser jeg, at jeg kan komme ud. Da Grunden, hvorfor jeg i min oprindelige Ansøgning bestemte Opholdet i Berlin saa uforholdsmæssig længe, ene var Frygt for, at den ansøgte Sum ikke vilde være tilstrækkelig, medmindre jeg økonomiserede ved at forlænge Opholdet paa hvert Sted, saa forventer jeg, at der fra mine høie Foresattes Side saa meget mindre er noget imod, at jeg tidligere forlader Berlin, hvis Fondet slaar til, som utvivlsomt min hele Reise bliver gavnligere og frugtbarere ved at udstrække sig til flere Lande; Wien og München vilde da fornemmeligen være de

Steder, som jeg skulde ønske at besøge noget længere, førend jeg gaar til Paris.

Ærbødigst
A. Schweigaard.

(Til Boghandler Johan Dahl).

Leipzig, 4 Mai 1834.

Bedste Dahl! — — — — Jeg har saa meget at takke Dem for, at jeg ikke ved, hvor jeg skal begynde. Paa min Reise har jeg oftere gjort Brug af Deres Konnexioner og altid fundet den blotte Anførelse af Deres Navn at være en Anbefaling. Men for ikke at fortabe mig i Erkjendtlighedsbevidnelser for ældre Venskabsbevisninger, gaar jeg strax over til Deres sidste Brev. Aubert[1]) bragte mig det den 11te April tilligemed Pakken, der indeholdt de mange rare Sager. De har vidst at træffe min Smag og mit Savn ved at meddele mig saa mange Notitser af Christianias Chronik, der interesserer mig mere end Ministerskiftet i Frankrig og Opstanden i Lyon. Fougstads Bog[2]) synes jeg meget godt om; min Dom er imidlertid ganske vægtløs, om ikke af andre Grunde, saa fordi han har gjort mig til et villigt Vidne. At Rimbrevet til A. Munch[3]), dette lille Mesterstykke af Lune og Gratie, var afskrevet af Munchs egen Haand, kunde jeg, skjønt jeg saa de velbekjendte Skrifttegn med egne Øine, ikke overtale mig til at tro, førend jeg i hans eget Brev var bleven overbevist derom, fordi det syntes mig at gaa udenfor Grændserne selv af hans Godmodighed ved egen Medvirkning at bidrage til dets Divulgation. — — — — Derfra (ɔ: Potsdam) gik jeg til

[1]) Otto Aubert (1809—1838), Lærer for Oskar I.s Sønner.

[2]) Om Storthinget 1833; jfr. Bogens S. 66, hvor F. kalder S. (i Anl. af det af Storthinget bevilgede Stipendium) «en af Landets haabefuldeste Ynglinger».

[3]) ɔ: P. A. Munch. Rimbrevet er maaske et Skjemtedigt af Welhaven.

Halle, hvor jeg indhentede Deres Landsmand, Dr. Bendz[1]), med hvem jeg skal gjøre Reisen sammen til München. Den 2den Mai kom jeg hid og forlader Leipzig iovermorgen. Dette lille Brudstykke af min forestaaende større Reise har været høist interessant. Lutter Afvexling og Bevægelse. Fra Berlin var jeg godt forsynet med Adresser, og disse forøger sig mere og mere, saa jeg nu har min Portefeuille ganske fuld af Visitkort med Introduktioner og Adresser til Personer paa de forskjellige Steder, som jeg agter at besøge. I Leipzig har jeg været omkring hos Notabiliteterne og Professorer; de øvrige venter jeg at træffe imorgen Aften hos Brockhaus[2]), hvor jeg er indbuden til en stor Soiré, som han nu ved Messens Slutning afholder for de her forsamlede Lærde og Boghandlere. Til Brockhaus havde jeg Anbefaling fra Professor Gruber[3]) i Halle, og Brockhaus har vist sig meget artig mod mig. Forøvrigt er Hr. Brockhaus, som De ved, en tykhovedet og slet ikke indtagende Personlighed. Aubert har gjort Reisen med og følger os, jeg tror, til Töplitz, hvorfra han gaar til Paris. Ogsaa en anden Landsmand traf jeg i de sidste Dage i Berlin, nemlig Musikeren Skramstad[4]), som nok agter at nedsætte sig der. Han har i de senere Aar været Musiklærer i Lausanne. — — — — — — — — — — — —
— — En anden Landsmand af Dem, Kand. jur. Lehmann fra Kjøbenhavn, som ogsaa en Tid var min Kontubernal, forlod os nylig, og Aubert indtog den ved hans Bortgang ledig blevne Plads i vor forhen fælles Bolig. — — — —

---

[1]) H. C. B. Bendz, bekjendt dansk Veterinær, f. 1806.

[2]) Den bekjendte Boghandler.

[3]) Født 1774, † 1851 som Prof. i Filosofi i Halle; Medudgiver af den bekjendte «Allg. Encyklopædie der Wissenschaften» (Ersch og G.).

[4]) En Violinspiller fra Thoten, der i Tyverne og Trediverne gav Koncerter i Udlandet, tildels i et Slags Nationaldragt.

— —Jeg har tilbragt mange behagelige Timer i Selskab med disse Deres elskværdige Landsmænd. I Berlin, kan jeg formode, De aldrig har været. At Deres Affærer aldrig har ført Dem derhen, kan jeg nok vide; thi Berlins Boghandlere er just ikke bekjendte for deres Unternehmungsgeist, og naar man sammenligner dem med Leipzigerne, saa er det kun for at lade dem føle deres Afhængighed og Uvirksomhed i Entrepriser. Imidlertid føler jeg liden Lyst til at give Dem et Miniaturbillede af denne Kongestad.

I Leipzig er De vist langt mere hjemme end jeg. De har uden Tvivl selv drukket Vin i Auerbachs Kjælder, hvor Faust red ud gjennem Vinduet paa et Vinfad, har selv seet den ægte Afbildning paa Væggen, spist i den brillante Sal i Hotel de Pologne, selv kjæmpet Dem gjennem den brogede Vrimmel af polske Jøder, armeniske Kjøbmænd med lang Kaftan og rød Turban, Vinfade, Lastvogne, Markedsboder, Ekvipager og andre Obstakler, som spærrer de i sig selv trange Leipzigergader i Markedstiden. Leipzig er ellers en høist venlig og agtværdig By; mig har den interesseret meget. — — — Jeg ønsker, at vi maa træffes i Paris, at Deres Boghandling maa gaa godt, at Deres Forlag maa voxe, at De maa kunne læse dette Brev, og at De ikke vil regne det saa nøie med Bogstavering og Skilletegn, hvoraf jeg ikke tror her findes et eneste i disse Linier, efter gammel Vane. — —

(Til J. Welhaven).

Leipzig, 4 Mai 1834.

Jeg forudser, at disse Linier ikke alene i Befordringsmaade, men ogsaa i Indhold kun bliver et Appendix til mit Brev til Dahl.

I Grunden har jeg under mit lange Ophold i Berlin oplevet saa meget, at jeg kunde have Stof nok til mere end en selvstændig Epistel; men det fjernere forgangne

træder altid saa langt i Baggrunden for det senest oplevede, at det i det mindste for Referenten har mindre Interesse. Det første Afsnit af min forestaaende Reise, hvor jeg i 7 Dage kun har tilbagelagt 30 tydske Mil, har været en sand Lysttur. Lige indtil Reiseselskab har jeg fundet alt interessant. Preussiske Arkitekter, Warschauer Boghandlere og schlesiske Grever har afløst hinanden, og hele Turen har været en Væddekamp i at overbyde hinanden i at ironisere og sige Sarkasmer. I Potsdam saa jeg med egne Øine alle de Snurrepiberier af Friedrich den andens Liv og Historie, hvorom der er saa mange Anekdoter i Omløb. Endnu ligger hans Bøger opslagne og i samme Stilling, som han ved sin Død forlod dem. Forrest paa Bordet ligger et Kvartbind af Kongens egne Digte med Voltaires egenhændige Rettelser. Versene og Rettelserne er lige ubetydelige Paa det opslagne Sted stod følgende Linier:

De ça la pensée prend une autre tournure
Chiche de mots mais pleine de sens.

Dette «chiche de mots» havde Voltaire forandret til: «de mots pauvre»; chiche betyder nok ogsaa fattig. Det Værelse, som Voltaire beboede paa Sanssouci, staar ogsaa urørt. Dets Vægge er dekorerede med Allegorier, der har Hensyn paa Voltaires indre og ydre Personlighed: Aber for at betegne hans Styghed, Alliker som Symbol paa hans Geschwätzigkeit o. s. v. Paa den ene Side af Slottet staar den berygtede Mølle endnu og hindrer Udsigten, paa den anden Side ligger alle hans Favorithunde begravne. Det hele Slotspersonale er uudtømmeligt i at fortælle seynsollende Mærkværdigheder vom grossen Könige, der knytter sig til hvert Punkt, som man træder paa. I Slottet er et Billedgalleri, som man ved Dannelsen og Samlingen af det nyligen oprettede Pinakotek i Berlin af Respekt for dets Stifter ganske har skaanet, hvorfor det indeholder langt flere ægte og gode Sager end den mere end fire Gange saa talrige Samling i Berlin, der

er et Pulterkammer af alle Slags Kuriositeter af Malerkunsten og mere er skikket til Studium og til at blive bekjendt med Kunstens Udviklingshistorie og Fluktuationer end rig paa Nydelser for Skjønhedssandsen. Fra den første Side har jeg ogsaa altid betragtet den og havt stor Nytte af at gjennemgaa den saa ofte med en Katalog i Haanden, at jeg nu næsten i Tanken kan gjenkalde, hvad der hænger paa hver Væg, og reproducere Billedet. — I Halle havde jeg en interessant Aften hos en ung Professorenke[1]), der næsten havde reist hele Verden om. Hun var noget i Karoline Diriks'[2]) Smag, og jeg tror, at vi skiltes ad som udmærket gode Venner, skjønt den hele Aften var en uafbrudt Disput, især om tydsk Literatur, hvori hun var meget hjemme. Ellers var jeg der hos Prof Laspeyres[3]), Gruber (Ersch & Gruber) og Plücker (?); til Gesenius havde jeg tvende Adresser; men han var syg. I Halle er der for Tiden ingen Notabiliteter. Underbarnet Witte[4]), som De vel har hørt Tale om, er nylig forflyttet fra Breslau til Halle som Prof. juris; men han var endnu ikke kommen derhen. Siden han blev voxen, er der dog ikke blevet synderligt af ham, i det mindste ikke andet end det ganske almindelige. Her i Leipzig har jeg besøgt Wächter[5]) (Jurist), Pølitz[6]), Hermann, Krug[7]) og Weisse, alle Professorer, til hvem

---

[1]) Ifølge velvillig Meddelelse fra en Professor i Halle ligger det her nærmest at gjætte paa den som Forfatterinde under Navnet Talvj bekjendte Professorinde Robinson (f. 1797); hun blev imidlertid først Enke langt senere, og man maatte da her forsaavidt forudsætte en Feiltagelse fra Brevskriverens Side.

[2]) Fougstads Hustru.

[3]) Laspeyres (1800—69), Professor i Halle 1831—44.

[4]) Tydsk Retslærd og Sprogforsker; født 1800, Student 1810, 1829 Professor. † som Prof. i Halle 6 Marts 1883.

[5]) Den berømte Romerretslærer C. G. Wächter (1797—1880).

[6]) Statsretslærer (1772—1838).

[7]) 1770—1842; 1834 maatte han nedlægge sin filosofiske Professorpost paa Grund af Liberalisme.

jeg havde Adresser fra forskjellige Steder. Hermann[1]) er, som De ved, den berømteste Filolog i Verden. Det er, som Svensken siger, en kvik Mand, liden og næsten ridicule af Holdning og Udvortes. Den Weisse[2]), som jeg har anført, er Hegelianer. De kjender ham af hans Æstetik. Trods min uovervindelige Modbydelighed og Indignation over det hele Hegelthums Schülerhaftigkeit og Aandløshed maa jeg tilstaa, at Weisse gjorde et godt Indtryk paa mig. Han er den smukkeste tydske Professor, jeg har stødt paa, og skjønt han i sine Skrifter er ligesaa forkjert som de øvrige, saa er han dog mindre absprechend og siger ganske resigneret: Ich wenigstens glaube an die Wahrheit der Idee, des Begriffes. Jeg var anbefalet til ham af Hegelianernes skarpeste Modstander, Prof. Beneke[3]) i Berlin, dem ich sehr befreundet bin. — Det glædede mig meget af Krug at høre, at Beneke sandsynligvis bliver kaldet her til Leipzig som Ordinarius i Filosofi i Krugs Sted, som nyligen har nedlagt sin Post. Ogsaa dette viser, hvad jeg ogsaa middelbart og umiddelbart har havt Anledning nok til at erfare, at denne Hegelske Retning i det hele staar paa meget svage Fødder. Weisse er kun Extraordinarius, og det har nok ikke engang været Spørgsmaal om at lade ham faa Hovedposten. I Benekes Skjæbne tager jeg megen Del. Han har havt megen Modstand at bekjæmpe, har i Berlin maattet taale megen Tilsidesættelse og seet andre sig foretrukne uden at skifte Mening eller at opofre Klarhedens og Analysens ligefremme Metode for den moderne Mystifikation. For mig har han megen Interesse,

---

1) 1772—1848.

2) C. H. Weisse (1801—66) skilte sig siden afgjort fra Hegelianismen.

3) Født 1798; bekjendt filosofisk Forfatter. Holdt 1820—22 i Berlin Forelæsninger over Filosofi, hvilke forbødes som stridende mod Hegel. Blev efter dennes Død extraordinær Prof. i Berlin 1832 og forblev i denne meget tarvelige Stilling til sin Død (ved et ulykkeligt Tilfælde) 1 Marts 1854.

fordi jeg aldrig har truffet nogen, med hvem jeg saa fuldkommen stemmer overens i visse videnskabelige Grundbetragtninger, som vel ogsaa har været Aarsagen til hans høist venskabelige Benehmen mod mig under mit Ophold i Berlin. Jeg vil især anbefale Dem blandt hans mange Skrifter hans næstsidste «Kant und die philosophische Aufgabe unserer Zeit von Edvard Beneke», som, jeg er overbevist om, vil interessere Dem høiligen. Foruden disse Professorbekjendtskaber her i Leipzig har jeg havt stor Interesse af at træde nærmere til en af de reaktoriske og originalere Hoveder i den nyere tydske Literatur, nemlig Heinrich Laube, Redaktør af Zeitung für die elegante Welt. Laube hører til den Børne-Heine-Menzelske Retning og maa utvivlsomt tage sin Plads efter enhver af disse tre; men næst efter dem ved jeg ingen i hele Tydskland, der mere fortjener at nævnes. Til denne Zeitung für die elegante Welt udkommer som Bilag et Literaturblatt, ad modum det tübingske Morgen- und Literaturblatt, der i det væsentlige er i Menzels Aand. Hovedforskjellen er, at Laube foruden den politiske Side især udhæver den æstetiske Formskjønhed og saaledes mere nærmer sig Heine, medens Menzel er mere praktisk, mere, materiel, trænger Formdannelsen mere i Baggrunden for Djervheden og Dygtigheden i Tankegang og Muskelkraft i Raisonnement og saaledes igjen mere helder over til Börnes Side. Laube paastaar ogsaa, at denne reaktoriske Tendents allerede afgjørende, skjønt ikke polemisk, har delt sig i tvende Forgreninger. Jeg maa tilstaa, at, ligesom Laube var mig ganske ubekjendt, førend jeg kom til Tydskland, saaledes er den Interesse, som jeg har fattet for hans schriftstellerische Personlighed, alene grundet paa min egen Dom om det kritiske Blad, som han udgiver, og senere stadfæstet ved et Par Udsagn i andre Blade; thi Tydskerne er som andre Folk temmelig indolente for, hvad der foregaar omkring dem, og de saakaldte eller sig selv kaldende vornehmere Geister synes at

sætte en Ære i at være ubekjendte med, hvad der ytres i disse nyere og mod alle Tings Fornyelse sigtende Blade. Jeg har tilbragt hele Formiddagen hos ham med Samtale om deres fælles Bestræbelse, om Menzel, om Tydskheden. Det har glædet mig at finde ham enig om visse Skyggesider, som jeg har fundet hos Menzel, især hans Forkjærlighed for Jacob Bøhme, Schelling, Eschenmayer, die Seherinn von Prevorst[1]) og denne hele teosofisk-mystiske Retning, der kontrasterer saa skjærende med Menzels stærke Forstand og Kjærlighed for det klare. Laube er forresten en Mand paa en 35 Aar[2]), med et uskjønt Ansigt, men med megen Holdning og ikke uelegant. Som respektabel Medarbeider i den Retning, hvorpaa Tydskland nu maa ind, hvis der skal blive noget af det, maa han altid ansees, og disse Folk er sig ogsaa altid bevidste, at de har et Maal for Øie. Han gjorde en Bemærkning, som ligger enhver meget nær: «Vor Virksomhed og Stræben er endnu kun negativ, har endnu ikke baaret nogen egentlig Frugt; men det kan heller ikke være anderledes, fordi den Hovedfeil, hvoraf vi lider, er, at Kræfterne har taget en skjæv Retning, og denne Forkjerthed maa først gjøres almen indlysende, førend der kan blive Spørgsmaal om et positivt Resultat i det store». Imorgen skal jeg spise hos ham til Middag og træffer ham om Aftenen i et Selskab hos Brockhaus. Iovermorgen reiser jeg til Dresden, fra Dresden den 15de Mai, fra Wien den 15de Juni. Lev vel og hils mine gode Venner, Svoger og Fætter.

---

[1]) Sigter til en i sin Tid bekjendt Søvngjængerske, hvem Justinus Kerner skildrede i et Skrift under denne Titel (1829).

[2]) Heinrich Laube, den bekjendte Politiker, Digter og Skuespil-Direktør, er født 1806.

(Til J. Welhaven).

Wien, 13 Juni 1834.

Aubert har pludseligen faaet i Sinde imorgen at reise hjem igjen her fra Wien istedetfor at følge med til München. For at han derfor ikke skal komme ganske tomhændet hjem, maa jeg i Hast affærdige nogle Linier, omendskjønt de vil komme en Maaned senere frem, end om jeg havde skrevet med Posten, som var min Hensigt. Deres meget velkomne Brev laa allerede og ventede mig ved min Ankomst til Dresden og gjorde samme Indtryk som, naar man overraskes ved at træffe en kjær Landsmand. Fra Leipzig sendte jeg Dem for en Maaneds Tid siden en Epistel indesluttet i et Brev til Dahl, der vel er kommen rigtig frem. De ser af Overskriften, at jeg har tilbagelagt den ene Halvdel af min Rundtur; den anden vil jeg ogsaa snart have fuldendt. Fra Dresden reiste vi den 19de Mai, var en Dag i Pirna og anvendte de tre følgende Dage til en Fodtur gjennem det sachsiske Schweiz og det nordlige Bøhmen til Töplitz. Naar De læser disse Meddelelser, formoder jeg, at De allerede vil have talt med Professor Dahl[1]), der ved vor Afreise fast havde besluttet sig til ogsaa at tage Christiania med paa sin Tur til Norge, skjønt hans Plan først var kun at gaa til Bergen. Dahl er dog en høist fortræffelig Mand; jeg er meget nysgjerrig efter at vide, hvilke Honneurs der er viste ham i Christiania; jeg har halvt om halvt Grund til at formode, at man ved hans forrige Besøg i vor Hovedstad ikke har vist ham den megen Opmærksomhed, som han fortjente. Dresden svæver mig venligt i Minde. Byens venlige Beliggenhed, Indvaanernes Humanitet, Sammentræffet med norske og danske Landsmænd og Vaaren i sin skjønneste Udvikling gjorde mit 14 Dages Ophold meget behageligt. Forresten bærer Byen synlige Spor af Tilbageskridt og en svunden Betydenhed, der ogsaa let

---

[1]) Den norske Maler I. C. Dahl (1788—1857), Professor ved Akademiet i Dresden.

forklares af, at Sachsens Territorium er blevet saa beklippet. Alle Bygninger og Mindesmærker, hvori det Offentlige fremtræder med Pragt og Overdaad, er fra en ældre Periode, medens i Berlin de fornemste Anlæg er fra den nyeste Tid. Aubert og jeg gjorde Visit hos Tieck[1]) og blev indbudne til en Aften, hvor han ikke som sædvanligt læste, men, jeg kan gjerne sige, holdt en Forelæsning, fordi han næsten kun talte og førte Ordet alene. Tieck er en mærkværdig Mand og det hverken som Digter eller Filosof, men fordi han har gjennemgaaet alle de Omskiftninger og Revolutioner i Anskuelser og Verdensbetragtning, som henimod et halvt Aarhundrede har afløst hinanden i Tydskland, og nu næsten kan siges ene at staa tilbage paa Scenen fra hin Tid. Hans nærværende Standpunkt er en fuldkommen Indifferentismus med, hvad der foregaar i Literatur og Virkelighed, uden at han kan siges at hænge ved sin ældre Retning med Kraft og Liv. Der er vist ingen, som i sit Hjerte er al Romantik, Mystik, Kunstsværmeri mere imod end Tieck. Jeg har aldrig hørt en Mand, der saa ganske har talt den ligefremme Forstandigheds Sprog og forfægtet dens Sag som Tieek. Han sagde blandt andet: «Jeg fortjente Civil-Fortjenestens Orden, fordi jeg tre Gange har gjennemlæst Messiaden; thi jeg tror neppe, der var en eneste paa Klopstocks Tider og endnu mindre nu, der har holdt ud at læse den en Gang helt ud». Han roste Wieland meget, ogsaa Voltaire, men især Englænderne og stiklede meget paa Tydskheden. Han er en fuldkommen Modsætning til Steffens, der endnu saa gjerne sværmer om i hin gamle Taagebegeistring og beklager, at de skjønne Dage er forbi, da den fandt Gjenklang. Jeg har senere læst hans nyere Noveller for at se, om hans Forfatterpersonlighed stemmer overens med hans i Tale udtrykte Anskuelser, og fundet, at en saa bestemt polemisk-didaktisk

---

[1]) Den berømte Ludvig Tieck (1773—1853).

Tendents gaar gjennem de fleste af dem, at deres poetiske Værd og Interesse ganske forsvinder, medens de som Konfessioner af en erfaren Veteran er høist mærkværdige og bestyrkende om just ikke instruktive for den, der søger at trænge noget dybere ind i Tydskhedens mange Lyder og Brøst. — I Wien er alting ganske anderledes end i Nordtydskland. Literatur, Journalistik og Bogvæsen har et meget indskrænket Territorium, og Forfatterskab som Haandværk er langt sjeldnere. Studenterne hører deres lovbestemte Forelæsninger, og Universitetslærerne er lønnede af Staten uden at oppebære noget af deres Tilhørere. Den hele Indretning har meget godt ved sig, skjønt den i Nordtydskland er meget udskreget. Naar man tilbunds har overbevist sig om, hvormange nye Teorier der bliver støbte, hvormeget genialt og überschwenglich Nonsens der fra Katedret bliver præket, hvor megen charlatanisk Bombast der bliver deklameret for at lokke Tilhørere og derved Penge til sig, saa kan det nok ikke synes af Veien, at en overordnet Autoritet ser dem noget paa Fingrene. Saa er dog tildels Indretningen i andre Lande, hvor man aldrig har seet saa mange sublime Trivialiteter og ufordøielige Kruditeter fremvoxe som i den Del af Tydskland, der evig og altid kalder sig den mest dannede og literære. Vi udgjør for Øieblikket her i Wien en lille Koloni af Norske og Danske, foruden Overbringeren og Skriveren af disse Linier ogsaa vor Landsmand Kaptein Ramm[1]), der søger Lægedom for sine svage Øine, og af Danske, foruden min Reisekammerat Bendz en anden dansk Doktor ved Navn Thune[2]) og Digteren Andersen, der for et Par Dage siden er kommen hid fra Italien. Andersen er det naiveste Menneske, jeg nogensinde har seet, et rent Naturstudium.

[1]) N. A. Ramm, ansat ved den topografiske Opmaaling 1818—32, † 1839.

[2]) † i Kjøbenhavn 1869 som Dr. med. og Brigadelæge; udmærkede sig i de dansk-tydske Krige.

Om denne Naivetet for en Del skulde være affekteret, har jeg i den korte Tid ikke kunnet erfare; men det er ikke usandsynligt, at den Erfaring, at denne Farve klæder ham bedst og skaffer ham mest Yndest, har givet hans Simplicitet Næring eller i det mindste modarbeidet denne Barnligheds Overgang til Modenhed og Voxenhed; thi Grændserne mellem det affekterede og det naturlige, det umiddelbart givne og det ved fri Bestræbelse erhvervede og tilvante flyder dog saa over i hinanden, at selv den, der kontrollerer sig selv nøie, ofte har vanskeligt ved at sige, hvad der er af det ene eller det andet. At et saadant Menneske som Andersen efterlader et vist venligt og behageligt Indtryk, har jeg selv følt; men hvad der vilde blive af dette Indtryk ved en længere Omgang, eller hvad der i det hele bliver af saadanne Naturbørn, naar de fysisk gaar i Frø, medens de psychisk staar ganske grønne, derom har jeg ingen klar Forestilling. Han har i Rom været sammen med Hertz, hvor de har familiariseret sig med hinanden. Om saadanne Gjenstande som Hertz's ubarmhjertige Angreb paa ham er det morsomt at høre Andersen tale; han ytrer sig ganske, som om Sagen skulde angaa Trediemand, og taler om sin egen Person som et fremmed Objekt ligesom Børnene, der betegner sig ved deres eget Navn. Den danske Kaptein Tscherning[1]), som De vel har hørt tale om, var ogsaa her i Wien under vort Ophold, men er reist for et Par Dage siden. Bendz og jeg gaar iovermorgen afsted til Salzburg for at se Egnen opad til Hallein og derfra til München. Jeg formoder, at jeg tager derfra over Zürich til Genf og først da styrer Kursen nordover til Paris. Muligt er det ogsaa, at jeg gaar direkte over Straszburg; thi i Begyndelsen af August vil jeg være i Paris. Wien har som Stad og som et helt ingen Charakter. Bygningerne er kastede om hinanden i et chaotisk Virvar,

---

[1]) Den bekjendte Politiker.

som det er vanskeligt at rede sig ud af. Derimod er Bygningerne enkeltvis og hver for sig opførte ikke alene med megen Pragt, men ogsaa med megen Smag; men, som sagt, det forvirrende i Byens Grundrids har til Følge, at Ensemblet forstyrres. Selv de prægtigste offentlige Bygninger gaar man forbi uden at bemærke dem, fordi der ikke er Plads til at overse dem i et Vue. Derimod hviler der en vis Godmodighed over det hele, der ogsaa er Præget af Folkets Charakter. Omegnen staar i Udraab for at være uforlignelig skjøn. Jeg maa sige, at jeg ikke ved, hvori dette fortryllende skulde bestaa. Af Donauen ser man kun en lille Arm. De tvende Hovedstrømme flyder i en betydelig Afstand fra Byen, og Floden taber i det hele alt imponerende ved denne Søndersplittelse. Jeg skulde have Lyst til at gjennemreise de berømteste Egne i Europa blot for at faa en paalidelig Kundskab, om Virkeligheden svarer til Ryet; jeg er i dette Punkt ved mine Erfaringer hidtil ledet ind paa betydelige Tvivl. Hvormange deilige Rifter og Kløfter og Dale er der ikke hos os, som ingen lægger Mærke til, medens paa besøgtere Steder det hverdagslige hæves til Skyerne. Men denne Tanke indeholder intet sørgeligt; thi det hemmelighedsfulde, isolerede og fra Nysgjerrighedens Vanhelligelse fjernede er en nødvendig Bestanddel i en fuldkommen Naturnydelse, og jeg har paa min korte Reise allerede maattet føle det kvalfulde i at besøge Egne, der snart sagt er indrettede til at besøges, og hvor det ikke et Øieblik er muligt at blive kvit den pinende Tanke om Offentlighed og Torvmæssighed, som man just higede efter at undfly. Jeg er nu næsten mæt af Tydskland og føler en desto større Appetit paa Frankrig eller rettere Paris. Hovedstæderne er dog de eneste fornuftige Gjenstande for en Reise; at flakke om i Smaabyer giver lidet Udbytte og har liden Interesse, skjønt man altid der bliver modtagen med en større Kordialitet. Jeg er atter meget nysgjerrig efter at høre noget fra Christiania, f.

Ex. om 17de Mai iaar har givet Anledning til offentlige Optrin, men endnu mere om, hvad der imidlertid er passeret i de Forholde, som nærmere berører og interesserer mig. De har den Evne, at alt, hvad der kommer fra Deres Mund eller Deres Pen, under Fremstillingen bliver interessant, og derfor beder jeg Dem en Gang imellem at erstatte mig Savnet af Deres personlige Omgang ved skriftlige Meddelelser; endnu mere beder jeg Dem stadigen at lade Frugterne af Deres skjønne Talent fremtræde offentligen og under alle de Former, hvori Deres Originalitet kan fremtræde paa en eiendommelig Maade. De tror ikke, hvor ofte jeg tænker paa Dem, naar jeg ser Uvittigheden og Smagløsheden fremtræde i Skrift og Tale, hvor kun Vid og Salt burde herske, og en af Stolthed og Bedrøvelse blandet Følelse opstaar hos mig, naar jeg overveier, hvor uendelig meget De kan præstere paa denne Mark. Det er vist nok, at Forestillingen om at blive misforstaaet eller i det mindste ikke erkjendt maa virke lammende paa Dem; men saa er det overalt, og denne Mangel paa Receptivitet hos Publikum har ofte bragt Göthe og Schiller til Fortvivlelse. Jeg har ofte i Tankerne sammenlignet Dem med Hertz og har altid været enig med mig selv i, at De i en beslægtet Retning maatte kunne præstere langt mere end han. Andersen fortalte mig, at Hertz havde sagt ham, at han arbeidede meget langsomt, og at hans Versifikation kostede ham megen Møie og Arbeide. Dette forekommer mig meget naturligt; thi Folk, der vil frembringe noget, der helt igjennem er rent, og ikke har Overbærelse nok med sig selv til at ryste modne og umodne Frugter af sig og mænge dem sammen i en Dynge, vil vist aldrig dølge, at al Frembringelse er forbunden med Kamp og Selvovervindelse. Jeg ved ikke, om De har læst Göthes og Schillers Brevvexling in extenso. Jeg maa sige, at den indeholder den dybeste Fundgrube af sjælelige Erscheinungen og Ytringer af alle de hæmmende og tilskyndende

Motiver, der under den aandelige Produktion viser sig virksomme, som jeg nogensinde har opdaget. Jeg glæder mig ved[1]) at se Deres Sonnetkrands, om hvis kunstneriske Gedigenhed jeg er overbevist ved Deres Ytring, at De ikke selv var utilfreds med den; thi Personer med Deres Aandsretning lider virkelig derunder, at de er for strenge mod sig selv i Bedømmelsen af deres Frembringelser, og derved er Verden berøvet mangt et ypperligt Produkt. Jeg skulde inderligen ønske, at De kunde komme til at gjøre en Reise i Udlandet, om og kun for en kort Tid, ikke fordi jeg tror, at man derved samler en saa stor Rigdom paa nye Anskuelser, men fordi det til at fixere sit Verdensbillede, og modarbeide en vis ubestemt Higen er af stor Vigtighed at overbevise sig om, at det, som man søger, egentlig intetsteds findes og dog findes overalt, at en med Smerte og Indignationens Begeistring udtalt Protest mod Forkjertheden ikke alene overalt møder Modstand og Misforstaaelse, men, hvad der er endnu haardere, kvæles ved Kulde og Ligegyldighed. Men selv denne Erfaring indeholder samme Trøst som Visheden overhoved om, at man ikke er den eneste, som lider, eller af ganske særegne og lokale Grunde. Jeg drømmer ofte om, at, naar det var muligt at bringe en nøiere videnskabelig Forening i Stand mellem Norge, Danmark og Sverig, saa maatte der hos os i Literaturen kunne udrettes adskilligt; i det mindste ved jeg intetsteds, hvor der for Tiden kunde ventes et bedre Udfald, fordi disse Folk paa den ene Side næsten synes at være mindre apatiske end andre, og paa den anden Side Bogvæsenet mindre er udartet til Haandværk og Spekulation, men paa den anden Kant er den usalige Politik, der forvirrer Folks Gemytter; «vires unitæ agunt». Kunde man blot faa et vist Samhold, saa var alt meget vundet. Aubert gaar tilbage samme Vei, som han kom hid paa.

[1] Meningen maa være «til»; her sigtes til «Norges Dæmring».

De kjender ham vel ligesaa lidt, som jeg forhen kjendte ham. Han er efter min Erfaring et ganske elskværdigt Menneske med mange solide Kvaliteter og instrueret mange Retninger. Vi mødte hinanden maaske med nogen gjensidig Fordom, der imellem har givet Anledning til Kontroverser, der ved mere Tilnærmelse er forsvundne. I München venter jeg at amusere mig godt, og Reisen derhen, tænker jeg, skal frembyde mere Afvexling end Turen fra Prag hid gjennem den vidtløftige og charakterløse Bøhmerdal. Paa at træffe interessant Reiseselskab kan jeg just ikke gjøre Regning, da jeg for at spare maa tage med Lohnkutscher og ikke kan gjøre Turen med Schnellpost, hvor man ellers, skjønt just ikke sædvanligt, finder det bedste Kompagni. Sandsynligvis har De eller en anden i Christiania Brev fra mig gjennem Posten, førend dette kommer frem. For nogle Dage siden skrev jeg til Chr. Egeberg[1]). Munch skulde jeg ogsaa skrive til. Hils mine Slægtninger og Venner, forsaavidt som De overkommer dem, og undskyld Papirets Malhonnettitet og Dualisme, Skriftens Slethed og Indholdets Mangel paa Sammenhæng ved den Vanskelighed, som det urolige Reiseliv lægger i Veien for at have ydre og indre Rekvisiter paa rede Haand til enhver Tid.

München, 4 Juli 1834.

Til
Den kongelige norske Regjerings Departement for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

I min forrige Indberetning til det høie Departement ytrede jeg den Forhaabning, at den mig af Hans Majestæt naadigst bevilgede Sum vilde sætte mig i Stand til at gjøre min Reise i Udlandet frugtbarere og flersidigere, ved at give den et større Omfang, end jeg oprindeligen af Frygt for det ansøgte Stipendiums Utilstrækkelighed

[1]) Bekjendt norsk Læge (1809—1876).

havde vovet at opgive. Da jeg derfor efter en nøiagtig Undersøgelse af Forholdet mellem Udgifterne ved Opholdet paa et Sted og de forøgede Bekostninger ved en vidtløftigere Tur havde overbevist mig om, at jeg ikke vilde komme i Forlegenhed, om jeg end ei indskrænkede min Reise til de tvende opgivne Hovedbestemmelsessteder, forlod jeg Berlin den 29de April, da Universitetssemesteret just da var tilende og jeg ved et Ophold af henved et halvt Aar i denne Stad, der med en afgjort Forrang staar som Repræsentant for den tydske Videnskabelighed baade fra dens Lys- og Skyggeside, havde erhvervet mig en Oversigt over de Kundskabsgrene, der i Besynderlighed paa det Sted gik ind under mit nærmeste Øiemed, nemlig især den preussiske Stats Lovgivning og organiske Institutioner, med stadig Afbenyttelse af den rige Anledning til en større Detailkundskab i den romerske Lovkyndighed og de forskjellige statsøkonomiske Systemer, samt til at blive bekjendt med den tydske Literatur i Almindelighed i dens nyere og nyeste Skikkelse, — som Berlin ved sine mange private og offentlige Indretninger, Samlinger og Foreninger fuldstændigere end noget andet Sted frembyder. Fra Berlin gik jeg over Halle og Leipzig til Dresden, derfra den 20de Mai over Prag til Wien, hvorfra jeg den 19de Juni ankom hid til München. Det er vist nok, at der under de hyppige Afbrydelser og Stedforandringer, der er forbundne med en Reise af halvandet hundrede Mil i to Maaneder, ikke kan være Tale om noget Studium i streng Forstand eller lader sig opvise noget enkelt videnskabeligt Udbytte som et bestemt vundet Resultat; men paa den anden Side er det ogsaa vist, at den almindelige videnskabelige Interesse og Belærelse, som flyder af et i et kortere Tidsrum afvexlende Besøg paa flere literære Centralpunkter, fuldstændigen, skjønt paa en anden Maade, opveier den speciellere Fordel af et statarisk Ophold paa et enkelt Sted, og at Anvendelsen af i det mindste en

sjette Del af den mig bevilgede Reisetid til en mere kursorisk Reise snarere er for lidet end for meget. Især i Halle, Leipzig, Dresden og München har jeg havt Anledning til dels at komme i personlig Berørelse med, dels fra Katedret at høre Tydsklands betydeligste Videnskabsmænd og ved mundtlige Meddelelser, ved Besøg i Stænderforsamlinger og Læsning af temporære og lokale Skrifter at blive bekjendt med flere Forgreninger af disse tydske Staters indre Økonomi, deres statsretslige Forholde og videnskabelige Indretninger, en Kundskab, der, skjønt adspredt i Enkeltheder, dog ved sin umiddelbare Anskuelighed tjener til at kaste Lys paa det hele. Ligesom jeg derfor dagligen mere har overbevist mig om, at min Reise i Tydskland ogsaa med Hensyn til sit Øiemed vilde være bleven halv og ufuldstændig, hvis jeg ikke havde været i Stand til at give den en større Udstrækning, og det især paa Grund af den indgribende Modsætning, som hersker mellem de nordlige og sydlige tydske Stater, saaledes anser jeg det at ligge udenfor Grændserne af min Beføielse at gaa længere mod Syden eller endog paa den anden Side af Alperne, og afreiser imorgen fra München for over Innsbrück, Zürich og enten Basel eller Genf at gaa til Paris, hvor jeg vil ankomme i Begyndelsen af August. — — —

Ærbødigst
Anton Schweigaard.

(Til J. Welhaven).

Paris, 14 August 1834.

— — Min Reise er i Udførelsen bleven noget vidtløftigere, end den var i Planen; dette er et ganske sædvanligt Tilfælde, og jeg er ganske vel tilfreds med, at jeg under Umuligheden af at bestemme dette hvor langt og hvor ved min Reises Tiltrædelse udkastede min Rute saaledes, at Afvigelsen blev en Udvidelse og ikke en Indskrænkning.

Den temmeligen afbrudte og uregelmæssige Linie af min Reiserute fra Wien til Paris kan jeg omtrentligen betegne Dem ved følgende Punkter: Fra Wien til Linz, Salzburg, München, derfra til Innsbrück gjennem det nordlige Tyrol til Lindau, som ligger ved den sydlige Bred af Bodensøen, med Dampskib paa denne Indsø til Konstanz og derfra paa Rhinen til Schaffhausen, herfra til Zürich, fra Zürich til Fods over Zug og Rigifjeldet til Luzern over Vierwaldstädtersøen til Stanz, Sarnen og i det saakaldte Berner Oberland til Alpespidserne Wetterhorn, Schreck, Eiger og Jomfruen, derfra ned til Lauterbrunnen over Thunersøen til Thun. Her er den egentlige Schweizerreise til Ende. Veien fra Thun til Bern, Lausanne og Genf er jevn, Omgivelserne skjønne, men uden Schweizercharakter, og Befordringsmetoden som andetsteds. Fra Genf til Paris er kun tre Dages Reise, der uafbrudt fortsættes Nat og Dag. — Naar jeg i Tankerne gjør et Revue over de mangehaande Indtryk, som en saadan Masse af Paavirkninger efterlader og som i Erindringens Sublimation tager sig bedre ud end under Tilstedeværelsen selv, er det just ikke de berømteste og besøgteste Egne, hvorved Mindet helst fæster sig. Den hele Tur fra Wien til Genf er, naar man lægger Veien gjennem Tyrol, en uafbrudt Række af fuldendte Landskaber, hvor man ikke et Øieblik taber Alpespidserne af Syne. Vel kulminerer det hele i Schweiz, hvor det grandiose rykkes saa nær under Øinene, at man ligesom modtager Indtrykket gjennem alle Sandser paa en Gang; her er Relieferne saa kolossalt udhugne og sammentrængte i saadanne Masser, at Mennesket og alt menneskeligt fortaber sig og bliver borte; men paa den anden Side afbrydes den rolige og uforstyrrede Hensynken og Selvfortabelse i de majestætiske Omgivelser ved saa mange fremmede og pinlige Paavirkninger, at Stemningen bliver blandet og uklar. Man kan sige, at alt, hvad der i Schweiz er mærkværdigt og interessant, er gjort til Gjenstand for Spekulation og

Udhøkring. Vil man t. Ex. se Rhinfaldet og endelig er bleven fri for den betyngende Lettelse at lade sig lede derud af en Fører ved det uimodsigelige Argument, at man dog ikke kan forfeile Vandfaldet, naar man stedse følger Bredden af Floden, saa har man først en Mængde paatrængende Gadedrenge og Stoddere at bekjæmpe, der endeligen vil vise deres Tjenstvillighed ved at gjøre Følge blot for at forebygge Feiltagelse, hvor Veien tager af. Endeligen er man dem kvit og tænker i god Ro at kunne kaste sig hen paa Bredden for uforstyrret at kunne fæste sin Opmærksomhed paa Vandfaldet; men man skuffer sig høist ubehagelig. De Punkter, hvorfra man kan overse det hele, er saaledes indhegnede og aflukkede, at man nødvendigen maa betale Adgangen som Entrée til hvilketsomhelst Skuespil og betale sin Taxt, der ikke betragtes som en frivillig Gave, men som en fast Indtægt, der ved Godsets Bortforpagtning er en væsentlig Del af Afgiften. Det er ørkesløse og pengestolte Englændere, der har fordærvet Schweiz og paa samme Maade vil fordærve alle interessante Egne, hvis de ikke med Tiden tvinges til at indrette sig paa samme Fod som andre Folk. Vil man i Schweiz tænke paa at gjenfinde noget af den oprindelige Naivitet og Enfoldighed, saa maatte man reise i de fjernere Kantoner Graubündten, Uri og Wallis; men til at reise i disse afsides og uveisomme Egne udfordredes megen Tid og mange Forberedelser. Paa mig har Tyrol efterladt et langt friskere og [mere] velgjørende Indtryk end Schweiz. Min Tur var den almindelige og af Reisende i tusindvis besøgte, i det saakaldte Berner Oberland ved Gletscherne til nogle af Aars Bifloder mellem Wetterhorn, Schreckhorn og Jomfruen. Naar man i hine Egne ikke havde tabt alt Øiemaal for relative Størrelser, saa vilde man end mere forbauses over disse Snehaves uhyre Masser; man gaar ellers let over fra Forbauselse til Forundring over deres Leie og deres fortsatte Alimentation, der synes

at være høist mystisk. Naar man ikke har seet dem, forestiller man sig dem som hængende op paa Fjeldryggene, i det mindste henimod Snelinien; men dette gjælder ingenlunde om de egentlige Steig-Gletscher, der ligger saa dybt, at de yppigste Græsmarker kan ligge i en Afstand af en Snes Skridt fra Gletscherens Fod, der med et begynder med en Høide af et enetages Hus. Jeg gjorde min Schweizerreise til Fods og ganske alene. Min Reisekammerat Bendz skilte jeg mig fra i Zürich, hvorfra han først en 14 Dage senere i Forening med en Landsmand, Kaptein Tscherning, og en anden dansk Doktor skulde gjøre Turen gjennem Schweiz noget sydligere end jeg. Jeg havde kun et Reisekart og en Reiseplan af en Kaptein Bollmann i Zürich, til hvem jeg var adresseret, til Veiviser. I Zürich opholdt jeg mig i 3 Dage. Zürich er i politisk Betydning Hovedstaden i Schweiz, Sædet for de mægtigste og mest charakteristiske Faktioner, og derfor just for Øieblikket af en vis Interesse, fordi de stridende Partier, bragte i Harnisk ved Nabomagternes truende Stilling og alt længe æggede ved indbyrdes Had og indre Tvistigheder, ytrer sig med en Voldsomhed og en Radikalisme i Skrift, Ord og Gjerning, der synes at maatte ende med Opløsningen af det hele slet sammenføiede Aggregat. Jeg indtraf tilfældigvis i Zürich under en Skydefest, der forsamlede Folk i tusindvis fra alle Kantoner. De magnifike Tilberedelser, Triumfbuer, Pavilloner, med Emblemer af deres glimrende Historie, dannede kun en altfor skjærende Kontrast med deres nærværende Søndersplittelse, halvanarkiske Tilstand og Afhængighed af fremmede Magters Intriger. Intetsteds er Aristokrati og Republikanismus eller Sanskulotismus skarpere afprægede end i Schweiz, intetsteds Aristokratiet mere stødende i sin Form, fordi den nybagte Selvadling og efemere Overlegenhed, som et lidet Fortrin i Formue eller selv kun en heldigere Sukces i Udøvelsen af et Haandværk eller Fabrik giver i et Land, hvor intet er

stabiliteret og gjennemorganiseret, fremtræder med en Mangel paa Moderation og Værdighed, der gjør Fordringsfuldheden endnu utaaleligere end, naar den ligesom grunder sig paa gammel Hævd. Jeg har i det hele været meget heldig eller uheldig i at træffe store Feste. Til Wien kom jeg Dagen før den i den katholske Kirke saakaldte Frohnleichnamsfest, hvor Indbyggernes Sammenstimlen indenfor de trange Mure spærrede alle Passager i denne labyrintiske By; til Paris Aftenen før Julidagene. Høitideligholdelsen af disse Dage er fra Regjeringens Side, der foranstalter Festlighederne, et rent Spilfægteri, en Hyldest bragt Folkefriheden under Opsyn af hundrede tusinde Linietropper. Julirevolutionen er en Saturnus, som opsluger sit eget Afkom. Kun et Par Dage senere kaldte et af Regjeringens Organer disse Julidage, som Regjeringen selv skylder sin Ophøielse, i Kammeret et Onde, hvorfor den nærværende Konge ikke kunde bære Skylden. Hvori bestod nu disse Festligheder, hvori Kongen høitideligholdt Mindet om hint Tidsrum? Lutter Børneleg, beregnet paa et nysgjerrigt og ørkesløst Publikum. Et Par Timers Baadfægtninger paa Seinen, 200,000 Mands Marsch gjennem Gaderne, Opstigningen af en Luftballon, Fyrværkeri o. s. v., uoverseelige Folkeskarer, kjede, søndagsklædte, graadige paa Amusement, først med ubestemte, siden med skuffede Forventninger. I Paris er ingen Plads rummelig nok, ingen Gade lang nok; — om det saa kun er en Gadestryger, der foreviser en hvid Mus eller en Abe med rød Trøie paa, eller en Stymper, hvis hele Færdighed bestaar i at staa paa Hovedet, er Kredsen dog altid spærret og sammentrængt saa langt, som den ene kan se den anden over Hovedet. Men ved saadanne Anledninger som offentlige Fester er Broer, Gader, Kaier, Torve og Pladse saa overfyldte, at man er lykkeligere ved at holde sig bagved og intet at se end [ved] at træde Skuespillet nærmere og udsætte sig for at blive kvalt, miste Uhr, Pung og Tegnebog uden at have nogen

Retirade, om det saa gjælder Livet. I denne jammerlige Celebration finder Dagbladene et uudtømmeligt Stof til Spot, Satire og Ytringer af Ringeagt for Regjeringen, bliver stævnte for Retten, dømte til Pengebøder og Fængsel. En Pariserjournal maa for at opretholde sin Kredit altid være indviklet i Fiskalsager. Intet er lettere end at faa en Stymper til at paatage sig det personlige Ansvar, og Pengeboden erstattes rigeligen ved Tilstrømningen af nye Abonnenter. — Jeg blev i Paris overrasket ved at træffe sammen med Landsmænd og Landsmændinder, som jeg mindst havde anet. De ved sandsynligvis, at Chr. Egeberg tog lige hid uden som sædvanligt at gjøre Turen i Tydskland først. Han er for et Par Dage siden reist til Würzburg, hvor han havde abonneret paa et Kollegium, før han havde bestemt sin Reiserute; om et Par Maaneder kommer han tilbage igjen til Paris. Træffer De inden kort Tid nogen af hans Slægt, saa kan De sige dette; han sagde, at han først kom til at skrive hjem fra Würzburg, og saaledes kan maaske Efterretningen om hans Exkursion komme hurtigere paa denne middelbare Maade. Provsten Wergeland og Datter[1]), ved De vel, ogsaa er her. Det er altid en behagelig Overraskelse i Udlandet at træffe saa smukt et Exemplar af en Landsmandinde som denne Eidsvoldiana. Saavidt jeg har kunnet slutte af hendes adspredte Ytringer, tror jeg, hun har lidt af noget, som jeg i Mangel af at kunne i Hast finde et mere betegnende Udtryk, kalder en ubestemt Anelse om en Fuldkommenhedstypus, som hun vel har troet at kunne tilegne sig eller i det mindste finde udtrykt i denne Samlingsplads for alle Fuldendtheder. Nu har hun vistnok ikke fundet den, men maaske overbevist sig om, at den overhovedet ikke existerer in rerum natura, og dette er en Lærdom af stort Værd for visse og just de bedste Gemytter. Har hendes Fader tænkt sig Sammen-

[1]) Forfatterinden Camilla Collett.

hængen og Udfaldet saaledes, saa maa han være en skarpseende Sjælesørger. Berg[1]) er her ogsaa; han har gjort en lang Reise, været helt i Neapel og vist reist som en forstandig Mand. Han lader til at have megen justesse i Øiet og Rolighed i Sindet — jeg mener dette nil admirari i Horats's Betydning — og med disse Egenskaber kan man ikke alene tilegne sig meget, som er værdt at beholde, men ogsaa, hvad der er vigtigere, gaa fri for al den Smitte paa Charakteren, som den selvbehagelige Tanke et ego ibi saa let efterlader. De erindrer, at vi paa det sidste har havt et høist pirrende Exempel i en fælles Ven, der havde foretaget en Reise fra Haderslev til Kiel. «De Danske i Paris» er endnu langt talrigere. Herz er en lille Mand uden markeret Fysiognomi, men af et blødt og elskværdigt Væsen, desværre lidt tunghørt og derfor, som det synes, undertiden lidt forstemt. Jeg ved heller intet Forhold, hvori man saa let og saa smertelig mindes om en Svaghed i en Sands, som paa Reiser. Blandt andre er her ogsaa en Maler Rørby, Broder af den danske Fru Collett, en Medaljør Christensen, en Gravør Eckersberg og flere unge Kunstnere. Hvad skal jeg ellers i en Hast sige Dem om et saa umaadeligt Emne som Byen Paris? Paris er helt igjennem markeret og charakteristisk og det just fra Ydersiden. Her er alle Meninger, alle Farver og Nuancer, alle futile Retninger repræsenterede, ikke ved enkelte sjeldne Exemplarer, men ved hele Masser. Her er alle Interesser Gjenstand for Spekulation, reducerede til Pengeværdi og gaar i Handel og Vandel som anden Vare. Saaledes er f. Ex. Adgangen til de Deputeredes Kammer fri; men ingeniøse Dagdrivere har dog vidst at gjøre sig en Industri deraf. Tidlig om Morgenen besætter de Ind-

[1]) Jens Fredrik Berg, født 1807, død 1847 som Kathechet i Kragerø; reiste 1833—35 i Tydskland, Italien, Schweiz og Frankrige. Hans Reisebreve til Hjemmet blev trykte som Manuskript.

gangen; thi Regelen prius occupanti overholdes med ufravigelig Strenghed. Henimod Tiden, da der skal aabnes, kommer de, der af virkelig Interesse vil være tilstede ved Forhandlingerne, og maa enten kjøbe Expektancen paa at komme ind blandt de første ved at træde i Stedet for den, der er kommen tidligere, eller udsætte sig for en endeløs Venten. Nu aabnes Indgangen; men der er kun Plads for Halvdelen af Forsamlingen; de øvrige maa vente, indtil Pladse bliver ledige ved de indladtes Udtrædelse. Nu kommer der en gammel Mand; han har aldrig seet Kammeret, tror at kunne gaa lige til; men man betyder ham, at han maa stille sig bag som sidst ankommen. Han har hundrede foran sig og altsaa kun svagt Haab om at komme ind. De 18 første Pladse er alt bortsolgte, og Indehaveren af den 19de trænger sig bort til den gamle Mand, tilbyder ham sin nærmere Plads for 2 Francs med en ustandselig Ordstrøm om Vigtigheden af Dagens Forhandlinger og Umuligheden af at komme ind, hvis han ikke faar hans nærmere Plads. Manden er fra Provindsen og har vanskeligt for at sætte sig ind i dette Anciennitetssystem, men giver sine 2 Francs og lader sig føre bort paa den nærmere Plads. Han bliver utaalmodig, fordrer strax at blive indladt, da han har betalt Entrée, men bliver udleet, fordi han ikke kan forstaa, hvad han har kjøbt; han venter endnu en Stund; nu kan han ikke holde ud at staa længere, han fordrer sine Penge tilbage mod at afstaa Pladsen til sin Sælger, men maa tilsidst gaa sin Vei uden at have andet for sine Penge end Udmattelse og Forhaanelse. Nu opstaar der en vanskelig Kvæstion. Sælgeren vil træde tilbage i sin Plads; han paaskyder, at den fratrædende har givet ham sin Ret; almindelig Protest fra de efterfølgende, der derved hver rykker en Plads længere tilbage end, naar Vakancen bliver ubesat. Vagten som den eneste Dommer opfordres til at skifte Ret. Prætendenten kalder en af sin Bande til Vidne paa, at den bortgaaende har givet

ham Pladsen; han faar den igjen, skjønt hver Mand ved, at det er Løgn. Nu tager han Hævn; han ser, at hans nærmeste Eftermand, der som mest interesseret i Sagen ivrigst og med de fleste Skjældsord paastod hans Udelukkelse, er i Skjorteærmer. Han opfordrer Vagten til at jage ham væk, da ingen kan komme ind, der ikke fuldstændigen er paaklædt. Han protesterer, han vil ikke ind selv, han vil kun sælge sin Plads til en, der har Kjole eller Frak. Man indvender herimod, at han ikke kan sælge en større Ret, end han selv har, at han ikke kan overdrage en Expektance, hvorfra han selv er udelukket. Vagten synes at blive slaaet ved dette Argument og gjør Mine til at jage ham væk med Geværkolben. Nu bliver Stymperen bange, han anraaber Vagtens Medlidenhed, siger, det er for at fortjene Livsophold (c'est pour gagner ma vie), han har endnu ikke havt Frokost og faar ingen Mad den hele Dag, hvis han ikke maa gjøre sin Plads i Penge. Man lader ham staa. Imidlertid, medens Forsamlingen med Opmærksomhed har lyttet til Proceduren, har en anden Stymper sneget sig ind i en af de forreste Pladse, han opdages øieblikkeligen, gjør nogle svage Indsigelser, der kun besvares med et ubarmhjertigt Stød, der bringer ham til at tumle ned af Trapperne under Tilskuernes Haanlatter. — Hils Slægt og Venner. Min Adresse er Hotel des hautes Alpes, rue de Richelieu No. 12.

Paris, 10 October 1834.

Kjære Trine!

For 14 Dage siden fik jeg dit Brev; senere har jeg havt en glædelig og en sørgelig Efterretning fra samme Kant. Den første, at Lina er i Kjøbenhavn, den anden, at Choleraen er i Kragerø. Jeg haaber, at den der som andetsteds gjør Forskjel paa sine Folk; i det mindste

har jeg ingen anden og bedre Trøst at berolige mig med. For faa Aar siden kunde man ligesaa lidt være bekjendt at have været i Udlandet uden at have boet sammen med Choleraen som at have været i Rom uden at have seet Paven. Nu er den Slags Ambition forbi, siden alle har været dette gaadefulde Spøgelse saa nær. — — Siden jeg sidst skrev hjem, har jeg gjort en lang Reise. Fra Genf af har jeg betragtet mig som paa Tilbageturen hjemad. Der var min halve Vei, min halve Tid og min hele Illusion forbi; Reiser er alle Illusioners Grav, senere hen ser man overalt alting lige graat eller lige gyldent. Det er heller ikke mod Syden, men mod Vesten, vi i vore Dage maa drage hen for at finde noget saa godt eller bedre end det, man selv har. Man maa nu følge Solens og ikke Trækfuglenes Gang. I Preussen er der for meget Pedanteri, i Østerrige for meget Munkevæsen, i Bayern for meget Bayerøl og i Schweiz for megen Bondeselvgodhed; det er først i Frankrig eller i Paris, man finder noget interessant, mangfoldigt og afvexlende, noget, som man i det mindste kan more sig over og lære noget af. Naar jeg skal sige, hvad der amuserer mig mest i Paris, saa maa jeg tilstaa, at det er Gadepøbelen. Paris har en velopdragen og dannet Pøbel, en Pøbel, der faar sin Undervisning paa Gadehjørner og Broer, som ikke kan stave i en Bog, men læser med Færdighed i Folks Ansigt, Miner, Dragt og Gebærder. Den har strenge Grundsætninger og begaar aldrig andre Synder end dem, som henhører til dens Fag; den stjæler aldrig, hvis den ikke har gjort det til sin Profession og Næringsvei at drive Tyvehaandværket, og disse Næringsveie kommer aldrig i Kollision med hinanden. En lever af det, han finder paa Gaden, en anden af det, han finder i Folks Lommer. Den har sine Sympatier, vil gjerne se, hvad Tiden lider paa anden Mands Uhr, og tørre sig paa hans Lommetørklæde. Dens mest glimrende Egenskab er Veltalenhed. Hvad er det for en Folke-

stimmel paa den nye Bro? Man trænger sig for at faa Plads og komme Taleren nær; man skulde tro, der prædikedes et ottende Korstog eller holdtes Foredrag over Arvesynden, saa begeistret og tordnende er Fremstillingen, — og Pøbelen elsker Tyrken; det er kun Russen og Paven, den hader. Men det er hverken mere eller mindre end en, der sælger Svovelstikker skjorteærmet. «Mine Herrer», siger han, «De ved, at en stor Mangel ved alle hidtil bekjendte Arter af Svovelstikker er deres ubehagelige Lugt, en Mangel, som det først er lykkets mig at afhjælpe. De sædvanlige Arter Svovlstikker er meget skadelige; de angriber Brystet og Lungerne; smaa Børn og Husdyr kvæles næsten ved deres Antændelse. (Han tænder en Stikke og holder den for Næsen af en liden Hund, som han til dette Brug har hos sig). Og dog kan man ikke undvære deres Brug; snart skal man tænde et Lys, snart skal man have Ild i en Tobakspibe, snart forsegle et Brev. Denne Feil har mine Stikker ikke. Jeg har udfundet et. Middel til at gjøre dem vellugtende. De kan ogsaa tjene til Røgelse; De kan selv overbevise Dem derom, mine Herrer.» Han antænder i et Øieblik et halvt Snes efter hinanden, holder dem for Næsen af den nærmeststaaende og kaster dem brændende fra sig; man aander kun Svovl og svedne Klæder. Med alt dette er det et Folk af Æresfølelse. Der er Tumult, og Pøbelen er bragt til at vige ved Bajonetten; man ser en vende sig om og trænge sig lige mod Soldaterne. Han savner sin Hue og maa tilbage for at søge den op, skjønt han snarere kan vente sig en Kugle gjennem end sin Hue paa sit Hoved. Han elsker Broen, som man kalder den nye, fordi den kun er lidt over 200 Aar gammel. Her lever han godt af stegte Potetes og Kastanier; den ene Haand er Fod, den anden Gaffel; han brænder sig ikke, skjønt de tages glødende ud af Panden — han har tyk Hud i Hænderne og lang Øvelse. Fra den nye Bro kan han ogsaa holde et vaagent Øie med, hvad der foregaar

paa Floden, og paa Floden træffer der altid noget, der amuserer ham. Hvad er det, man trækker op af Vandet, som er saa tungt? Aa, det er vel en druknet Mand (homme — Menneske — Mand). Da er det vel heller en druknet Kvinde; det er just paa denne Tid, Kvinderne er saa gale efter at drukne sig. Ja, er det en Kvinde, saa er hun ikke alene, de drukner sig aldrig, førend de er to i et. Latter. Men de har taget feil. Denne Gang er det to Personer, en Mand og et Fruentimmer, druknede i hinandens Favn og bundne til hinanden med et Skjærf. Det er derfor, det var saa tungt at trække op. Et Stykke Pergament oplyser, at de for et Par Timer siden har badet deres Kjærlighed i Seinen for i det mindste at blive uadskillelige i Døden, da de ikke saa noget Middel til at blive det i Livet. Dette rører Pøbelen, og deri deler jeg endnu i dette Øieblik dens Følelser. Han har smukke Øine, siger en, et Par gode Mustacher, siger en anden. Hun har vist været Kokkepige, bemærker et Fruentimmer, hun har saadanne krumme Hænder. Paa den nye Bro er det, Folket driver sine Haandteringer og har deres Bureauer. Her læser man: «Perrin med Kone, klipper Hunde, drukner Katte og Hundehvalpe, holder Hospital for syge Hunde og Katte eller tager dem i Kur i Byen.» En fremviser Børn med to Par Ben, en anden læsker sig i smeltet Bly og afkjøler sig i sydende Olie for at fortjene to Skilling, en tredie er Boghandler; han har ordnet sine Varer efter Størrelsen, 2, 4 lige til 12 Skilling Stykket, og al Forfatterstolthed ender tilsidst paa den nye Bro. Her ligger Heloise ved Siden af «Anvisning til altid ufeilbarligen at vinde i Lotteriet» og «Middel til at fordrive Rotter af Spiskammere». Ellers er den tilstede overalt, undtagen i Kirkerne, hvor den ikke morer sig. Især har den stor Forkjærlighed for Edsvorne- og Politiretterne; der finder den altid en Ægteskabsbruds-Historie eller anden Skandale, her lærer den, hvordan man bærer sig ad for at blive greben, og

glæder sig over sin Behændighed, og om han end undertiden kjeder sig, saa finder han dog om Vinteren en varm Ovn, og om Sommeren er det kjøligere at sove paa en Bænk under Tag end at slænge sig hen paa Stenbryggen i Solskinnet.

Men nu tænker jeg, at Du har nok af dette Slags Folk; jeg maa sige, at jeg finder megen Interesse i, ikke at omgaaes med dem, men at gaa om blandt dem og gjerne standser ved deres Gadeoptog. Det er det Slags Skuespil, som jeg foretrækker for alle øvrige Theatre i Paris. — — Kanske Lina har fortalt Dig, at jeg i Paris har truffet adskillige Landsmænd. Jeg bor i Hus — ikke i Værelse — sammen med en af dem, Konow fra Bergen, der en Tid har været syg, men nu er i Bedring. Mine eneste Bekjendte her er, foruden adskillige Svenske, Danske og Tydske, to Advokater i Paris. Alting er her saa offentligt, de fremmedes Antal saa umaadeligt, at Privatforbindelser ikke saa let sluttes. Jeg staar som sædvanligt op noget sent; har til Frokost Kl. 10 en Kop Bouillon og et Hvedebrød, som jeg maa gaa over Gaden for at nyde; med det samme ser jeg, om der er noget nyt i Dagens Aviser; gaar derfra sædvanlig bort at høre en Forelæsning; derfra til Domstolene eller paa Biblioteket, indtil Klokken er henimod 5, da jeg som andre spiser til Middag eller, hvorledes jeg skal kalde dette Hovedmaaltid, der efter mange Variationer frem og tilbage i Paris endelig har antaget Tiden mellem 5 og 7, og jeg tror, man tilsidst vil ende med samme Skik hos os. Denne Indretning har det gode, at Dagen bliver mindre kløvet, og at man spiser til Aftenen med det samme. Om Aftenen er jeg af og til paa Komedie, tager en Spadsertur med, hvem det kan træffe, men er sædvanlig hjemme. Forresten er her saa mange Ting at se, at man næsten aldrig bliver færdig. — — — Du bringer mig adskillige af mine gamle Kammerater og Bekjendte i Erindring; det bedrøver mig, at det ikke gaar adskillige af de første saa godt, som

jeg ønsker dem det. Paa Skien tænker jeg ofte og altid med glædelige Erindringer; dens Omegn gjorde samme Indtryk paa mig som paa Dig; det var den første skjønne Natur, jeg havde seet; senere har mange smukkere Landskaber gledet forbi mit Øie; men dette Øie var senere mere mættet, og det er Hungeren, der krydrer Spisen. — — Christian kan vel tale lidt Fransk, da han har været en Stund i Frankrige; forresten er dette et Sprog, som ikke er let at gaa til. Jeg kjender neppe mere end en Udlænding, der taler det godt, blandt de mange, som jeg hører udtrykke sig deri. Denne ene er nu langtifra ikke mig selv, som man ikke behøver at høre fem Minuter for at sige, at der ikke er en Draabe fransk Blod i mig, skjønt jeg sjusker rask nok i Vei. — — — Gid dette Brev maa finde alle, til hvem det er skrevet, i en Stemning, der ikke altfor meget afviger fra min; det er Choleraen, jeg ved dette Ønske har for Øie, der kanske kan blive nedslaaende nok i en lille By, hvor enhver kjender alle de øvrige og medføler i deres Lidelser. Nu, siden Lina er reist, bliver Du vel min staaende Korrespondent; hvis Du er forsømmelig, skal jeg snart gjøre Dig tilskamme ved at komme Dig i Forkjøbet; foruden alle andre glædelige Interesser, som frembringer Længsel efter Efterretninger hjemmefra, kommer endnu den sørgelige Cholerainteresse til. Hils alle dem, som ikke læser mit Brev og bryder sig om mig. De, der læser det, hilses af Brevet selv.

Paris, 24 Decbr. 1834.

Kjære Welhaven!

Jeg lykønsker Dem af ganske Hjerte med Deres Digt. Hvad De nu ikke alene maa være overbevist om, men ogsaa vide at bruge som en Talisman under alle de Anfægtelser af Forsagthed, som midlertidige Slappelser og Nedspændelser foranlediger, er, at De nu besidder et modent og mandigt Talent, der under Udførelsen produ-

cerer mere, end De ved Planens Udkastelse selv havde vovet at vente. Hvad De nu har at befrygte, er ikke at ødelægge Deres Fond ved altfor gigantiske Entrepriser, men at De af Frygt for Udfaldet lader store Partier af Deres Kapital ligge ubenyttet. Jo mere De vover, desto sikrere er De paa at vinde; thi jo mere De vover, desto friere udvikler det originale sig hos Dem, og deraf har De faaet en rig Gave. Det er besynderligt, at man just har sagt om Dem, som De selv ved, at De især havde Deres Force i Udtryksmaaden, at Deres Talent især var semiotisk; jeg erklærer, at jeg aldrig har fundet saa einhaltsschwere Vers som Deres, og dette gjælder ikke blot om de sidste, men ubetinget om alt, hvad jeg har seet af Dem. Dersom De vedbliver i denne ponderose(?) Frembringelse, saa vil De tilsidst tiltvinge Dem en vægtig Autoritet ved Deres Pen; thi det er en Erfaring, som jeg selv har gjort, at, naar De rigtig hæver Hammeren med begge Hænder, saa antager Deres Vers en vis orakelmæssig Vægtfylde, der virker som svært Skyds, der bedøver og beseirer. Jeg betragter Dem som en voxen Mand, og derfor sideordner jeg Dem med, hvem det skal være; jeg siger, at, hvad De nu har leveret, er klassisk, at det vil staa og blive nævnt i Tidens Løb ved Siden af de faa Produkter, som bliver Literaturens stadige Eiendom. De har paalagt Dem utrolige Baand ved at gjennemføre Sonnetformen gjennem en saa stor Række af Vers; jeg indser godt den store Fordel, De derved har opnaaet; men jeg forstaar ikke, hvorledes De har holdt det ud, og jeg kan godt indse, at De mangen Nat har lagt Dem halv fortvivlet; men De bør skrive noget i en lettere Verseform for ikke at vænne Dem til saa store Fordringer, at Overgangen senere bliver umulig. Jeg har ikke noget at befrygte for, at De nogensinde skulde kaste Dem paa det, som man kalder den høie Poesi; jeg hader den høie Poesi af ganske Hjerte; med den høie Poesi er det Gudskelov ude overalt; det er, fordi

Publikum nu har begyndt at faa et Skjøn selv og ikke lader sig sige, hvad det skal synes om, og saaledes er det meget bedre; thi alle disse «lange Jødedigte» om Paradis og Jerusalem og Messias[1]) er i Grunden kun til at gjøre Folk Livet surt. Den høie Poesi gaar til Grunde, fordi den er alt for triviel, — thi de sublimeste Folk er altid de trivielleste — ligesom overhovedet al Hypokrisie (?). De skal have Tak for Deres Brev; det var morsomt, omtrent som naar vi har siddet sammen og ræsonneret. Jeg faar det ganske interessant, naar jeg kommer hjem, ved at se, hvorledes en og anden har taget sig op. De er den eneste, som skriver saa esoterisk, at jeg kan danne mig en Forestilling om denne Frem- og Tilbageskriden hos en og anden. Dette Surrogat for et Brev er jeg i Tvivl, om jeg sender afsted, da det intet indeholder. Imidlertid er det bedst at lade det gaa, da jeg nu ikke faar Leilighed til at skrive, førend jeg kommer til Kjøbenhavn, og Reisen derhen tiltræder jeg imorgen Eftermiddag Kl. 4, uden at jeg endnu fuldstændig har arrangeret mig. Jeg er bleven opholdt fra at skrive Breve af en lignende Grund som De. For nogle Uger siden kom jeg ved en Samtale med Heine paa den Ide at skrive en Artikel om den tydske Filosofi; det er næsten 14 Dage, siden den var færdig; men min ulæselige Haand gjorde det nødvendigt at faa den afskrevet, efterat den var antagen efter det, som jeg læste op for Redaktionen, og denne Kopiering har optaget saa megen Tid og indgivet mig en saadan Ækelhed for at skrive, at jeg virkelig har været saa undskyldt som noget Menneske. Først idag blev jeg ganske færdig med den. Konow, Berg og Egeberg har skrevet hver sit Stykke, og Resten er bleven kopieret ude i Redaktionens Bureau, hvor jeg har maattet været tilstede. Nu bliver den trykt i Begyndelsen af Januar i Maanedsskriftet «France literaire». Jeg er hjertelig glad, at jeg er ganske færdig.

[1]) Her sigtes til Klopstocks Messiade og dens Efterfølgere.

med dette Arbeide. Her er koldt at skrive, da de her brugelige Kaminer i det høieste er tjenlige til at varme sine Fødder ved; ingen Skrivepult har jeg heller; havde De seet mig sidde skrivende i min gamle Kavai, saa vilde De have havt ondt af mig; imidlertid er Artiklen bleven varm nok under denne ydre Uhyggelighed. Jeg tror, at jeg var bleven endnu en Stund i Paris, hvis ikke Vinterleiligheden var saa mislig i disse Pariserværelser for den, som vil bestille noget om Aftenen; thi til at sidde og snakke ved er disse Kaminer ganske gode. I Kjøbenhavn ved jeg, jeg vil faa det godt. Naar jeg er kommen i Orden der, skriver jeg Dem noget fuldstændigt; men for Tiden har jeg virkelig Modbydelighed for at føre en Pen. Men en Ting maa jeg lægge Dem paa Hjertet, det er, at De søger Reisestipendiet efter mig; jeg kan ikke tro, man kan nægte Dem det efter alt, hvad der er passeret, og der er ikke en Person i hele Norge, der vilde have saa stor Fordel af at komme ud end De[1]). De ved maaske, at Konow[2]) for Tiden opholder sig i Paris; vi bor sammen i et Hotel; han er meget artig mod mig, og jeg lider ham ikke ilde. Der kunde blive en brugbar Mand af ham, naar han kun var kommen i en fast Etat; nu har han ingen anden end den at reise, og en peregrinatio perpetua er en daarlig Profession. Vi vier Norweger er ofte sammen. Berg er en høist fortræffelig Mand; han siger langt mindre, end han ved, han er den diametrale Modsætning til ham, som taler i den «bekjendte røde Maneer». De har anført et Par charakteristiske Ytringer af denne vor fælles Ven. Tænk, om han var kommen til at gjøre en stor Reise i Udlandet i sine yngre Dage, hvad tror De da, at der var blevet af ham? Vi, som er et fjernt Folk, et Folk med liden Selvtillid og megen Respekt for Autoriteter,

---

[1]) W. kom ud, men ikke som Stipendiat.

[2]) Dr. Wollert Konow, Øhlenschlægers Svigersøn.

hvad skal der blive af os, naar Toneangiverne ikke engang er redelige? De maa tro, at jeg har en ganske kjedsommelig Tur, førend jeg kommer til Kjøbenhavn. Jeg gaar over Brüssel, Löwen, Aachen, Düsseldorf, Münster, Göttingen til Hamburg og tænker underveis at tage indenom til den Præst i Nærheden af Bremen, hvor jeg var som Dreng; imidlertid bliver dette en betydelig Krog [1]). Jeg er ganske glad, at der ikke er mere Papir igjen, saa uhyggeligt er det at skrive paa mit Værelse. Lev vel og hils fra mig. De faar snart Brev fra mig paa nyt.

(Til Kirke-Departementet).

Paris, 24 December 1834.

Siden min seneste Indberetning til det høie Departement har jeg fuldendt den deri fremsatte Reiseplan. Fra München gik jeg gjennem Tyrol til Schaffhausen, derfra gjennem Schweiz over Genf til Paris, hvor jeg ankom den 23de Juli. Opholdet i Paris har været den frugtbareste Del af min Reise; ikke desto mindre er det vanskeligt at gjøre nøiagtig Rede for Anvendelsen deraf, fordi jeg i Grunden her ikke har faaet saa meget at vide som meget mere berigtiget meget, som jeg vidste før. Forelæsninger har jeg kun lidet besøgt, desto mere Retterne. Jeg tror at have erhvervet mig en sammenhængende Oversigt over den franske Literatur i dens nyeste Periode, der for os, der altfor udelukkende slutter os til Tydskland, indeholder meget lærerigt. Til det af Advokat Foelix i Paris redigerede juridiske Maanedsskrift, «revue étrangère de legislation», har jeg leveret en Artikel over Kvindernes Retstilstand hos os, der foranledigede, at jeg for Eftertiden kommer til at figurere blandt de faste Medarbeidere. Videre har jeg i det i Kjøbenhavn udkommende juridiske Tidsskrift indrykket en Artikel om Retsstudiets Tilstand i Tydskland og i Parisermaaned-

[1]) S. opgav dette Besøg.

skriftet «France literaire» en Afhandling om den tydske Filosofi og Muligheden af dens Optagelse i Frankrige. Efter nu omtrent at have opholdt mig i Paris i den bestemte Tid og efter at have faaet saa megen Besked om Frankrig, som jeg behøver, tiltræder jeg imorgen Reisen hjemover og lægger Turen over Brüssel, Löwen, Aachen, Göttingen og Hamburg til Kjøbenhavn. Naar jeg ankommer til Kjøbenhavn, vil bero paa, om og hvor længe jeg opholder mig paa de mellemliggende Steder, hvor Udbyttet ikke kan være stort uden med Hensyn til Brüssel og Hamburg; thi til tydske Universiteter kjender jeg allerede mere end nok. Derimod ved jeg vist, at jeg kommer tilbage til Norge med første Dampskib. Disse Meddelelsers aktmæssige Tørhed og deres Ufuldstændighed maa jeg bede undskyldt med det generende, som der tilsidst ligger i den Nødvendighed gjentagne Gange at rapportere om sig selv.

Kjøbenhavn, 29 Januar 1835.

Kjære Trine!

— — — Med forrige Post fik jeg gjennem Professor Motzfeldt fra Universitetet Forespørgsel, om jeg vilde sukcedere Stang. Da jeg bliver ene indstillet, saa kan der vel intet være i Veien for, at jeg bliver udnævnt. Saavidt jeg har mærket, er det Skik og Brug hos os, at ved Indstillinger til Poster, som ikke kan eller som allenfals ikke pleier at ansøges, Vedkommende selv og hans Forbindelser skal anstille sig, som om de næsten ikke vidste, at saadant var i Gjære; deri skal nok ligge et Slags Beskedenhed.

Her i Kjøbenhavn har jeg det godt; jeg kommer daglig i flere Forbindelser, fordi jeg daglig er ude. Med flere af de egentlige Notabiliteter er jeg kommen i Berøring; de har været venskabelige, givet mig Opmuntringer og god Mad. I min gode Ven Lehmann har jeg

en stadig Anfører; han er med i alting og er mig derfor til stor Nytte.

Tellef beundrer jeg meget; hans Skibskjøb er mig til stor Opbyggelse; det er kun Kompagniskabet i Rederiet, som jeg i hans Sted vilde have betænkt mig noget paa; dette har han vel ogsaa gjort, og jeg kan nok vide, at det kun er hans Pengekræfters Utilstrækkelighed, som har bevæget ham til det, som Hollænderne kalder Maskepi. Der bliver sjelden noget godt af Medrederskab, medmindre alle paa en nær er rene Faare- og Kyllinghoveder; men det er jo desværre ikke Tilfældet her. Der maa være gjort store og uventede Fremskridt i Menagen, siden jeg var hjemme, siden I har kunnet præstere et Bal; der skal dog ved saadanne Leiligheder noget til at sidde paa og sidde ved, til at sætte Lys i, til at spise og drikke af, og hvorfra i en Hast tage saa meget staaende, liggende og hængende Fæ, selv med laante Resourcer? — —

Jeg var ganske nær ved at forglemme noget, som jeg ikke kan forbigaa. Jeg kommer ikke ud med mine Penge; jeg har reist for meget og for langt udenfor Planen til, at selv det Tillæg, jeg selv har kunnet gjøre, blev tilstrækkeligt; jeg har desværre ogsaa maattet give bort og laane bort Penge, paa hvis Tilbagebetaling til rette Tid jeg ikke kan stole; især har Turen fra Paris til Kjøbenhavn været forholdsvis kostbar. Spørg Tellef, om han kan lade mig faa 200 Mark Banco eller 150 eller 100. Der er vel noget tilbage af Arven [1]. — — —

Kjøbenhavn, 15 Marts 1835.

Kjære Welhaven!

Skriftligen er Deres Digt blevet recenseret i sidste Hefte af Maanedsskriftet [2]; mundtligen er det hernede

[1]) Efter Bedstemoderen; der var paa Skifte efter hende udlagt Schweigaard og hans Søskende hver et Par Hundrede Spd.

[2]) Det danske M. for Literatur.

vist ligesaa ofte blevet recenseret som oppe hos os, da siden Gjengangerbrevenes Tid neppe noget Digt har vakt saa megen Opsigt i Kjøbenhavn. Anmeldelsen er af Ørsted, Fysikeren; jeg troede, at den var af Paul Møller, fordi deri findes berørt et Par ubetydelige Punkter, som Møller ikke havde forstaaet, og som han spurgte mig om. I denne Forudsætning ytrede jeg mig noget ufordelagtigt om Recensionen til Ørsted selv, der, som jeg senere tror at have bemærket, ikke tog det godt op. Paa denne Maade har jeg flere Gange været uheldig. Recensionen synes jeg ikke stort om. Den er vistnok skreven med megen Velvillie for Dem, og er i det hele meget fordelagtig; men dels burde han enten have undladt alle Udsættelser eller fundet nogle mere træffende end de paaankede, dels er den hele Nutzanvendung om Videnskabernes Nytte skolemesteragtig og triviel og en høist indskrænket og skjæv Konklusion af Deres Præmisser. Kommer De til Sommeren ned til Kjøbenhavn, som jeg finder høist sandsynligt, enten De bliver min Stipendiesukcessor eller ikke, saa kan De gjøre Regning paa en meget velvillig Modtagelse. De har desuden det meget sjeldne Fortrin, at Deres personlige Nærværelse forhøier den fordelagtige Dom, som Deres literære Fremtræden har vakt; min Erfaring har, jeg kan sige uden Undtagelse, lært mig det modsatte. I Gierlew[1]) har De en utrættelig Udbasuner; for ham er De allerede en Autoritet; han gjemmer paa Deres Repliker og Bemærkninger og anbringer dem, naar Leilighed gives. Mig pousserer han ogsaa frem saa godt, han kan, og roser mig for andre i min Nærværelse; Gud ved, om jeg deraf har havt nogen Hjælp. For den Mand har jeg aldrig givet stort, allermindst nu, da han kun sætter sig nogle Procent over Pari. Af ham har jeg faaet Morgenbladene for December tillaans, saa at jeg kjender lidt til Skjærmydslerne, som

[1]) A. C. Gierlew (1774—1845) var fra 1831 Generalkonsul i Christiania.

Deres «Dæmring» har fremkaldt. Han beskylder mig for deraf at have bortkastet eller forkommet fire Numere, saa at jeg ikke har villet bede om de sildigere. Ligesaa ulykkelig var jeg med et Exemplar af Deres Digt, som jeg fik tillaans af Paul Møller, saa jeg ikke kan siges at have været fri for Uheld i den senere Tid. — — — —

— — — — Øhlenschlægers ældste Datter, som var gift med Skuespiller Phister, er død i disse Dage. Hans sidste Drama: «De italienske Røvere», har været givet to Gange. Dets Skjæbne ved la seconde représentation, der efter den kjøbenhavnske Skik som Præjudikat træder i Stedet for første Forestilling andetsteds, har nok været tvivlsom, da Hyssen og Klappen nogenlunde holdt hinanden i Ligevægt. Øhlenschlæger taler altid om Dem med megen Hengivenhed. Deres Digt, syntes han, var altfor polemisk og bittert. Han har selv en vis Angest for Feider af alle Slags, da han selv altid deri kommer tilkort og staar sig bedst ved fredelige Tilstande. Alle de Bevægelser, som Davids[1]) Sag har fremkaldt, kjender De vel af Aviser, da «Kjøbenhavnsposten» deri er meget fuldstændig. David havde nok Lyst til at slaa sig ned hos os, naar han kunde faa et eller andet Engagement, og det selv uden Hensyn til hans Sags Udfald. Han er en redelig og forstandig Mand, der kanske kunde være til nogen Nytte deroppe. For nogle Dage siden fik Stemann[2]) under Processionen ved Høiesterets Aabning et Pereat af Pøbelen; Dagen efter blev Kongens Reskript paa Kjøbenhavnernes Petition om at blive fri for Censur opslaaet paa Ulfeldsstøtten, og iforgaars havde en hel Mængde Studenter forsamlet sig i Studiegaarden for om Aftenen at bringe Stemann et Pereat og slaa hans Vinduer ind. Imidlertid skilte de sig ad paa Ørsteds og Sibberns Forestillinger. At bygge Sandsynligheden for et energisk og

---

[1]) Den bekjendte Politiker og Statistiker.

[2]) Dansk Statsminister (1767—1855).

afgjørende Skridt paa alle disse Rørelser vilde være overilet. Kjøbenhavnerne har altid taget sig den Frihed at give deres Misfornøielse Luft ved smaa Udfald. Regjeringen er her desuden mere nationalt sindet og ikke tyrannisk af lutter Ængstelighed som i Tydskland, hvor Sværdet hænger i et Haar. De kan nok tænke, at jeg har det godt her. Hvad jeg mangler mest, er godt Veir. Her er altid det samme. Regn for oven og Søle for neden. Min Kjæreste var farlig angreben af Mæslinger, da jeg kom hid. Hendes Helbredelse standsedes ved et Feberrecidiv; dog er det allerede længe, siden hun blev saa brav, at hun kunde gaa ud. For Theatervæsen har jeg aldrig sværmet; her har jeg kun faa Gange været paa Komedie. De musikalske Kræfter er ikke store ved Kjøbenhavns Theater. Dekorationer, Dans og anden Øienslyst er heller ikke bragt vidt. I det rent dramatiske kan det vistnok maale sig med de bedre og bedste; men dette Terrain bliver temmelig indskrænket for den, som af Naturen har en vis Vammelhed for det sentimentale. Gjennem Gierlew faar jeg at vide, hvad der passerer i Christiania. Han har nok en officiel Korrespondent i sin Fuldmægtig. Foruden Deres Digts Chronik indskrænke disse Efterretninger sig hidtil til nogle mandlige og kvindelige Dødsfald. Med første Dampskib kommer jeg hjem. Terminen er saaledes noget ubestemt, da Dampfartens Aabning nok hører til de bevægelige Feste. Her er adskillige Landsmænd, som har overvintret i Kjøbenhavn. Konow[1]) fra Bergen med Familie; med hans Brodersøn boede jeg under fælles Tag i Paris, hvor vi «vier Norweger» havde vort Tilhold, da han boede elegant og er et ganske leutseligt Menneske; men Onkelen her har ikke taget videre Notits af mig, skjønt han er en Protektør af Videnskabsmænd og selv regner sig til denne Klasse af Folk. Skramstad, den

[1]) Konsul August K., der levede meget længe i Kjøbenhavn.

musikalske Bonde, som De nok har hørt om; vi kom hid sammen fra Hamburg og kjendte hinanden fra Berlin. Han skal om nogle Dage give en Koncert, som han har havt Møie nok med at faa i Stand. Min Ven Lehmann, som jeg blev bekjendt med i Berlin, gaar omkring paa Gulvet, medens jeg skriver; han beder mig at hilse Dem, om hvem han har store Tanker. Kommer De til Kjøbenhavn, saa kan De i ham faa et fast Tilhold, — som man just behøver, naar man er blandt Fremmede, hvor man altid har en Mængde disponible Øieblikke, der let bliver til Byrde, naar man ikke har en saa intim Bekjendt, at man uden videre kan henvende sig til ham til alle Tider. Hils mine Venner. Vil De skrive mig til, førend vi sees igjen, saa maa De helst adressere Brevet til: Professor Drejer[1]).

Christiania, 25 Mai 1835.

Kjære Lehmann!

Dette Brev skal paa en Gang tjene til Takskrivelse for mit Ophold hos Dig i Kjøbenhavn og som Introduktion for Overbringeren. Denne er min gamle og gode Ven Munch, der for at forberede Udgivelsen af vore gamle Love skal opholde sig et Par Aar i Kjøbenhavn. Han har sin unge Kone med sig, der baade er smuk og elskværdig og har bragt det til et usædvanligt Mesterskab i Sang og paa Fortepiano. Gjør for dem, hvad Du kan; lad dem optage den Plads hos Dig, som jeg og min Kjæreste efterlader vakant; jeg er vis paa, at Du akcepterer denne Vexel, som jeg til Fordel for min kjære Munch har trukket paa dit Venskab. Ingen er bedre i Stand til at sætte Dig ind i Dagens Historie oppe hos os end han; vi har i mange Aar omgaaets hinanden

[1]) Søn af Provst Drejer i Kragerø, Læge i Kjøbenhavn, titulær Professor; S.'s Forlovede boede hos ham.

daglig og havt fælles Omgangsvenner, saa at Du fra nogle Sider kan betragte hans Ophold i Kjøbenhavn som en Kontinuation af mit. — Lina og jeg kom uden noget Slags Søskade til Frederiksværn, hvor mange af vor Familie kom os imøde for at hente os hjem til Kragerø, hvor jeg blev i 14 Dage. Først den 17de Mai kom jeg med Dampskibet til Christiania vestenfra paa samme Tid, som min Udnævnelse indløb i modsat Retning fra Stockholm. Om nogle Dage skal her være juridisk Examen; naar den er endt om et Par Maaneders Tid, reiser jeg hjem til Kragerø, da Lina ikke har Lyst til at komme til Christiania om Sommeren, hvor vi har det meget bedre paa Berg[1]). Med Undtagelse af de heftige Stridigheder og Partisondringer, som Welhavens «Norges Dæmring» har fremkaldt, der har underholdt Publikum et halvt Aars Tid, er her ingen Bevægelse i Skrift eller Tale. Din Pakke har jeg bragt til sit Bestemmelsessted trods alle Farer for Konfiskation; til sin Adresse skal den med det snareste blive besørget. Jeg er altfor nylig kommen fra Kjøbenhavn og har altfor lidet orienteret mig hjemme til, at jeg skulde kunne meddele noget udførligt; jeg sender Dig i P. A. Munch indtil videre et levende Brev fra mig. Lina og jeg talte ofte om Dig, medens vi var sammen. Nu beder vi Dig leilighedsvis at overbringe vor Tak og vor Hilsen til vore Konnexioner, blandt hvilke jeg navnligen udhæver din Fader og dine Sødskende.

Din

A. Schweigaard.

---

[1]) Hans Svigerfaders Landsted ved Kragerø.

BILAG.

I.

Rector Ørn.

Et Skoleminde af M. J. Monrad.

Som en af Rector Ørns Disciple — og det er med ikke liden Tilfredsstillelse jeg tror at kunne sige: som en af hans Yndlingsdisciple — er jeg ikke sjelden bleven spurgt, hvad jeg vidste at fortælle om denne mærkværdige og høitfortjente Mand. Men Svaret har stedse kun været fattigt og væsentlig indskrænket til at meddele Noget af det Indtryk, jeg har modtaget af ham som Lærer i de to Aar, jeg besøgte Skiens Skole, indtil jeg derfra i 1834 blev dimitteret til Universitetet. Det er overhoved kun Lidet, man ved om en Mands Liv, der oftere gjentog som sit Valgsprog: *bene vixit, qui bene latuit.*

En Gang, kort efter hans Død, havde jeg endog den Tanke, at ville sætte ham et Slags Minde ved at samle og offentliggjøre Noget om hans Liv, og jeg henvendte mig til den Ende fornemmelig til hans efterlevende Søster, Amtmand Bloms Hustru; men hvad hun kunde meddele mig og hvad jeg forresten kunde sammenbringe, var saa ubetydeligt, at jeg opgav dette Forsæt.

Senere har en anden af hans Disciple, der ikke har nævnet sig, i Danske Samlinger V. leveret nogle Notitser og en Charakteristik, som indeholder meget Godt, og hvorved jeg kun har Lidet at erindre; men da nu en særegen Anledning og Opfordring er given, skal jeg ikke undlade at give mit Bidrag til at opfriske min høitagtede Lærers Minde, eller dog i al Fald aflægge et Vidnesbyrd

om den Taknemmelighed og Kjærlighed, hvormed dette Minde af mig stedse bevares.

Knud Ramshart Ørn er født i Skien af en Kjøbmands-Familie den 6te December 1778. Der levede i Skien to Brødre af ham, Jens Ørn, der var Grosserer, og Hans Ørn, Skibsfører; ogsaa havde han en Søster, Valborg Marie, der (som anført) var gift med Amtmand Gustav Peter Blom. Om han har havt flere Søskende, er mig ubekjendt.

Jeg finder i Badens Universitets-Journal, at han den 25de Oktober 1797 er indskreven som Student ved Kjøbenhavns Universitet med Charakteren „Laudabilis med Udmærkelse". Han havde gaaet paa Frederiksborgs Skole under Rector Bendtsen, hvem jeg erindrer han omtalte med Høiagtelse. Han blev Communitetets Alumnus den 22de Marts 1798 og senere Regents-Alumnus.

Den 17de April 1798 absolverede han den philosophiske Examens philologiske Prøve med Laudabilis.

Fra nu af tie de offentlige Kilder. Men man ved, at han har været Lærer ved Schouboes Institut i Kjøbenhavn samt en anseet Informator i private Huse, iblandt andet hos den bekjendte Conferentsraad Brun og hans endnu mere bekjendte Hustru, Digterinden Frederike Brun, født Münter, og rimeligvis været Lærer for den for Skjønhed og Talenter saa høit priste Adelaide (eller Ida) Brun, senere Grevinde Bombelles.

Dette Hus, hvor blandt Andre Baggesen var en stadig Gjæst, var idethele et Samlingssted for, hvad Kjøbenhavn besad af Aand og høi Dannelse, og i saadanne Kredse havde da ogsaa vor Ørn erhvervet det Træk af Finhed og en ægte Verdensmands Tone og Holdning, hvoraf han selv i sin senere tilbagetrukne Stilling dog viste kjendelige Spor.

Overraskende er det da, at den begavede og kundskabsrige unge Mand pludselig forlader en, som det synes, saa behagelig Stilling i Hovedstaden og snart efter dukker op i Øvre-Thelemarken som Huslærer hos Provst Kaurin i Siljord — forresten en gammel Ven. Man har talt om Helbredshensyn; og vist er det, at Ørn stedse senere bar paa et sygeligt Legeme og især havde svage

Øine. Men alligevel kan man neppe værge sig mod den Tanke, at der har været en Smule Mysterium, maaske et eller andet Kjærligheds-Skibbrud, med i Spillet, især da Øru stedse forblev ugift. Og er det sandt, hvad der berettes i den omtalte Livsskizze i Danske Samlinger, at man efter Ørns Død fandt i hans Tegnebog en Haarlok i et Papir med Paaskrift „fra din Ida“, kunde det ikke ligge saa fjernt at gjætte paa, at han kan have brændt sine Vinger paa sin smukke Elev, hvis Forlovelse og Giftermaal med Grev Bombelles imidlertid synes at have fundet Sted efter Ørns — man kunde næsten sige Flugt fra Kjøbenhavn.

Jeg kjender nemlig ikke nøie Tiden for denne hans Overflytning. Men jeg er i Besiddelse af et Brev fra ham til min Fader (som den Gang var i Kjøbenhavn), dateret Siljord den 17de November 1813, hvilket Brev synes at være skrevet ikke længe efter hans Ankomst did, idet han beder min Fader, der havde været hans Universitetsven, om at ordne Noget med hans i Kjøbenhavn efterladte Bøger og andre Sager. Brevet er forresten skrevet i en ret munter Tone og indeholder ved Siden af Commissionerne nogle Efterretninger fra Thelemarken, min Faders Hjembygd, men saa godt som intet nærmere Personligt.

Dog den anførte Combination er nu i ethvert Fald kun en løs Phantasi, hvorpaa ikke kan lægges nogen Vægt.

Hos Kaurin i Siljord forblev nu Ørn i flere Aar, indtil Provsten (i 1819) forflyttedes til Trondhjem. Ørn opholdt sig da i nogen Tid hos sin Svoger Blom, den Gang Sorenskriver i Jarlsberg. I 1820 blev han Adjunkt ved Trondhjems Latinskole, og i 1823 Overlærer og Bestyrer af den ny oprettede Latinskole i Skien, fik 1828 Titel af Rector og vedblev i denne Stilling indtil han i 1841 paa Grund af Sygelighed maatte søge sin Afsked, som tilstodes ham den 19de Juni med Pension og „Bevidnelse af H. M. Kongens naadige Tilfredshed med hans udmærkede Embedsførelse“. Han opholdt sig da i nogen Tid hos en fordums Discipel og senere Medlærer, Sognepræst Mülertz i Moland (i Thelemarken), og døde i Skien ben 16de Oktober 1843. Han er begravet paa Skiens Kirkegaard, hvor der er sat ham et Monument med følgende Indskrift:

Canutus Ramshart Ørn
Rector scholae Schienensis
natus VII Iduum Decembris
Anno MDCCLXXVIII
Defunctus XVIII Calendarum Novembris
Anno MDCCCXLIII.

Assidue
et
sapienter.

Discipuli et cives posuere.

Det er bekjendt, at Skiens Skole, skjønt en mindre og med ydre Hjælpemidler sparsomt udstyret Smaastadsskole, under Ørns Styrelse snart hævede sig til en stor Anseelse, der endog tiltrak den Søgning fra fjerne Egne. Noget bidrog vel hertil den Opsigt, der vaktes ved Skolens Førstegrøde, der i 1828 dimitteredes til Universitetet, med A. Schweigaard og P. A. Munch i Spidsen. Dog allerede den Maade, hvorpaa den unge Schweigaard i den latinske Epistel til sin tidligere Lærer omtaler sin Rector, giver et Indtryk af, at det skjønne Resultat ikke var en Tilfældighed, der udelukkende skyldtes nogle enkelte Disciples udmærkede Evner, men at disse Evner her havde fundet en Ledelse, der var dem værd, og som netop betingede deres heldigste Udvikling. De varme Lovord, som Schweigaard der lader udstrømme over sin Lærer og faderlige Ven, kan jeg, som nogle Aar senere kom ind under den samme Ledelse, af ganske Hjerte underskrive Og naar jeg skulde forsøge i min Phantasi at udmale mig et Mønsterbillede af en Skolebestyrer og Lærer, saa vilde dette uden Tvivl have de fleste Træk tilfælles med det Billede af Rector Ørn, som staar i min Erindring.

Han var for det første, saavidt jeg kan skjønne, en grundig lærd Mand og især en dygtig Latiner. Men skjønt han vistnok i Skolens hele Undervisning lagde en afgjort Hovedvægt paa den classiske Dannelse, hvorfor ogsaa Undervisningen fik et fast Midtpunkt og en concentreret Holdning, i Modsætning til den ency-

klopædiske Forløbenhed, der senere er bleven almindelig, saa var han dog meget langt fra Sneverhed og Pedanteri, idet han meget mere baade besad en sjelden Grad af udbredt Almendannelse og vidste at vurdere denne. Jeg erindrer endog at have hørt den Ytring af ham, at „man tildels havde drevet Afguderi med de gamle Classikere.“ Og maaske kan — i Forbigaaende bemærket — lignende Ytringer allerede i den unge Schweigaards Sjæl have kastet et skjult Frø, der hos ham (skjønt han ogsaa begyndte som en grundig Classiker og især var begeistret for Homer) har senere kunnet voxe sig frem til den Opposition mod Classiciteten, der vistnok gik langt videre, end det oprindelig laa i hans Rectors Tanke.

Han foredrog da ogsaa sine Auctores ikke blot med grammatisk Grundighed, men ogsaa med Aand og Smag. Især erindrer jeg med Fornøielse det Lys af Vid og Humor, han vidste at sprede over Horats, navnlig de horatsiske Breve. Naar Forfatteren af Opsatsen i Danske Samlinger synes at antyde, at han behagede sig i at dvæle ved og „med dramatisk Livfuldhed at foredrage“ anstødelige Steder, saa stemmer dette i al Fald ikke med min Erfaring, da jeg aldrig har hørt ham berøre saadanne Steder uden med let og varsom Haand — skjønt uden overdreven Pertentlighed. Medens allerede Behandlingen af Classikerne gav Anledning til i Parentheser og Anvendelser at udstrø mangt et Frø af sund og frugtbar Livsvisdom, flød naturligvis denne Kilde endnu rigere i Gjennemgaaelsen af de norske Stile, hvorved han gjorde sig den Umag at udarbeide fuldstændige Udkast, der meddeltes Disciplene, efter at deres Arbeider vare recenserede. Det er meget at beklage, at disse Udkast uden Tvivl ere tabte; de vilde, samlede og udgivne, have dannet en langt mere righoldig og i logisk Disposition mønsterværdig Veiledning for Skolemænd, end flere af de „Veiledninger til Udarbeidelser i Modersmaalet“, der senere have seet Lyset.

Min oftere nævnte Forgjænger i det danske Tidsskrift har fundet, at Ørn gjerne ytrede sig med bitter Spot mod Kjærligheden. Heller ikke dette kan min Erfaring ganske bekræfte; jeg har kun sjelden hørt ham tale om Kjærligheden, og jeg tror, at, hvad han vistnok omtalte sarkastisk, var i al Fald kun „Skoleforlibelser“

o. desl. Blandt de Herrer „Mesterlectianere“, der i en Smaaby naturligvis følte sig som hele Cavallerer, vare saadanne vistnok ikke ukjendte; jeg erindrer f. Ex. at jeg, som Classens bestaltede Versemager, flere Gange i en eller anden Kamerats Navn har skrevet duftende Vers til at ledsage en Blomsterbuket eller en anden Opmærksomhed, hvormed en af Byens unge Damer blev lyksaliggjort. At nu deslige Narrestreger, som Rectoren meget godt vidste Besked om, af ham ved Leilighed maatte døie en og anden henkastet Sarkasme, der stillede Sagen i det fortjente latterlige Lys, er neppe at undres paa. Idethele straffede han den hos Slyngelalderen saa sædvanlige Daarskab at ville spille Voxen før Tiden helst med Ironiens Pidsk, som han stedse haandterede med Forkjærlighed og Mesterskab.

Ørns alsidige Dannelse og i det Hele overlegne Personlighed satte ham ogsaa i Stand til i sjelden Grad at følge og controlere Undervisningen i alle dens Grene og paa alle dens Trin og saa at sige med sin Aand at være tilstede overalt. De Lærere, der — i al Fald i min Tid — virkede under ham, vare vistnok brave og samvittighedsfulde Mænd, og jeg mindes dem alle med Agtelse; men — maaske paa en enkelt Undtagelse nær — kan jeg neppe tilkjende nogen af dem nogen fremragende Dygtighed eller udmærkede Læregaver, og den Kunst at holde, som man siger, Disciplin, forstod de i Regelen ikke. Der kunde da vistnok enkeltvis forefalde nogen Støi og anden Uregelmæssighed i Classerne; alligevel vidste Rectorens Auctoritet at holde det Hele sammen i prisværdig Orden og Harmoni, og under hans paa en Gang humane og overlegne Ledelse og i den af ham saa at sige gjennemtrængte aandelige Luft bragtes Lærerne ogsaa til paa den heldigste Maade at udfolde det Bedste, de eiede, ja jeg havde nær sagt, til at virke over sin naturlige Evne. Det bekræftedes her, hvad man ikke saa sjelden seer, at Personer af ganske almindelig Beskaffenhed, naar de staa under Indflydelsen af en overlegen Aand, komme til at udføre, hvad der under andre Omstændigheder overstiger deres Kræfter. Og den Flidens, Nøiagtighedens og Selvvirksomhedens Aand, som han vidste at indgyde ogsaa Disciplene, kunde i mangt et Tilfælde tjene til at erstatte eller udfylde, hvad der fra enkelt

Lærers Side kunde være mangelfuldt. Jeg skal herpaa anføre et Exempel. I det sidste Halvaar af min Skolegang havde vi ingen Lærer i Religion og Hebraisk, da vor forrige Lærer, Gislesen, ved Aarsskiftet var forflyttet, og hans Eftermand først kom efter Paaske. I denne Mellemtid samledes den øverste Classes Disciple efter Rectorens — ikke Befaling men Raad — regelmæssigt i de Timer, der ellers vare bestemte for Religion og Hebraisk, men i hvilke vi nu „havde Lov“, satte os selv Lectier og overhørte hverandre i disse, agerede saaledes skiftevis Lærer, og gjennemførte dette med saadant Alvor og saadan Nøiagtighed, som om en virkelig Lærer havde været tilstede. Resultatet var ogsaa, at vi alle i disse Fag stod os hæderligt til Examen artium.

Jeg har ikke kunnet negte mig den Tilfredsstillelse at omtale dette som et Bevis paa den Skolens gode Aand, der udgik fra og paa alle Maader næredes af dens Rector.

Jeg har hentydet til, at han søgte at fremme Disciplenes Selvvirksomhed. Dette skede iblandt Andet ved at opmuntre til Privatflid udenfor det af Skolen paalagte Arbeide. Det var saaledes blevet en Æressag, ved hver Skoleexamen ved Siden af det paa Skolen Foredragne, at „lægge op“ og gjøre Rede for et eller andet Afsnit af en classisk Forfatter, som vi havde læst paa egen Haand, og hvortil Rectoren af Skolens eller sit eget Bibliothek havde laant os Hjælpemidler. Af de mere fremrykkede Disciple modtog han af og til frit valgte Udarbeidelser paa Norsk eller Latin, hvilke han i Fritimer velvillig gjennemgik. Ja jeg erindrer, at jeg endog har bragt ham Vers og derover hørt hans smagfulde og kyndige Kritik, — men skylder Ærlighed at tilføie, at denne her kun lød lidet opmuntrende, og jeg skylder maaske Ørn, at jeg senere, med al den Fingerkløe, jeg ogsaa i den Retning kan have havt, og med al den Sangklimpren, som Leiligheden oftere har afnødt mig, dog viselig har afholdt mig fra at ville indtrænge mig i de egentlige Digteres Laug. Derimod har hans skarpe Blik maaske allerede da i mig skimtet (hvad jeg selv var langt fra at ane) Spiren til en Philosoph og derfor laant mig philosophiske Bøger, f. Ex. nogle af Treschows Værker og, som jeg specielt erindrer,

Steffens' berømte kjøbenhavnske Forelæsninger, der gjorde stærkt Indtryk paa mig, uagtet jeg vel neppe tilgavns forstod dem.

Han kjendte idethele sine Disciple, vidste, hvad der boede i dem, og hvad de duede til. Hans Forhold til dem var gjennemgribende personligt. Han kjælede vel ikke for Individualiteten og overholdt fremfor Alt, at Enhver tilegnede sig Dannelsens faste og almengyldige Grundlag; men han vidste ved Siden deraf ogsaa at lade eiendommelige Anlæg og Tilbøieligheder komme til sin Ret, og afpasse sine Fordringer og sin hele Behandling derefter. Den Disciplin, han udøvede, havde ogsaa dette personlige Præg og kunde derfor undertiden forekomme Udenforstaaende noget vilkaarlig, idet den var forskjellig efter de forskjellige Charakterer. Hvor en lemfældig Paamindelse eller (mod visse Daarskaber) et godmodigt Drilleri var tilstrækkeligt, der anvendte han ikke den skarpe Lud, han fandt nødvendig for visse Hoveder. Egentlig, især legemlig, Straf brugte han sjelden, men da eftertrykkeligt og øieblikkeligt, uden lange Forberedelser med Skoleraad o. s. v. og uden lange Straffetaler. Jeg har kun en Gang seet ham give en Ørefigen og det til en Discipel i Skolens næstøverste Parti, men det var en Ørefigen, som sagde sex, og uden at der blev talt et Ord; Grunden var i sig selv klar, og Virkningen var afgjørende.

Dette personlige Forhold og det nøiagtige Kjendskab til hver eneste Discipel, hvorpaa det var bygget, blev ham nu vistnok kun derved muligt, at det var, som sagt, en liden og ensartet Skole, hvis Discipelantal i al Fald i min Tid ikke oversteg 50. I de nymodens store Skoler „for den høiere Almendannelse", der have Disciple i Hundredevis og som paa een Gang skulle indeholde Elementarskole, Middelskole med Latin- og med Engelsklinie, Latin- og Realgymnasium, bliver Bestyrelsen let et upersonligt Bureau, og i ethvert Fald det Hele et saare indviklet Maskineri, hvor Alt maa gaa efter abstrakte mechaniske Regler. Om dette er til Fordel for den virkelige høiere Almendannelse, for Intelligentsens og Charakterens Udvikling, skal jeg her lade uundersøgt; jeg tillader mig kun at sige, at jeg for min Part takker Gud for, at jeg har gaaet paa en liden beskeden Latinskole, der havde en virkelig Rector — og da især en saadan som Ørn.

Men havde han saaledes en mindre og forholdsvis let overskuelig Skole og Discipelkreds at styre, saa var han denne ogsaa i sjelden Grad udelukkende opofret; han satte i Virkeligheden sin hele rige Personlighed ind paa det Hverv at danne og opdrage de unge Mennesker, der vare ham betroede, og som i Sandhed — som han undertiden humoristisk udtrykte det — „brændte paa hans Hjertes Skorsten". Al hans Interesse gik op i hans Skole og „hans Gutter", og han var dem alle en sand Fader.[1]) Med alle sine Kundskaber, sin skarpe Tanke og sin livlige Aand, har han dog aldrig, mig bekjendt, indladt sig paa noget Forfatterskab, og hans Navn vil ikke findes i noget Literaturlexikon. (I sine Kjøbenhavner-Dage skal han efter et usikkert Rygte have givet anonyme Meddelelser til tydske Tidsskrifter, men hvoraf ingen kan paavises). Han tog liden Del i Byens Selskabelighed, spillede ikke Kort o. desl. Derimod gik han om Aftenerne ofte om til Disciplene, fornemmelig dem, der ikke havde Familie i Byen. Han satte sig da ned paa Hybelen hos os, talte med os venligt og fortroligt om vore Anliggender og Tanker, vort Hjem og vore Familieforholde o. s. v., og mildt Alvor vexlede da ikke sjelden med Skjemt. I det mindste for de bedre Disciple vare disse Besøg rene Fester; man følte sig opmuntret og styrket, jeg kunde gjerne sige løftet og adlet derved. Enkeltvis kunde de dog imødesees med ikke ublandede Følelser, eftersom der ved disse Leiligheder ogsaa undertiden øvedes nogen Justits, naar der var grundet Klage over Vedkommendes Opførsel i Logiet e. desl. Forresten tilbragte han sine Aftener sædvanlig i sit ensomme Hjem, og disse kunne da synes især om Vinteren at maatte have været ham lange nok, da han paa Grund af sin Øiensvaghed ikke kunde tilbringe Tiden synderlig med at læse. Han gik da gjerne og røgte Tobak i en Stue, der blot var oplyst af et eneste Lys, som tilmed stod i et Hjørne bag en Skjerm, — kun sysselsat med sine egne Tanker. At imidlertid der var Stof nok, og at det indre Liv, han levede, ikke var fattigere, fordi det var skjult, at altsaa hans anførte

[1]) Flere fattige Disciple understøttede han uden Tvivl i Stilhed med sin Pung, og en af dem, senere Overlæge Ove Guldberg Høgh, har af Taknemmelighed opkaldt sin Søn efter ham: Knud Ørn Høgh, nu anseet Læge i Amerika.

Valgsprog ogsaa i den Forstand havde en prægnant Bekræftelse, vil Ingen, der kjendte ham, tvivle paa.

I disse Aftenstunde modtog han dog imellem Besøg af en og anden af hans Lærere, eller endog af nogen af de ældre Disciple, der da havde den Lykke at høste baade Belærelse og Opmuntring af en Times Samtale med denne faderlige Ven, hvis Sindsstemning stedse syntes jævn og frisk og aldrig viste sig kuet enten af den Sygelighed, som han factisk bar paa, eller af det Tungsind, som Mange kunde forudsætte hos den enslige Gamle.

Der gives, saavidt jeg ved, intet Billede af Ørns ydre Person. Han var en kortstammet, temmelig før Skikkelse, med et mere end almindeligt stort Hoved, saa stort, at han gjerne maatte særskilt bestille sine Hatte. Ansigtet var temmelig bredt og fladt, med en kort Stumpnæse; man kunde finde noget Sokratisk deri. Panden var mægtig, men skjultes for det meste, ude af en bredskygget Hat, og inde af en stor grøn Øienskjerm, som han sjelden aftog — undtagen, naar vi i vore norske eller latinske Stile havde opvartet med et selvgjort Ord, — „for at hilse“, som han sagde, „paa den nye Borger af Sproget“. Hans Dragt var stedse sirlig, i Regelen af fint blaat Klæde, hans Linned skinnende hvidt, undtagen naar der stundom i Brystet kunde lægge sig en Strime af Snus, som han flittigt brugte.

II.

Erindringer om A. M. Schweigaards Ungdom[1].

(Af J. C. Lous).

I Aaret 1824 blev jeg, 13 Aar gammel, sendt til Skien og optaget i Latinskolen der, som nylig var oprettet under den dygtige og nidkjære Rektor Ørn. Skolen havde da endnu kun 2

[1]) Forfattet efter Udgiverens Anmodning.

Klasser, og den øverste, hvor jeg kom ind, tællede kun 4 Elever, hvoriblandt P. A. Munch, den senere bekjendte Professor i Historie. (Otto Løvenskiold, senere Høiesteretsassessor, kom — om jeg ikke feiler — først ind en god Del senere.) Efter nogen Tid ymtedes der om, at en ny Discipel til Klassen var ankommen, der havde faret tilsøes og siden været hos en Præst i Tydskland. Vor Nysgjerrighed var vakt, men vor Forundring steg endnu mere, da en Formiddag Rektor kommer ind i Klassen med et ungt Menneske, hvis Dragt og Optræden ganske afveg fra, hvad vi havde tænkt os. Han saa slet ikke ud som Sømand, men var iført sort Dragt med høipullet Hat i Haanden. Dette var Anton Martin Schweigaard, dengang 16 à 17 Aar gammel. Han var endnu temmelig spinkel, noget bleg, havde sort, langt, tilbagestrøget Haar, og tog faste lange Skridt, naar han gik. Han lyttede eftertænksomt til, hvad Rektor meddelte ham. Han var øiensynlig tidlig, men ikke fuldt udviklet. Vi følte os først fremmede for ham. Det varede dog ikke mange Dage, før vi maatte erkjende, at han tilegnede sig, hvad der skulde læres, fuldstændigere og grundigere end nogen af os Andre. Og dette vedblev saaledes uafbrudt i den Tid, hvori jeg var sammen med ham paa Skolen, som jeg forlod i 1826. Ikke nogen Dag eller i noget Fag viste han sig mindre overlegen dygtig, og der var for hans Vedkommende aldrig Tale om nogen tilfældig Svaghed, endsige Forsømmelighed.

Skoletimerne optog dengang baade Formiddag og Eftermiddag, og Tiden til at læse hjemme kunde saaledes undertiden blive lidt knap. Jeg mindes, at vi engang foruden Andet ogsaa havde et langt Pensum i Herodot at gjennemgaa, hvori flere vanskelige Steder, og at jeg besluttede at indhente Schweigaards Mening, da han omtrent da samtidig vel maatte være ifærd med at forberede sig. Men ved at komme til ham fandt jeg, at han var ifærd med at studere i en græsk Lexikon, og at han allerede om Aftenen var bleven fuldt færdig med Herodot.

Det var paa denne Maade, han paaskyndede sine Studier ogsaa i de øvrige Sprog. Til Afvexling tog han selve Lexikonet fat som Lærebog, og hvad han saaledes havde lært, sad fast hos ham. Paa samme Maade havde han under Opholdet i Tydskland

allerede begyndt i Latinen. Men man maa ikke tro, at dette var, hvad man kalder Pugning, eller alene et Arbeide med Hukommelsen; tvertimod — han søgte stadig at finde Ordenes Rødder, at sammenholde det Beslægtede og stille det Eiendommelige levende for Øie. Ved Siden af Hukommelsen arbeidede saaledes stedse en tænksom, indtrængende Kritik.

Denne rastløst arbeidende Kritik var et af Grundtrækkene i Schweigaards Begavelse. Med overlegen Dygtighed søgte han stedse at sønderlemme ethvert Stof og at klare ethvert Forhold, der laa for ham, og han hvilede ikke, før han fik stillet enhver Ting paa sin Plads. Jeg mindes, hvor enestaaende i sit Slags hans Samtaler vare, naar vi vare ude at spadsere sammen, hvor hurtig Tiden gik, naar han kom i Aande; han tænkte, saa at sige, høit, og han tog villig imod hvilkesomhelst Bemærkninger og Modsigelser, da de kun virkede paa ham som en Spore til at gaa saameget dybere tilbunds. For dem, der først have kjendt Schweigaard i en mere fremrykket Alder, kan det muligens interessere at høre, hvor fremtrædende hans stærke Tænke-Evne allerede viste sig hos ham paa et saa tidligt Trin. Ikke i noget Fag paa Skolen lod han sig nøie med blot at modtage det Stof, der bødes ham, men søgte ligesaa ivrig at anskue det fra alle Sider og se det i de Forbindelser, hvor det hørte hjemme.

Naar den kritiske Sands er overveiende hos unge Mennesker, kaster den sig ofte paa Smaating eller Personligheder. Hos Schweigaard ledes den udelukkende af Tørsten efter Sandhed og var hos ham en Naturtrang. Han dreves af en Umiddelbarhed, fri for alle Sidehensyn, al Beregning. En saadan Umiddelbarhed ved Siden af overlegne Evner tænker man sig gjerne som eiendommelig for genial Begavelse. I Forbindelse hermed staar en anden Side i Schweigaards Væsen, der allerede aabenbarede sig paa Skolen, nemlig den Varme, der gjennemstrømmede hans Udtalelser, og hvoraf man stedse fik det bestemte Indtryk, at han arbeidede ikke blot med Forstanden, men at han lagde hele sin Person i det, han sagde. Schweigaard var paa Skolen, som i sit senere Liv, fri for al Smaalighed og Pedanteri, og ligeoverfor sine Meddisciple hjertelig og godmodig, men paa den anden Side, naar

han mødte anmassende og uforstandig Modstand, kunde han blive utaalmodig, og Satiren kom da frem. Jeg mindes en saadan Scene i Skien, hvor en ung Student var den ulykkelige Modpart.

Blandt Schweigaards Meddisciple var, som anført, P. A. Munch. Denne forekom os næsten som et Vidunder, navnlig ved sin Hukommelse. Han kunde flere Bøger af Livius og Sange af Homer udenad og havde derhos adskillige Smaatalenter, saasom for Musik, Tegning m. m., og Sprog tilegnede han sig med største Lethed. Og dog ansaaes Schweigaard for hans Overmand i latinsk Stil. Schweigaard skrev, inden jeg forlod Skolen, altsaa da han havde været der henved $1^1/_2$ Aar, gjerne Variation paa Stilen, og Rektor, der var hjemme i klassisk Latin, havde tilsidst fast Intet at rette. I norsk Udarbeidelse havde Schweigaard ingen Medbeiler. Hans sammentrængte Tankerigdom og sikre Logik kunde der ikke være Tale om hos hans flere Aar yngre Kammerater. I Arithmetik og Geometri kunde der blandt dem, der vare hjemme deri, efter disse Fags Natur ikke mærkes saa stor Forskjel; dog var Schweigaard blandt de Første i at løse Ligninger, og underhaanden erfarede jeg, at han var ualmindelig hurtig og sikker i Hovedregning, hvilket Fag selvfølgelig var for ringe for øverste Klasse, men som jeg oftere hørte ham med Taknemmelighed erkjende, at han i sin tidligste Barndom havde lært i Kragerø. Det er en Selvfølge, at baade Schweigaards og Munchs sjeldne Hukommelse var Gjenstand for deres Meddisciples Opmærksomhed, og man var ikke ganske paa det Rene med, hvilken der var stærkest; men man gjorde sig, som det lod, den Forestilling, at Hukommelsen hos Schweigaard kun var en Tjener, skjøndt en værdifuld Tjener for hans øvrige Evner, medens den hos Munch var det Overveiende. Muligens gjorde man herved Munch ikke fuld Ret, og muligens forstod man ikke tilbørlig at vurdere Munchs historiske Gisninger og Kombinationer, der allerede paa Skolen ligesom laa ham i Blodet.

Der var selvfølgelig kun faa Adspredelser for Skolens Disciple. Jeg mindes nogle Søndage at have været sammen med Schweigaard paa Apotheket, idet Apothekerens Søn, Carl Mülertz, senere Sognepræst, var vor Klassekammerat. Rekreationen bestod mest i Spadserture, og undertiden var Rektor, der nød vor ubetingede

Agtelse og Hengivenhed, god nok til at tage os med sig i det Frie. Turen gik gjerne over Klosterfosbroen til en Skov ikke saa langt derfra. Navnlig erindrer jeg en lang Tur til en fjerntliggende Fos, hvor Schweigaard, Mülertz (beslægtet med Rektor) og jeg vare Rektorens Gjæster paa en Bondegaard i Nærheden. (Om Munch og Otto Løvenskiold kunde der ved deslige Leiligheder ikke være Tale, da de boede paa Landet, i længere Afstand fra Byen). Schweigaard udvexlede underveis Tanker med Rektor som med os paa den ham eiendommelige Maade, og efter Anledning tilbød Rektor at laane ham Bøger udenfor, hvad der nærmest vedkom Skolen.

Schweigaard havde nemlig, som det syntes, altid god Tid. Naar man kom til ham, var han altid færdig til at gaa med. Jeg mindes aldrig at have hørt i hans Mund den Undskyldning: „Jeg har ikke Tid". Han læste nemlig baade hurtigt og vedholdende, og da han havde udmærkede Øine, kunde han holde ud om Aftenen, til han var færdig. Han havde en Evne til i utrolig kort Tid at lade Øinene følge Linierne i en let Bog, uden at gaa Glip af Indholdet. Denne Evne havde ogsaa Munch. Jeg erindrer, at de paa Skolen engang for Spøg tog en Fortælling for at se, hvem der var hurtigst, idet de samtidigt læste sagte hver for sig. Paa en Side, tror jeg, vandt den Ene, paa den næste den Anden.

Det er let at forstaa, at Schweigaard paa denne Maade fik en udbredt Læsning og derved, i Forbindelse med sin Evne til at fordøie, ordne og beholde det Læste, efter sin Ankomst til Universitetet tidlig blev en moden Mand. Baade paa Skolen og senere hørte jeg ham udtale sig om, hvorledes han bar sig ad med sin Lekture. „Der er saamange Bøger, sagde han, at det er umuligt at læse dem alle, det gjælder at finde de bedste. Jeg blader gjerne hist og her, for at se, om Bogen anstaar mig, og begynder sjelden forfra, men hellere i Slutningen, og jeg kommer derved hurtigst ind paa de Spørgsmaal, som Bogen egentlig vil løse. Interessen sættes derved lettest i Aande, og mange Bøger slipper jeg strax."

Det sædelige Alvor, der besjelede Schweigaard, gav sig selvfølgelig ogsaa tilkjende paa Skolen, dog mindre direkte end gjen-

nem hans hele exemplariske Forhold. Dog mindes jeg en Leilighed, hvor jeg tror at have seet det umiddelbart i Øieblikket. Vi havde i den tydske Time at oversætte af Læsebogen Schillers „Der Kampf mit dem Drachen“. Vi fandt os Alle tiltalte af det smukke Digt, dog ikke anderledes, end at vi, da Timen var endt, lagde Bogen sammen og vare dermed færdige. Schweigaard vedblev derimod at læse alvorlig om igjen og om igjen, og da vi spøgende talte til ham om, hvad det var, ændsede han os ikke, men skuede ufravendt hen imod Noget, der helt optog og fængslede ham, og udtalte tilsidst sin Beundring for det, han havde læst. Digtet omhandler Selvraadigheden og indskjærper den Unge paa Schillers tiltalende Maade ydmyg Ærbødighed for sine Pligter. Grunddraget i Schweigaards Karakter var netop samvittighedsfuld Pligtopfyldelse. Det har tydelig nok præget sig i hans hele Liv. Jeg anede det kun dengang. Men jeg har aldrig siden seet hint Digt, uden at tænke paa Schweigaard.

I nær Forbindelse hermed staar den Kjærlighed og Beundring, hvormed han omfattede ogsaa flere af Schillers øvrige Ballader, navnlig dem, der gaa ud paa at forherlige det rene, gudhengivne, i Liv og Død trofaste Sind, hvem høiere usynlige Magter skjærme og hævne, („Der Gang nach dem Eisenhammer“, „Die Traniche des Ibykus“, „Die Burgschaft“), og fremstille Modsætningen, den tilfældige ydre Lykke, som skuffende Blændværk („Der Ring des Polykrates“). Baade paa Skolen og senere satte Schweigaard disse Digte ubetinget over Alt, hvad Schiller ellers har skrevet, og jeg mindes i Særdeleshed, at han engang med megen Bestemthed ytrede, at Schillers Ballader staa paa Høiden af det Bedste af, hvad Poesien i nogen Tidsalder har frembragt. —

Efter 2 Aars Adskillelse samledes jeg atter med Schweigaard i Christiania i 1828, da han blev Student. Vor Omgang fra Skolen fortsattes der i nogle Aar. Hans Kundskaber gjorde rivende Fremskridt, og det varede ikke længe, førend han i visse Retninger, navnlig hvad der vedkom den almindelige Kultur og Næringsveiene, saasom Bankvæsen, Skibsfart, Handel, Beskatning, Statsøkonomi og det rent Juridiske, viste sig hjemme deri, man kunde

berøre, hvad man vilde, og han gjengav det, bearbeidet gjennem hans egen Tænkning.

Det Sentimentale og Halvklare var hans Natur imod. Dette viste sig gjennemgaaende. Han var imod den Philosophi, der søger at forklare, hvad der fra menneskeligt Standpunkt ikke lader sig begribe eller forklare, og derfor kun gjengiver Gaaderne uløste, tildækkede med Ord. Ligesaa paa andre Felter. Ingen kunde elske sit Folks Fremgang mer end han; men Gjenveiene, som den Utaalmodige og Kortsynede foretrækker, frygtede han.

Det var ham en Trang stedse at gjøre Noget til Hygge for dem, der kom til ham. Jeg mindes, da han logerede i Øvre Voldgade, at han engang fra Kragerø havde faaet sig tilsendt en Kasse Æbler, som han trakterede med, saalænge der var Noget igjen. Ved andre Leiligheder, naar tilfældigvis flere gamle Skolebekjendte samledes hos ham, sendte han efter Rosiner og Mandler og en Flaske Vin, for at gjøre dem tilgode, uden at jeg tror han selv nød Synderligt deraf. Men han var munter, havde et venligt Ord til Enhver og sad ofte med et Stykke Træ fra Vedkassen, som han snittede paa og gav en eller anden Form.

Skjønt i nogen Tvivl, tror jeg ikke at burde tilbageholde en Samtale, jeg havde med ham paa en af vore Spadserture, da han endnu var Student. Den angaar nemlig et Punkt, som ikke ret Mange af de Nulevende kunne give Besked om, og som dog er af Betydning ved Opfattelsen af hans Personlighed. Vor Samtale kom ind paa, hvad der gjerne anføres imod enhver positiv Aabenbaring, nemlig at Verden øiensynlig er indrettet saaledes, at Sandheden mer og mer trænger igjennem, og at derfor Sandsynligheden var for, at ogsaa de høieste Sandheder, Erkjendelsen af Guds Kjerlighed og Naade vilde fundet Indgang alene gjennem den fra først af indførte Verdensordning, uden senere extraordinære Foranstaltninger. Vi skulde netop skilles, og der var saaledes ikke Tid til mange Bemærkninger. Han gjorde derfor med Styrke kun en kort Modbemærkning, saavidt jeg erindrer, omtrent følgende: „Jeg siger kun, at i stor Ulykke saavelsom i Fristelsens Øieblik har Troen paa det Aabenbarede en ganske anden Magt over Villien, end hvad den Enkelte kan hente hos sig selv; Mangt og

Meget synes i Frastand let, og dog, naar det kommer til Stykket, mærker man, hvorledes Kjød og Blod trænger til høiere Hjælp". Dette var nu vel ikke Andet, end hvad ogsaa Andre ved, og hvad man har vidst gjennem Aarhundreder. Men det kom fra et ungt Menneske og ovenikjøbet fra en Yngling med usædvanlig kritisk Evne. Her tog den ydmyge Selverkjendelse ialfald ikke Skade af det gode Hoved. Jeg glemmer ikke, hvorledes Schweigaard under denne Samtale steg i min Agtelse og Hengivenhed.

Af Digtere var Schiller, tror jeg, ham kjerest; han kunde en Mængde af hans lyriske Digte udenad, især fra 3die Periode. Specielt mindes jeg, at han oftere i Spøg reciterede Digtet „Dithyrambe":

„Nimmer, das glaubt mir, erscheinen die Götter
Nimmer allein" o. s. v.

og fremsagde de sidste smukke Linier langsomt og med Vægt.

Da jeg engang berørte det Besynderlige i, at skjønt man sætter Göthe høiere, holder man sig dog ikke sjelden mest til Schiller, ytrede han leende: „Ja, Schiller er mærkværdig; naar man om Formiddagen føler sig træt, er et Par Vers af ham saa godt som et Glas Vin".

Af Romanforfattere holdt han ubetinget paa Walter Scott, uden at ville lade nogen af de yngre komme op imod ham, og en af hans Grunde var, som jeg oftere hørte ham lægge Vægt paa, at hos Scott var der Intet at rødme over, Intet, som man ikke trygt kunde lade den Unge læse.

Skjønt han paaskjønnede vore gode Digtere, kom han dog undertiden, skjønt sjelden, med en sarkastisk Ytring, som en Modsætning — antog jeg — til den blinde Forgudelse. Saaledes mindes jeg, han engang spøgende ytrede i Anledning af et Leilighedsdigt, antagelig i Trediveaarene, fra en Haand, jeg ellers vidste han holdt høit i Ære: „N. N. er dog vor bedste Hane, han taer dog bedst i".

Midt under sine, som de Fleste ville sige, tørre Studier, hvilke han drev saa grundigt, at man kunde tro, han ikke havde Sands for Andet, bevarede han sin Varme for høiere Interesser i en Grad, som maaske ikke Mange forestille sig. Jeg kom engang

til ham, just som han havde læst om den ældre Fichte, hvorledes han blev et Bytte for Nervefeber, som han havde paadraget sig, ved under Tydsklands Frihedskamp imod Frankrig i 1813—14 at deltage med sin Hustru i at pleie de Syge og Saarede paa et Hospital i Berlin. Han kom imod mig med Bogen, synlig rørt, og bad mig læse den, ytrende: „Dette er noget Andet og Større end at philosophere“.

Jeg har kjendt Faa eller Ingen, der stedse var sig selv mere lig end Schweigaard, altid frisk, freidig og aaben. Han havde en god Helbred og rolig Tænkemaade, skjønt han let blev ivrig, naar det for Alvor gjaldt at forsvare, hvad han ansaa for Ret. Kun en Gang saa jeg ham i Taarer. Jeg var hos ham kort efterat han havde faaet Brev om, at hans Bedstemoder var død. Han var heftig bevæget og ganske utrøstelig og sagde gjentagende: „Jeg vidste ikke, at jeg i den Grad var bundet til hende“.

Hos Christian Langberg, senere Professor i Fysik, hvem jeg kjendte, før han blev Student, samledes undertiden om Aftenen Schweigaard, Welhaven og P. A. Munch. Welhaven, der var saa glimrende i sin Optræden og tillige saa energisk, bøiede sig dog stedse for Schweigaard, og mere end een Gang saa jeg hans Øine straale, naar Schweigaard udtalte sig i en Retning, der stemmede med hans egne Tanker. Disse fire unge Mennesker, Schweigaard, Welhaven, P. A. Munch og Chr. Langberg, gjorde en Pintse en Fodtur sammen til Kongsberg; her levede just dengang Digteren Maurits Hansen, hvem de skattede paa Grund af hans Fortællinger. Tilfældigvis var jeg just tilstede og saa dem drage afsted med Oppakning, iførte hvide Lærredsbuxer, — Alle med overstrømmende Livslyst. Denne lille Trup, som upaatvivlelig indesluttede Noget af det Bedste, Norge dengang eiede af Genialitet og Talent, af Aandrighed og Kundskab, blev baaret paa Hænderne, hvor de kom, saasnart deres Navne nævnedes; intet Under derfor, om deres friske Hjerter svulmede af Mod, blandet med berettiget Selvfølelse. De kom tilbage trætte og støvede, men veltilfredse.

Velvoxen og over Middelshøide, havde han et ædelt, forstandigt og særdeles godt Ansigt.

Han tænkte kun lidt paa sin Dragt, deri maatte hans Omgivelser ofte hjælpe ham, og dog var der Faa, hvem det bedre klædte at være i Puds.

Han var ikke Idrætsmand, men i yngre Dage en flittig Fodgjænger og god Svømmer.

Han var fri for al Blødagtighed eller Nydelsessyge enten i Tanke eller Vane, i sit Levnet maadeholden, hjælpsom mod Andre, ligesom til det Yderste uegennyttig og sædelig.

Naar jeg efter mit mangeaarige Kjendskab til Schweigaard i Korthed skal udtrykke min Dom om ham, kan jeg ikke sige Andet, end at hans Evner, hans Karakter, hans Energi og Arbeidsdygtighed hver for sig vare ualmindelige, men samlede hos een Person gjøre de ham til en Størrelse, som et lidet Folk kun med lange Mellemrum kan vente at se i sin Midte.

1880, April.

III.

Schweigaards latinske Brev til Pastor Koeppen af 29 Marts 1828.

Magister optime summaque pietate colende!

Ex silentio, quod nunquam rupturus videris, siquid conjicere licet, literarum me, dum taces, negligentiæ arguis. Quam quidem culpam, neque eandem omnino immeritam, quo facilius a me amolirer, etsi plura, quæ afferrem, habebam, tamen, cum, quæ ex præteritis minus grata viderentur oblivione obrui, quam futuris svavitatem et dulcedinem detrahi mallem, omnem ejus rei mentionem abjiciendam prætereundamque existimabam; sic Tibi gratius fore ratus, si, quæ quondam deliquerim, assiduitate posthac et constantia scribendi resarcirem.

Circumspicienti autem mihi literas daturo, quænam potissimum scribenda viderentur, non larga undique copia et quasi materies affluebat. Namque cum nemini hic Tecum usus familiaritasque intercedat, neque sane nostra terra, utpote nec naturæ ubertate, nec artium flore neque denique doctorum hominum copia cum

felicissimis conferenda, memorabile quidquam et scitu admodum dignum exhibeat, mirum non erat haud multa, quæ Tua scire interesset juvaretque, occurrere. Memor autem vulgaris sententiæ (quæ tamen, an de meis semper epistolis recte afferri possit, dubito) longissimas quasque literas gratissimas esse a re haud abfore arbitrabar, si quemdam, veluti latiorem exspatiandi campum mihi sumsero. Tum enim fore confidebam, ut et pristinum silentium harum literarum amplitudine, ne dicam loquacitate compensando Tecum rursus gratiam inirem et imago mei plenior justiorque cogitatione Tua effingeretur atque diutius lætiusque animo Tuo adhæreret, certe aliquamdiu obversaretur. Sicut mihi est persuasum, me, etiamsi justo plus de sorte mea studiorumque ratione dixisse Tibi fuero visus, ob ea, quæ jam supra sunt memorata, paratiorem facilioremque veniam esse impetraturum. — Sed ad rem transeamus.

Quadriennium fere interlapsum est, ex quo, relicta Frisia domoque Tua, patrium larem repetii, neque quidquam — quæ quidem optanda maxime et expetenda hominum sors mihi semper est visa — quod memoratu magnopere dignum sit, hoc temporis intervallo mihi accidit. Nam semestri domi transacto nuperrime tum institutæ Skiensis scholæ discipulum me exceptum fuisse, non ignoras, ubi tum, cum hæc scribebantur, agebam, tribus post mensibus in Universitatem abiturus.

Est sane, quod mireris, me, jam antea quibusdam disciplinis leviter imbutum et quasi tinctum, atque ea jam ætate — quippe vicesimum annum agentem — qua negligentius fere, modo citius ad eventum properare soleant, tres amplius annos in schola atque literarum vestibulo consumpsisse, præsertim si, a literarum studio me numquam abhorruise neque nunc abhorrere, memineris. Quam rem ingenii tarditati omnem tribuendam censeas nolim, cum et multas et alias longe (sic) hujus moræ causas afferre liceat; ita, ut non turpi differendi temporis necessitate me tardatum, verum voluntate atque honesto remanendi consilio adductum adeundæ Academiæ terminum prolatasse Tibi patefiat. Namque cum hæc sit nostræ universitatis ratio, ut neminem, nisi qui antea severiori se examini subjecerit atque præcipuarum et linguarum et, quas vocant, scientiarum tirocinia posuerit, civem excipiat, fit, ut qui ingenium bene præparatum literarumque cultu quasi subactum et expolitum afferre cupiat, ei, etiamsi naturæ dotibus non fuerit destitutus, haud exiguum in literis temporis collocandum longaque mora devoranda sit. Accedit his, quod, cum acri — neque enim est dissimulandum — eodem tamen honesto excellendi studio ardeam, neque quidquam magis horream, quam in turpem et indecoram mediocritatem detrusum, nihil egregii conari, ad nihil, quod ultra vulgaria assurgat, adspirare

audere: literas omni pectore imbibendas existimavi easdemque ita in succum et sangvinem convertendas, ut graviori cuicunque negotio obeundo et difficiliori muneri suscipiendo idoneus haberer. Quod quidem propositum haud scio an umquam sim assecuturus; nam quo acrius mentis vires intendo, eo clarius pervideo, quam multa, quibus exstantiora fere ingenia ornata esse soleant, mihi deficiant et fortasse in omne posterum tempus sint defutura. Hi autem conatus qualemcunque habituri sint eventum, sedulam, quoad siverit facultatum ratio, literis operam navasse, me quidem numquam profecto poenitebit. Te enim, qui prima studia rexisti eorumque svavitatem tamquam mihi propinasti, non latet neque latere potest, me, ipsarum literarum amore captum, admiratione perfusum, haudquaquam autem ditioris emolumenti vel splendidioris conditionis spe permotum hanc, quam nunc persequor, viam ingrediendam credidisse.

At de studiorum ratione pauca dicenda erant. Quamvis ad omnium, quæ humanitatem juvant disciplinarum cognitionem familiaritatemque me adduci cupiam, in iis tamen, ad quas tractandas atque recolendas fert animus, longe me feliciores progressus et lætiores fecisse video. Nullum quidem, quod ad me pertinet, literarum genus neglexisse mihi videor, sed Græcam linguam mathesinque puram præcipuo et amore et successu sum amplexus.

Neque poenitet fateri, ex studio, quod in Græcis literis posui, etiamsi nihil nisi Homerum legere contigisset, satis et bonæ frugis et ingenuæ oblectationis me percepisse. Cujus carmina, quotquot ætatem tulerunt, quamquam per hosce duos annos universa uno tenore semel, iterum sæpiusque ita perlegi, ut nihil fere animum effugere posse videretur, tamen, quotiescunque vel Iliada vel Odysseam in manus sumserim, mirabili quadam, quasi novitatis dulcedine oblector divinoque immortalis vatis ingenio abripior. Cui rei tribuendum est, quod mihi minus placent præcipui latinitatis scriptores et ligatæ et solutæ orationis, ideoque in ipsis legendis segnius versatus sum. Neque enim negandum est, ne Horatium quidem ipsum, quem, aliorum magis consilio ductus, quam animi propensione perpulsus diligentius perlustravi, non proinde, atque ex doctissimorum hominum judicio exspectari par est, me juvisse. Cum autem, ne in latinis literis plane hospes manerem, sedula et pæne quotidiana lectione opus esset, ad recentiores latinitatis scriptores confugi, quippe quos ad parandam quandam in scribendo facilitatem haud parum conferre autumarem. Inter hos, data optione, Wolfii et post eum Ernestii scriptis primas semper detuli, siquidem et rerum argumentum ad legendum, et orationis castitas ad imitandum invitare videbatur.

Ex matheseos autem studio, quod studiorum quasi caput esse supra jam memoravi, præterquam quod ad alendas firmandasque naturales mentis facultatis multum valet, multiplicemque tam usum quam voluptatem provectiori utique præbet, hoc quoque ad me commodum redundavit, quod ad dialectices metaphysicesque initia rite percipienda facilior via patuit; utpote ad quas hocce anno, nullo præeunte magistro, magna cum animi alacritate incubuerim. Præterea in elaborandis omnis generis thematibus haud paulum operæ consumsi, neque id omnino perdidisse mihi videor; qua exercitatione, si quidem accedit multa elegantium librorum lectio, nihil vel ad acuendum ingenium efficacius, neque[1]) ad excitandum eum, qui animo cujusque naturâ insidet, pulchri justique sensum excitandum (sic) fructuosius cogitari potest. Ejus modi autem scriptiunculas latine componere a nostri temporis indole omnino abhorret; nam qui latine scribunt, cum orationis semper sollicitudine districti teneantur, rebus, quas sibi scribendas sumserint, vacuum, ut opus est, animum intendere nequeunt. Cujus rei ratione habita, patrio sermone longe sæpius, quam latino, si quid veritatis inquirendæ causa scribendum esset, usus sum; ita ut argumenta historica latine philosophica vernacule tractarem. Ceteris literarum disciplinis, etsi dispari successu studui, tamen non vana jactasse mihi videbor, si in nulla non progressus nec eos contemnendos me fecisse Tibi affirmavero; nisi forte earum numero Franco-Gallica lingua excipienda sit, ut cujus, modo ne legendi facilitas deperderetur, ceteram curam abjeci. Germanica autem lingua quamquam omni, ut fere fit, loquendi occasione ademta, ne oblivione oblitteretur, non est, quod verear, cum, quæ mihi olim ipsius fuit familiaritas, eam tam sedula lectione tuear conservemque, ut vix unus dies agatur, quin Germanice quid scriptum legam; propterea quod eæ sunt nostræ literaturæ angustiæ, ut non minima librorum pars ex ampla, ne dicam nimia, Germaniæ copia petenda sit. Neque facile apud nos reperitur, quin, modo ne ingenium habeat omnino rude atque incultum, ea Germanicorum literarum notitia instructus sit, qua, quidquid occurrat, legendo intelligat; haudquaquam a loquendi facultate ita paratus.

In præsidiis literariis, quibus me video cumulatum, non ultimo loco ponenda est hæc oportunitas, quod ad optimos fere quosque varii argumenti libros aditus liber patet; ex quo commodo, quantum utilitatis ad me pervenerit, dici vix potest. Licet enim legendi materies eum haud facile deficiat, qui literas graviter persequendi desiderio flagret, elegantiorum tamen et accuratiorum librorum

[1]) Over Linien staar: «vel».

penuria studium retardari progressumque impediri, quis est, qui neget? Est autem huic scholæ bibliotheca, neque ea sane admodum ampla verum tamen, ut nuperrime liberaliter instituta, præstantissimis omnis generis librorum referta; neque mathematico geographicoque apparatu destituta.

Longe autem pluris faciendum est, quod mihi contigit magister, quo humanior, liberalior doctiorque ne cogitatione quidem fingi posse videtur; qui cum integerrima morum sanctitate tam singularem conjungit docendi dexteritatem, ut utra utram magis admirere, ambiguas (sic); in quo cum humanitate severitas adeo permixta est et quasi confusa, ut quo justiorem hæc incutiat verecundiam, eo teneriorem amorem instillare illa deprehendatur. Nam cum omnem vitam fere hucusque in universitate Havniensis (sic) colendis literis juvenibusque instituendis impenderit, tanta nunc, quod sibi demandatum est, munere fungitur religione, ut non solum cura atque adhortationibus ad virtutem effingere enitatur eorum animos, qui ipsius tutelæ concrediti sunt, verum, etiam ubi opus sit, suis opibus liberaliter adhibendis aliorum necessitatibus subvenire non dubitet. Cujus quidem in me tot ac tanta existunt merita et beneficia, ut dum justo præconio celebrare cupiam, ne minuam ac deteram, verear. Ceteri autem qui in hac scholæ docent — sunt enim quinque — ii, ut vel doctrina in suo quisque genere vel docendi successu minime contemnendi sunt, ita non præcipuam quandam laudem jure suo sibi assumere queunt, quippe quorum plerique non multis abhinc annis studiorum curriculum absolverunt, neque adeo iis jam annis sunt, ut egregii quidquam præstare possint.

Quæres autem, provideo (sic), cuinam literarum generi me sim daturus quasque vitæ rationes amplexurus; cui interrogationi, quid respondeam, dubius atque incertus pendeo: si quidem eam rem diu multumque animo sæpius agitavi, neque a me potui impetrare, ut certum inirem consilium. Sunt enim hic, sicut fere ubivis, tria disciplinarum genera, quorum unum certe, qui futuris prospicere velit, eligendum est; theologia, jurisprudentia, medicina. Nescio autem quod (sic) sit, cur theologiæ me numquam conciliare potuerim; quare ea utique abstinendum est, quippe ad quam, nisi qui ejus studio et amore fertur, accedere nefas habendum; medicina cultores suos haudquaquam auream spem concipere sinit, cum plures ferme sint candidati, quam qui promtum ac paratum locum exspectare possint—neque sane equidem id fero gravate, propterea quod, si unquam quadam animi propensione ad eam inclinabar, ea nunc voluntas refrixit si non exstincta est. Ita nihil reliquum esse videtur, nisi ut vafro juri operam navem, a quo etsi fortasse non

abhorreo, neque tamen cogitatione magnopere delector. Pertinet quidem ad nos notum illud:

„Dat Galenus opes, dat Justinianus honores"

idque adeo, ut quod de utroque dictum est, ad unum Justinianum commode transferas; quippe cum ea sit summi imperii forma, ut, etsi Norvegia regiam agnoscat potestatem, gravissimarum tamen rerum administratio stet penes populi concilium, quod tertio quoque anno ex principibus civitatis, præcipue magistratibus conficitur. Quibus accedit, quod, sublata ex auctoritate publica omni nobilitate hereditaria, confusoque omni nobilium ignobiliumque discrimine, nulli non, etiam obscuriore loco nato, ad summos honores et ambiendos et capessendos liber aditus patet; ita ut, nisi fraus aliqua aut gratia virtuti obicem opponat, meritorum sola et ingenii ratio habeatur. At hæc quomodocunque se habeant, usum, quam praxin dicunt, adeo insito quodam fastidio adversor (sic), ut, si qua siverint vitæ rationes, soli rerum cognitioni vel percipiendæ vel aliis tradendæ me totum sim daturus; quippe unde et veram animi tranquillitatem et solidam, quoad ejus homini tribuitur, felicitatem me nacturum esse non spero tantum, sed confido. Nam externæ res et sensibus blandientes, quas, obstructa rationis luce, cæcorum fere instar venamur, quæque, ut cum Spinoza loquar, ad hæc tria commode rediguntur: libidinem, divitias, honores, quam sint fluxæ et fallaces, hoc ipso triennio, quod pro naturali meo studio a celebriore hominum coetu sejunctum transegi, ex sedula et mei ipsius et universæ rerum naturæ contemplatione mihi videor et planissime perspexisse et ad voluntatem regundam transferre voluisse.

Sed hæc hactenus. Ceterum quod ad me meosque adtineat, vix habeo, quod scire operæ pretium sit. Postremis hisce annis, quod omnibus fere, qui vitam agunt sedentariam, accidit, in eam sensim corporis longitudinem excrevi, quæ solitam et plerisque communem staturam excedere videatur. Prospera tamen et utebar cum hæc scriberentur, et semper usus sum valetudine, nec morbis nec aliis casibus interrupta. — Fratrem meum natu maximum nuperrime suo consilio mercaturam instituisse, ex literis compereram, quod, quam prudenter temereve fecisset, meum non erat judicare, quippe cui nec causa satis explorata nec subsidia obstaculaque cognita essent. Christianum Gjerløf omnibus copiis florere, ut et quæstuosa mercatura fruentem, et amabilem nactum uxorem, Te, pro commercio, quod ipse cum vestra terra contractum exercet, haud facile latebit. Avunculum quoque meum, cujus tot in me ac tanta collata sunt beneficia, haud infelici successu, etsi ardua molientem, in suo genere versari, sperabam fore ut non invitus acciperes.

Huic autem epistolæ duo adjuncti sunt libelli: Plutarchi vit. IV et Koepp. schol. ad. Hom. libr. VIII, qui cum ceteri Tibi remitterentur, non abfuissent, nisi eos tum forte aliis commodassem. Gratiæ tamen, etsi præterquam Plutarchi aliquamdiu nullus mihi eorum fuit usus, agendæ sunt et habendæ; neque eos equidem tamdiu retinuissem, nisi fuisset persvasum, eorum dbsiderium nec Te tangere, neque tacturum, quod mihi partim e Tua conditione, partim ex eo, quod illos nondum repetiisti, colligere licet.

Restat adhuc Te impellere, ut, quod diu interruptum jacet, literarum inter nos commercium, id denuo suscipias persequarisque. Ne quidem, quantopere delectet, quidquid de Te Tuisque, vel per literas, vel aliunde comperio, facile est existimare. Nam in qua terra, in qua regione, in qua domo nec breve nec infelix temporis spatium egi, ejus memoria non potest, quin et ipsa præterita recolenti gratissima sit et svavissima. Negari non potest, difficillimum esse per naves mercatorias mutuum literarum usum ita sustinere, ut hec confundatur, nec omnino intereat et quasi evanescat: at volenti et amanti nihil non facile. Hoc præterea obstaculum majora mihi longe et molestiora, quam Tibi facessit negotia; ut qui propter recessum a mari atque patriæ longinquitate, et in dandis et in accipiendis a Te epistolis per anfractus velut et ambages ad propositum accedere cogar. Quibus accedit, quod Tu mihi noscenti nota refers, ego Tibi quæ nunciem, vix habeo, nisi de ignotis ignota. Unde fit ut et Tibi abundans scribendi copia suppetit (sic), et Tuæ mihi literæ acceptissimæ sint et dulcissimæ.

Quæ cum ita sint, cum fiducia aliqua spero fore, ut Tuum, quod antea in me fuit, studium et amorem, non omnino exolevisse benigne mihi et amice respondendo confirmes. Qua spe dum delector recreorque, velim pro certo habeas, me eundem, quem antea semper, gratum animum et nunc habere et posthac perpetuo habiturum. Neque hoc tibi minus cordi esse cupio ut et uxori Tuæ, multis mihi nominibus plurimi faciendæ, et ceteris tuis propinquis affinibusque salute quam plurima dicenda, mei memoriam exstinctam fortasse et obliteratam, resuscites abque interitu serves. Vale.

Dab. Skiæ IV Cal. Apr. an. MDCCCXXVIII.

A. Schweigaard.

IV.

Rektor Ørns Testimonium for A. M. Schweigaard.

Stpl. Papir.
No. 4.

Rector Scholæ Skienensis
Canutus Ramshart Ørn
Collegio
Virorum, qui Universitatis Christianiensis
rebus prospiciunt,
amplissimo
S.

Haud paucos adolescentes, parentibus praematura morte ereptis, præ ceteris, qui de fortunis præsidiisque suorum temere glorientur, eminere, sat multis omnium temporum confirmatum est testimoniis, ad quae luculentum adjiciunt exemptum lætissimi, quos in litteris fecit progressus

Antonius Martinus Schweigaard,

qui variis procellis per pueriles annos huc illuc jactatus decimo quinto demum ætatis anno hunc qualemcunque scholae nostræ portum subiit. Uti in arboribus generosis semina jam latent, quæ pullulent, nec in dispar genus abeant, ita in geniis excelsioribus, quæ providentia divina reipublicæ aliquando utilia proponit, ea jam insita videntur, quæ postea nullis impedimentis neque retardentur, neque exstirpentur; id quod in Nostro factum facile intelleximus.

Egregius, quem his commendatum volumus, juvenis, dura admodum adolescentiae habuit initia; adflicta enim re familiari, ceteri propinqui, quorum in tutelam puerulus, utroque parente orbatus, venerat, eum artificiorum, quæ meritoria dicit Seneca, nescio cui destinaverant; avia autem ipsius materna, matrona honestissima, præsentique fortuna animum sortita majorem, cum a peritissimis ingeniorum spectatoribus didicisset, ingenium adolescentulo esse ejusmodi, quod facile, quæ traderentur, caperet, essetque discendi vehementer cupidum, nihil duxit antiqvius, quam ut nepos, quem tenerrimo amplectitur amore, litteris imbueretur humanioribus; qua quidem in re generosæ huic matri exemplo maximopere laudando præiverat strenuus erectiorisque mentis filius, quem, jam ante ancipiti sat numerosæ prolis cura constrictum, quo minus, quæ præclare coeperat, ab ipso profligarentur, et ad eum, quem sibi proposuerat, finem perducerentur, mox ingruens, quæ tot apud nos præstantissima repressit conata, temporum impedivit iniquitas.

Eximium certe nulloque pretio pensandum ex ipsis, quæ attigimus, impedimentis ad Nostrum redundavit bonum, animus con-

firmatus, vix ullis unquam fortunæ vicissitudinibus frangendus. Excitatus enim est in eo, dum se a laudabili quovis conatu repelli animadvertit, libertatis sensus, quem vix posthac exstingui, patietur.

Multæ sunt mentis animique dotes, quibus lectissimos Musarum alumnos, nominis hujus honore dignos, oportet esse ornatos. Adsit, necesse est, vivida illa ingenii vis, qua quidquid in re quapiam verum, pulchrum, sublime ac singulare inest, statim percipias; adsit non mediocre discernendi acumen, quo quid ad opera, quæ susceperis, peragenda pertineat, seligere, cetera omnia seponere, scias; adsit acutior judicandi vis, qua rei cuique justum statuas pretium; adsit linguæ stilique facilitas, qua animi sensa ita exprimas, ut in aliis idem fere animorum motus, quo ipse agitaris, existat.

His reliquisque, quæ rarissime in uno junctæ deprehenduntur, diviniusque illud ingenium, quod doctæ istæ sorores sibi expoliendum præoptent summoque suo dignentur favore, Nostrum benigne instructum ac magnifice exornatum, mox comperietis. Quidquid Ipsi apud nos tradebatur, semper avidissime arripuit, traditaque diligentissime recoluit; quidquid exigebatur, accuratissime reddidit; quidquid injungebatur, exsequi strenuissime annisus est, ut nec animi vigorem, nec ingenii celeritatem, nec studii ardorem, nec obsequii alacritatem in eo unquam desideraverimus, quibus accedit ea vitæ castitas, tanta morum constantia, tam fervidus excellendi impetus, tamque incredibilis laboris patientia, ut ingenue profiteamur, nos, quem cum eo comparemus, ex tot, quibus inter discendum opem tulimus, alumnis habuisse neminem, nec, si hic ad scholas Vestras parum praeparatus visus fuerit, id nobis crimini esse vertendum diffiteamur.

Haud facili ea via et compendiaria, quam plerorumque adolescentum levitas ac socordia sequitur, ad civitatis academicæ honores contendit, sed severa lege profecit Antonius noster. Inde præstantissimorum veterum recentiorumque scriptorum diligentissima lectione juvenile ingenium finxit et formavit, linguarum historiarum, matheseos ceterarumque, quæ in Gymnasiis superioribus potissimum coluntur, artium studia, summa tractavit assiduitate; neque enim Ille, qui tot tanti ingenii stimulis concitatur, sustentaturque fulcris aliam studiorum rationem inire potuit, quam quæ, licet non parum laboris admixtum haberet, nec facilitatis specie blandiretur, sola recta esset, uberrimumque utilissimorum fructuum proventum polliceretur.

Quæ cum ita sint, Vos, viri amplissimi, summopere rogamus, ut studia egregii hujus optimæque spei juvenis, quæ Vestra est humanitas et alendi juvenilis ingenii cura, omni modo amplexemini,

et, si quando præsidiis vitæ indiguerit, illum beneficiis Vestris, quam benignissime augeatis.

Strenuam alumni hujus virtutem præmii exsortem esse noluere, vigilantissimi scholæ nostræ inspectores: Abituro illi, qui quod non ante fuerat, unde daretur præter gratuitam institutionem nihil quidquam acceperat propter insigniores ipsius profectus ex ærario scholastico LXXX thaleros quam liberalissime attribuere.

Scr. et sign. idibus Juliis A° Xti
MDCCCXXVIII.
(L. S.)

V.

Prøver paa Schweigaards Besvarelser ved juridisk Embedsexamen [1]).

Ex jure privato universali [2]).

1. An et quatenus notiones imputabilitatis juridicæ et imputabilitatis moralis inter se differunt?

---

[1]) Efter Originalerne i Fakultetets Arkiv.

[2]) Denne Besvarelse er sammen med en anden latinsk i samme Fag skrevet paa 6 Timer. — De »Quæstioner«, som blev fremsatte til Besvarelse for Schweigaard og Medexaminander, var i det hele følgende: Den 30te November 1831 om Formiddagen: Ex jure privato universali: 1) An et quatenus notiones imputabilitatis juridicæ et imputabilitatis moralis inter se differunt? 2) An ex jure universali ad omnia, quæ jus aliorum non lædant, obligare nos possumus? Om Eftermiddagen: Ex jure gentium: Anne civitati tum civium tum extraneorum delicta in alias civitates harumve cives commissa officium vel jus est puniendi? Den 1ste December 1831 om Formiddagen: Af Fortolkningslæren: »Hvilke ere Betingelserne for Anvendelsen af den saakaldte indirekte udvidende eller antithetiske Lovfortolkning?« Af Fædrelandets offentlige Ret: »Er den i Grundl. §§ 76, 77 og 78 foreskrevne Form for Behandlingen af Lovforslag ogsaa anvendelig paa Forslag til Storthingsbeslutninger angaaende Paalæg af Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder?« Om Eftermiddagen: Af Personretten: »Hvorvidt kunne Ægtefæller ved Forening forandre det mellem dem som saadanne umiddelbart efter Loven bestaaende Forhold?« Den 2den December om Formiddagen: Af Tingsretten: »Hvad Virkning medfører en Kjøbekontrakts Thinglæsning?« Af Kriminalretten: »Hvorvidt finder Straffekumulation Sted, naar nogen i en Handling overtræder to Straffebud?« Om Eftermiddagen: Af Processen: »Hvorvidt kan den saakaldte frivillige Prorogation af Jurisdiktion finde Sted?« Den 3die December: Af Romerretten: »Quæ fuit ratio actionum jure Romano ad res vindicandas proditarum, numque eadem in jure nostro obtinet?«

In homine nihil est, quod ipsius vere nominari possit, præter liberum et absolutum volendi principium; quotiescunque enim aliquid aut agit, aut agere omittit, nihil ipsi tribuendum est, nisi ex libero arbitrio proficiscens consilium indeque secula virium aut exsertio aut cohibitio. Hinc quænam notio imputabilitati subjicienda sit, facile intelligitur, nam sive subjective sive objective concipitur, eam rationem semper continet inter agentem et actionem, ut agens libera causa censenda sit et actionis et consectariorum. Quæ igitur nullo modo ex voluntate agentis proficiscuntur, ea, etiam si viribus corporis humani effecta sint, accidentalia censenda sunt, et cum ceteris, quæ viribus naturæ externis eveniunt, comparanda.

Sed hæc notio, ita ut nunc exposita est, non nisi in disciplina morum applicari potest, et accuratius determinanda est, priusquam ad legem juridicam adhibeatur, et ratione conditionis et ratione modi imputabilitatis. Etenim in imputatione morali necesse est, agens aut actionis consectaria intellexerit, aut certe intelligere debuerit, idque in concreto sive ratione circumstantiarum illarum individualium, quibus actio nata est, imputabilitas autem juridica ad regulam generaliorem et lege certe aliqua ea parte determinandam se adstringit; unde fit, ut actiones, quæ moraliter imputari nequeunt, juridice imputentur et contra; moraliter nimirum si vera causa libera sit, juridice si in eum casum venerit, quo lege, ad majorem securitatem obtinendam, ad fraudes, quæ aliter amoveri non possunt, evitandas, sive ex alia causa, quæ ad publicam et omnium salutem promovendam spectat, constitui debet, ut actio (tamquam culpa) alicui imputetur, quamvis fieri possit, ut non in singulis casibus quidquam admiserit, quod vere imputari possit.

Sic jure civili ex legis dispositione ex facto tertii sæpe obligatur is, qui aliquo nexu juridico cum eo junctus est, ad indemnitatem præstandam et damnum resarciendum, etsi nihil culpæ admiserit in persona eligenda, quin etiam interdum ad mulctam solvendam; sic in delictis ignorantiam juris non prodesse haud dubie contenditur, etiamsi evenire possit, ut illa ignorantia moraliter imputabilis non sit, quia pro individuali delinquentis statu eam juris et legum scientiam parare impossibile esset.

At quæritur, quamvis jus, ut nunc est, eam, quam monstravimus, inter imputationem moralem et juridicam admittat differentiam, num tamen juris ideæ conveniat; id quod haud dubie affirmandum est, nam sicut lex juridica omnia, quæ ad humanas actiones externas spectant, regula universali determinare debet, quatenus ante prævideri potest, summum humani generis finem tali institutione promoveri, sic ne in imputatione quidem exceptio facienda videtur, si probari posset imputabilitatem moralem in dijudicandis

actionibus hominum admitti non posse in foro externo, sine gravissimo universi generis damno. Quæ enim humanæ vitæ securitas, quæ ceterorum bonorum, si leges ita institutæ essent, ut consectaria legalia actionis applicare non liceret, nisi probatum esset agentem in singulari quoque casu aut culpam aut dolum admississe (in ejusmodi nempe casibus ubi ei, cui damnum inflictum est, id evitare non liceret).

Attamen major differentia statuenda est inter imputabilitatem juridicam et moralem, ratione habita modi. Jus quidem, qui principium talionis pro fundamento poenarum inservire debere contendunt, nihil quidem discriminis inter imp. mor. et jur. intercedere confitendum est: Ex ea autem disciplina, quæ poenæ eum finem propositum esse docet, ut ejus cogitatio homines ab eo faciendo absterrent, quod fini civitatis adversarium est, omnino diversum esse fundamentum imputabilitatis moralis et juridicæ dicendum est; in ea enim non tantum spectatur pravitas motivorum quantum eorum vis et firmitas; adeo ut actiones quæ ad summam moralitatis ideam relatæ laude dignæ videri possent, in foro externo poenis, nec iis levibus, sæpe afficiendæ sint, ita qui consilium evertendæ formæ civitatis inierit, potest sæpe honestissimis consiliis adduci, neque tamen poenam gravissimam effugere. Eaque contradictio facile tollitur, cum consideratur, poenis non id agi, ut actiones qua inhonestæ, sed qua ad justum rerum ordinem evertendum spectantes, malum physium sequens habeant (sic).

Af Fortolkningslæren [1]).

Hvilke er Betingelserne for Anvendelsen af den saakaldte indirekt-udvidende eller antithetiske Lovfortolkning?

Naar der i Lovgivningen forekommer Bestemmelser om et Artsbegreb eller et Tilfælde af mindre Omfang, der henhører under et Slægtsbegreb, kan der blive Spørgsmaal om en dobbelt Udvidelse. Ligesom nemlig Lovgiveren paa den ene Side af Mangel paa Evne til at opfatte, fastholde og udtrykke Begrebet i dets hele Almindelighed for enkelte Tilfælde ofte fastsætter Bestemmelser, som han vil have anvendt paa alle andre, der i juridisk Henseende kan ansees for identiske dermed, i hvilke Tilfælde en ligefrem Udvidelse eller i det mindste, efter Omstændighederne, en partiel Anvendelse maa kunne finde Sted, saaledes kan han paa

---

[1]) Denne Besvarelse er sammen med den følgende skrevet paa 6 Timer.

den anden Side finde det tjenligt at bestemme visse retlige Følger for et enkelt af de Underbegreber, der henhører under Fællesbegrebets Omfang, just paa Grund af dets (hints) eiendommelige Særkjende i Modsætning til de øvrige dermed sideordnede Begreber. Deri ligger nu ligefrem, at Lovgiveren ved at fastsætte en Bestemmelse for et saadant Tilfælde vil have alle de øvrige udelukkede fra at behandles efter samme Regel, og da nu denne enkelte Bestemmelse kan indeholde Kundskabskilder til Lovgiverens saaledes implicite tilkjendegivne Villie, fremkommer derved Begrebet om den indirekt-udvidende eller antithetiske Fortolkning, der, som al udvidende Fortolkning, ikke henhører til Interpretation i streng Forstand, men til den Operation, hvorved Lovanvenderen i Lovgivningens egen Aand og Konsekventse supplerer manglende positive Bestemmelser.

Deraf indsees, at, hvor en bestemt udtrykt Regel i Lovgivningen allerede er given eller er ligefrem og utvivlsomt indlysende af Forholdets Beskaffenhed, det neppe er rigtigt at kalde det udvidende Fortolkning, fordi man ogsaa indirekte af en enkelt Bestemmelse kan komme til samme Resultat; f. Ex. naar Ørsted siger, at man af 1. 13. 17 viser, at kun de der nævnte Personer paa Grund af Familieforhold er befriede for Vidnepligten; thi denne Regel ligger allerede i 1. 13. 7. Ligesaa urigtigt vilde det være at paastaa, at det er ved en indirekte Fortolkning af § 1 i Lov for Havnevæsenet 1827, man kommer til det Resultat, at ingen Havnekommissioner skal være paa Landet.

Ligeledes flyder af det foregaaende, at den Sætning, der ved den antithetiske Fortolkning udledes, stedse er negativ, nemlig den rene eller kontradiktoriske Modsætning af den Bestemmelse, der indeholdes i det Lovsted, hvorfra man gaar ud. Det er derfor klart, at denne Fortolkning ikke kan lede til noget afgjørende, undtagen naar det er givet, at kun en af tvende bestemte retlige Følger med den andens Udelukkelse kan tænkes anvendt; thi naar da Lovgiveren indirekte forkaster den ene af de Regler, hvorom der kunde blive Spørgsmaal, kommer den anden eo ipso til Anvendelse; er derimod ikke begge Tilfælde i Alternativet noget bestemt, faar man heller ingen Regel til Efterfølgelse, naar man ved Fortolkningen henvises til det rent negative og ubestemte.

Efter det anførte er vistnok det Bevis, som Ørsted udleder af 6. 4. 14 for den Sætning, at Ikke-Angivelse af Forbrydelser efter vore Love i Almindelighed er strafløs, neppe utvivlsomt; thi da Modsætningen af de for Undladelse af Angivelse i ovenanførte Lovsted fastsatte Straffe indeholder saavel fuldkommen Strafløshed som en større og en mindre Straf end de der nævnte, saa synes der egent-

ligen intet at kunne udledes hverken for eller imod den almindelige Sætning af hint Lovsted.

Hidtil er det forudsat som givet, at man erkjendte Lovgiverens Hensigt med at fastsætte noget for et enkelt Tilfælde; spørges der nu, hvorledes man kommer til denne Erkjendelse eller med andre Ord, hvad Vished man har ved en saadan enkelt Bestemmelse for, at man er berettiget til at uddrage en fra den der bestemte afvigende Regel, eller hvorledes man skal skjelne mellem de Tilfælde, hvor en ligefrem udvidende, hvor en indirekte udvidende eller ingen udvidende Fortolkning skal finde Sted, saa kan der i Almindelighed ikke svares andet, end at man ved Fortolkningsoperationen maa anvende alle de Midler og Erkjendelseskilder, hvoraf Lovgivernes Villie og Hensigt kan bringes til Kundskab; og da denne Undersøgelse ofte leder til tvetydige Resultater, saa maa nødvendigvis just denne Fortolkningsart være udsat for mange Misligheder; thi det beror aldeles ikke paa, hvad man anser for en i Lovgivningen herskende Grundsætning, og hvad der derimod maa ansees som en Undtagelse derfra. Især er det meget usikkert at slutte ad den indirekte Vei for specielle eller partikulære Love, eller, hvis den Form, Lovgivningen har givet sit Udtryk, kan forklares af andre Grunde. Naar saaledes Reskr. 14de August 1776 og 11te Februar 1786 byder, at Rettens Betjent skal deltage i Skjønsforretningens Indhold, er det ligesaa betænkeligt at slutte, at dette kun er Anvendelse af en almindelig i Lovgivningen herskende Grundsætning, som det er uden synderlig Vægt deri indirekte at finde et positivt Bevis for, at en modsat almindelig Regel er den herskende. De meget vigtige Resultater, som man indirekte uddrager af § 12 i Udkastanordn. 7de Februar 1794 og 12te September 1806 § 2 med Hensyn til Kontrakters Misligholdelse og den sildigere Panthavers Ret til at rykke op i en høiere Prioritet, er vistnok ikke lidet usikre; thi Bestemmelserne kan forklares af en anden Grund end den Forudsætning, hvorfra man argumenterer.

Som et af de vigtigste Hjælpemidler til at skjelne mellem den direkte og indirekte Udvidelse er især Udtrykkets Form og den enkelte Bestemmelses Forbindelse, men ogsaa Lovgivningens øvrige Grundsætninger, Begreber om det rette i Almindelighed, Betragtninger over Gjenstandens Natur o. s. v., man tager i Overveielse for at bestemme, om et Lovsted er Gjenstand for den her omhandlede Fortolkning. Som Exempler paa Anvendelse af denne Fortolkningsart kan anføres: 6. 13. 18 og Frd. 3die Juni 1803 § 64 til Bestyrkelse paa, at Forsøget ikke straffes som fuldendt Forbrydelse, Frd. 13de September 1737 med Hensyn til at

afgjøre om, hvorvidt Forordninger ældre end Loven er hævede, 1. 22. 8 for uagtsomme Forbrydelser af Børn. Lov om Vexelsager 12te September 1818 viser indirekte, at Endossenter, der sagsøges, har et Beneficium fremfor Trassent og Akceptant, 6. 6. 15, hvad der udfordres for at supplere det Bevis, der ligger i dræbt Mands Angivelse.

Af Fædrenelandets offentlige Ret.

Er den i Grundlovens §§ 76, 77 og 78 foreskrevne Form for Behandlingen af Lovforslag ogsaa anvendelig paa Forslag til Storthings-Beslutninger angaaende Paalæg af Skatter, Afgifter, Told og andre offentlige Byrder?[1])

Grundlovens §§ 76, 77 og 78 er efter deres udtrykkelige Indhold kun foreskrevne for egentlige Love, og naar man sammenholder dem med den umiddelbar foregaaende Paragraf, synes man indirekte at komme til det Resultat, at ingen saadanne Former gjælder for de øvrige Gjenstande for Storthingets Virksomhed, hvilket ogsaa stemmer overens med de Forhandlinger, der paa Rigsdagen fandt Sted under og efter disse Paragrafers Affattelse. Imidlertid viser dog § 82, at i det mindste en af disse Former, nemlig Kongens Sanktion, kan finde Sted udenfor de i §§ 76, 77 og 78 nævnte Betingelser, og at saaledes den Slutning ikke er sikker, at Storthinget, uden Hensyn til andre Former end dem, det i sit Reglement har vedtaget, definitivt skulde kunne afgjøre, hvad der ligger indenfor dets Virksomheds Kreds. Med Hensyn til det her opstillede Spørgsmaal maa der skjelnes mellem de Bestemmelser, der gaar ud paa at fastsætte Beskatningsmaaden, det Princip, hvorpaa Afgifternes Erlæggelse bygges, de Gjenstande, den træffer, Reglerne for deres Fordeling, for deres Inddrivelse; thi alt dette er Gjenstand for Lov i streng Forstand og gaar saaledes ligefrem ind under Bogstaven i de nævnte Paragrafer, og den Omstændighed, at deres Gjenstand er noget, hvis Bestemmelse i § 75 litr. a modsættes Loves Affattelse, kan ikke undtage dem fra Begrebet om Lov efter Grundlovens Talebrug f. Ex. § 17.

---

[1]) Det bemærkes, at Stangs Værk først udkom 1833 og at hans Forelæsninger, der ligger til Grund derfor, holdtes 2det Semester 1831 samt i 1832; over det herhen hørende Afsnit havde de ikke endnu været holdte, da S. var oppe til Examen. — Det vil sees, at Besvarelsen kommer til samme Resultat som Stangs Værk, men at Behandlingsmaaden er temmelig forskjellig.

Saadanne Bestemmelser gaar nemlig ud paa noget stadigt og, saavidt muligt, uforanderligt, ordner de næringsdrivende Stænders Forhold indbyrdes og til Staten, og er derfor ikke indskrænkede til de 3 Aar, der i § 75 litr. a er foreskrevet som Grændsen for det Dekret, hvorved Afgiften umiddelbar paalægges.

Hvad derimod angaar Skatternes, Toldens o. s. v. Kvantitet, eller de Beslutninger, der afgjør, hvormeget der skal erlægges, f. Ex. i Toldtariffer, Tariffer for det stemplede Papir, for Brændevinsbrænden (hvortil Storthinget selv har henført (?) Listen over Skattens Fordeling mellem Landet og Kjøbstæderne), da kan disse efter Grundloven, der modsætter Lovaffattelse Paalæg af Afgifter, ikke henføres under §§ 76, 77 og 78, maa derfor strax kunne foretages i Storthinget selv, uden at gaa gjennem dets særskilte Afdelinger; thi § 75 litr. a siger udtrykkelig, at Storthinget paalægger Afgifter, uden som ved Love at foreskrive yderligere Former.

Som en Følge heraf maa ikke alene de i § 76 nævnte Personer, men ogsaa Lagthingets Medlemmer være berettigede til at gjøre Forslag til Forhøielse og Nedsættelse af Told o. s. v. i det forsamlede Storthing, og kvalificeret Pluralitet kan i saadanne Tilfælde ikke komme til Anvendelse.

Vanskeligere er det derimod at afgjøre, om Kongens Sanktion, saaledes som §§ 77 og 78 foreskriver for egentlige Love, ogsaa er nødvendig, eller endog efter Grundloven tilladelig, ved de her omhandlede Beslutninger; thi skal § 82 i Grundloven ikke være ganske ørkesløs og intetsigende, saa maa der nødvendigvis gives andre Beslutninger og Dekreter end Love, hvortil hans Sanktion udfordres. Og denne Mening maa ogsaa vistnok antages; thi skal den Forudsætning, som ligger i § 82, have noget at betyde, saa maa den anvendes, naar Storthinget fremtræder som forpligtende hele Nationen, om dette end ikke sker ved Lov — i Grundlovens Betydning — medens det derimod vilde være en Selvmodsigelse at paastaa, at Kongens Samtykke skulde være fornødent, naar Storthinget udøver sin kontrollerende Myndighed eller foretager sig noget Skridt til en saadan Kontrol. Og forudsat Rigtigheden heraf, vil Forudsætningen i § 82 ikke i noget af de i § 75 nævnte Tilfælde komme til Anvendelse, hvis man vilde undtage det her nævnte Tilfælde eller dermed ligeartede.

VI.

Schweigaards Examination ved den juridiske Embedsexamens mundtlige Prøve

21de December 1831[1]).

Lasson[2]).

Schweigaard. Jus civile quid? Jus, qvod qvisque populus sibi constituit; in sensu stricto jus qvod valuit ex responsis prudentum. Jus scriptum? Distingvit inter jus scriptum et non scriptum. Species juris scripti? Leges centuriatæ, plebiscita, senatusconsulta et const. principum; respectu originis edicta præt. et resp. prudent. pertinent ad jus non scriptum, sequiori tempore pert. ad jus scriptum, id quod demonstratur. Leges cent.? Lex, quam populus const. Plebiscita? Leges, quas const. plebs Romana in comitiis tributis. Quando ab usu recesserunt leges cent. et plebiscita? Tempore Tiberii. Senatusconsulta? Antiqu. temporibus decreta senatus de rebus mandatis curæ hujus ordinis; seqv. temp. leges quas const. senatus loco populi ad orationem principis. An prætores leges dare et tollere potuerunt? Negatur; sed sibi sumserunt facultatem leges supplendi et corrigendi, id quod usu et consuetudine valebat. An jus novum semper const. edictis prætorum? Affirmatur. Edictum perpetuum? Auxilio Salvii Juliani collegit Hadrianus edicta prætorum in uno corpore, quod erat edictum perpetuum. Species juris non scripti? Jus honorarium, disputatio fori et mores majorum. Fundamentum juris hujus? Plerumque putatur consensus imperatoris, sed hoc negat cand.

Kan efter vor Lovgivning Sædvaner ophæve den ældre Lovgivning? Dette antager Kand. ikke; saaledes antager han, at, uagtet det er Sædvane i Tobakshandel, at 1 ℔ er 24 Lod, kan man dog formedelst Frd. 10de Jan. 1698 fordre Vægt af 32 Lod; Frd. 13de Aug. 1734 nævnes; Reskr. 24de Aug. 1736 erindredes ikke. Er Sædvaner den eneste Modsætning til jus scriptum? Dertil kan og henføres den naturlige Ret. Har Sædvaner hos os Retskraft? Dette antages; Kand. gjennemgaar flere Argumenter for den modsatte Mening, saasom en arg. e contrario fra mange Lovbud, hvori konkurreres til det sædvansmæssige, Forholdet mellem Folket og den lovgivende Magt. Disse Argumenter gjendrives og vises derefter, at en saadan sædvansmæssig Ret er grundet i

[1]) Udskrift af Fakultetets Examinationsprotokol, hvor Referatet er forfattet af den daværende Notarius, senere Høiesteretsassessor E. Bruun.

[2]) Examinator.

Nødvendigheden. Exempler paa, at Lovgiveren slutter sig til det sædvansmæssige? R. April 1728, R. 3die April 1785, Frd. 29de April 1752, K. Skr. 5te Septbr. 1797 (skulde være 15de Septbr. 1798). Kan Domstolene selv afgjøre, hvad der er sædvansmæssigt? Ja, undertiden, naar dertil ikke udfordres særlig Sagkundskab. Injurie? Krænkelse af en andens Æresrettighed. Hvorledes deles med Hensyn til Rettigheden, som krænkes? Hvorledes efter Maaden? I reelle og verbale. Straffes symboliske Injurier? 1—12—1 og Frd. 13de Aug. 1766 nævnes; ligeledes Frd. 27de Septbr. 1799. Fortolkes kriminelle Love paa en særegen Maade? Dette benægtes, og antages det specielt at være urigtigt, at de skal fortolkes paa mildeste Maade. Gives Love, som ikke kan udvides? Kand. antager, at det er urigtigt at statuere dette om Privilegier; men maaske kan det antages om Ranganordninger og Toldtariffer. Frd. 11te Juni 1802 nævnes.

Motzfeldt.

Schweigaard. Voluntas humana an libera vel necessaria? Putat voluntatem humanam tanqvam absolutum quoddam spectari posse; in effectu putat hanc voluntatem necessariam, et modo in notione ɔ: in idea vel tanquam visu hominis vere liberam; explicat omnem actionem esse effectum motivorum. Indeterministæ ponunt motivum superius in ipsa voluntate, Deterministæ autem stastuunt, voluntatem esse seriem motivorum. Distinguere inter jus extremæ necessitatis et moderamen inculpatæ tutelæ? Explicat distinctionem. An ex jure naturali competit jus extremæ necessitatis? Hoc putat, observata tamen regula, minus malum eligendum ad majus evitandum; aliter factum fit injustum et culpabile, non autem punibile; ex theoria legis poenalis, quæ ponit effectum in ipsa existentia legis ad homines abstinendos a delictis; exceptionem facit tamen respectu militum. Distinguere inter fideicommissum et legatum? Explicat notionem, item quæ distinctio hanc ob causam erat inter eum cui libertas legata et fideicommissa erat. An erat distinctio inter substitutionem et fideicommissum? Affirmatur et explicatur. Species substitutionum? Vulgaris, pupillaris, qvasi pupillaris et militaris. Qvot modis destitutum fit testamentum? Explicatur. Substitutio tacita? Explicat et ostendit, eum, qui pupillariter substituit, vulgariter quoque substituisse censetur. Actiones prætoriæ, actiones poenales prætoriæ, item mixtæ modo per annum durabant, excepta actione rerum ammotarum. Actiones prætoriæ instituebantur ex pactis vestitis.

Exempler paa Forkjøbsrettigheder? 4—2—14, 5—3—51, 3—14—3 og 4, 4—1—35, 5—2—64. Berganord. 7de Septbr. 1812 paa

flere Steder, saasom Grubeeierens Ret til Træprodukter til Grubens Drift relativt til Grundeieren. Frd. 18de Juni 1723 og 25de Febr. 1733. Har Auktionsvæsenet ophævet de lovgrundede Forkjøbsretter? Benægtes, da endog yngre Love erkjende legale Forkjøbsretter. En Laantagers Forpligtelser? Han svarer og til Kasus efter 5—8—1. 5—8—2 gjør en Undtagelse. Ligeledes antager Kandidaten, at man herfra kunde undtage, naar Tingen ogsaa vilde forgaaet i Eierens Værge. Selve 5—8—2 tror han maaske kan anvendes ved enhver Kasus, naar Eieren ogsaa omkommer. Hvilke Regler gjælder i disse Henseender om Leietageren? 5—8—10 fritager Leietageren for at tilsvare Kasus. Hvad om Depositarer? 5—8—17 nævnes. Kand. tror ikke, at herved sigtes til culpa in concreto efter Analogi 5—7—1.

Steenbuch.

Schweigaard. Libertas vel suverænitas civitatis? Liberæ dicuntur civitates, quæ arbitrio aliorum civitatum non subsunt. An unio civitatum tollit libertatem vel suverænitatem? Hoc pendet ex natura unionis. Civitates liberæ nominentur? Respublica Ionica, et explicat causam. Uniones reales? Unio, quæ nititur non jure imperii, sed jure civitatis. Unio inter Britanniam et Hannover est modo personalis. Exempla foederum inæqvalium, quæ tollunt libertatem? Unum offert exemplum. Foedera protectoria? Explicat notionem et putat libertatem civitatis interdum tolli his quoque foederibus. Servitutes juris publici? Explicat notionem, sed non libertatem tolli talibus servitutibus.

Ulighederne i Foreningen mellem Norge og Sverige? De facto er en Ulighed, som dog ikke Grundloven hjemler, § 92 cfr. § 22, deri, at Norge ikke har nogen egen politisk Agent. Gr. § 11 gaar ud fra en vis Ulighed. Efter Gr. § 12 har Norge en Statsraadsafdeling i Sverige, hvortil Sverige dog har et Reciprocum; svensk Mand kan blive Statholder; efter Rigsakten foredrages de diplomatiske Sager af Hofkantsleren. Finder der Ulighed Sted med Hensyn til Regjeringens Førelse? Besvaret. Er Bestemmelserne om Regjeringens Førelse i Kongens Fravær lige i begge Riger? Vor Grundlov bestemmer, at Interimsregjering skal herske, naar det sv. Statsraad efter Sv.s Konstitution (sic.). Kan en Regjerings-Beslutning appelleres til Kongen? Nei, kan ei antages efter Gr. § 13. Har Lovene nogensteds tilstaaet svenske Embedsmænd eller Autoriteter Høihed over norske Undersaatter, som ellers ei tilstaaes over fremmede Landes Undersaatter? Ja, i Lov 11te September 1818, som er meget favorabel for Sverige, hvis ei Reciprocitet finder Sted i Lovg. selv; Lov 4de August 1827 an-

gaaende Handelen mellem Sverige og Norge er og mærkelig. Pleier den ene Stat at exekvere den anden Stats Domme? Ja, mellem de tydske Stater finder sligt Sted; kun undersøges Kompetencen. Vil Gr., at Konsulaterne kan gjøres til eet Embede for Sverige og Norge? Konsulen kan aldrig som norsk Konsul svare udenfor Norges Autoriteter. Hvad forstaaes ved en Stævning? Det er den Handling, hvorved en indkaldes til en Ret. Hvem forkynder samme? Besvaret efter Frd. 3die Juni 1796 rigtigt. Blev nu Stævningsmændene syge? Not. publ. kan bruges, dog kun i Nødstilfælde. Domstolene maa nemlig tillægge Not. publ. i denne Henseende fides publica ligesom ellers, men Not. publ. kanske drages til Ansvar. Formelen for Stævningsforkyndelses-Attestationen? Besvaret. Er der en Mangel i denne Formel? Da maa Stævningen afvises i Tilfælde af, at Indstævnte ei møder. Men naar Stævningsmændene fremkaldes og afbeviste Mangelen? Det hjalp alligevel ikke af flere Grunde. Er den Indstævnte ei hjemme og ei at finde? 1—4—30 bestemmer en tredobbelt Forkyndelse af Høiesteretsstævninger, men kan neppe udvides, lige saa lidt Analogi af Budstikken. Vedkommende maa ansees som den, der ei vil lade sig finde og 1—4—10 og 12 anvendes. Hvad Forskjel er der mellem indv. og udv. Encycl.? Saasnart tages Hensyn til Indh. og samme kort fremstilles, er Encycl. indvortes. Er Lovhistorie væsentlig i Encycl.? Nødvendig er den vel, men dog blot udvortes for det meste. Hvilke er de fremmede Lovg., der er vigtigst for vor Ret? Den romerske ansees endnu vigtigst. Vigtigere er maaske svensk, tydsk og maaske engelsk Ret, da disse Folk har for det meste Herkomst tilfælles med os. Den svenske Ret især vigtig som Kilder. De vigtigste islandske Love med Hensyn til vor Ret? Graagaasen. Hvorledes inddeles Graagaasen? Hvorledes benævnes Kriminalretten? I hvilken Henseende Graagaasen især vigtig?

Platou.

Schweigaard. Hvor mange Slags Religioner? Fire Slags; kan og deles i to Slags, Monotheister og Polytheister. Stifter af den mohamedanske Religion? Mohamed. Hersker den i nogen europæisk Stat? Ja, i Tyrkiet. Osmannerne er Sunnitter, ikke Scheiter. Sunnitterne erkjende ikke Ali. Har den mohamed. Religion havt Indflydelse i Europa? Den har været et Foreningspunkt for at forene Europas Kraft med Asien. Har Araberne været mægtige i Europa? Ja, de herskede fra det 8de til det 15de Aarhundrede i Spanien. Opdagelser af Lande under Ferdinand den katholske? Amerika og Veien til Ostindien. Hvorledes behandledes Amerika i disse Tider af Europæerne? Besvaret og ud-

viklet. Hvilke flere Nationer fæstede efterhaanden Fod i Amerika? Englænderne og Portugiserne. Har Spanien endnu disse Besiddelser i Amerika? Ikke i Syd-Amerika; men de har beholdt Mexiko og Guatemala. Portugals Hovedbesiddelser i Amerika? Brasilien, men dette Land nu adskilt fra Portugal. Har England beholdt sine Kolonier i Amerika? De har mistet deres vigtigste Kolonier i den nordamerikanske Frihedskamp. Statsforfatningen i de nordamerikanske Frihedsstater? Besvaret. Hvorledes kommer Nationalkongressen sammen? Besvaret. Er den engelske Forfatning gammel? Den har sin Oprindelse fra Johan uden Land, under hvem magna charta først blev givet; dette charta sidst affirmeret i 1715, da det hanoverske Hus kom paa Tronen. Er Jury-Indretningen gammel? Ja. Har de gamle Skandinaver havt Indflydelse paa den engelske Forfatning? Dette antages; Knud den store nævnes, ligeledes hans Søn Hardeknud; ligeledes Slaget ved Stafford Bridge; Harald Haardraades Død.

VII.

Afskedsfesten for Schweigaard

den 27de September 1833.

Den til Festen udfærdigede Indbydelse med Deltagernes paategnede Navne var saalydende[1]:

„De Herrer, som ville deltage i et for Hr. Kandidatus juris Schweigaard i Studenter-Forbundets Lokale arrangeret Afskedsselskab Fredagen den 27de September, ville behage at tegne sig paa denne Liste inden Thorsdag Aften Kl. 6, inden hvilken Tid ogsaa Kontingenten, der er ansat til en Spdlr. pro persona, maa være erlagt til Hr. Boghandler Dahl. Man samles Kl. 7 Efterm.

U. A. Motzfeldt.	P. K. Gaarder.	Wilh. Jürgensen.
Chr. Langberg.	F. Schaaning.	Wm. Manthey.
C. Birch-Reichenwald.	P. J. Collett.	H. E. Major.
Carl Motzfeldt.	H. N. Knudtzon.	August Manthey.
J. S. Thomle.	P. Schmidt.	Chr. C. H. Bruun.
J. Omsted.	Chr. Egeberg.	Lieske.

[1]) Efter »Aftenbladet« 1870, 8de Februar.

M. Rasch.	A. Egeberg.	P. A. Jensen.
Sommerfelt.	Mülertz.	L. Meyer.
Ebbell.	L. Løvenskiold.	Holtermann.
Schultz.	W. Egeberg.	Chr. Wraatz.
B. Nielsen.	J. Egeberg.	Joh. Sverdrup.
Carl Platou.	Carsten Egeberg.	W. A. Mariboe.
P. A. Munch.	Welhaven.	C. Fougstad.
O. Løvenskiold.	Th. Bryn.	O. Wettergren.
Joh. Thomle.	L. Th. Backer.	H. Schaaning.
G. Sibbern.	J. Homann.	F. A. Haslund.
H. Langberg.	C. Bredsdorff.	L. Baumann.
Valeur.	J. C. Lous.	A. Munch.
C. Wedel.	A. Ingemann.	F. A. Boeck.
Vogt.	Th. A. Dop.	O. Mørck.
H. Knudtzon.	Chr. Stabel.	E. Falsen.
C. Manthey.	D. N. Barth.	Morgenstierne.
H. Alsing	Peder C. Egeberg.	H. Kallevig.
Synnestvedt.	F. A. Wedel-Jarlsberg.	A. Schjøtt.
Folkmann Frek.	Johan Dahl.	J. L. Alsing.
H. Wessel.	E. Wedel.	Krebs.
Rye.	C. Wulfsberg.	Nicolaysen.
H. Blom.	C. Dietrichs.	G. Baumann.
	Cl. Daae.“	

Afskedssang til Anton Schweigaard
den 27de September 1833 [1]).

I Afskedsbægret svømmer
En kummerblandet Fryd,
Og Tonevældet strømmer
Ei med den vante Lyd.
Hvor Vennen letter Anker
Og flyver til sit Med,
Erindring staar i Tanker
Ved Kystens Blomsterbred.

---

[1]) Ikke indtaget i »Welhavens samlede Skrifter«; her gjengivet efter det oprindelige Aftryk. Melodien var »Vift stolt paa Codans Bølge«.

Her, hvor i glade Drømme
Vi sadde mangen Kvel,
Vi byde dig vort ømme,
Vort signende Farvel.
Naar atter Vintrens Vinger
Os samler i vor Havn,
Hver Aftenstund den bringer
Dit Billed og vort Savn.

Derfor paa Land og Bølge
I kjærlig Sympathi,
Vor Aand din Gang skal følge,
Til Savnet er forbi.
Naar da vor Tanke binder
Din Sjæl til Hjemmets Kyst,
Skal vemodsglade Minder
Sig vugge i dit Bryst.

O, lad da Kjølen glide
Mod Helligdommens Blus.
Se, trofast ved din Side
Staar Klippens Genius,
At ingen Dæmon daarer
Din Stræben, høi og varm,
At ingen Slange saarer
Vort Norrigs Moderbarm.

Og vend saa fro tilbage
Fra bolde Pilgrimsfærd,
Med Spjud til Mørkets Drage,
Med Aandens Flammesværd —
Da Ynglingshjertet luer,
At naae din stolte Løn!
Mens Norge henrykt skuer
I Dig sin bedste Søn.

VIII.

Uddrag af Schweigaards Afhandling „De l'etat civil des femmes selon le droit de la Norvège et du Danemark".

(Revue etrangère de legislation et d'économie politique par une reunion de jurisconsultes et de publicistes Français et étrangers, publiée par M. Fœlix, 2det B., 2den Aarg. (4de H., 1835), S. 193—205[1]).

Efter en indledende Bemærkning om, at de skandinaviske Folks Ret har fulgt dens oprindelige og nationale Elementers frie Udvikling, uforstyrret af Romerretten, fremhæver Forf. som den danske og norske Rets Eiendommelighed med Hensyn til Kvindernes civile Stilling, at Lovgivningen „principalement" betragter dem som Familiemedlemmer, som ikke trædende i umiddelbart Forhold til Staten. De ugifte Kvinder er fuldkommen umyndige; deres Raadighed over sit Gods, om end i Teorien fuldkommen Eiendomsret, er faktisk i Almindelighed kun et Slags fideikommissarisk Brugsret, hvilket maa haves i Erindring for at forstaa Grunden til Kvindens Ulighed i Arv, der har vakt saa megen Opsigt i Udlandet. — Derpaa skildres Formuesfællesskabet. „Dette er meget mærkeligt, vel værdigt, — ikke til Efterligning, hvor det ikke findes, men til Beundring overalt, hvor man endnu møder det. Og man mærke vel, — dette Fællesskab er ikke Gjenstand for Vedtagelse, ikke indrømmet undtagelsesvis, men er den nødvendige Konsekvents af og det væsentlige Grundlag for Foreningen af de to Arner, — et fuldkomment Fællesskab, alment omfattende og lige for begge to, mindre foreskrevet ved Lovene end forudsat af dem og beskyttet som en Kjendsgjerning, — et Fællesskab, hvis legale Grundvold som Lov har kunnet rokkes af Videnskaben, efter at Folkene havde praktiseret det i Aarhundreder, fordi det er den tro Afspeiling af deres Maade at opfatte og bevare Ægteskabet, hvor den synlige Enhed i Gods kun er Billedet af Personernes moralske Enhed. Formuesfællesskabet, under Mandens udelukkende Bestyrelse, er, jeg gjentager det, det væsentlige Sammenligningspunkt, ikke blot for Lovgivningen, men for selve Folkene. Det for Nordens Folk eiendommelige Familieliv, — Kvindernes ideelle Lighed under en tilsyneladende Ulighed, — alt hvad der er af gunstigt og ufordelagtigt, af vidt og af snevert

---

[1]) Det maa erindres, at Afhandlingen er skreven før nogen af de nyere Reformer i Kvindens Retsstilling.

i deres Stilling, aabenbarer sig i denne fundamentale Institution." — „Kan man med Sandhed sige, at den sande Lighed bestaar i at ordne ulige Forhold paa en ulige Maade, saa vil det ikke være i Lovbestemmelsernes materielle Resultat, men i Rettigheders og Pligters Harmoni og Gjensidighed, i den konsekvente Anvendelse af den af Lovgivningen antagne styrende Tanke, at man maa søge Principet for at dømme om Rettens Upartiskhed." Den samme Almenbetragtning, der begrunder Kvindernes Afhængighed, tjener ogsaa til deres Beskyttelse, hvad da nærmere paavises.

Den sidste Del af Afhandlingen lyder i Originalsproget saaledes: „On peut demander quel est l'effet visible, dans les mœurs, de l'ensemble de ces dispositions, qui tendent à rendre toutes les facultés actives aux hommes, et à exclure les femmes de toutes les affaires civiles; ou plutôt, quelle est la tendance et la portée sociale des femmes dans les pays dont la législation a crû protéger le mieux leurs interêts en les reléguant au sein de la famille, et en plaçant les hommes, comme intermédiaires entre elles et la societé? Sans doute la question ainsi posée a trop d'étendue pour qu'elle soit susceptible d'une solution nette et précise; cependant toutes les institutions générales correspondent à des effets généraux. Là, où les femmes soumettent leurs biens à l'administration des hommes, elles ne jouent pas à la bourse; là, où elles ne sont pas marchandes publiques, elles ne vendent pas non plus leurs charmes; là, où elles n'ont pas de litiges, elles ne prennent pas l'habitude d'obsider les tribunaux et d'encombrer les assemblées publiques. Le trait distinctif, c'est l'eloignement et l'aversion de toute publicité; c'est l'esprit de famille et l'attachement aux relations intérieures; c'est une socialité de sentiments et d'actions, plus intense dans sa manifestation qu'entendue dans ses rapports; le devoûement, la resignation, une foi, qu'on peut appeler metaphysique, dans la sincerité et dans la probité des hommes, une grande méfiance de leurs propres forces et de leur propre experience. Leur energie, c'est celle de la resistance. Plus fortes a supporter les vicissitudes de la vie que promptes à les prévenir, leur force, c'est celle de la faiblesse, c'est celle de rechercher un appui. — — — — — — — Voilà ce qu'il y a de plus charactéristique dans la condition civile des femmes du Nord. Nous n'en avons tracé le tableau ni comme modèle, ni comme caricature mais comme fait et comme fait necessaire. Tout ce qui est necessaire est juste et tout ce qui est juste est necessaire."

IX.

Uddrag af Schweigaards Afhandling „De la philosophie allemande“ [1]).

(La France literaire, udgivet af Charles Malo, XVII, 49—106, 1835.)

Forf. fremhæver indledningsvis den Retning mod den tydske Filosofi, som nu sagdes at vise sig i Frankrige. Denne er imidlertid kun en „interêt de l'inconnu avec toutes ses illusions“, — en ny Fordom efter den modsatte tidligere, en Reaktion, og endnu kun en Tilnærmelse. Alligevel har den tydske Filosofi vakt Forhaabninger i Frankrige. Vil disse blive opfyldte? Dette Spørgsmaal søger Forf. at løse for sine franske Læsere ved en kritisk Betragtning af den nyere tydske Filosofi fra og med Kant.

Denne Filosofi, som Tydskerne anser som sin i høieste Forstand, som Udtryk for sit Væsen og som udmærkende dem fremfor andre Folk, — den er ene en Filosofi med Ord. Tilsyneladende er den tydske Filosofi alene opløst i stridende Riger, der bekriger hinanden paa det voldsomste, — dog saaledes, at Hegelianismen nu foreløbig ser ud til at have overvundet de andre; der synes intet fælles at være mellem dem. Alligevel er der, fra Kant til Hegel, noget fælles: Aands-Vilkaarligheden, — Paastanden om at frembringe Sandheden, ikke om at kjende den, — at sætte sine egne Ideer istedetfor Virkeligheden, — at forgude Abstraktioner, — at fornægte deres Kilde og udgive dem for umiddelbare Inspirationer.

De tydske Filosofer støtter sig til en Kjendsgjerning, der kun er indbildt, et Postulat: nemlig at Sjælen har en skabende Evne, som gjør den i Stand til, uden at sætte sig i Forbindelse med Udenverdenen, af sig selv at uddrage „des idées correspondantes par une harmonie préétablie à l'existence réelle“ ɔ: deres „Vernunft“, Spekulationen, modsat Forstanden, det absolute i sig selv eller dets umiddelbare Aabenbarelse, — der gjør Abstraktion fra Tid og Rum, ikke kjender Grændser og Tvivl, paa en Gang sub-

[1]) Afhandlingen er ledsaget af følgende Note, hvorved Grunden til, at Red. har optaget den uforandret, »bien que la redaction en soit aszez peu française», forklares saaledes: «L'importance du sujet et la qualité étrangère de l'auteur nous ont fait un devoir de conserver les formes originales de son travail. L'opinion d'un Norvégien élevé au sein des ecoles de l'Allemagne, sur cette philosophie dont nous nous montrons en France si enthousiastes nous a paru d'ailleurs assez curieuse pour meriter de trouver place dans la France literaire.«

jektiv og objektiv. Erfaringen synes de at have tilintetgjort som Erkjendelseskilde, og saaledes har de reddet Systemets Enhed. Men dette er kun tilsyneladende, fordi de ei kan opretholde den. En Dobbelthed i Erkjendelseskilden gaar i Virkeligheden gjennem hele den tydske Filosofi, og, uagtet den ei vil vedkjende sig det, denne ødelæggende Dualisme har trængt ind i den øvrige videnskabelige Literatur. Forgjæves har de søgt at forsone det uforsonlige, i Spekulationen og Erfaringen. Den tydske Filosofi fremtræder alligevel med Fordring paa at være l'organe de dieu par excellence.

Men hvis Tydskerne virkelig er begavede med et saadant høiere Lys, burde de bevise det ved at kaste Lys over store Spørgsmaal. Men herpaa strander den tydske Filosofi; den har her vist sin Afmagt.

Forf. gjennemgaar her udførligere fra sit Standpunkt Kants, Fichtes, Schellings og Hegels Principer.

I Tydskland er Filosofien saa fjern fra Livet, at man ei har kunnet se Resultaterne i dette. Af disse tomme Principer kan hvilkesomhelst, indbyrdes aldeles modsatte Resultater teoretisk udledes. I de moralske Videnskaber er intet mere indbyrdes modstridende og ufrugtbart end alt, hvad der er udkommet i Tydskland af systematiske Bøger over Moral og Ret, naar undtages Schleiermachers Kritik der Sittenlehre og Hugos Philosophie des positiven Rechts. Som Exempel paa, at den tydske Filosofi er skikket til at retfærdiggjøre hvadsomhelst — idet den maskerer det, som den vil gjøre gjældende, under sine stereotyperede Udtryks Kappe — nævner Forf. Hegels Skildring af en Datter, der træder ind i Ægteskab.

Men hvor urokkelig end de tydske Filosofers Tro paa sin Ufeilbarhed er, vakler dog altid det, der ikke har reel Grundvold. Derfor ender Størstedelen af dem med at kaste sig i Armene paa den religiøse Mysticisme.

For den store Mængde filosofisk dannede er den tydske Filosofi et absolut Mysterium. Den er aldeles upopulær, uforstaaelig, og dens Skjæbne er den samme som alle Doktriners, der kun støtter sig paa Autoritet og ikke paa Overbevisning. Den tydske Filosofi er allerede faldt i Ruiner af Mangel paa indre Kraft, — paa nogen Repræsentant, der kan opretholde den ved Autoritet. Tydskerne er selv trætte af saa mange unyttige Anstrængelser. Det er nu den fuldkomneste Modsætning til Aarhundredets Begyndelse. De sociale Videnskaber har fuldkommen emanciperet sig. Juristerne er enstemmige mod denne Filosofies Fordringer. Hegels Forsøg har her været uden Resultat. „Naturret“ eller „Retsfilosofi“

har nu i Tydskland saa liden Kredit, at Juristerne vilde forbigaa den i Taushed, hvis den ei havde sin traditionelle Plads i Encyklopædien. Det nyeste System er det mest forhadte; skjønt den sidste vil Hegel tage sin Plads nærmest efter Thomas Aquinas.

Den tydske Filosofi, skjønt 50 Aar gammel, har ingen Indflydelse havt i Udlandet, med Undtagelse af de skandinaviske Lande, hvis inderlige Forbindelse med Tydskland i Henseende til Literaturen i Almindelighed ikke kan lignes med andre Folks. Den tydske Literatur forøvrigt er vistnok ikke vurderet i Udlandet efter Fortjeneste; men den er dog kjendt, især Goethe. Naar Udlandet ei har tilegnet sig den tydske Filosofi, saa er det, fordi man ei har villet bortbytte det, man har, mod en Illusion om Alvidenhed. Alligevel har der i den sidste Tid været Tale om en begyndende og voxende Indflydelse af den tydske Filosofi i Frankrige. Det eneste, man kan sige, er dog, at den franske Filosofi er mindre diametralt modsat den tydske end før; men derfra til den tydske Filosofi er der et overordentligt Sprang. Det er umuligt, at den tydske Filosofi kan blive modtaget i Frankrige i en den noget lignende Form. Men vistnok kunde man skaffe den en øieblikkelig Gunst ved at uddrage af den Resultater, der smigrer Opinionen. Den tydske Filosofi er selv en Filosofi for status quo. Men den frembyder en Metode, gjennem hvilken man kan lade alt muligt resultere, f. Ex. Republik, Absolutisme, indskrænket Monarki efter Behag, — noget som Forf. søger at vise ved at begrunde hver af disse Regjeringsformer efter den tydske Filosofis Metode. For at vise, at han kun efterligner, ikke parodierer, giver Forf. her nogle Stykker af tydske Filosofer til bedste, deriblandt det samme Citat af Göschel, som han har meddelt i Afhandlingen i Jur. Tidsskr., og Hegel, Phenomenologie des Geistes, S. 316, om Pligten til at tale Sandhed. Forf. slutter saaledes: „La philosophie allemande a fait beaucoup de mal, elle a égaré beaucoup de bons esprits; il est temps d'en finir avec elle.“

X.

Nærmere Oplysninger om A. M. Schweigaards Slægt.

Den norske Slægt Schweigaard nedstammer fra Johan Ludvig Schweiger, der ifølge Notitsen om hans Død i Kongsberg Ministerialbog var født i Kiel 4de eller 5te Marts 1719, men om hvis Herkomst der intet vides, idet anstillede Undersøgelser har vist sig unyttige. Formodentlig er han i voxen Alder indvandret til Norge, da intetsomhelst her i Landet har kunnet findes om hans Forældre. Det første, man her ved om ham, er, at „Johan Ludvig Schweiger" i Christianssand den 14de November 1752 blev viet hjemme i Huset — efter kongelig Bevilling — til Laurette eller Laurentse Nielsdatter Klastrup, Datter af den 1755 sammesteds afdøde Kjøbmand Nils Larsen Klastrup og Inger Pedersdatter Schaarup († 1748). Han synes nu, uden at hans Stilling kjendes, at have været bosat i Christianssand indtil 1761. I dette Aar fik han under 31te Januar af Stiftamtmand og Biskop Bestalling som Organist i Stavanger; herpaa søgte han under 16de Marts 1761 fra Stavanger kongelig Konfirmation, der blev ham meddelt under 8de Mai s. A.; saavel i Bestallingen som i den egenhændige Underskrift paa Ansøgningen skrives hans Navn Sweigaard[1]). Man skulde imidlertid tro, at han senere er kommen tilbage til Christianssand, da hans Enke i sin Pensions-Ansøgning af 1782 (i Rigsarkivet) siger, at han „fra Christianssand blev hidkaldt for 15 Aar siden, hvor han sin tilhørende Gaard og Eiendom med et Par hundrede Rigsdalers Forlis da maatte afhænde"; men det er dog muligt, at der her kun menes Christianssands Stift.

I 1767 ansattes han med aarlig Løn 48 Rdlr. som Organist i Kongsberg, i hvis Sølvværks Arkiv man finder hans under 30te September s. A. udfærdigede Kvittering for Orglet til Formanden, Faktor Clausen. En ydre Anledning til, at han kom til Kongsberg, har maaske været, at han her havde en Svoger, Leverandør Christian Høy, gift med hans Hustrus Søster. Under 3die November 1768 oprettede han gjensidigt Testament med sin ialfald dengang barnløse Hustru; her underskriver han sig atter Schweiger[2]), og saaledes — eller ialfald Sweiger, Schveiger — kaldes han nu stadig paa Kongsberg. Maaske kan den stærke Brug af det tydske Sprog

[1]) De fleste af disse Oplysninger skyldes Meddelelser af Arkiv-Assistent, Kand. jur. E. Thomle.

[2]) I Texten staar Schweigaar.

i denne Stad — saaledes endog i Gudstjenesten — have ledet ham til at gjenoptage den tydske Skrivemaade. Hans første Hustru blev begravet paa Kongsberg 22de November 1769. Allerede den næstfølgende 30te Mai 1770 ægteviedes han med „Madame Alhed (Adelheid) Kjærbo sal. Johan Hoffs uden foregaaende Trolovelse hjemme i Huset". Hans anden Hustrus Slægt kjendes forøvrigt ikke; kun vides, at der i forrige Aarhundrede saavel i Christiania som Fredriksstad var en til den ringere Kjøbmandsstand hørende Slægt, der skrev sig snart Kjærbo, snart Kjørbo. J. L. Schweiger døde paa Kongsberg 1ste April 1781 i en Alder af „62 Aar og 27 Dage", efterladende sig Enke og 4 Børn[1]). Det ene af disse kjendes ikke, idet der i Ministerialbogen paa Kongsberg kun er fundet 3 Børn. Der er imidlertid i Slægten en Tradition om, at en Datter, Ursula, i sin Ungdom er død som Følge af et Fald fra Hesten, og dette er maaske det fjerde Barn, skjønt hun efter Traditionen skulde være af første Ægteskab. Paa Grund af sine mislige Formuesomstændigheder fik Enken, „Madame Sweiger", ved kongelig Resolution af 29de Mai 1782 en Pension af Kongsberg Kirkekasse stor 20 Rdlr.[2]) Enken døde i Kragerø, hvorhen alle hendes Børn imidlertid var flyttede, 13de Juni 1813 i en Alder af 83 Aar[3]). Hendes og Johan Ludvig Schweigers Efterkommere sees af hosfølgende Stamtavle No. 1.

Schweigaards Slægt paa mødrene Side, eller Slægten Dahll, vil sees af følgende Stamtavle No. 2, der ligesom de samme ledsagende Anmærkninger er velvilligen meddelt af Bergmester T. Dahll.

Endelig bemærkes, at Schweigaard ifølge Kragerø Ministerialbog døbtes af Præsten, Fredrik Christian Dreyer, den 26de April 1808 under Navnet Anton Martinus. Fadderne var: „Hr. Jørgen Rendtlers Kjæreste, Jfr. Johnssøn, Hr. Thomas Møller, Capt. Hammelev, Hr. Krogh, Hr. Simen Bjøren og Hjortaas."

---

[1]) Saa staar der udtrykkelig i den nedenfor nævnte Ansøgning.

[2]) En Del af disse Oplysninger skyldes Meddelelser fra Myntmester Langberg og afdøde Sognepræst Thorne.

[3]) Hun kaldes i Ministerialbogen »Madame Abel Schweigaard, Enke efter Organist Schweigaard paa Kongsberg«.

Stamtavle No. 1.

Johan Ludvig Schweiger, f. $^{4}/_{3}$ 1719, † $^{1}/_{4}$ 1781.
*** (2) med Adelheid Kjærbo, f. 1730, † 1813.**

Jørgen Fredrik Schweigaard,
døbt $^{12}/_{3}$ 1771, † $^{13}/_{1}$ 1818.
*** $^{21}/_{3}$ 1804 med**
Johanne Marie Dahll,
f. $^{11}/_{5}$ 1785, † $^{16}/_{4}$ 1818.

- **Johanne Katrine,**
  f. $^{19}/_{1}$ 1805, † 1869.
  *** m. Handelsmand**
  Halvor Arnesen Stub,
  f. $^{21}/_{11}$ 1807, † $^{20}/_{11}$ 1871.
  - **2 Døtre.**
- **Tellef Dahll Schweigaard,**
  Handelsmand,
  f. $^{7}/_{8}$ 1806.
  *** m. Marie Margrethe**
  Rømer, f. $^{25}/_{10}$ 1814.
  - **3 Sønner, 1 Datter.**
- ***Anton Martin Schweigaard,***
  f. $^{11}/_{4}$ 1808, † $^{1}/_{2}$ 1870.
  *** $^{24}/_{9}$ 1835 m. Caroline Magnine Homann[1]),**
  f. $^{27}/_{5}$ 1814, † $^{28}/_{1}$ 1870.
  - **Christian Homann Schweigaard,**
    Statsraad, f. $^{14}/_{10}$ 1838.
    *** $^{23}/_{5}$ 1867 m. Thea Meyer,**
    f. $^{22}/_{3}$ 1846.
    - **1 Søn, 5 Døtre.**
- **Ludvig Christian Schweigaard,**
  f. $^{10}/_{1}$ 1810, † 1881
  som Fyrforvalter paa
  Jomfruland.
  *** med Antonie Smith.**
  - **3 Sønner, 2 Døtre.**

Christine Susanne,
døbt $^{13}/_{5}$ 1773, † $^{18}/_{11}$ 1813.
*** m. Seilmager, senere Handelsmand**
Paul Alsing i Kragerø,
f. $^{23}/_{2}$ 1786, † $^{13}/_{12}$ 1837.

- Johan Ludvig Alsing,
  fhv. Sorenskriver, f. $^{9}/_{6}$ 1812.
  * m. Bolette Sofie Knagenhjelm,
  f. $^{17}/_{2}$ 1820.

Johan Ludvig Schweigaard,
døbt $^{30}/_{11}$ 1775, omkom som Sømand ved et Forlis 1820.
*** som Bergarbeider paa Kongsberg 1801 med Marte Christine Olsdatter Seierstad.**

- **Kvindelige Efterkommere.**

---

[1]) Caroline Homanns Slægtregister findes i Personalhistorisk Tidsskrift, 2det Binds 4de Hefte, Tillæg Side 31 ff.

STAMT.

Lars Dahll[1]), f. 162
* Ed

Helgie[2]), f. 1658 (?), † $^{29}/_{1}$ 1726.
* Anders Nilsen.

Jon Dahll, f. 1655 (?), † $^{5}/_{11}$ 1731.
* Magrete Nilsdatter
(uden Børn).

Tellef
* Agatl

Else. Lars. Fredri
* Kar

Tellef Dahll
* Else Katrine Ren

Fredrik Dahll,
f. $^{20}/_{12}$ 1783, † $^{1}/_{5}$
1815 ugift.

Johanne Marie,
f. $^{11}/_{5}$ 1785, † $^{16}/_{4}$ 1818.
* $^{21}/_{3}$ 1804 Jørgen Fredrik
Schweigaard.

Karen Brink,
f. $^{21}/_{8}$ 1787,
† $^{22}/_{10}$ 1787.

Johan
f. $^{6}/_{1}$ 1
* Ma
f. $^{3}/_{7}$ 17

Johanne Katrine Stub.

Tellef Dahll Schweigaard.

Anton Martin Schweigaard.

Ludvig Christian Schweigaard.

Johan
Katri
f. $^{16}/_{1}$ 1

LE NO. 2.

635 (?), † omtrent 1698.
Magrete.

ll[3]), f. 1667 (?).
Fredriksdatter,
ør 1757.

Johanne, f. 1676 (?), † 1747.
* Peder Jacobsen.

Gertrud, f. 1678 (?).
* Z. Allewelt.

)ahll[1]), f. 1705, † 1776.
Pedersdatter Brink.

f. $^{3}/_{10}$ 1741, † 1792.
ər, f. $^{21}/_{7}$ 1761, † $^{6}/_{2}$ 1830.

Edel, f. $^{12}/_{12}$ 1742.
* Nils Backer.

Agathe, f. $^{4}/_{1}$ 1744.
* John Messel.

ɜorg Dahll,
† $^{30}/_{7}$ 1832.
Rendtler,
† $^{11}/_{6}$ 1875.

Agathe, f. $^{18}/_{7}$ 1790, † 1836.
* Sognepræst Gustav Klem.
3 Sønner, 2 Døtre.

Tellef Dahll,
f. $^{10}/_{1}$ 1825.

Georgine Agathe,
f. $^{28}/_{1}$ 1829.
* Distriktslæge
Th. Thomesen.

Johan Martin Dahll,
f. $^{21}/_{6}$ 1830, † $^{28}/_{11}$ 1877.
* Laura Larsen.
1 Søn, 1 Datter.

Johan Georg Dahll,
f. $^{15}/_{9}$ 1832, † $^{20}/_{12}$ 1875.
* Lovise Wade.
5 Sønner.

Anmærkninger til Stamtavle No. 2.

[1]) Om Lars Dahll vides kun, at han i sin Ungdom var Sømand og at han senere levede i Næskilen, der var Ladested, før Arendal blev Kjøbstad, som en formuende Skibsreder og sandsynligvis ogsaa som Udskiber af Trælast. Han havde efter de af Hr. Jacob Chr. Larssøn i hans „Optegnelser om Familien Larssøn" meddelte Oplysninger flere Børn; men da der om samme kan reises adskillig Tvivl, udelades de her. Opmærksomheden er henledet paa hans mulige Forbindelse med den i „Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie" 6te Bind Side 254 af J. C. Berg omhandlede Familie Dall til Malkenæs og Sandvigen, men de for Tiden forhaandenværende Oplysninger er ikke tilstrækkelige til sikre Slutninger. Om hans Hustru Edel Magrete vides intet. Han var efter Larssøn gift anden Gang med Maren Mogensdatter, men det er ikke bekjendt, at der var Børn af dette Ægteskab.

[2]) Fra Helgie Dahll og Anders Nilsen Hastendsund nedstammer Felttøimester Lars C. Dahll, Konsul N. Dahll paa Molde og Hr. Jacob Chr. Larssøn. Helgies Børnebørn antog hendes Familienavn.

[3]) Tellef Dahll var Borger til Christianssand, boede først i Næskilen og siden i Arendal, som imidlertid var bleven Kjøbstad. Hans Hustru Agathe var Datter af Fredrik Børgersen, Borger til Christianssand og Indvaaner af Arendal og Else (Søfrensdatter), som senere blev gift med Kammerraad Hans Nielsen Kierulf.

[4]) Fredrik Dahll var Borger til Christianssand og boede i Arendal. Han saavel som Broderen Lars drev uden Tvivl Trælasthandel. Han havde 10 Børn, hvoraf kun de, som, saa vidt vides, har nulevende Descendenter, er anførte paa Stamtavlen. Hans Hustru Karen Pedersdatter Brink nedstammede fra Lagmand Jacob Friis til Landvig.

[5]) Tellef Dahll kom til Kragerø som Fuldmægtig for Peder Clausen Paulsen for at bestyre dennes Trælasthandel og Eiendomme, som han havde arvet efter den Adlerske Familie. Han forblev der, kjøbte det Hus paa Øen, som senere har tilhørt Familien indtil 1830, og havde i den senere Tid af sit Liv utvivlsomt Trælasthandel for egen Regning, hvorhos han eiede nogle Skibsparter. Hustruen Else Katrine var en Datter af Johan Georg Rendtler og Johanne Marie Heegaard.

Sømand
Arendal
s ogsaa
ob Chr.
te Op-
lskillig
a hans
Folks
ndlede
n for-
Slut-
efter
et er
stam-
e og
Fa-
rst i
stad.
r til
ter),
e i
ast-
les,
ans
eob
ler
ne,
er,
il
t-
r.
g

Skeen den 21 Februar 1825.

Kjære Bedstemoder!

Inderlig havde jeg ønsket förr at have kunnet lade dig erfare noget fra mig, men formedelst forskjellige Ting som vare [illegible] med at komme [illegible] for Dagene efter Qvartalet havde ingen Tid i Skjødesløshed, og som jeg har mundtlig [illegible] er jeg bleven [illegible] Tid fra den ene Ophør til den anden. — —

A Schweigaard.

Kjære Fanny

[illegible]

A. Schweigaard

Til det acade-
miske Collegium

Til Efterkommel=
se af det acade-
miske Collegiums
[illegible] have
Opfordring. [illegible] at
[illegible] at holde
Forelæsning i [illegible]
efter [illegible] til [illegible]
[illegible] [illegible] der [illegible]
[illegible]

(Hr Prof. jur. [illegible]
[illegible] Dr. en [illegible]
i dette [illegible] [illegible]
sig [illegible] [illegible]
at [illegible] = 7 [illegible]
[illegible] 07 [illegible]
23 Jan. 67 [illegible].)

i sin Tjenestforretn.
den Fornødne, for
som nu baandt afhand
at rette den
til at følge Koedell den
tilhørende
til hans m. M.
som Dyam fra Kantsle=
Excellence Sveriges
ved for
Kriminalet. — —
Christiania d. 21 [illegible]
Januar 1867
A. V.

Rettelser og Tillæg.

S. 25. Navnet «Mülertz» er her og ellers i Brevene ved Udgiverens Feiltagelse urigtigen skrevet Mühlertz.
- 112. «Hr. Stud. theol. Joh. Welhaven» er Brevets Udenskrift.
- 117. 4de L. f. o. skal der læses «Universitetsinstituterne» og «Professur».
- — 6te —:— læs «Kathedralkirken».
- — 14de —:— læs «Postpaket».
- 120. 11te —:— læs «disse» for «de».
- — 18de —:— skal læses «Viden-Besked».
- — 21de —:— «selv» udgaar.
- — 22de —:— læs «og» for «eller».
- 145. 15de —:— læs Befordringsmaaden.
- 147. 4de —:— synes heller at skulle læses «Singgletscher».
- — 5te —:— skal læses «kun ligger».
- — 10de —:— skal læses «sine Landsmænd».
- 150. 15de —:— læs «blidt» for «blødt».
- 159. 1ste —:— skal læses «Pøbelen».
- — 7de —:— Spørgsmaalstegnet bør udgaa.
- — 10de —:— læs «med at se til».
- — 11te —:— læs «exoterisk».
- 160. 13de —:— læs «nu» for «men».
- — 19de —:— læs «som» for «end».
- — 28de —:— læs «om» for «i».
- 164. 21de —:— «meget» udgaar.
- 165. 31te —:— er udeglemt efter «ind»: «under en Soirée».
- 166. 8de —:— efter «samme« skal staa et Kolon.
- — 29de —:— læs «levede» for «boede».
- — 31te —:— læs «saasom» for «da».
- — 33te —:— Videnskabsmænd skal staa i Anførselstegn.

Paa **P. T. Mallings Boghandels** Forlag er bl. A. udkommet:

Henrik Wergeland og hans Samtid

af

H. Lassen.

Anden revid. Udgave. 23½ Ark st. 8vo 5 Kr.; indb. i Shirting Kr. 6.20.

Indhold: Barndomsaar og første Indtryk. — Ungdom og Galskab. — «Skabelsen, Mennesket og Messias». — Politiske Ideer. — Norskhedsperioden. — Dæmringsfeidens Ophav. — Wergeland og Welhaven. — Studenterforbundet «Vidar». — «Norges Dæmring». — Henrik Wergeland og «Folket». — «Statsborgeren» og «Den Constitutionelle». — Campbellerfeiden. — Siful Sifadda. — Afsluttende Udsigt over Wergelands Digterliv. — Husligt Liv. — Carl Johan. — Sidste Dage. — Aktstykker.

Breve fra Henrik Wergeland.

Udgivne af

H. Lassen.

8 Ark 8vo. 1 Kr.; indb. i presset Shirting Kr. 1.80.

Indhold: Fra «Stella»-Perioden. — 1828—43. — Fra Sygeleiet. — Henvisninger.

Oberst N. Tidemands Optegnelser

om sit Liv og sin Samtid i Norge og Danmark

1766—1828.

Udgivne ved

C. J. Anker, Kaptein.

Med Forfatterens Portræt og Stamtavle.

15 Ark st. 8vo. Kr. 3.20; indb. i presset Shirting Kr. 4.40.

R. HVIIDS ENKES BOGTRYKKERI.

